ΦΙΛΩΝΟΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΡΠΑΣΙΟΥ
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.

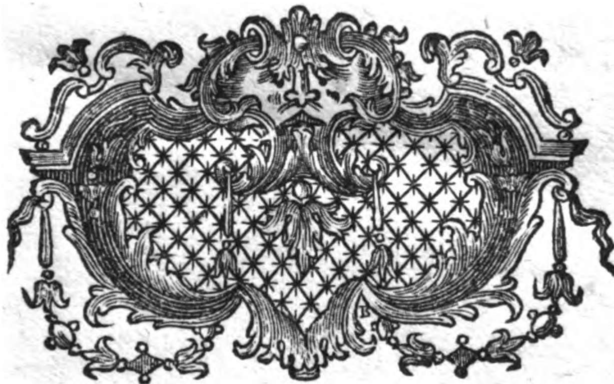
PHILONIS
EPISCOPI CARPASII
ENARRATIO IN CANTICUM CANTICORUM.

Græcum Textum, adhuc ineditum, quamplurimis in locis depravatum emendavit, & nova interpretatione adjecta nunc primum in lucem profert

MICHAEL ANGELUS GIACOMELLUS
ARCHIEPISCOPUS CHALCEDONENSIS.

ΜΗ ΝΙΚΩ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ· ΑΛΛΑ ΝΙΚΑ ΕΝ ΤΩι ΑΓΑΘΩι ΤΟ ΚΑΚΟΝ.

D. PAULUS.

ROMÆ ANNO CIↃIↃCCLXXII.
APUD BENEDICTUM FRANZESI.

Præsidum Facultate.

SERENISSIMO, AC POTENTISSIMO PRINCIPI DOMINO

CAROLO THEODORO

COMITI PALATINO RHENI

S.R.I. ELECTORI.

MICHAEL ANGELUS GIACOMELLUS

ARCHIEPISCOPUS CHALCEDONENSIS

FELICITATEM.

GRÆCUM *Philonis Episcopi Carpasii Commentarium e tenebris, in quibus squalore obsitus jacebat, ereptum, plurimisque detersis macu-*

lis

lis perpurgatum SERENISSIMÆ ELECTORALI CELSITUDINI TUÆ *offero; exiguum ſane, ſi rem ſpectes, munuſculum, ſed quantum unquam* TIBI *dare poteſt ætas mea ingraveſcens, cui ad otium, & quietem in dies magis prolabenti non licet amplius intendere ingenium, & quæ ſunt impenſioris curæ ſuſcipere. Sed ſi rem eamdem ex animo meo ſingularis humanitas, & æquitas tua æſtimandam eſſe putet; quam vellem natura feciſſet, ut hominum cogitationes oculis cernerentur, ipſamque adeo mentem meam poſſet* SERENISSIMA CELSITUDO TUA *introſpicere: nihil equidem eſſet, cur propter tenuitatem me oblati muneris pœniteret. Id enim cerneres, quo omnium maxime tuus delectatur generoſus animus, & excelſus. Cerneres gratiſſimam erga* TE *voluntatem meam: ſen-*

ſus

sus meos omnes TIBI *devinctos esse perspiceres: videres me ex constanti sermone hominum omnia de* TE *summa prædicantium ad* TE *colendum, observandumque diu multumque incitatum, nunc quæ de incredibili humanitate, & benignitate* TUA *audiveram reipsa expertum, totum me* TIBI *deditum, & quicquid est meum* SERENISSIMÆ CELSITUDINI TUÆ *jam devovisse. Quamobrem*, PRINCEPS OPTIME, *id mihi summopere faciendum esse video, ut si quid facultatis ex studiis meis sim consequutus, totum illud* SERENISSIMÆ ELECTORALIS CELSITUDINIS TUÆ *laudi, & gloriæ in posterum serviat. Quamquam ad laudes* TUAS *vix aliqua fieri posse videtur accessio. Etenim virtutes omnes, quibus magno, & præclaro* PRINCIPE *est opus ad Rempublicam bene, & lauda-*

bi-

biliter gerendam complexus, felicitatem omnibus, qui TUO *parent Imperio, peperisti. Præterea cum earumdem virtutum splendorem ingenii* TUI *lumine, maximisque animi ornamentis auctum volueris, inde factum est, ut quibus Dei beneficio contigit in* TUI *esse potestate, omnes de* TE *exemplum caperent, & in amplissima ditione* TUA *bonarum artium, laudandarumque rerum studia flagrarent. Quæ ne assentandi studio dicere videar, testes mihi sunto a* SERENISSIMA CELSITUDINE TUA *instituti Litterarii Conventus, litterarumque studiosis præcipua præmia proposita. Testes itidem Heidelbergæ, & Manhemii in Principali Domo excitatæ amplissimæ Bibliothecæ omni librorum genere instructæ, & erecta ad siderum meatus spectandos observandosque excelsa specu-*

la

la omnibus instrumentis, eorumque prædita apparatu, quæ astrorum scientia postulat; & rerum, quæ ad naturalem historiam pertinent illustrandam, tum veterum numismatum, aliarumque ejusmodi elegantiarum, quas summa industria, magnisque sumtibus comparasti, infinita propemodum copia. Verum, quæ TUA *omnium maxima virtus est, & omnibus in* Cœlum *laudibus extollenda, eam religio mihi fuerit prætermisisse;* TUA *Catholicæ* Fidei *tuendæ, & amplificandæ impensissima voluntas, & studium; & quæ obsequentissimum* Filium *maxime decet, egregia tua erga Sanctam Matrem* Ecclesiam *pietas, singularis reverentia, & obsequium præcipuum. Deum enixe precor,* SERENISSIME ELECTOR, TE *ut quam diutissime sospitem, & incolumem*

ser-

servet ad Ecclesiæ Catholicæ præsidium, & Christianæ Reipublicæ decus, & ornamentum.

Romæ IV. *Nonas Martii* CIↃIↃCCLXXII.

PRÆFATIO.

DE Philone, ejusque Commentario in Canticum Canticorum, & de duabus ejusdem Commentarii Latinis versionibus, altera antiqua, recentiore Stephani Salutati altera; tum quid in ejus editione præstiterim, quædam existimo me præfari oportere, ne quid Lectoribus hujus Philonis cognoscendi cupidis ipse videar defuisse.

De Philone. An ex Rhetore Clericus. Vis & potestas præpositionis ἀπὸ cum plurali numero.

I. Philo igitur, hujus in Canticum Canticorum, quem modo in lucem profero, Commentarii, ut in Græcis perhibetur Codicibus, Auctor, Ecclesiæ Carpasii in Cypro fuit Episcopus. Id tradit Polybius Rhinocurorum Episcopus in secunda parte vitæ S. Epiphanii cap. XLIX. his verbis: ἦν δέ τις κληρικὸς ἀπὸ ῥητόρων τοὔνομα Φίλων, ἀνὴρ ὅσιος. χρεία δὲ ἦν ἐπὶ τῆς πόλεως τοῦ Καρπασ[illegible] ἐπίσκοπον ἐπὶ τοῦ θρόνου. ἦν δὲ οὗτος διάκονος. τοῦτον οὖν ἀπὸ ἀποκα[illegible] Θεοῦ χειροτονεῖ ἐπίσκοπον ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς πόλεως καὶ [illegible] τοῦ Καρπασίου, *erat autem quidam ex Oratoribus Clericus, [illegible], Vir sanctus. Opus autem erat in Civitate Carpasii in sede collocare Episcopum; eratque is Diaconus. Hunc autem ex Dei revelatione Episcopum ordinat Epiphanius in sede Civitatis, & Ecclesiæ Carpasii.*

Verba illa κληρικὸς ἀπὸ ῥητόρων sic acceperunt Tillemontius (1) & Ceillerius (2), ut Philonem a foro, ubi caussas ora-

(1) *La vie de S. Epiphane le qualifie un homme Saint, qui d'avocat ayant eté fait Diacre fut depuis ordonné Evêque &c.* T. X. p. 520.

(2) *Philon d'avocat fut fait Diacre* &c. T. VIII. p. 480.

verit, ad Clerum se traduxisse existimaverint: & præpositioni illi ἀπὸ eamdem ibi vim esse, quæ est in illis loquutionibus ἀπὸ ὑπατείας, ἀπὸ ὕπνου, ἀπὸ σάλπιγγος, in quibus est præpositio temporis, & recte per præpositionem *post* latine vertitur; aut significare mutationem a pristino statu, seu professione; ad quam mutationem significandam Latini præpositionem *ex* adhibent, ut in illo M. Tullii joco *ex oratore arator*; adeoque illa verba vertenda fuisse *ex Rhetore Clericus*. Quod mihi non probatur. Si enim ejus vitæ auctor significare voluisset Philonem de Caussidico esse clericum factum, scripsisset κληρικὸς ἀπὸ ῥήτορος, aut ἐκ ῥήτορος. Cæterum præpositio ἀπὸ interdum partitioni servit, præsertim quando cum genitivo pluralis numeri conjungitur. Thucydides habet (1) καὶ ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐπ' οἴκου ἀπενόστησαν: Et (2) ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐσώθησαν: & Arrianus (3) ἀπὸ ἑξακισχιλίων ἐς ὀγδοήκοντα ἀπέθανον: ubi manifesto apparet usus ejus præpositionis in partitione. Sic apud Matthæum (4) τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; *quem vultis de duobus vobis dimittam?* Et apud Marcum (5) ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων, *Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos & de piscibus*. Eadem præpositio ἀπὸ dicitur etiam de numero, & per præpositionem *ex* reddi solet; ut apud Lucam (6) καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, *& ex ipsis eligens duodecim*; & apud Joannem (7) ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων, ὧν ἐπιάσατε νῦν, *afferte de piscibus, quos prendidistis nunc*: & in Actis Apostolorum (8) ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσε[illegible]αίων, *exsurrexerunt autem quidam [illegible]isæorum*; ubi observandum vocem [illegible] habere pluralis numeri. In his exemplis, quæ attulimus, patet ἀπὸ status pristini mutationem non denotare. Itaque sensum Polybii bene sunt assequuti tum qui eam Epiphanii vitam Latine vertit, tum Meursius (9), Ducangius (10) Ca-

(1) Lib. VII. in fine.
(2) Lib. III. c.12. in fine.
(3) Exped. Alex. lib. V. c.18.
(4) XXVII. 21.
(5) VI. 43.
(6) VI. 13.
(7) XXI. 10.
(8) XV. 5.
(9) In Glossar.
(10) In Glossar.

Caveus (1), & alii, qui illis verbis κληρικὸς ἀπὸ ῥητόρων significari existimant, Philonem Clericum fuisse de numero Rhetorum, eorum scilicet, qui ex Clero Rhetores dicebantur.

Rhetoris Ecclesiastici munus splendidum. Plures erant qui eo munere fungebantur.

De his Rhetoribus ex Clero testis est Codinus Curopalata (2), apud quem post tres Evangelii, Apostoli, & Psalterii Doctores, quorum primus quatuor Evangelistas, secundus Epistolas D. Pauli, tertius Psalmos interpretabatur, ponitur n. XXII. ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ἑρμηνεύειν τὰς γραφὰς, *rhetor ad Scripturas interpretandas*. Goarius eadem officia subjicit ex Regiis MSS. (3) in quibus habetur, ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ῥητορεύειν, *rhetor ad orandum*. Et splendidam eam fuisse dignitatem Matthæus Monachus indicat, cujus in Opusculo de officiis Palatii, & Ecclesiæ Constantinopoleos legitur (4) ὅρα τὸν λαμπρὸν ῥήτορα, *respice illustrem Rhetorem*. Et apud Nicetam Choniatam (5) Michael quidam vocatur τὸ ῥητορικὸν θεῖον κοσμῶν: quæ verba cum jejune reddidisset Hieronymus Wolfius per unicam vocem *Concionator*, ab Allatio (6) reprehensus est. Quamobrem Anonymus a Goario editus (7) ait, φιλοσόφων ὕπατος, ῥητόρων πρῶτος: ad quæ verba Goarius (8) hæc adnotavit: *Summa Imperatoris virtus est, ut eruditionis copiam inter loquendum diserte possit profundere: & jus unicuique debitum, ut facile agnoscere, ita constanter reddere sit paratus. Si quid horum natura, vel exercitium denegabat, ab aliis quorum eruditione, eloquentia, legum peritia, ac justitiæ amore duceretur, & sublevaretur, opem mutuari non erubescebat quondam in Oriente Imperator:* τῶν φιλοσόφων, *divinarum humanarumque rerum cognitione instructus eruditionem;* ῥητόρων πρῶτος *dicendi facilitatem..... suggerebat*. Veniebat scilicet Rhetoris nomine Palatina etiam Dignitas; cui similis illa Ecclesiastica: quod indicant ea verba, quæ, ut supradictum est, attulit Goarius (9) e MSS. Regiis ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ῥητορεύειν. Nam Evangelii, vel Apostoli, (hoc

a 2 est

(1) De Scriptor. Ecclesiast. incertæ ætat. in nova historiæ Ecclesiast. Scriptor. Edit. Basileen. p.16.

(2) De Officiis Eccles. Constantinopolitanæ Cap.I. Quinario IV. p.3. ed. Paris.

(3) Ibid. pag. 7. litt. D.

(4) Ibid. p.8.

(5) Lib. VII. pag. 137. Regiæ edit. Parisien.

(6) Præfat. ad Excerpta Varia Græcor. Sophist.

(7) Apud Codinum p.42. litt. D.

(8) Ibid. pag.44. num.9.

(9) Ibid. p.7. litt. D.

est epistolarum D. Pauli) vel Psalterii Doctores Sacras Scripturas strictim exponebant. Rhetor vero in iisdem uberius pertractandis, & ad populi captum explicandis dilatandisque versabatur. Quamobrem Allatius l. cit. adnotavit *Rhetorem* nonnullos interpretari *Concionatorem*; quod verum est: atque ita vocem illam latine reddit Fabrotus ad Nicetam (1); ῥήτωρ, *qui Scripturas instar Oratoris Ecclesiastici interpretabatur*; quæ sunt ipsa verba Meursii in Glossario. Gretserus (2) quoque ad Codinum: *Rhetoris officium est generatim Scripturas sacras interpretari*; *& videtur ille*, *quem nos* Concionatorem *nominamus*. Sed Allatius (3) animadvertit *Rhetorem* patuisse latius quam Doctorem Evangelii; & Rhetores, qui præcepta aliis traderent, tamquam eloquentiæ Professores ad id ferme munus vocari consuevisse. Non unum, sed plures in Ecclesia fuisse Rhetores vel illa verba indicant plurali numero concepta de Philone nostro in Epiphanii vita; & ex eo maxime constat, quod unus ipsorum primas teneret, atque μαΐστωρ τῶν ῥητόρων, μέγας ῥήτωρ nuncuparetur, de quo Meursius (4), & Caveus (5), qui fuse de Philone nostro disputat, ac in quavis fere majori Ecclesia fuisse docet aliquem, qui Rhetoris munere fungeretur, atque ex ejus Ecclesiæ reditibus aleretur; a quo etiam juniores Clerici ad futuras sacri Ordinis functiones promovendi sacris litteris, & disciplinis Ecclesiasticis erudirentur.

De Philone S. Epiphanii testimonium. Vita S. Epiphanii Græce scripta, non est Virorum doctorum judicio omnino rejicienda.

Sed ut ad Philonem redeamus, tanta de eo fuit S. Epiphanii opinio, ut Romam profecturus illi accersito (6) potestatem dederit administrandæ Ecclesiæ Constantiæ, et si opus fuisset, ordinandi clericos facultatem, ut narrat idem, quem supra memoravimus, Rhinocurorum Episcopus Polybius.

Novimus quidem, vitâ illâ S. Epiphanii multas contineri fabulas, quo nomine ea valde displicuit Papebrochio, (7) & Til-

(1) in Glossar. ad Nicetam præfixo.

(2) Lib. 1. cap. 8. Observat. in Codin. in Codini edit. Reg. Parisien. p. 168.

(3) Præfat. ad Excerpta Græcor. Sophist.

(4) In Glossar.

(5) Loco ubi supra.

(6) Μεταστέλλεται τὸν προειρημένον Φίλωνα τὸν ἐπίσκοπον, καὶ αὐτῷ ἀποδίδωσι τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντίας, quæ barbare incertus ejus vitæ interpres reddit: *datque et auctoritatem Ecclesiæ Constantiæ*. Vita S. Epiph. cap XLIX.

(7) Act. SS. ad di. XII. Maji.

Tillemontio (1), quem passim alii sequuntur. Dupinius nihili eam æstimat; sed ejus rationibus, quibus illam omnino rejiciendam in omnibus putat, summorum virorum judicium opponimus. Nam primo non omnino eam aspernandam Petavius censuit, qui (2) *subjecta*, inquit, *a nobis est Epiphanii vita, Latine olim a Surio, Græce autem nunc vulgata primum, ac multis in locis recognita. Quæ quamquam in plerisque fabulæ est quam historiæ propior, ut jamdudum in annalibus Baronius admonuit; erit tamen in lutulenta illa narratione fortasse quod tollere possis. Et alioqui multa continet, quæ cum vera, receptaque ab omnibus historia consentanea sunt*. Deinde eam veluti idoneum testem sibi advocare eorum, quæ dicebant, non dubitarunt Possevinus in Apparatu Sacro, Oudinus, Meursius, Dufresnius, Allatius, Lequien, Fabricius, Garetius. Quin etiam ipse Tillemontius (3) ubi agit de hoc ipso Philonis commentario, fidem ei vult adhiberi, cum Philonem dicit Carpasii Episcopum.

Carpasia Urbs Episcopalis. De ea & de hoc Philone S. Epiphanii locus. Menæorum verba emendata.

Quæ vero ipsum Tillemontium fugerant de Carpasiæ Episcopali sede monumenta, ea primus V. Cl. Petrus Franciscus Fogginius (4) indicavit adversus Dupinium, qui Carpasiæ honorem illum ademerat. Ac de Philone Episcopo Carpasio non dubitavit Allatius (5), S. Epiphanium loqui in epistola ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum, quæ habetur inter Hieronymianas epistolas ab ipso Hieronymo in latinum conversa (6): *Nam multi*, ait Epiphanius, *Episcopi communionis nostræ & Presbyteros in nostra ordinaverunt Provincia, quos nos comprehendere non poteramus, & miserunt ad nos Diaconos, & Hypodiaconos, quos suscepimus cum gratia: & ipse cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem Episcopum, & S. Theoprepum*,

(1) T.x. p. 487. ed. Parisien. de S. Epiphanio & Not. I. pag. 803.

(2) To. II. Oper. S. Epiphanii Præfat. ad Lectorem.

(3) *Et quelque fausse que soit cette vie, nous avons quelque sujet de croire qu'elle ne ment pas en ce point, non plus, que quand elle dit, que Sabin succeda a S. Epiphane* T.x. not. 10. in S. Epiphan. pag. 809.

(4) Comment. Epiphan. in Cantica Canticor. in Præfat. p. 30.

(5) Diatriba de Philonibus adhuc inedita.

(6) In edit. Oper. S. Hierony. novissima Veronæ ann. 1734. curante Vallarsio T.I. col. 242. Epist. LI. n. 2.

pum, ut in Ecclesiis Cypri, quæ juxta se erant, ad mea autem Parœciæ Ecclesiam videbantur pertinere, eo quod grandis esset, & late patens Provincia, ordinarent Presbyteros, & Christi Ecclesiæ providerent. Quamobrem Caveus (1) scribit de Philone: *ad Cyprum delatus ab Epiphanio Carpathi insulæ maris Mediterranei ab Asiatico littore non longe distantis, uti vulgo creditur, rectius vero, mea quidem sententia, Carpasiæ, Urbis in Cypro non ignobilis, Episcopus, ob insignem pietatis famam ordinatus est anno* 401. *Quin etiam Epiphanius Romam discedens Ecclesiæ suæ Constantiensis curam ei commisit &c.* Fabricius itidem (2), Lequien (3), Garetius (4), & Allatius dissertatione, quam supra dixi, de Philonibus, cum de Philone eadem tradant, quæ Polybius, satis ostendunt, ea se pro veris habuisse, quæ de ipso Philone, ejusque Episcopatu in vita S. Epiphanii narrantur. Hunc Philonem, de quo nobis est sermo, suspicari quis possit eundem esse cum eo, quem memorant Magna Menæa Græcorum ad diem 24. Januarii, ubi hæc habentur; τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἑρμογένους, καὶ Μηνᾶ, καὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Φίλωνος ἐπισκόπου γενομένου τοῦ Καλπασίου, *eadem die commemoratio Sancti Martyris Hermogenis & Menæ, & Sancti Patris nostri Philonis Episcopi Calpasii*: Quo loco Bollandus allato ad eumdem diem 24. Januarii (5) subdit: *Certe illustrem Confessorem Philonem Episcopum Ægyptium in exilium ejectum esse a Georgio Cappadoce S. Athanasius scribit in Apologia de Fuga sua, & in epistola ad Solitariam vitam Agentes, ubi ait Philonem retrusum esse Babylonem, sive in propinquam Babyloni solitudinem, & ad obitum usque persecutionem passum*; & paulo post: *Ast ubi Calpasius Episcopatus?* Κάλπαι *Urbs est, quæ &* Κάλπεια, Κάλπη, *portus in Bithynia apud Stephanum, qui inde* Καλπεὺς, Καλπῖνος, Καλπιτανὸς, *non* Καλπάσιος *gentilitium, aut possessivum deflectit.* Καρπάσια *Urbs est Cypri Diodoro, Stephano, Ptolemæo memorata. Xenagoræ* Κάρπαθος *dicta; Demetrio Salaminio* Καρ-

(1) Histor. litter. T.I. pag. 376. edit. Basileen.
(2) T.IX. Biblioth. Gr. p.252.
(3) Orient. Christ. T.II. p.1067.
(4) Operum Cassiodori T.II. p.542.
(5) Acta Sanctorum Ianuarii T.II. p.594.

Καρβάσια, *An in altera harum Urbium, an alibi Episcopatus fuerit non divinamus*. Satis verecunde. Ego vero legendum in Menaeis suspicor, ἐπισκόπου γενομένου τοῦ Καρπασίου, & de Philone Carpasio Episcopo illic mentionem fieri; ea ratione, quod ex nominibus Κάλπαι, Κάλπεια, Κάλπη non bene derivetur Καλπάσιος.

Utrum Philonis nomine inscripta quædam ad hunc Philonem pertineant, incertum.

II. Quod ad Philonis Carpasii attinet scripta, incertum, an ille sit, cujus fragmenta quædam sub Philonis tantummodo, aut Philonis Episcopi nomine in diversis Catenis Patrum Græcorum exhibentur (1). Caveus loco, quem supra attuli, auctorem suspicatur esse *historiæ Ecclesiasticæ*, quem laudat Anastasius Sinaita initio *Demonstrationis historicæ de magna & angelica summi Sacerdotis dignitate* his verbis: ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Φίλωνος τοῦ φιλοσόφου εὗρον τι τοιοῦτον, *in Ecclesiastica historia Philonis Philosophi tale quid reperi*. Ac ne cui mirum videatur ibi Philonem appellari Philosophum, subdit: *Vox ista non Monachos modo & arctioris vitæ cultores denotare cœpit, sed & omnes præsertim in Clero constitutos, qui ad reconditiorum litterarum studium animum appulerunt*. Sed hæc mera est Cavei, non tamen improbabilis conjectura.

Philo Carpasius Commentarii hujus Auctor ex concordi Codicum auctoritate; & doctissimorum virorum judicio.

Quod autem nihil dubitationis videtur habere posse; scripsit Philo Carpasii Episcopus hunc, qui modo in publicum prodit, commentarium in Cantica Canticorum. Et Philonem illum, cujus mentio est apud Polybium, Commentarii hujus fuisse auctorem satis comprobare videntur, quotquot reperire licuit, Manuscripti Codices, Mutinensis in Bibliotheca Serenissimi Ducis Mutinæ membranaceus, scriptus decimo seculo; & alius itidem membranaceus apud PP. Theatinos Neapoli in Domo S. Pauli, cujus duæ tertiæ partes scriptæ videntur seculo undecimo, reliqua tertia seculo decimo tertio; & qui est in Bibliotheca Barberina Bombycinus XIII. seculo exaratus; & duo recentes manuscripti, alter chartaceus apud illustrissimum Auximanum Episcopum Pompejum Compagnonum, & meus alter itidem chartaceus; qui duo postremi etsi recentes, non tamen ex iis, quos priore loco nominavi, descripti esse videntur; quod col-

(1) Vide Fabric. Biblioth. Gr. T. IX. pag. 251.

colligitur ex variantibus lectionibus, quæ multis in locis occurrunt. Non tamen dissimulabo, meum ex Barberino codice videri esse descriptum. Hi vero omnes clare hunc titulum præferunt: Φίλωνος ἐπισκόπου Τῆς Καρπασίου σὺν Θεῷ ἑρμηνεία εἰς τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων πρὸς Εὐστάθιον πρεσβύτερον καὶ Εὐσέβιον διάκονον, *Philonis Episcopi Carpasii Deo juvante Enarratio in Canticum Canticorum ad Eustathium Presbyterum & Eusebium Diaconum*. Eamdem fuisse epigraphem credi oportet in alio Codice Græco, quem certe vidisse arbitror Lucam Holstenium. Nam in notis ad Geographiam sacram Caroli a S. Paulo (1), *Hujus*, inquit, (Carpasiæ) *Episcopus Philo* Καρπάσιος, *cujus extat Commentarius Gracus MS. in Cantica Canticorum, quem vulgo male Carpathium, quasi a Carpatho Insula appellant*. Cum Holstenio consentit Allatius, qui in Diatriba de Philonibus, Philoni Carpasio tribuit Commentarium in Canticum Canticorum: *Succincta*, inquit, *sed acutissima, laudatissimaque commentaria scripsit in Canticum Canticorum ad Eustathium Presbyterum, & Eusebium Diaconum*. Nec aliam, quam quæ in memoratis codicibus exhibetur, epigraphem habuisse videtur Græcus Codex Emerici Bigotii. Cum enim Cassiodorus scripserit (2), *S. Epiphanius Antistes Cyprius totum librum Graco sermone uno volumine complexus est. Hunc nos, ut alios, in latinam linguam per amicum nostrum, virum disertissimum Epiphanium fecimus, Deo juvante, transferri*; Garetius ad hunc locum hanc notam apposuit, *vel potius Philo ordinatus Episcopus Carpasii in Insula Cypro a S. Epiphanio Salaminia Antistite, ut in ejus Sancti vita legitur. Vidi hujusce Commentarii textum Gracum in manibus V. Cl. Emerici Bigotii cum translatione Latina, cujus hic meminit Cassiodorus*. Cum Holstenio, & Garetio concordant Fabricius, & Lequien. Hic enim in Oriente Christiano (3) *Philonis*, inquit, *Episcopi Carpasii extat Commentarius in Canticum Canticorum, cujus Latina translatio circumfertur, a Graco Codice admodum discrepans. Genuinum ejus exemplar Cl. Bigotius in sua Bibliotheca servabat, quod Grace, Latineque a se propediem*

diem

(1) Lib. II. pag. 297. (2) Lib. de institut. litterar. Cap. 5. (3) T. II. p. 1067.

diem edendum Casimirus Oudin in suo ad Labbeanam Bibliothecam supplemento spem nobis fecerat. Fabricius vero (1) *Genuinum*, inquit, *Philonis commentarium Græco e Codice Bigotiano editurum pridem in se recepit Vir doctissimus Anselmus Bandurius Monachus Benedictinus*.

Itaque cum præclara doctrina præstantes Garetius, Lequien, Fabricius, Bandurius, & duo viri magni Allatius, & Holstenius in hoc consentiant, Philonem Carpasium Auctorem fuisse Græci Commentarii in Canticum Canticorum, & Græci codices, quorum notitia ad nos pervenit, Philonis Carpasii præferant nomen, haud certe fecisse temere videatur, qui hunc, quem publici juris facio, commentarium, cum iisdem Græcis codicibus collatum, eidem Philoni Carpasii Episcopo tribuerit.

Cassiodorus aliique Auctores & Codices nonnulli Epiphanium Auctorem præferunt.

Verumtamen gravissimam difficultatem offert antiqua Græci hujus Commentarii interpretatio. Illam V. Cl. Petrus Franciscus Fogginius anno 1750. in lucem extulit e membranaceo Vaticanæ Bibliothecæ codice, cujus ætatem existimat millenariam. Codex ille interpretis quidem non exhibet nomen; sed Auctorem præfert S. Epiphanium. Hanc enim habet inscriptionem: *Expositio S. Epiphanii Episcopi Cypri in Cantica Canticorum*. Hanc versionem Fogginius putat ab Epiphanio Scholastico esse compositam, & eamdem illam esse censet interpretationem, quam Cassiodorus loco, quem attulimus supra, commemorat. Illius tituli veritatem agnovit Hadrianus I. Papa in Scripto de Imaginibus ad Carolum Regem (1) *In Persona*, inquit, *Christi, & Ecclesia diversa SS. Patrum opuscula in Cantica Canticorum explanata sunt, & si quando intelligendum est, scire velint, S. Epiphanii Episcopi Cypri proferimus expositionem, in qua inter multa diversa inquit*: Ostende mihi faciem tuam, & auditam fac mihi vocem tuam, hoc est per legem & Prophetas non mihi loquaris, sed temetipsum totum mihi ostende, *& cætera, quæ sequuntur*. Hæc vero sunt ipsissima verba, quæ in Editione Fogginiana leguntur pag. 39., iisque Græca respondent in hac editione nostra pag. 72. Nec vero codex ille Vaticanus est unicus; sed extat in Bi-

(1) Loco supra cit. (2) T. IV. Concil. Harduini col. 783.

Bibliotheca Regia Parisiensi inter miscellanea Bigotii idem Latinus Commentarius, quem ex Vaticano Codice quidam suspicantur esse descriptum. Sed falso. Nam in Bigotiano Codice deest Præfatio, quam Vaticanus Codex integram habet. Æquum igitur est existimare plures latinos fuisse olim similes codices, & fortasse adhuc alicubi delitescere; idque probe animadvertendum, ne quis ex eo, quod unus tantummodo, & singularis existimetur esse Vaticanus Codex, illi parvam fidem habendam esse contendat. Cum igitur Latinum Commentarium constet esse Græci Philoniani versionem; alterutrum pseudo-epigraphum esse oportet. Hanc difficultatem harum rerum intelligentibus expediendam relinquo. Certe Garetius, qui apud Bigotium utrumque vidit, commentarium Græcum, & Latinum, nodum audacter amputat & oblique Cassiodori testimonium videtur rejicere, Lectoremque propemodum in eam adducere dubitationem, utrum Epiphanius Antistes Cyprius commentarium conscripserit aliquem in Canticum Canticorum.

Suspicio de Cassiodori, vel Amanuensis errato.

Quid si contendat aliquis memoria lapsum Cassiodorum; pro Philone Epiphanii æquali, & amico, Epiphanium posuisse? Quid si codicem, quem habuit Cassiodorus, ut majore pretio dignum faceret amanuensis, Epiphanii magnæ famæ nomen pro obscuriore Philonis nomine illi inscripsit? Et consuevisse quidem Librarios, ut vel peritiam, vel diligentiam commendarent suam, qui codices, vel nullum, vel ignotum, obscurumve præferrent auctorem, iis insigne alicujus celebris Scriptoris nomen præfigere, notissimum est omnibus, qui vel leviter hoc studiorum genus attigerint. Lapsus vero memoriæ in Auctoribus nominandis complura afferri possunt exempla. Melchiori (1) Cano, & Garnerio (2) suspicio fuit Gregorium Magnum (3) pro Sozomeno Theodoretum posuisse; de quo memoriæ lapsu Fabricius (4), non suspicatur, *sed non dubium esse* affirmat, Gregorium voluisse Theodoretum pro Sozomeno dicere. Quo in loco Fabricii plura alia reperias ejusmodi lapsûs exempla. Et certe tam sæpe id accidit, ut de hujusmodi exemplis Hieronymus Tartarottus

(1) De locis Theolog. lib. XI. cap. 6.
(2) Auctar. Theodoret. Dissert. II.
(3) Lib. VI. Epist. 3.
(4) Biblioth. Gr. T. VI. p. 122.

tus (1) librum sive dissertationem conficere potuerit. Præterea & illud aliquis urgere possit, quod nos ad explicationem Philonianam v. 222. adnotavimus pag. 189, quo in loco loquutio reperitur de Verbo, quam Epiphanius Hæresi LXXVII. num. 29. videtur improbasse. Nec aliquis fortasse defuerit, qui respiciens ad Cassiodori Chronicon, & Tripartitam historiam, judicium ejus desideret, cui propterea in aliis quoque rebus, in quibus Critica est opus, non tutum esse arbitretur omnino fidere.

Cl. Fogginii opinio de duplici Philone, & de duplici Commentario, Epiphanii altero, altero Philonis Carpathii nullo argumento probata.

Sed Epiphaniani Commentarii eruditissimus Editor ad hanc removendam difficultatem aliam ingreditur viam. 1. Commentarium aliquem in Canticum Canticorum a Philone quopiam compositum facile concedit. Et sane Suidas in Lexico Φίλων, ait, Καρπάθιος ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων, *Philo Carpathius scripsit Commentarium in Canticum Canticorum*. Præterea Cosmas Ægyptius Topographiæ Christianæ Lib. x. (2) tria loca affert ex Philone Carpathio. Huc accedit, quod in Catena Græca Meursii Græcorum PP. in Cantica Canticorum, & in Catena Græca Vaticana Procopii Gazæi plura fragmenta ex Philone afferuntur; ut non satis mirari queam Jacobum le Long virum eruditione præstantem, ubi agit de commentario in Cantica Canticorum, scripsisse (3): *Philo Carpathii Episcopus in Cypro Auctor suppositititius*. Nam Eliam Dupinium, qui idem senserat, non modo castigaverat Oudinus (4) affirmans, *eum sibi videri absurde falli, cum hujus tum Scriptoris tum Commentarii meminerint & Cassiodorus, & Suidas, quibus elevandis Elias idoneus* (verba sunt ipsius Oudini) *mihi esse non videtur*; sed etiam Dupinii ratiunculis abunde satis fecerat Tillemontius (5); ejusque sententiam ipse Fogginius (6) omnium maxime confutavit. 2. Duos putat fuisse Philones, alterum Carpathium Episcopum in Carpatho Insula, quæ est una ex Cycladibus; Carpasium alterum Carpasiæ in Insula Cypri Episcopum. Et Carpasium quidem, cujus apud Polybium est mentio,

 au-

(1) Extat T. xxv. collect. Calogerianæ.
(2) In nova collect. PP. Græcor. Montfauconii T. II p. 330.
(3) Biblioth. Sacr. T. II.
(4) T. I. de Scriptorib. Ecclesiast. pag 891.
(5) Loc. cit. Not. 10.
(6) Præfat. ad Epiph. Commentar. p. 25.

auctorem esse Commentarii in Canticum Canticorum, statuit vanum esse commentum. Carpathium vero, & Commentarium in eum librum scripsisse, & plura ex Epiphanii Commentario excerpta in suum Commentarium, in epitomen redacta, inseruisse. Verum probandum fuerat primo extare aliquem, aut extitisse sub nomine Philonis in Cantica Canticorum ejusmodi commentarium, qui pleraque ipsi Philoni propria, & ab ejus ingenio profecta contineret, & ab iis diversa, quæ in Epiphaniano Commentario reperiuntur. Deinde ea afferre opus fuerat, quæ Philo ex Epiphanio excerpta in suum commentarium vel decurtata vel in compendium redacta transtulerit. Sed vir doctus neutrum præstare potuit.

Loca, quæ opponuntur desumta a Philone ex Epiphanio, decurtata & in Epitomen redacta, integra omnia in hoc Commentario reperiuntur.

Immo vero si Græci commentarii copia illi fuisset, profecto Epiphanianum Commentarium perspexisset Latinam esse Philoniani Græci versionem, & in Græco eadem plane loca reperisset integra, quæ ille Catenæ Meursii & Vaticanæ nimis confisus, existimavit Philonem, facta breviora, in commentarium suum compegisse.

Primus locus.

Primus enim locus est (1) qui legitur in latino Commentario p.11. *lin.*19. quem totidem verbis affert ex Philone Cosmas Ægyptius (2). Sed non recte ea est argumentatio conclusa: in Epiphaniano Commentario ea Philonis verba Latine reddita reperiuntur; Philo igitur ea ex Epiphanio desumsit: sed solum inde conficitur, eadem verba unius & ejusdem esse auctoris seu Philonis, seu Epiphanii, & verius Philonis, cujus Commentarium in ceteris partibus in Epiphaniano videmus latine repræsentatum. Sed antequam ulterius progrediamur, admonendus est Lector locum illum a Cosma Ægyptio allatum, aliaque multa eumdem locum præcedentia, & subsequentia, quæ in Epiphaniano Commentario leguntur pag.7. 8. 9. 10. 11. & 12. a Græco Philonis, quem hac editione nostra modo producimus, abesse: Ea vero in Græcis, quos habemus, exemplaribus ideo deesse existimaverim, quod duo fuerint Philoniani Commentarii editiones antiquæ, quarum primam nostri codices Græci repræsentent, non

(1) Vide has collationes in Præf. ad Epiphanianum Commentar. pag.17. & sequentib.

(2) Loco supra cit.

non secundam, qua utebatur Cosmas Ægyptius, ubi Philo alia quædam addiderit. Exemplum simile habes, Lector, in oratione Demosthenis περὶ τοῦ στεφάνου, in qua quædam a diversis scriptoribus citata frustra quæsieris; quod Ulpianus inde factum monet, quod scriptores illi aliam ejus orationis editionem habuerint. Sed ad collationem locorum ex Epiphanio, & Philone, quam instituit Vir eruditissimus, redeamus.

Secundus locus.

Secundus locus est qui in Latino occurrit p. 25. lin. 12., cui ad latus apponit eumdem locum partim ex Catena Meursii (1) partim ex catena Vaticana Cod. 1441. pag. 210., in quo quædam sunt, quæ non habet Latinus Commentarius Epiphanii, unde colligi posse videatur Philonem desumsisse sententiam ab Epiphanio, & nonnullis immutatis in suum scriptum transtulisse. Sed si collatio fiat cum Græco Commentario, nullam ibi deprehendas varietatem; & quæ verba afferuntur ex latino, eadem quæ sunt in Græco, accurate rependunt. Quapropter comparatio non facienda fuerat cum Catena. Notum est enim Catenarum opifices Auctorum Verba non exscribere accurate, sed expositiones quasdam subinde aliis, quam quibus tribui debuerant, auctoribus vel interpolatas, vel decurtatas adscribere, quod jam pridem monuit Fabricius (2). Et Allatius Diatriba (3) de Nicetis Catenam commemorans, cujus est epigraphe: Συναγωγὴ ἐξηγήσεων εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν ἅγιον εὐαγγέλιον ἐκ διαφόρων ἑρμηνευτῶν παρὰ Νικήτα διακόνου τῆς Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν βιβλίοις δ΄. P. Ἐξ ἀρχῆς μὲν ὁ Θεὸς δι' ἑαυτοῦ τοῖς ἀνθρώ[illegible], in ejus catenæ laudem subdit: *in qua sylloge illud singulare [illegible] in aliis catenis sententiæ Patrum verbis decurtatæ, & compendio afferantur, hic ipsissimis verbis, uti jacent, textus, nullis suis partibus imminuti digeruntur; at non frusta interpretationum, sed integræ ipsæ interpretationes, & tantum non orationes describantur.*

Tertius locus:

Tertius locus est in Latino Epiphanii p. 32. in illud: *intro-*

(1) Pag. 18. edit. Batavæ in 8.

(2) Biblioth. Gr. T. VII. p. 729.

(3) Hanc Diatribam de Nicetis Fabricius Biblioth. Gr. T. VI. p. 419. falso queritur intercidisse. Eam cum Diatriba etiam de Philonibus & aliis Allatii scriptis ineditis in publicum prodituram speramus opera & studio docti Viri mihique amicissimi Raphaëlis Vernazzæ, Græci in Vaticana Bibliotheca Scholiastæ.

troducite me in domum vineæ; hoc est ad corpus Domini; ac si diceret, coaptate me ei per lavacrum regenerationis. His probe respondent Græca apud Philonem p. 56. Εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα συγκεράσατέ με, φησὶ, αὐτῷ διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας. Hic locus cum loco Philoniano, quem affert Cosmas Ægyptius, a Fogginio confertur. Locus Philonianus est in illud: *Introduxit me Rex in cubiculum suum*, ad quem sacri textus locum explicatio Epiphanii p. 18. sic habet: *Cubiculum Regis est ubi omnes sunt thesauri reconditi: Cælestis enim Regis sine dubitatione cubiculum est, primum quidem corpus, quod ædificavit sibi; deinde cælorum regnum, quando dicit Salvator: Beati qui persecutionem patiuntur &c.* Congruunt cum his Græca apud Philonem pag. 24. Ταμεῖον δὲ τοῦ βασιλέως ὅπου πάντα ἀπόκειται τὰ θησαυρίσματα. τοῦ δὲ ἐπουρανίου βασιλέως ταμεῖον δῆλον ὅτι πρῶτον μὲν τὸ σῶμα, ὃ ἑαυτῷ ᾠκοδόμησεν οἶκον· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία. ὅταν οὖν λέγει ὁ σωτήρ· μακάριοι δεδιωγμένοι, κ. τ. λ. Quod si contendas locum Epiphanii, qui habetur p. 32. cum Philoniano p. 24. quem adducit Cosmas Ægyptius, ea loca inter se non cohærere, minime mirandum. Virum doctum decepit falsa Montfauconii citatio, qui T. 2. Collect. novæ PP. Græcor. pag. 329. lin. 10. a fin. ad illa verba, εἰσήνεγκέ με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, quæ sunt in 4. versu Capitis Primi Canticorum, hanc apposuit in margine citationem, *Cant.* 2. 4; quem citationis errorem cum non attendisset, putavit ea verba in vulgata reddita esse: *introduxit me in cellam vinariam*, quæ revera sunt interpretatio versiculi 4. in vulgata Cap. II.

Quartus locus. Quartus locus est in Epiphaniano Commentario pag. 80. *Iste est itaque Rex, de quo & David, dixit:* Dominus regnavit, decorem induit. *Vinctus est autem ipse non Sponsæ suæ necessitate, sed voluntate clementiæ, sicut dicebat Apostolus:* Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. *In transcursibus autem dictum est, quia de Cælo transcurrens, & mortuos resuscitans, rursus transcurrens in Cælos abiit, & ascendit super Cherubim, & volavit.* Huic loco ad latus adjicit vir eruditissimus locum, quem laudat Cosmas Ægyptius ex Philone, παρατρέχων

τῶ

γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς εἰς τὰ κατ' ᾅδου, καὶ κατώτερον ᾅδου βυθὸν κατελθὼν ἐκεῖθεν ἀναστάσει τὸν τεθνειῶτα. Certe Græca non repræsentant omnia, quæ latine reperiuntur in Commentario Epiphanii. Sed Cosmas Ægyptius decurtatum attulit locum ex Philone, (1) quem ecce tibi integrum: οὗτος γὰρ ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς, περὶ οὗ καὶ Δαβὶδ λέγει· ὁ κύριος ἐβασίλευσεν. ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. οὗτος δέδεται ἐν περιδρομαῖς. περιτρέχων γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς, καὶ ἕως εἰς τοῦ ᾅδου κατελθὼν, ἵνα ἐκεῖθεν ἀναστάσει τὸν τεθνειῶτα, αὐτὸς δέδεται ἐν περιδρομαῖς, οὐκ ἀνάγκης δεσμοῖς, ἀλλ' ἑκουσίου φιλανθρωπίας χρηστότητι, εἰπὼν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Viden' ut Græca Latinis plene respondeant? & si quid variant, culpa est interpretis, qui quædam de suo addidit, quæ fœdum errorem continent, illa scilicet *non Sponsæ suæ necessitate*: & pro loco Matthæi posuit locum ex Psalmo XVII. 11. Ea enim erat licentia complurium interpretum, qui seculo VI. Græca vertebant, & nullo ad textum respectu habito, nihil sibi non licere arbitrabantur.

Quintus locus Epiphaniani Commentarii est p. 81. *Vere speciosa facta est, & vere suavis, non divina virtus (neque enim augmentum recipit, nec detrimentum Divinitas) sed humilitas ejus vere speciosa facta est, atque suavis pulchritudine Divinitatis, cum sedisset in Regno Cælorum in dextera Patris.* Nihil horum desideres in Græcis, apud Philonem p. 170. ὡραιώθη γὰρ ὄντως, καὶ ἡδύνθη (Cosmas Ægyptius legit ἱδρυώθη) οὐχ ἡ τῆς θεότητος δύναμις· οὔτε γὰρ προσθήκην οὔτε μείωσιν ἐπιδέχεται, ἀλλ' ἡ σὰρξ ἣν ἀνείληφε· καὶ ὁ τέλειος (τέλειος deest apud Cosmam Ægypt.) ἄνθρωπος ὃν ἐφόρεσεν, οὗτος ὡραιώθη τῇ τῆς θεότητος ὡραιότητι συμμορφωθεὶς, καὶ ἡδύνθη (Cosmas Ægyptius ἱδρυώθη) ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν καθεσθεὶς βασιλείᾳ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς (Cosm. Ægyptius τοῦ Θεοῦ). Iisdem verbis locum hunc Philonis refert Cosmas Ægyptius. In eo variat quod in sacro textu legit, τί ὡραιώθης, καὶ τί ἱδρυώθης, *cur speciosus factus es, & cur firmatus es?* quam lectionem non alibi reperias. Quamobrem nihil ex collatione horum locorum ex Epiphanio, & Philone colligi-

V. Locus.

(1) Vide infra pag. 170.

ligitur, quo possis statuere Philonem commentarium quidem composuisse ab Epiphaniano diversum, unde tamen multa decerpserit, & in Epitomen redacta in suum inseruerit.

VI. Locus. Sextus locus ex Epiphanio pag. 28. ejusque collatio cum Philone nihil tale itidem probat. Nam si ad ejus latus adscribas non verba desumta ex Catena Meursii, ut fecit Vir eruditissimus, sed integrum Philonis locum, quem habes pag. 42. in fin. Græca, & Latina in omnibus repereris consentire. Verba Philonis sunt: Εὐθὺς ὑπομιμνήσκει τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ τὸ στάξαν ἐν τῷ πάθει ἐκ πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ· ἀπόδεσμος τῆς στάκτης ἀδελφιδός μου ἐμοί. ὅπερ ἐστὶν ἐκ τοῦ στάξαντος ὕδατος καὶ αἵματος, καὶ πνεύματος τοῦ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ αὐτὸς γέγονέ μοι νυμφίος, κἀγὼ αὐτοῦ νύμφη. αἵματι μὲν τῷ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ἀγοραζομένη αὐτῷ καὶ συναπτομένη, ὕδατι δὲ τῷ ἀπὸ σαρκῶν αὐτοῦ βαπτιζομένη αὐτῷ, πνεύματι δὲ τῷ ἀπὸ θεότητος αὐτοῦ συγκεινομένη αὐτῷ, καὶ τελειουμένη, quæ omnia latine reddita cognosces in Epiphanio: *Per guttam itaque commemorat, & sanguinem, & aquam, quæ fluxerunt de latere Jesu*. Fasciculus, *inquit*, guttæ fratruelis meus mihi; *ac si diceret, ex aqua vel sanguine, quæ stillavit ex ejus latere ipse mihi factus sponsus est, & ego ei sponsa; sanguine quidem ex ejus latere profluente, quo ei redemta, & coæquata sum; aqua vero carnis ejus, per quam ei baptizata sum, atque clarificata; spiritu vero, quo divinitati ejus copulata sum, & consummata dinoscor*.

Postremus locus. Denique locum Epiphanii p. 23. ad ea sacri textus verba: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me &c.* & v. sequen. *Posuerunt me custodem &c.* (quem locum huc, ut paulo longiorem piget transcribere) collatum quidem cum Catena Meursii pag. 16. decurtatum quidem deprehendes, sed apud Philonem pag. 32. Græca omni ex parte Latinis sine ulla diminutione respondentia omnia reperies.

Statuitur unicum esse commentarium, cum præsertim ex CCXLIX. explanationibus, XXIV duntaxat in Epiphaniano Commentario a Philonianis discordent. Ex allatis igitur locis Commentarius, qui Epiphanio tribuitur, unus idemque videtur esse cum commentario Philonis. Id autem eo videtur confirmari posse validius, quod ex ducentis undequinquaginta explanationibus in Epiphaniano commentario viginti quatuor tantummodo a Philonianis sententiâ ipsâ discrepant,

pant, quas in subjecta tabella exhibemus. In ea singulis numeris, quibus illæ explicationes notantur in Epiphanii Commentario, singulos numeros subjicimus adjectos explicationibus Philonianis in Lectoris commodum, qui has cum illis conferre velit.

Epiph.	115.	138.	147.	148.	156.	157.	163.	165.	166.	173.	179.	184.
Philo	118.	143.	151.	152.	160.	161.	170.	171.	172.	182.	188.	

Epiph.	188.	206.	214.	218.	223.	228.	229.	230.	237.	238.
Philo	196.	216.	224.	228.	233.	237.	238.	239.	246.	247.

Epiph.	239.	240.
Philo	248.	249.

Ceteræ omnes nihil inter se discrepant sententiâ & verbis, perpaucis exceptis, quarum quædam concordant non verbis, sed sententia, quædam partim sententia, partim verbis, & in iis apud Epiphanium aliquid vel detractum, vel aliquid additum esse deprehenditur. Quamobrem Epiphanianus Commentarius jure censeri potest Philoniani interpretatio, ac, ut ait Lequien, loco supr. citat. *Latina translatio a Græco Codice admodum discrepans.*

Etsi Veteres Philonem Carpathium appellant, Carpasius tamen a Viris doctis asseritur Commentarii auctor.

In ea autem quæstione utrum Philo Carpasius Episcopus, an Philo Carpathius commentarium scripserit in Canticum Canticorum, fidenter sane doctus Vir (1) pronuntiat (ut dixi supra) vanum omnino esse commentum, Philonem scilicet, cujus mentio est apud Polybium, illius Commentarii fuisse auctorem. Et profecto veterum auctoritate niti posse videtur, cum, qui Carpasium doceat talem scripsisse commentarium, invenias ex veteribus neminem. Contra Cosmas Ægyptius illum clare Carpathium nominat, & Suidas, ut dictum est, diserte inquit, Φίλων Καρπάθιος ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων. Et tamen nihil ea ratione commoti Viri docti magnâ, quod Græcos Codices fortasse inspexerint, fiduciâ Carpasium ejus Commentarii scriptorem fuisse pronunciarunt, Garetius, Lequien, Holstenius; ex quibus Holstenius diserte affirmat vulgo male appellari Carpa-

d

(1) Præfat. ad Comment. Epiphan. p. 26.

pathium. Allatius, autem hanc videtur dirimere controversiam. Ille enim in citata de Philonibus Diatriba, allato Epistolæ Epiphanii ad Joannem Hierosolymitanum loco, quem superius attulimus, ubi S. ille Doctor mentionem facit Philonis Episcopi, subdit: *Adverte Lector, Philonem hunc fuisse Episcopum Regionis, quæ proxima erat Parochiæ Epiphanii, scilicet in eadem Insula Cypri in Civitate Carpasii; nec obstat cognomen Carpathii. Licet enim Carpathius a Carpatho prope Chium Insulam a Cypro distante, si Geographis credimus (a qua & natum adagium* ὁ καρπάθιος τὸν λαγωόν, *& mare ipsum Carpathium cognominatum) videatur deductum; & a Carpasio Cypri, vel* Καρπασίᾳ, *vel* Καρπασείᾳ, *vel* Καρβασίᾳ Carpaseotes, *sive etiam cum Theopompo* Carpasseus *dicatur, tamen scias hoc Carpasium a nonnullis & præcipue Xenagora Carpathum appellatum, a quo sine dubio Carpathius fit. Stephanus:* Καρπάσια πόλις Κύπρου, ἣν Πυγμαλίων ἔκτισεν, ὡς Ἑλλανικὸς ἐν Κυπριακοῖς. Διονύσιος δὲ διὰ διφθόγγου Καρπάσειαν αὐτὴν φησιν ἐν τρίτῳ βασσαρικῶν,

Ἠδ' ὁπόσοι Κινύρειον ἕδος αἰπεινὴν κραπάσειαν.

Ἔστι καὶ νῆσος Καρπασία κατὰ τὴν ἄκραν τῆς Σαρπηδονίας. Ξεναγόρας δὲ Κάρπαθον αὐτὴν καλεῖ. Δημήτριος δὲ ὁ σαλαμίνιος Καρβάσιαν φησὶν, ὅτι πρὸς τὸν καλούμενον ἄνεμον κεῖσθαι δοκεῖ. Hactenus Allatius, qui versum ex Dionysio allatum a Stephano sanum exhibet, ut est in editionibus, quæ Berkelianam præcesserunt, in qua ipse Berkelius in textum admisit suam emendationem; qua versum illum depravavit. Edidit enim ἠδ' ὁπόσοι Κινύρειον ἠδ' αἰπεινὴν Καρπάσειαν, & sic tertium & quintum claudicare facit pedem. Illa autem litterarum metathesis in voce κραπάσειαν eadem est, quam Homerus adhibuit Iliad. B. v. 676. οἳ δ' ἄρα νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε. Sed hoc ἐν παρόδῳ.

Ceterum in his duabus quæstionibus 1. num Commentarius Latinus e Vaticana Bibliotheca prolatus vere sit Epiphanii: 2. Num Philo Carpathius, quem Suidas tradit scripsisse in Cantica Canticorum, idem sit qui Carpasius, cujus nomen præferunt Codices Græci; quæ sunt a me hactenus disputata, satis esse lectoribus arbitror, quo suam ferre sententiam possint, vel adhuc non liquere pronuncient.

III. De

III. De Philone ejusque Commentario differui. Nunc, quod initio proposui de ejusdem interpretationibus dicendum est. Epiphanii Latinum Commentarium in adnotationibus, quas ad Philonis textum adjeci, *veterem interpretationem* voco, & qui eam composuit, brevitatis tantummodo gratia, *veterem interpretem* appello. De quo interprete, si quidem sit Epiphanius Scholasticus, quem Cassiodorus loco supra citato commemorat, illud mihi in mentem venit, quod de illo judicavit Huetius de Interpretatione libro secundo: *Epiphanius*, inquit, *Scholasticus Socratem, Sozomenum, & Theodoretum latine exponens, nomen suum inter doctos traduxit. Græca siquidem vix assequutus est, & si qua forte intellexit, ea ne a posteris intelligerentur, obscura, barbara, & dissipata oratione perfecit. Quod ergo, dum in Epitomen a Cassiodoro contrahitur, damnum, ut fit, passus est, aliarumque ipsius interpretationum, quas bene multas recenset Cassiodorus, jacturam sine stomacho feramus.* Et certe Cassiodorus melius consuluisset Scriptoribus Græcis, quos in Latinum verti curavit, si semper Aniano usus esset interprete, cujus operam in vertendis quibusdam S. Chrysostomi Homiliis merito idem Huetius summopere laudat. Ceterum Epiphanius Scholasticus in hac sua Philoniani Commentarii interpretatione, multis in locis contractiores exhibet explanationes, quam quæ sunt in Græco Philonis [illegible]tario; sæpe addit, quæ sententiam ipsam Philonis vel obtund[illegible] vel evertunt, vel errore aliquo inficiunt. Exemplo sint illa pag. [illegible] *Non enim solvit velut ebrietas, ut obscuratus quis corruat &c.* [illegible] in Græco Philonis Commentario pag. 14. lin. 15. οὐ γὰρ λύει με ὥσπερ ἡ μέθη τοῦτο στόμα, κ.τ.λ. quorum sententiam dolebis ab interprete enervatam. Pag. 17. ad illa verba: *ideo adolescentulæ dilexerunt te*, explanationis Philonianæ sensum non est assequutus. Sic pag. 22. lin. 13. *Non enim erat sensibile quod dicebat, sed de isto erat sole &c.* quæ quidem inter se pugnant. Confer cum his Græca Philonis p. 30. Et pag. 23. lin. 15. *ubi enim puritas est, illic increpatio quoque subsequitur*; quo quid absurdius? puritas enim nulli increpationi potest esse obnoxia.

De veteri interpretatione. Ejus perversitas; cujus aliquot afferuntur exempla.

 Vide

Vide etiam hominis inſcitiam, qui pag. 89. vertens Græca, quæ ſunt apud Philonem pag. 170. lin. 7. αὐτὸς δέδεται ἐν παραδρομαῖς οὐκ ἀνάγκης δεσμοῖς, ἀλλ' ἑκουσίῳ φιλανθρωπίας χρηστότητι, ſcribit: *vinctus eſt autem ipſe non ſponſæ ſuæ neceſſitate, ſed voluntate clementiæ.* Atqui Eccleſiæ Sponſæ id maxime opus fuit, ut Chriſtus pateretur. Et pag. 49. itidem addit, quæ abſunt a Græco textu, & apta ſunt inſinuando errori, Eccleſiam ſcilicet conſtare ſolis Electis: Græca enim ſunt: Ἐπειδὴ γὰρ περὶ τοῦ πλήθους εἶπε τῆς ἐκκλησίας, τοὺς ἐντὸς ὄντας τοῦ μονογενοῦς φησὶ κ. τ. λ. p. 96. quæ ſic Latine reddita ſunt: *quia enim de multitudine dixit Eccleſiæ, quæ conſtat in ſuis electis, iſtos intra Unigenitum eſſe demonſtrat dicens &c.* Eorum vero, quæ apud Philonem leguntur p. 50. lin. 9. ἐπειδὴ γὰρ αἱ δόκοι τῶν φατνωμάτων εἰσὶν ἰσότεραι κ. τ. λ. verſio plane inſulſa, & omni ſenſu carens pag. 30. *Quoniam igitur tigna trabibus componuntur, atque celantur, pulcbritudo vero domus trabibus indicatur &c.* Nec ſine ſtomacho legi poteſt locus ille pag. 36. in fi. de Chriſto: *Jam enim nec mortem pro nobis ſuſcepit, cum ſemel paſſus ſit, ſecundum quod Sanctus dicit Apoſtolus: mors ei ultra non dominabitur &c.* Sed hæc ex plurimis, quæ tum a veritate, tum a recta interpretandi ratione longiſſime aberrant, cum iis non multis conjuncta, quæ in adnotationibus attulimus, ſatis eſſe poſſunt indicio, quam abnormis, quam infida, quam horrida denique, & incomta ſit latina illa Philoniani commentarii vetus interpretatio.

De recentiore interpretatione Stephani Salutati. Multa ejuſdem interpretationis vitia.

IV. Jam vero de Stephano Salutato ejuſque verſione, ſi ea tamen appellanda ſit verſio, loquamur (1). Neque enim, ubi vult Philonem repræſentare, agit partes fidi interpretis, cujus eſt reddere verba ipſa, & eodem ordine, ubi id non impediat utriuſque ſermonis Græci, & Latini diverſa indoles, & diſcrepantia, ſed ſe ut oratorem gerit. Quin immo cum in collatione pergerem Græci cum Latino commentario, videbam Salutatum, brevitatis Philonianæ fortaſſe pertæſum, lineas uſque audacius tranſilire; multa

(1) Prodiit Pariſiis ex officina Wecheliana an. 1537. Recuſa deinde fuit in Biblioth. PP. curante de la Bigne edit. I. in Appendic. Et in edit. 2. & 3. Tom. I. Et in Bibliotheca PP. Lugdunenſi Tom. V. pag. 661.

ta non de verbis solum, sed de sententiis demere; longe vero plurimas explanationes, quas frustra in Philone quæras, inserere, quo pleniore cum Commentario ipse prodiret in publicum; eoque in suis additionibus esse copiosiorem, quo ulterius in sua illa, si talem dicere fas est, interpretatione procederet. Illud tamen affirmare non dubitaverim, si non totum Commentarium Philonis, maximam tamen ejus partem in suo illo Commentario reperiri; sed tam multis, quæ largissima adjecit manu, oppressam, vix ut appareat. Possum Philonis, ut ita dicam, frusta, ubi ea Salutatus collocavit, indicare. Ceterum Salutatus Lectores suos ludos facit, cum in sua epistola ad Nicolaum Bargilesium Presbyterum Bononiensem scribit: *Non unus mihi Philo, sed plures mihi videntur, qui hosce commentarios in Canticum Canticorum confecerint. Nam quod Philonis nomine circumfertur, apud Græcos breve admodum est. Sed sunt qui velint ab Eustathio quoque, & Eusebio, (quorum rogatu Philo ipse commentarium hunc confecerat) interpretatum esse, unumque de tribus esse conjunctum*. At quamnam illi fidem habebimus, qui de duobus illis Commentariis testem proferat neminem? nullum nominet Codicem, ubi Commentarium illum ex tribus conflatum repererit? cumque miscellaneum illum, ex pluribus compactum, Græce scriptum esse existimari oporteat, quem Salutatus a se Latine versum profert in lucem; cur tam multa in ea versione occurrunt, quæ nihil oleant Græcitatis, sed primitiva ex latino fonte deducta esse appareant? Præterea multa Philonis non exigua fragmenta male assuta suis additionibus exhibet Salutatus; multa ex D. Gregorio Magno etiam desumta, quod jamdudum a pluribus est animadversum; ut ejus nequeam satis mirari rationem, qui Philonis genuina Præfatione, eaque integra retenta, pluribusque itidem Philonianis explicationibus inter multo plura additamenta sua insertis, audacter ejusmodi κυκεῶνα Philonis nomine lectoribus suis propinare sit ausus. Illum suscepisse suspicor Philoniani Commentarii versionem: cumque suæ interpolandi libidini ubique nimium se animadverteret indulsisse, & Commentarium, qui propter ejus brevitatem a Suida nominatur ὑπόμνημα, in immanem magnitudinem

nem

nem excrevisse, ut aliquam scriptioni suæ conciliaret fidem; fabulam illam commentus est de duobus Commentariis Eustathii, & Eusebii cum Philoniano commixtis, & in unum conflatis.

De Commentarii hujus ætate & usu.

De Græci Commentarii ætate, sive illum Philo Carpasius, sive Carpathius conscripserit, dubitari non potest fuisse compositum ante Cosmam Ægyptium, qui, ut supra dictum est, ex Philone tria attulit loca in sua Topographia Christiana. Scripsisse autem Cosmam suum opus anno IↃXXXV probat Montfauconius (1). Qui Philoni Carpasio Commentarium hunc tribuendum existimaverint, ii censeant oportet, scriptum esse vel desinente seculo quarto, vel ineunte quinto. Et Oudinus idcirco de Philone Carpasio ejusque scripto in Canticum Canticorum mentionem facit ad annum Christi quadringentesimum. Ejusdem Commentarii quis usus esse possit ad confirmanda quædam Catholicæ fidei dogmata, docet Cl. Fogginius in Præf. ad Comment. Epiph. p.40. & sequen. ubi multa docte, & erudite disputat, quæ qui legerit, ea se legisse non pœnitebit.

Quid in hoc Commentario evulgando editor præstiterit.

V. Denique in hoc Græco Philonis Commentario evulgando quid operæ ipse impenderim paucis expediam. Codices duos Barberinum & Vallicellanum, quorum ille in fine, hic in principio & fine mutilus est, inspexi, & cum iis meum Codicem quam diligentissime contuli. Hos enim tractare meo mihi licuit arbitratu: ceteros non item, Mutinensem, Theatinum, Auximanum; sed quibusdam in locis, in quibus hærebam, ab amicis Græcarum Litterarum peritis inspiciendos curavi. Hos autem omnes esse comperi nimis multis erroribus maculosos; quibus fortasse Veterem illum interpretem, & Stephanum Salutatum suspicor non habuisse meliores. In adnotationibus, mei Codicis, qui plurimis in locis est depravatus, errores, adhibitis quos dixi codicibus, emendavi, & ubi locum aliquem in omnibus Codicibus corruptum deprehendi, conjectura illum restituere studui. Philonianas Sacri Textus Lectiones cum Vaticanæ editionis lectionibus, aliisque variantibus a Lamberto Bosio in sua editione Veteris Testamenti Græci adductis, accurate

(1) Præf. ad Cosm. Ægypt. cap.1.

rate contuli, & quid in quoque loco Philo a ceteris variet, in iisdem adnotationibus diligenter exposui. In Latina denique versione, quam e regione Græci Textus apposui, magis mihi fidelitas curæ fuit, quam elegantia.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro S. P. A.

D. Jordani Patriarcha Antioch. Vicesgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Augustinus Ricchinius Ord. Præd. Sacri Palatii Apost. Magister.

ΟΤΙ ΔΕ ΠΟΛΛΑΚΙΣ Η ΓΡΑΦΗ, ΩΣ ΠΕΡΙ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΛΕΓΟΜΕΝΗ, ΕΠΙ ΝΟΗΤΑ ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ, ΔΙΑ ΤΟ ΜΗ ΠΡΟΔΗΛΩΣ, ΑΛΛΑ ΜΕΤ ΕΠΙΚΡΥΨΕΩΣ ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗ ΔΙΑΛΕΓΕΣΘΑΙ, ΠΑΝΤΙ ΠΟΥ ΔΗΛΟΝ ΤΩι ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΒΡΑΧΥ ΤΗι ΔΙΑΝΟΙΑι ΤΗΣ ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΟΥ ΓΡΑΦΗΣ ΕΠΙΣΤΗΣΑΝΤΙ· ΟΠΟΥ ΓΕ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΣΩΜΑΤΙΚΑ ΜΕΝ ΔΙΑΛΕΓΕΤΑΙ ΠΑΝΤΑ· ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΕ ΕΣΤΙ ΒΙΒΛΟΣ, ΚΑΙ ΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑΝ ΒΛΕΠΕΙ.

SCRIPTVRAM AUTEM, CUM DE REBUS CORPOREIS DISSERIT, SÆPE AD EA, QUÆ INTELLIGENTIA COMPREHENDUNTUR, NOS AMANDARE, MANIFESTUM EST OMNIBUS, QUIBUS VEL EXIGUA SIT PERITIA SCRIPTURÆ DIVINITUS INSPIRATÆ: QUANDOQUIDEM CANTICUM CANTICORUM SEMPER DE REBUS CORPOREIS LOQUITUR: MYSTICUS VERO ILLE LIBER EST, ET TOTUS ALLEGORIAM RESPICIT.

OLYMPIODORUS in Job.

ΤΟ ΔΕ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ, ΟΥΧ ΩΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΟΝ ΕΣΤΙΝ, ΟΥΔΕ ΩΣ ΠΡΟΣΗΜΑΙΝΟΝ, ΑΛΛΑ ΟΝ ΑΛΛΟΙ ΠΡΟΑΠΗΓΓΕΛΛΟΝ, ΤΟΥΤΟΝ ΩΣ ΗΔΗ ΕΛΘΟΝΤΑ ΔΕΙΚΝΥΣΙ, ΚΑΙ ΗΔΗ ΑΝΑΛΑΒΟΝΤΑ ΤΗΝ ΣΑΡΚΑ. ΔΙΟ ΚΑΙ ΩΣ ΕΠΙ ΣΥΖΥΓΙΑι ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ ΕΠΙΘΑΛΑΜΙΟΝ ΑιΔΕΙ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.

CANTICUM VERO CANTICORUM NON EST LIBER PROPHETICUS, NEQUE PRÆSIGNIFICANS: SED QUEM ALII PRÆNUNCIARUNT, HUNC QUASI JAM VENERIT, ET CARNEM JAM ASSUMSERIT, OSTENDIT: IDEO TANQUAM IN CONJUGIO VERBI ET CARNIS EPITHALAMIUM CANIT CANTICUM CANTICORUM.

ATHANASIUS in Synopsi S. Script.

PHI-

ΦΙΛΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΤΟΥ ΚΑΡΠΑΣΙΟΥ
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.

PHILONIS EPISCOPI
CARPASII
ENARRATIO IN CANTICUM CANTICORUM.

ΦΙΛΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΡΠΑΣΙΟΥ ΣΥΝ ΘΕΩι ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ.

Ὥσπερ ἵππον εἰς ἐλασίαν ἐπιβάτης ποσὶν ὑπονύττων, καὶ μὴ βουλόμενον ὠκύποδα καθεστᾶ τὴν εὐσταθῆ (1) ὁδὸν βαδίζειν· οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον πενιχρόφρονα τοῖς ὡραίοις (2) ποσὶν ἐλαύνεσθαι νυττόμενον ἑώρων δυοῖν ἀνδρῶν, πρεσβυτέρου (3) μὲν ἑνός, θατέρου δὲ διακόνου εἰς τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων τὴν πνευματικὴν τῆς ἑρμηνείας πρεῖαν, ἐλαυνόμενος ἀνεκβάτοις (4) ἴσασθαι τοῖς ὄκνοις ἀστέκτως (5). Παρακαλῶ δὲ ἄμφω τοὺς αὐτοὺς μὴ μόνον ὑπονύττειν καὶ διεγείρειν ἐπὶ τὸ τῆς ἑρμηνείας δεόμενον· ἀλλὰ (6) καὶ δι' εὐχῆς πρὸς τὰ εὐθῆ τὸν νοῦν χαλιναγωγῆσαι, ἵνα τὴν εὐ-

(1) Codex Barb. τὴν εὐσταθῆτε ὁδ. βαδ. ἐλαύνει. Sed vocis εὐσταθῆτε deleta est vetustate prior syllaba, atque error est in accentu. Codex Auxim. τὸν εὐσταθῆτε ὁδὸν, nec habet ἐλαύνειν. Lectio, quæ in textu, eadem est quæ in C. Theat.

(2) Ὡραίοις. Alludit ad illud D. Paulli *Rom.* X. 15. In veteri versione, quæ Romæ prodiit typis impressa anno MDCCL, sive sit error operarum, sive ita habeat Codex, unde fuit exscripta, legitur *speciosius*. Legendum *speciosis*.

(3) Additum μὲν ex Cod. Th.

(4) Ἀνεκβ. deleta erat in Cod. Barb. Meus Cod. habet ἀνεβάτοις. Itaque legendum censeo ἀνεκβάτοις.

(5) Hanc vocem in Cod. Barb.

PHILONIS EPISCOPI CARPASII DEO JUVANTE ENARRATIO IN CANTICUM CANTICORUM AD EUSTATHIUM PRESBYTERUM ET EUSEBIUM DIACONUM.

Uemadmodum equum Seſſor ad curſum pedibus fodiens, etiam detrectantem, celerem reddit, ut recta ingrediatur via; ſic exiguo ſenſu præditam mentem meam ſpecioſis duorum punctam Sanctorum virorum pedibus, quorum alter Presbyter, Diaconus alter, ad ſpiritualem viam enarrationis in Cantica Canticorum ſtimulari videbā. Cum igitur intolerabiliter urgear, ut a ſegnitie, unde vix eſt exitus, emergam; utrumque veſtrum oro, ut me ſubditis non modo ſtimulis ad hujus enarrationis curſum excitetis; ſed precibus etiam ad rectum iter quaſi freno mentem regatis meam,

 ut

deletam, & in meo vix indicatam primis litteris ἀστέ . . . reſtitui ex Cod.Theatino. Ceterum locus eſt, opinor, paullo implicatior & fortaſſe depravatus. Steph.Salutatus verba non perſequitur, ac propterea facile inde ſe extricat: Vetus vero Interpres vult quidem perſequi verba, ſed ejus verſio ipſo Græco textu eſt impeditior. Legere malim, & interpungere, πρὸς τὴν εἰς τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων πνευματικὴν τῆς ἑρμηνείας πορείαν. Ἐλαυνόμενος οὖν ἀστέκτως ἀνεκβάτοις ἀνίσταμαι ὄκνοις, παρακαλῶ ἄμφω κ. τ. λ.

(6) Δι' εὐχῆς ex Codd. Auxim. & Th. Nam in Barb. litteræ omnes deletæ: meus Cod. hîc lacunam habet.

εὐθεῖαν (1) δραμόντες ἄμεμπτόν τε πορείαν βαδίσαντες, καὶ λόγον
Τιτ. β΄. η΄. ὑγιῆ, καὶ ἀκατάγνωστον κατὰ τὸν ἀπόστολον θέμενοι, κυρίαν ἐπιβάτην ἔχοντες εἰς τὴν τῶν μακαρίων, καὶ (2) ἀθάνατον εἰσελεύσομεν πόλιν. οὐ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν ἔχοντές τι, ἀλλὰ τῷ διδόντι τὰς χάριτας ὁμολογοῦντες εἰς τὸ προκείμενον ἴωμεν· ἀφιερώσας (3) γάρ τις τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα, καὶ τὴν ἔννοιαν ἀπαλλάξας τῶν γηΐνων ἐνθυμημάτων, ὅλον (4) τὸν νοῦν ἀναθεὶς τῷ Θεῷ, καὶ τῇ τῆς σωφροσύνης ἀρετῇ κεκοσμημένος τὴν ψυχήν· καὶ στέφανον οὐράνιον δεξάμενος χαρίτων τῇ ἑαυτοῦ κορυφῇ, οὕτως ἐφαπτέσθω (5) τῆς ἁγίας τῶν πνευματικῶν ἀσμάτων γραφῆς. Καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ ἐπιγραφὴ (6) τοῖς τῶν λογισμῶν ἔχουσιν εὐθῆ (7) ἀπαλλάττει μὲν εὐθὺ σαρκικῶν ἐννοιῶν τοὺς ταύτην ἁγίαν μετιόντας γραφήν. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἄσματα προγέγραπται ἢ λέγεται (8) ἢ προσαγορεύεται, ἀλλ᾽ ἄσματα ἀσμάτων· ἵνα ἀκούσας ἄσματα ἀσμάτων ὑπομνησθῇς (9) τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· οὐ μόνον γὰρ ἄσματα ἀσμάτων ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ἅγια ἁγίων, καὶ σάββατα σαββάτων. ὥσπερ οὖν ἅγια τῶν ἁγίων μείζονά τινα καὶ μυστηριώδη καὶ ἀπόκρυφον ἔχει τὴν τιμήν· ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσιόντος τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, οὕτω καὶ τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων πνευματικὴν καὶ βαθυτέραν τὴν τῶν τεθησαυρισμένων ἀγαθῶν νοημάτων εὕρεσιν ἔχει. καὶ ὥσπερ τὰ σάββατα τῶν σαββάτων μείζονα τῆς παρούσης ἀναπαύσεως ἔχει (10) τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀνάπαυσιν· σάββατα γὰρ σαββάτων τὰς μελλούσας ἐν τῷ ἐκείνῳ αἰῶνι ἀναπαύσεις, καὶ τὰς ἡτοιμασμένας τῆς ἀναπαύσεως

ἐπαγ-

(1) Codex Barb. & meus habet εὐθ. . . . integram vocem restitui ex Cod. Theat.

(2) Lege ἀθανάτων. Theat. εἰς τὴν μακαρίαν καὶ ἀθάνατον εἰσελευσόμεθα. Quam lectionem in versione sequutus sum.

(3) Locum hunc legere est in Expositionibus in Canticum Cant. Græce editis a Meursio Lugd. Bat. ann. 1617. pag. 9. lin. 13. a fine.

(4) Ὅλον τὸν νοῦν ἀναθεὶς τῷ Θεῷ. Hæc absunt ab Expositionibus Meursianis, & delenda videntur, ut supervacaneum glossema.

(5) Sic restitui ex Cod. Theat. & sic postea reperi in Expositionibus a Meursio editis. Barb. habet ἐφάπτεσθαι: meus habet ἐφάπτηται.

(6) Sic Theat. At Barb. & meus προγραφή.

ut recta decursa via, & inculpabili itinere defuncti, verbum sanum, & irreprehensibile *juxta Apostolum adhibentes, Domino Sessore, ac duce in beatam immortalemque civitatem invehamur. Non enim ex nobismet ipsis quidquam habentes, sed gratiam ei, qui dat, referentes acceptam, ad propositum accedamus. Ut enim suum quisque animum Deo consecraverit, & mentem a terrenis cogitationibus liberarit, & temperantiæ virtute ornatum animum gerens cælestem suo capiti gratiarum coronam acceperit, ita sanctam spiritualium Canticorum scripturam attingat. Quibus enim rectæ cogitationes sunt, eos, cum ad sanctam hanc scripturam accesserint, ipsa inscriptio carnalibus statim cogitationibus liberat. Non enim simpliciter inscribitur, Cantica; sed Cantica Canticorum; ut cum audias Cantica Canticorum, tibi in memoriam veniant Sancta Sanctorum. Non enim tantummodo Cantica Canticorum habemus, sed etiam Sancta Sanctorum, & Sabbata Sabbatorum. Quemadmodum igitur Sabbata Sabbatorum majorem quamdam & mysticam absconditamque dignitatem habent; cum semel tantum in anno ingrederetur Pontifex in Sancta Sanctorum; ita Cantica Canticorum spiritualem & profundiorem reconditæ intelligentiæ inveniendum habent thesaurum. Et quemadmodum Sabbata Sabbatorum majorem, quam quæ nunc quies est, futurorum quietem bonorum habent; (futuram enim bonorum in illo sæculo quietem, & præparatas* Tit. II. 8.

quie-

(7) Lacunam mei Cod. & Barb. ex Theat. implevi. Ceterum legendum videtur ὀρθὸν τῶν λογισμῶν ἐχόντας τὰ εὐθῆ.

(8) Ἢ λέγεται, ἢ προσαγορεύεται. Hæc non agnoscit vetus Interpres, & delenda videntur ut glossemata.

(9) Codd. Barb., & Auxim. habent ὑπομιμνησθεὶς. Theat. habet ὑπομιμνησθῆς. Itaque emendavi ὑπομιμνησθῇς.

(10) Ἔχει, quæ vox deest in meo Cod., & in Barber. supplevi ex Theat.

ἐπαγγελίας τὴν ἁγίαν λέγειν πέπεισμαι γραφήν. ἐκεῖναι (1) γὰρ
σάββατα σαββάτων, αἱ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀναπαύσεις, καὶ
εὐωχίαι τῶν ἐνταῦθα σαββάτων, τουτέστι τῶν ἁμαρτημάτων ἀργίας.
οἱ γὰρ ἐνθάδε ἀπὸ ἁμαρτημάτων ἀργήσαντες (2) τὴν τελείαν ἀνά-
παυσιν ἐν τῷ αἰῶνι εὐωχηθήσονται. ὥσπερ οὖν τὰ σάββατα ἐκεῖ-
να πολλῷ μείζονα τούτων τῶν σαββάτων· οὕτω καὶ τὰ ᾄσματα
τῶν ᾀσμάτων μείζονά τινα καὶ πνευματικὴν ἔχει τὴν ἀγωγὴν
παρὰ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις γραφαῖς γεγραμμένα ᾄσματα· πολλὰ
γὰρ ᾄσματα ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς γέγραπται. καὶ ἴδε τὴν
Ἔξοδ. ιε. α. μωσέως ᾠδήν· ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, λέγουσαν· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.
καὶ ἄλλα ὅσα (3) εὑρήσεις ἐν τῷ νόμῳ ᾄσματα καὶ ᾠδάς. ἴδε
Ἡσαΐ. ε. α. καὶ τὸ ἡσαΐου ᾆσμα ἐπὶ ᾠδήν. ᾄσω δὴ τῷ ἠγαπημένῳ ᾆσμα τοῦ
ἀγαπητοῦ τῷ ἀμπελῶνί μου. ἴδε τὴν ᾠδήν, ἣν ᾖσεν (4) ἄννα·
α. Βασιλ. β΄. α. ἐστερεώθη, λέγουσα, ἡ καρδία μου ἐν κυρίῳ. ἴδε τὰ ἐν ψαλμοῖς
Ψαλ. ϟε. ϟζ΄. ᾄσματα ὅσα ἐστίν. ᾄσατε τῷ κυρίῳ ᾆσμα καινόν· καὶ ὅσα ἕτερα
ρμθ΄. εὑρήσεις ἐν ταῖς γραφαῖς ᾄσματα. ἀλλὰ μείζονι καὶ βαθυτέρᾳ
τιμῇ, ὥσπερ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ τὰ σάββατα τῶν σαββά-
των, ἐτιμήθη καὶ τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων. ἀκρίβασαι (5) δή
μοι τὸν νοῦν τῆς ἱερᾶς ταύτης βαθυτέρας τῶν ᾀσμάτων ἐπιγραφῆς (6).
πῶς οὐκ εἶπεν ᾄσματα ᾀσμάτων, ἃ ἐποίησε Σαλομών, ἢ ἃ εἶπε
Σαλομών· ἀλλὰ ᾄσματα ᾀσμάτων, ἅ ἐστι τοῦ Σαλομών; ἐπειδὴ
γὰρ Σαλομὼν εἰρηνευόμενος ἑρμηνεύεται ἢ εἰρηνεύων, διὰ τοῦτο
ταῦτα τὰ ᾄσματα ᾀσμάτων παντὶ τῷ εἰρηνευομένῳ, καὶ σκαν-
δάλων πορνικῆς ἐννοίας ἀπηλλαγμένῳ ἡτοίμασται. ἐὰν γὰρ μή τις
τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα τῶν σαρκικῶν ἀπαλλάξῃ παθῶν, οὐκ ἔστιν
αὐτῷ τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων, οὔτε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, οὔτε
τὰ

(1) Legendum censeo ἐκεῖ. Vetus Interpres legisse videtur ἐκεῖ: ait enim: *Illic enim sabbata sabbatorum futurique saeculi requies, & praesentium cumulatio sabbatorum horum, quae hic aguntur peccatorum segnitie, reperitur; qui enim hic in peccata pigri sunt, futuro saeculo perfecta requie perfruentur.* Quae referre huc voluimus; idque subinde, ut res tulerit, faciemus, ut habeat lector, quid de tali Interprete existimet.

(2) Lege ἀργήσαντες.

quietis promissiones mihi persuasum est nominari a sancta scriptura Sabbata Sabbatorum. Illic enim sunt Sabbata Sabbatorum, nimirum futuri sæculi requies, cælestesque dapes, provenientes ex his Sabbatis, quæ sunt apud nos, ideſt ex cessatione a peccatis. Qui enim in præsens a peccatis cessaverint, perfecta quiete in futuro sæculo perfruentur): *quemadmodum igitur illa Sabbata multo sunt his Sabbatis præstantiora, ita Cantica Canticorum majorem quamdam & spiritualem habent jucunditatem præ Canticis, quæ in ceteris scripturis scripta reperiuntur. Plura enim in sanctis scripturis Cantica scripta sunt. Vide canticum Moysis*: Cantemus Domino, *ait*, glo- *Exod.cap.xv.1.*
riose enim glorificatus est; *& cetera quæ in lege reperies Cantica & odas. Vide Isaiæ Canticum & odem*: Canta- *Isai.v.1.*
bo dilecto Canticum dilecti vineæ meæ. *Vide odem, quam cecinit Anna*: Confirmatum est, *ait*, cor meum *I.Reg.II.1.*
in Domino. *Vide quæcumque sunt in Psalmis Cantica*: Cantate Domino Canticum novum, *& quæcumque alia* *Psal.xcv.xcviii. & cxlix.1.*
in scripturis repereris Cantica: sed majore & excelsiore dignitate, quemadmodum Sancta Sanctorum & Sabbata Sabbatorum, prædita sunt Cantica Canticorum. Jam vero mihi sacræ hujus & profundæ inscriptionis Canticorum intelligentiam diligenter perquire. Cur non dixit Cantica Canticorum, quæ condidit vel cecinit Salomon; sed Cantica Canticorum, quæ sunt Salomonis? Cum enim Salomon interpretetur pacificatus, vel pacificus, propterea hæc Cantica Canticorum omni pacificato, & ab offendiculis fornicatricis cogitationis semoto parata sunt. Qui enim suam mentem a carnalibus affectionibus non liberaverit, huic nulla

(3) Sic Theatinus. At meus, & Barber. habent ἄλλας ὅσας.

(4) Sic scribendum, non ut habent Codices ἦσεν.

(5) Barb., Auxim., & meus male ἀκρίβασι. Theat. ἀκρίβασαι δέ μοι. Mallem ἀκριβῶσαι.

(6) Theat. ὑπογραφῆς. Meus, & Barber. ἀπογραφῆς.

τὰ σάββατα τῶν σαββάτων. ἐὰν δέ τις παρωσάμενος πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τὴν ἔννομον ποθήσας (1) εἰρήνην, τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα καὶ τὸ σῶμα τῇ τῆς (2) σωφροσύνης περιστρέψῃ ἀρετῇ, αὐτῷ ἐστι τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων, οὐδὲν γήϊνον ἢ σαρκικὸν νοοῦντι, ἀλλὰ πάντα πνευματικῶς τὰ γεγραμμένα δεχομένῳ καὶ ὄντως
Ψαλ. ριη'. ρξε'. εἰρηνευομένῳ· εἰρήνη γάρ φησιν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον. ὥσπερ δὲ οἴκου εἰσὶ προπύλαια, καὶ πυλῶνες, στοαί τε καὶ τρίκλινοι καὶ οἶκοι περιφανεῖς· τούτων δὲ πάντων ἐσώτατον ἐστὶ ταμεῖον (3) ὁ προσαγορευόμενος κοιτὼν, ἐν ᾧ ἡ νύμφη μετὰ τοῦ νυμφίου ἀναπαυομένη, καὶ τὰ ἀπόκρυφα τῆς βαθείας αὐτῶν (4) γνώσεως προσλαλεῖ· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ᾄσμασι τῶν ᾀσμάτων ἡ ἁγία νύμφη ἐκκλησία τὰ βαθέα καὶ μυστηριώδη τῆς πίστεως ῥήματα, τῷ ἰδίῳ προσλαλεῖ νυμφίῳ, καὶ φησί·

α'. ΦΙΛΗΣΑΤΩ ΜΕ ΑΠΟ ΦΙΛΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟ-
Κεφ. α. β'. ΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ.

Οἷα νυμφαγωγῶν, ὡς εἰπεῖν, παρὰ τοῦ ἐπουρανίου νυμφίου ἐπὶ τὴν τιμίαν νύμφην ἀποσταλμένων, καὶ τοῦ νυμφίου τὸ κάλλος αὐτῇ διηγουμένων· οὕτως μὲν Ἠσαΐου βοῶντος αὐτῇ·
Ἠσαΐ. ξγ'. α. οὗτος ὡραῖος ἐν στολῇ. καὶ πάλιν ἄλλου λέγοντος· ὡραῖος κάλ-
Ψαλ. μδ'. β'. λει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. καὶ πάλιν ἑτέρου συμβου-
Σοφ. σειρ. ς'. λεύοντος, καὶ λέγοντος· φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά· φίλος
ιδ'. πιστὸς φάρμακον ζωῆς· φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα. καὶ
στιχ. ιε'. τοῦ Δαβὶδ συνομιλοῦντος (5) αὐτῇ. ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε,
στιχ. ια'. καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου· καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου (6). καὶ τοῦ
Ψαλ. μδ'. ι'. οἴκου τοῦ πατρός σου· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, ὅτι αὐτός ἐστι κύριός σου· καὶ πάλιν Ἠσαΐου τὸν ἔννομον τιμῶντος γάμον

(1) Sic emendavi. Meus, & Barber. ποθέσας.

(2) Aux. καὶ τῆς σωφροσύνης περιστρέψαι ἀρετῇ. Theatin. habet περιστρέψῃ. Lego περιστέψῃ, & sic legisse videtur Vetus Interpres, qui vertit, *suam animam simul & corpus castitatis virtute coronet*. Sic etiam habuisse putaverim in suo Codice Salutatum; vertit enim: *Corpore castus & animo temperantiaeque viribus vallatus erit*.

nulla ſunt Cantica Canticorum, neque Sancta Sanctorum, neque Sabbata Sabbatorum. Qui vero ſummotis offendiculis omnibus, legitimam exſpectans pacem, ſuam ipſius mentem & corpus ad temperantiæ virtutem converterit, illi ſunt Cantica Canticorum; qui nihil terreſtre, vel carnale cogitet, ſed omnia quæ ſcripta ſunt ſpiritualiter accipiat, & vera pace fruatur. Pax enim (*inquit ſcriptura*) diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Psal. cxviii. 165.* *Quemadmodum vero domi ſunt veſtibula atria & porticus & triclinia & conclavia illuſtria; eorum vero omnium intimum cubiculum, quod thalamus appellatur, ubi ſponſa cum ſponſo requieſcens ſecreta profundæ intelligentiæ cum eo confert; ita in Canticis Canticorum ſancta ſponſa Eccleſia profundos, & myſticos fidei ſermones cum ſuo ſponſo confert, & ait:*

1. OSCULETUR ME AB OSCULIS ORIS SUI.

Tamquam Paranymphis, ut ita dicam, a cæleſti ſponſo miſſis ad cariſſimam ſponſam, eique pulchritudinem ſponſi narrantibus (ſic enim ad eam inclamat Iſaias: iſte *Isai. lx. 1.* ſpecioſus in ſtola: *& rurſus alius dicit*: ſpecioſus for- *Psal. xliv. 3.* ma præ filiis hominum: *atque iterum alter conſilium dat, & dicit*: amicus fidelis protectio fortis: amicus fidelis *Eccli. vi. 15.* pharmacum vitæ: fideli amico non eſt compenſatio: *& Ibid. 16. Ibid. 14.* *David ita eam alloquitur*: audi filia, & vide, & incli- *Psal. xliv. 10.* na aurem tuam, & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui: & concupiſcet Rex pulchritudinem tuam, quia ipſe eſt Dominus Deus tuus: *& rurſus Iſaias legi-*

(3) Heſych. ταμεῖον, θάλαμος.

(4) Legendum puto αὐτοῦ. Sic paullo poſt τοῦ ἰδίῳ προσλαλεῖ νυμφίῳ.

(5) Sic meus, & Barb., & Theat. In Vallicellan. συμβουλεύοντες.

(6) Reſtitui σου, quæ vocula a meo Cod. & Barb. abeſt.

Ἡσαΐ. ξβ΄. ε. γάμον, καὶ λέγοντος αὐτῇ· ὃν τρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ τῇ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται κύριος ἐπὶ σοί. ὥσπερ οὖν τούτων ἐνωτισαμένη καὶ ἄλλων ὁμοίων ἡ καλουμένη (1) νύμφη, ἀναφωνεῖ καὶ λέγει· ΦΙΛΗΣΑΤΩ ΜΕ ΑΠΟ ΦΙΛΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ. σὺ οὖν πᾶς ὁ ἀκροώμενος τῶν πνευματικῶν ἀσμάτων ὅτι φίλημα πνευματικὸν καὶ ἄχραντον τῆς σαρκὸς ἀκούεις φίλημα, μὴ τιτρώσκου τὴν διάνοιαν ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδυπαθείαις. φίλημα γὰρ πνευματικὸν φιλήματος σαρκικοῦ πολὺ καὶ ἀσυγκρίτως διενήνοχε, καθάπερ ἡ ἡμέρα τῆς νυκτὸς φωτὶ ὑπερισσεύουσα. ὥσπερ γὰρ ἐστὶ σῶμα ψυχικὸν, καί ἐστι σῶμα πνευματικόν· οὕτως ἐστὶ φίλημα σαρκικὸν καὶ φίλημα πνευματικόν. ἀλλὰ τὸ μὲν σαρκικὸν ἐπίγειον· τὸ δὲ πνευματικὸν ἐπουράνιον. ἡ τοίνυν ἐπὶ γῆς φιλία (2) ἐπιμίξ ἐστι καλοῦ τε καὶ κακοῦ. καλὴ γὰρ ἡ περὶ γάμον φιλία, κακὴ δὲ ἡ περὶ πορνείαν. οὐ γὰρ πρὸς μόνας τὰς ὑπὸ Θεοῦ συζευχθείσας αὐτοῖς νομίμως γαμετὰς ἕλκονται πάντες τῷ πόθῳ. τοῖς δ᾽ ἀρκουμένοις (3) τούτῳ, ἀγαθόν· ἐξ ἀγαθοῦ γὰρ ὁ γάμος. ἀλλὰ πολλοὶ καὶ μετ᾽ ἀνομοίας κλεψιγάμοις εὐναῖς συμπλέκονται δεινοτάτῃ φιλίᾳ οἰστρηλατούμενοι· ἥτις αὐτοῖς εἰς ἔχθραν μετατραπήσεται, ὅταν κατὰ πάντων τῶν κρυπτῶν ἐποπτικὴ τοῦ Θεοῦ κρίσις παραγίνεται ἑκάστῳ τὰ ἄξια ταμιεύσασθαι. ἡ δὲ ἄνωθεν καὶ περὶ τὰ ἄνω φιλία ἁγία ἐστὶν, αἰωνίους τὰς γλυκύτητας ἔχουσα· ἀκαταπαύστους τὰς εὐφροσύνας βρύουσα· ἀπεράντους τὰς εὐωδίας πνέουσα· ἀρρήτους τὰς δόξας ἔχουσα· ἰσαγγέλους τὰς τιμὰς φέρουσα· αὐτὸν τὸν ἀγαπήσαντα ἡμᾶς κύριον ἡμῖν ἐσοπτρίζουσα· τὴν πρὸς τὸν δεσπότην παρρησίαν προξενοῦσα· τὸ ἰσόρροπον τῆς δικαιοσύνης ἐπάγουσα· καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανοῖς τιμὴν καὶ δόξαν φέρουσα. ἀκήκοας φιλήματος καὶ φιλήματος διαφορὰν καὶ διάκρισιν (4); γνῶθι τὸ διάφορον· ἔκλεξαι τὸ κρεῖττον· φύγε τὸ βλάπτον· κράτει τὸ σῶζον (5).

ΦΙ-

(1) Vet. Int. *evocata sponsa*. Sed ἡ καλουμένη νύμφη idem est ac simpliciter νύμφη. Vid. Comment. meum ad *Electr. Sophocl.* ad versum 232.

(2) Vallic. φιλανθρωπία.

(3) Τοῖς δ᾽ ἀρκουμ. τ. ἀγαθόν. Sic interpungendum ex Vallic., & Theat. Τούτῳ sc. τῷ πόθῳ. Barbe-

legitimas honorans nuptias, dicit ei: quemadmodum læta- *Isai. LXII. 5.*
bitur sponsus in sponsa, sic lætabitur Dominus in te). *Quasi igitur his aliisque ejusmodi sermonibus sponsa præbens aures clamat, & dicit*: OSCULETUR ME AB OSCULIS ORIS SUI. *Tu igitur quisquis Cantica Canticorum audis, quando spirituale, & ab omni carne purum osculum audis, noli mentem carnalibus lædere voluptatibus. Osculum enim spirituale carnali osculo multo est & sine comparatione præstantius, sicut dies noctem lumine superat. Quemadmodum enim corpus est animale, & corpus spirituale; ita osculum est carnale & osculum spirituale. Verum carnale terrestre est: spirituale est cæleste. Amor igitur in hac terra promiscue est tum boni tum mali. Bonus enim est amor in nuptiis; improbus in fornicatione: non enim omnes desiderio ad solas trahuntur uxores, quæ illis a Deo legitime sunt conjunctæ: & iis quidem, qui eo contenti sunt, id bonum est: ex bono enim nuptiæ. Verum multi furtivo concubitu cum alienis uxoribus commiscentur, nefario perciti amore; qui quidem in odium illis vertet, cum Dei judicium, occulta quæque perspiciens, advenerit, ut suum, quo quisque dignus est, unicuique distribuat. Sanctus autem supernarumque rerum amor ille est, qui infinitas continet dulcedines; qui gaudiis numquam deficientibus scatet; interminabiles odorum spirat suavitates; ineffabilem habet gloriam; honores affert angelicis honoribus pares; ipsum Dominum, qui nos dilexit, tamquam in speculo nobis aspiciendum exhibet; fiduciam ad Dominum præbet; æquitatem justitiæ affert; & in terra & in Cælis honorem & gloriam parit. Audisti inter osculum & osculum differentiam & discrimen? Nosce quid inter utrumque intersit: seligito quod melius est: fuge quod lædit: tene quod salutem parit.*

rinus, & meus habent τῶ, & pravam interpunctionem habent hujus loci.

(4) Vetus Interpres vertit: *Audistis quidem osculi, & osculi differentiam, atque judicium. Cognosce discretionem. Elige quod melius est &c.*

(5) Vetus Versio quædam hic

ΦΙΛΗΣΑΣΤΩ ΜΕ ΑΠΟ ΦΙΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ· τουτέστιν ὁ υἱός. ἄνω τῆς διανοίας τὸ ὄμμα· οὐ γὰρ σαρκικὸν τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ πνευματικὸν τὸ προφητευόμενον. οὐ βούλεται γὰρ (1) διὰ μόνου στόματος προφητῶν διδαχθῆναι· ἀλλ' αὐτός, φησιν, ἐπιστάτω, καὶ διδαξάτω με υἱός. μεγάλη (2) γάρ μου, ποτὲ ἔλεγεν ἡ ἐκκλησία, γέγονεν ἡ νόσος· μικροῖς οὐκ ἰαθήσομαι· τὸν μέγαν ἰατρὸν καὶ τέλειον ἐπιζητῶ· ἄκρατόν μοι περικέχυ-

Ψαλ. ριή. ρέ. ται τὸ σκότος. λύχνος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται· λύχνος γάρ φησι τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. ἀλλ' οὐκ ἰσχύουσι διαυγάσαι (3) με, ἐὰν μὴ τὸ τέλειον παραγένηταί μοι φῶς· ἐκεῖνο τῇ ὑπερβολῇ τῆς λαμπρότητος τὴν ὑπερβολὴν ἀφανιεῖ τοῦ σκότους (4)· καὶ ὁδὸν οἴομαι τὴν εἰς παράδεισόν με πάλιν ὁδηγοῦσαν. ὑπερβαίνει νόμον· ὑπερβάλλει προφήτας, καὶ ἐν αὐτῷ (5) φιληθῆναι εὔχεται ἡ ἐκκλησία τῷ μονογενεῖ. στόμα γὰρ τοῦ (6) Θεοῦ ὁ υἱός. διὸ καὶ Θεὸς ὤν, λόγος προσαγορεύεται. ἐπειδὴ πάντα ὅσα βούλεται, διὰ τοῦ υἱοῦ λαλεῖ ὁ πατήρ (7).

β'. ΟΤΙ

habet, quæ absunt ab omnibus Græcis Codicibus.

(1) Restitui γὰρ ex aliis Codd. Abest enim a Barber. & meo.

(2) Hæc in veteri versione reddita sunt perversissime: *Mater enim mea Ecclesia aliquando dicebat: pusillis non salvabor: magnum & perfectum medicum requiram, mero perfusa sum, tenebræ sunt lucerna legis & prophetæ: ait enim:* lucerna pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis. Salutatus ἄκρατον σκότος vertit, *intolerabiles tenebræ*. Minus bene derivasse videtur vocem ἄκρατον a κράτος.

(3) Vallicell καταυγάσαι.

(4) Sic emendandus error Codicum, qui habent τὸ σκότος.

(5) Male Vet. Interpres αὐτῷ jungit cum μονογενεῖ; cum vertit barbare & sine sensu: *& in ipso unigenito osculari*.

(6) Τοῦ abest a C. Barb. & meo. Reposui ex Cod. Vallicell. Anastasius Antiochenus lib. 1. qui est de Rectis dogmatibus: νῦν δὲ φαμὲν τὸν πατέρα τοῦ λόγου, ἐν ᾧ ὁ λόγος, μεθ' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμα στόματος τοῦ Θεοῦ χρηματίζει. στόμα γὰρ πατρὸς ὁ υἱός, *mentem vero dicimus Patrem Verbi, in qua Verbum, cum quo Spiritus Sanctus,*

OSCULETUR ME AB OSCULIS ORIS SUI, *ſcilicet Filius. Surſum erige mentis oculum. Non enim carnale eſt id, de quo eſt ſermo; ſed ſpirituale, quod prophetice dicitur. Non enim ſolummodo per os Prophetarum doceri vult; ſed ipſe, inquit, accedat, & me doceat Filius. Gravis enim, ajebat quondam Eccleſia, meus fuit morbus; tenuibus pharmacis non convaleſcam: magnum perfectumque medicum quæro: meræ mihi circumfuſæ ſunt tenebræ: lucerna lex & prophetæ.* Lucerna *enim, ait ſcriptura,* pedibus meis lex tua, & lumen ſemitis meis; *ſed non poterunt me illuminare, niſi perfectum mihi ſupervenerit lumen. Illud, ſplendoris exceſſu, tenebrarum exceſſum diſpellet, viamque videbo, quæ me rurſus in Paradiſum ducat. Tranſcendit legem, ſuperat Prophetas, & interea dum oſcula excipit Eccleſia, Unigenitum orat. Os enim Dei eſt Filius. Quamobrem cum Deus ſit, Verbum appellatur: quoniam omnia quæcumque vult Pater, per Filium loquitur.* Pſal. cxviii. 105.

II. QUO-

Spiritus oris Dei appellatur. Os enim Patris eſt filius. Ex eod. lib. τοῦ δὲ στόματος τὸ ἰδίωμα λαβόντες ὡς παράδειγμα, τὴν ἀλληλουχίαν τῶν θείων παρεστήσαμεν προσώπων διὰ τῆς τῶν μελῶν ἀναλογίας τε καὶ εἰκασίας. Ταύτῃ γὰρ καὶ πνεῦμα στόματος αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται, στόματος ὄντος τοῦ μονογενοῦς, καὶ πνεῦμα πάλιν ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἀποστελλόμενον οὐ μόνον παρὰ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ. *Oris vero proprietate ſumpta in exemplum, mutuam divinarum perſonarum cohærentiam expreſſimus, proportione & ſimilitudine membrorum. Sic enim & Spiritus Sanctus dicitur Spiritus oris illius, ſcilicet Dei, cum ſit os Unigenitus, & rurſus Spiritus ex ipſo procedens, & miſſus non ſolum a Patre, ſed etiam a Filio.* Locum ſane luculentum, quo docemur Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere. Et paullo poſt, διὰ τοῦ υἱοῦ λαλεῖ ὁ πατήρ.

(7) Poſt hæc in veteri verſione typis impreſſa ſequuntur multa, quæ ſex pag. complent in 4°. Ea fruſtra quæras in Græcis Codd.

Κεφ. α'. β.

β'. ΟΤΙ ΑΓΑΘΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ.

ΔΥΟ ΜΑΣΤΟΥΣ τὰς δύο διαθήκας ῥητέον· ἀφ' ὧν καὶ θηλάζει τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ γλώττῃ, διανοίᾳ τοὺς λόγους τῆς ἀληθείας, καὶ εἰς τελείαν αὔξεται ζωήν τε καὶ ἡλικίαν. Τοῦτο (1) τὸ πόμα τυγχάνει ὑπὲρ οἶνον. οὐ γὰρ ἀπὸ γῆς πηγάζεται, ἀλλ' ἐξ
Δευτερ. λβ'. β'. οὐρανῶν κατέρχεται. προσδοκάσθω γάρ φησιν, ὡς ὑετὸς τὸ ἀπόφθεγμά μου, καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου. τοῦτο τὸ πόμα οἱ ἄνω τὸν σκοπὸν ἔχοντες ἐκ τῶν γραφῶν θηλάζουσιν ὥσπερ γλώττῃ τῇ διανοίᾳ, καὶ καταβάλλουσιν, ὥσπερ εἰς κοιλίαν, οὕτως εἰς καρδίαν τὰς παυσιλύπους (2) διὰ μετανοίας ἀφέσεις τῶν ἁμαρτημάτων. Ὥσπερ γὰρ οἱ (3) δύο μαστοὶ ἄμφω τῇ καρδίᾳ κεκόλληνται· οὕτως καὶ αἱ δύο διαθῆκαι ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ πνευματικὸν ἡμῖν πόμα βρύουσαι, εὐφραίνουσιν ὑπὲρ οἶνον. οὐ γὰρ (4) λύει με ὥσπερ ἡ μέθη τοῦτο τὸ πόμα, φησὶν ἡ ἐκκλησία, ἵνα σκοτωθεῖσα καταπέσω· ἀλλ' ἀγαλλιάματί με καταπιαίνει (5) καὶ στηρίζει τῇ πίστει πρὸς τὸ μὴ καταρρίπτεσθαι εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἵστασθαι ἀκλινεῖ ὀρθότητι πρὸς Θεόν.
Ἱερ. κγ'. θ'. καθὼς Ἰερεμίας λέγει· ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος συντετριμμένος, καὶ ὡσεὶ ἄνθρωπος συνεχόμενος ἀπὸ οἴνου, ἀπὸ προσώπου Κυρίου, καὶ ἀπὸ προσώπου εὐπρεπείας δόξης αὐτοῦ· τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐφρασίας τῶν τοῦ Θεοῦ λογίων ἐκπληττόμενος.

Κεφ. α'. γ'.

γ'. ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ.

Εἰς προτροπὴν οἶμαι τῆς ἐκκλησίας τὸ ἅγιον πνεῦμα τοιαῦτα μελῳδεῖ (6) τῷ κυρίῳ· ἵν' ἡμεῖς τοιαύτης εὐωδίας αἰσθόμενοι, τὴν δυσωδίαν τῶν μυσαρῶν ἁμαρτημάτων ἀποπλύσωμεν· τὴν δὲ

εὐω-

(1) Vetus Interp. τοῦτο τὸ πόμα male vertit: *hoc poculum*.

(2) Salutatus, *dolorificas*: legisse videtur βαρυλύπους.

(3) Artic. οἱ est ex Vallicell.

(4) Vetus versio habet: *non enim solvit velut ebrietas, ut obscuratus quis corruat &c.*

II. QUONIAM BONA UBERA TUA SUPER VINUM.

Duo ubera *dicendum duo esse Testamenta, e quibus Ecclesiæ filii exsugunt mente, veluti lingua, verba veritatis, & in perfectam adolescunt vitam atque ætatem. Hic potus vino præstantior est. Non enim e terra scatet, sed e cælis descendit.* Exspectetur *enim, ait,* ut pluvia eloquium meum, & de- Deuter. xxxii. 2. scendant ut ros verba mea. *Hunc potum, qui in cælestibus scopum habent, mente veluti lingua ex scripturis sugunt, & tamquam in ventrem, ita in cor per pœnitentiam dolorum sedatricem demittunt peccatorum remissionem. Quemadmodum enim duo ubera cordi adhærescunt, ita etiam duo Testamenta ex Sancto Spiritu spiritualem nobis potum profundendo lætitiam afferunt super vinum: non enim me dissolvit ut ebrietas, ait Ecclesia, hujusmodi potus, ita ut obortis mihi tenebris concidam: immo gaudio quodam me impinguat, & fide confirmat, ne ad terram dejiciar, sed in neutram partem inclinans recta consistam. Quemadmodum Hieremias ait:* Factus sum quasi vir contritus, & quasi Hierem. xxiii. 9 homo captus a vino a facie Domini, & a facie decoris gloriæ ejus, *Dei eloquiorum gaudio supra modum perculsus.*

III. ET ODOR UNGUENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA.

Ad cohortandam, ut opinor, Ecclesiam Spiritus Sanctus talia canit Domino, ut nos ejusmodi suavitatis odore tacti, impurorum fætorem peccatorum aversemur, & jucundum

(5) Sic emendavi, cum Codd. meus & Barberinus habeant *καπανένς*.

(6) Sic emendanda vox *μελῳδῇ*, quam habet meus & Barber.

εὐωδίαν τῆς τοῦ Χριστοῦ δικαιοσύνης εἰς ἑαυτοὺς ἀντλήσωμεν. ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ φησιν ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ. τὸ μύρον ἀδελφοὶ (1) ὅτι βασιλικῆς τε καὶ ἱερατικῆς ἀξίας τετάχθαι ἀπὸ τῶν ἁγίων μαθήματα γραφῶν· οὐκ ἄσημον γὰρ ὑμῖν δοκῶ τοῖς πολυμαθέσιν, ὅτι οἱ ἐν ταῖς γραφαῖς βασιλεῖς τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως βασιλεύειν καθίσταντο. κἀκεῖνο δὲ ὑμῖν φανερὸν εἶναι βούλομαι, ὅτι καὶ οἱ τότε ἱερεῖς μύρῳ χριόμενοι τὸ ἱερατεύειν ἐλάμβανον (2). Ἐπειδὴ τοίνυν κατὰ νόμον μύρῳ ἐχρίοντο βασιλεῖς τε (3) καὶ ἱερεῖς, λαμπρῶς ἤδη τὴν περιβολὴν τῆς βασιλείας (4) καὶ ἱερατείας τοῦ μονογενοῦς ἐκτίθεται ἡ θεία γραφή· ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ, λέγουσα, ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ. ὡς εἰπεῖν, ὀσμὴ τῆς σῆς βασιλείας καὶ ἀρχιερωσύνης ὑπὲρ πάσας τὰς βασιλείας,
Δαν. β'. μδ'. καὶ ἀρχιερατείας. καθὼς ὁ Δανιὴλ φησίν· ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ
& Κεφ. ζ'. κγ'. βασιλείαν, ἥτις ὑπερέξει πάσας τὰς βασιλείας τῆς γῆς. καὶ σὺ ἱερεὺς
Ψαλ. ρι'. δ'. εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ φησιν. ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ φησιν ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ. Τὸ μύρον ἀδελφοὶ καθ' ὃν τόπον ὑπάρχει, ἐκεῖσε καὶ τὴν εὐωδίαν παρέχει. Χριστὸς δὲ τοίνυν ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ καὶ θαλάττῃ πάντα περιέχων, τὴν δεσποτείαν (5) αὐτοῦ καὶ βασιλείαν πάντῃ (6) καὶ πανταχοῦ εὐωδιάζει· λαμπρῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα, καὶ σφόδρα περιφανῶς ἡ τῶν θείων καὶ ἀποκρύφων μυστηρίων ἐμπεφορημένη γραφή, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀναδείκνυσι, λέγουσα·

δ'. ΜΥΡΟΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ· ΔΙΑ
Κεφ. α'. γ'. ΤΟΥΤΟ ΝΕΑΝΙΔΕΣ ΗΓΑΠΗΣΑΝ ΣΕ ΕΙΛΚΥΣΑΝ ΣΕ ΟΠΙΣΩ ΣΟΥ.

Λέγουσα δὲ ἡ θεία γραφή· ΜΥΡΟΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΟΝΟ-

(1) Ἀδελφοὶ, reposui ad implendam lacunam mei Cod. & Barber. ex veteri Interprete, qui habet *Fratres carissimi*.

(2) Barb. ἐλλάμβαννον, qui sæpe occurrit in eo Cod. error duplicandi liquidas, ut in Cod Vat. Edit. LXX; unde apparet quæ tum fuerit pronunciatio.

(3) Abest a Barb. vox. τε.

(4) Quæ interjacent inter duas voces βασιλείας & ἀρχιερατείας

dum justitiæ Christi odorem in nos hauriamus. ODOR, *inquit*, UNGUENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA. *Unguentum, dilecti Fratres, ad regiam, & sacerdotalem dignitatem institutum esse a sacris scripturis novimus; idque vobis doctissimis viris cognitum esse arbitror, quod in sacris scripturis Reges per oleum unctionis ad regnandum constituebantur. Illud etiam vos nescios esse nolo, quod sacerdotes quoque tum temporis oleo peruncti sacerdotium suscipiebant. Cum igitur in lege tum Reges, tum sacerdotes unguento ungebantur, perspicue jam sacra scriptura & regiam, & sacerdotalem dignitatem in Unigenito exponit esse conjunctam*. ODOR UNGUENTORUM TUORUM, *inquit*, SUPER OMNIA AROMATA: *quasi dicat: odor regni & sacerdotii tui super omnia regna, & sacerdotia; quemadmodum ait Daniel*. Suscitabit Deus Cæli Regnum, quod su- *Dan. II. 44.*
perabit omnia regna terræ: & tu Sacerdos in æternum se- *Id. VII. 23.*
cundum ordinem Melchisedec. ODOR UNGUENTORUM TUO- *Psal. cx. 4.*
RUM, *inquit*, SUPER OMNIA AROMATA. *Unguentum, Frater, quo loco est, ibi suavem præbet odorem. Christus igitur in Cælo, & in terra, & in mari omnia complectens, dominationem suam, & regnum quoquoversum, & ubique suavitatis odore complet. Luculenter jam, & ibi, & admodum clare scriptura divinorum, & latentium plena mysteriorum, etiam magni Regis nomen indicat dicens:*

IV. UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN TUUM, IDEO ADOLESCENTULÆ DILEXERUNT, ET TRAXERUNT TE POST TE.

Dum dicit scriptura divina, UNGUENTUM EFFUSUM

in. 13. desunt in Barber. & in meo Cod.. Ea ex Vallicellano desumsi.

(5) Barber. *διαποτίαν*.

(6) Παντὶ, quod habent omnes Codd., mutavi in *πάντη*.

ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ, Χριστὸν αὐτὸν ἐπονομάζει· τὸ γὰρ μύρον ἐκ-
κενούμενον δηλαδὴ εἰς χρίσιν (1) προχωρεῖ· ὅθεν καὶ τὸ ἱερατικὸν μύ-
ρον λέγεται χρίσμα. καὶ οἱ πρότερον βασιλεῖς τῷ μύρῳ χριόμενοι
βασιλεύειν καθίσταντο. Ὅταν οὖν λέγει· ΜΥΡΩΝ ΕΚΚΕΝΩ-
ΘΕΝ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ, δύο ὑποσημαίνει τρόπους (2). κα-
θάπερ γὰρ (3) μύρον ἐκκενωθὲν οἶκον εὐωδιάζει· οὕτω τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς κατελθόντος, καὶ τῆς οὐρανίου δυνάμεως ἐπὶ
τοὺς ἀποστόλους χυθείσης, ὅλος ὁ κόσμος τῇ εὐσεβείᾳ εὐωδιάσθη·
β'. Κορ. β'. ιε'. καὶ ις'. ὡς καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν Παῦλος· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σω-
ζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ (4) θανάτου
εἰς θάνατον· οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωήν· ἡ αὐτὴ ὀσμὴ τῆς
εὐωδίας, οἷς μὲν εἰς θάνατον, οἷς δὲ εἰς ζωὴν εὐωδιάζει. ὀσμὴ
γὰρ θανάτου ἦσαν οἱ ἀπόστολοι τοῖς διώκουσι καὶ θλίβουσι καὶ δεσμεύου-
σι· ὀσμὴ δὲ ζωῆς πάλιν τοῖς πιστεύουσι· τοῖς τὸ κήρυγμα δέξα-
σθαι καταξιουμένοις (5), τοῖς τὴν πίστιν ἐν ἔργοις δικαιοσύνης βε-
βαιοῦσιν. ΜΥΡΩΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ.
Ἐν ταυτῷ δὲ προφητικὸν σημαίνει (6) τρόπον καὶ τῆς μακα-
ρίας Μαρίας, ἥτις συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον τοῦ μύρου ἤλει-
Ματθ. κς'. ιγ'. ψε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· κἀκεῖνο τὸ μύρον ἐκκενωθὲν
ὄνομα (7) ἔσχεν, ὡς ὁ κύριος ἔλεγεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου
ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσε-
ται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς· τούτους τοὺς δύο
τρόπους οἶμαι ὑποσημαίνειν τὴν θείαν ταύτην γραφὴν φά-
σκουσαν· ΜΥΡΩΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ·
ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΝΕΑΝΙΔΕΣ ΗΓΑΠΗΣΑΝ ΣΕ. ἐπει-
δὴ

(1) Χρῆσιν in Barber. & meo, mutavi in χρίσιν. Male vetus Interpres, *Christum eum id est unctum denominat, unguentum enim effusum significat ad unctionem proficere*.

(2) *Duos tropos* i. e. duos allegoricos sensus. Vetus interp. vertit *duos modos*.

(3) Codd. habent καὶ θαν.

(4) Præposit. ἐκ abest a N. T. typis impresso. Eam tamen agnoscit Vetus Interpres, qui vertit: *aliis quidem odor de morte ad mortem, aliis autem odor de vita ad vitam*.

NOMEN TUUM, *ipsum Christum nominat. Unguentum enim effusum ad unctionem scilicet proficit. Unde & sacerdotale unguentum dicitur chrisma. Et veteres Reges unguento peruncti Reges constituebantur. Cum igitur dicit:* UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN TUUM, *duos tropos indicat. Ut enim unguentum effusum domum suavi complet odore; sic postquam Dominus noster Jesus Christus in terram descendit, & cælestis virtus super Apostolos effusa est, bono pietatis odore universus perfusus est mundus; quemadmodum unus ex iis Paulus:* Christi, *inquit*, bonus odor sumus in his, qui salvi fiunt, & in iis, qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, his autem odor vitæ in vitam: *idem odor suavitatis aliis quidem in mortem, aliis in vitam suaviter olet. Odor enim mortis iis erant Apostoli, qui se persequebantur, affligebant, conjiciebant in vincula': rursus vitæ odor credentibus, qui digni habiti sunt prædicationem suscipere, quique fidem justitiæ operibus confirmabant.* UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN TUUM. *Eodem hoc textu propheticum etiam tropum significat Beata Maria, quæ unguenti alabastro confracto Dominum nostrum Jesum Christum perunxit; & illud unguentum effusum celebre fuit, ut dixit Christus:* Amen dico vobis ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in universo mundo, dicetur & quod fecit in ejus memoriam. *Hos duos allegoricos sensus existimo sacram hanc scripturam indicare cum dicit:* UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN EJUS: IDEO ADOLESCENTULÆ

II. Cor. II. 15. 16.

Matth. XXVI. 13.

DI-

(5) Lego κατηξιωμένοις.

(6) Male Barberinus, & meus σημαίνει.

(7) ὄνομα ἔχειν loquutio probæ notæ. Plato in *Hippia Maj.* p.95.F. ἀφ' ὧν τὸ ὄνομα ἔχει, *ex quibus gloriam adeptus est*. Hæc vero κἀκεῖνο τὸ μύρον ἐκκ. ὄνομα ἔχειν, ὡς ὁ κύριος ἔλεγεν, absunt a veteri interpretatione, quæ tamen necessaria sunt. Si enim desint, quomodo cohæreant, quæ sequuntur? *Hos duos allegoricos sensus* &c.

ἤδη γάρ, φησι, ἡ σὴ βασιλεία καὶ ἔνσαρκος παρουσία μύρου
δίκην ἐκκενωθέντος ὅλον εὐωδίασεν τὸν κόσμον, διὰ τοῦτο νεά-
νιδες ἠγάπησάν σε· ὅπερ ἐστὶν αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων. μὴ γάρ
μοι νόμιζε μόνον νεάνιδας τὰς γυναῖκας λέγειν τὴν ἁγίαν γρα-
φήν· ἀλλὰ καὶ ἐν γυναιξὶ μὲν νεάνιδας εὑρίσκομεν οὐ τῷ
Ἰωαν. ς'. ξγ'. σώματι· οὐ γὰρ τὰ τοῦ σώματος μόνον ζητεῖται· ὁ σὰρξ γὰρ
οὐδὲν ὠφελεῖ· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· ἀλλὰ πίστει νεάνι-
δας. βλέπε νεάνιδα ἐκείνην τὴν τῷ σώματι ἀσθενεστέραν, ψυ-
Ματθ. θ'. κ'. χῆς δὲ πίστει (1) ἰσχυροτέραν τὴν αἱμοῤῥοοῦσαν, ἥτις ἁψαμένη τῶν
ἱματίων ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ, τὴν αἱμάτων ἔστησε (2) ῥύσιν οὐ σώμα-
τος ἰσχύι, ἀλλὰ πίστεως δυνάμει. οὐ γὰρ νεανιζομένη τῷ σώματι,
νεανικῷ δὲ τῷ τῆς πίστεως φρονήματι πέρας ἐπέθηκε τῷ τῆς ἀσθενείας νο-
σήματι· αὕτη ἡ νεᾶνις εἵλκυσεν αὐτὸν ὄπισθεν ἁψαμένη, ὡς καὶ εἰς αὐ-
τὴν πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον· ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΑΙ ΝΕΑΝΙ-
ΔΕΣ ΗΓΑΠΗΣΑΝ ΣΕ· ΕΙΛΚΥΣΑΝ ΣΕ ΟΠΙΣΩ
ΣΟΥ. Καὶ ἑτέρα δὲ πάλιν νεᾶνις ὄπισθεν ἔκραζεν τοῦ Ἰησοῦ ἡ χα-
ναναία ἡ συροφοινίσσα (3) τῷ γένει, νεᾶνις δὲ τῇ πίστει· καὶ οἱ μὲν
Ματθ. ιε'. κγ'. μαθηταὶ ἔλεγον· ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. καὶ αὐ-
Ματθ. ιε'. κς'. τὴ οὖν ὄπισθεν εἵλκυσε τὸν Ἰησοῦν· πρὸς ἣν αὐτὸς ἔφη· οὐκ ἔστι κα-
λὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τοῖς τέκνοις, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ
νεᾶνις (4) τῷ πνεύματι, καὶ νεανιζομένη τῷ πνεύματι καὶ τῇ πί-
αὐτόθ. κζ'. στει· ναί, φησι, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψι-
χίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν.
Θεώρει μοι νεανιότητα πίστεως, καὶ ταπεινοφροσύνης δύναμιν.
ἥτις εἵλκυσεν εἰς τοὐπίσω τὸν Ἰησοῦν. αὗται αἱ δύο νεάνιδες, ἡ
αἱμοῤῥοοῦσα καὶ ἡ συροφοινίκισσα· ἡ μὲν ἀκάθαρτος κατὰ τὸν νό-
μον, ἵνα καθαρισθῇ· ἡ δὲ ἀλλόφυλος, ἵνα τῆς ἀσθενείας ἰαθῇ
τὸ κάμνον (5). εἵλκυσαν οὖν ἀμφότεραι (6) τὸν Ἰησοῦν ὀπίσω αὐ-
ταῖς,

(1) Barber., & meus vocem nihili habent πιστοχεροτέραν, quam emendavi ut in textu.

(2) Vetus Versio habet, *sanguinis fluxum repente damnavit*. Error manifestus. Legendum crediderim, *sanavit*.

(3) Barber., & meus συροφοινίκισα.

(4) Locus ut apparet corruptus. Ego in versione scripsi ut Salutatus: *adolescentula adhuc fide, innovata tamen spiritu & fide*. Unde videtur habuisse in suo

DILEXERUNT TE. *Quoniam enim, inquit, regnum tuum, & incarnata præsentia instar unguenti effusi universum mundum bono odore perfudit, propterea adolescentulæ dilexerunt te; idest animæ justorum. Neque vero putes sacram scripturam de mulieribus tantum adolescentulis loqui; sed etiam inter mulieres reperimus adolescentulas, non corpore (neque enim quæstio est tantum de corpore:* Caro enim non prodest quid- *Joann. VI. 63.*
quam; spiritus autem vivificat) *sed fide adolescentulas. Vide adolescentulam illam, corpore quidem ægram, animæ vero fide validam Hæmorroissam; quæ cum retro tetigisset vestem Jesu, sanguinis fluxum inhibuit non corporis robore, sed fidei virtute. Non enim robore corporis, sed valido fidei spiritu infirmitatis morbo finem imposuit. Hæc adolescentula traxit ipsum retro tangens, ut in ea impleretur quod scriptum est:* PRO- *Matth. IX. 20.*
PTEREA ADOLESCENTULÆ DILEXERUNT TE, TRAXERUNT TE POST TE; *& alia rursus adolescentula retro post Jesum clamabat Chananæa, Syrophœnissa genere, adolescentula vero fide: & Discipuli quidem dicebant:* dimitte illam, quia *Matth. XV. 23*
clamat post nos. *Ipsa igitur retro Jesum traxit, cui ipse dixit:* non decet tollere panem filiis, & projicere canibus. *Matth. XV 26.*
Illa vero adolescentula adhuc fide; innovata tamen spiritu, & fide, utique, *inquit,* Domine: nam & catelli come- *Ibid. 27.*
dunt de micis, quæ de mensa decidunt dominorun suorum. *Vide fidei adolescentiam, & humilitatis virtutem, quæ retro traxit Jesum. Hæ duæ adolescentulæ altera quæ fluxum sanguinis patiebatur, altera Syrophœnissa: illa quidem secundum legem immunda, ut mundaretur; hæc vero alienigena, ut ex infirmitate filia sanaretur. Traxerunt igi-*

Codice: *πίστει μὲν ἔτι νεᾶνις, ἀνανεωμένη δὲ τῷ πνεύματι καὶ τῇ πίστει*: est phrasis Paulina *Ephes.* IV. 23.

(5) *Ut ex infirmitatis ægritudine sanaretur*: sed non illa, sed ejus filia morbo laborabat. Igitur pro τὸ κάμνον legendum τὸ τέκνον, quam lectionem in versione sequutus sum.

(6) Barb., & meus ἀμφότεροι.

ται αἱ δύο (1) νεάνιδες τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἱκετίδες τυγχάνουσαι, καὶ ἐκ πίστεως ἰσχυρᾶς, αἱ ἀσθενοῦσαι τῷ σώματι, ἐπίτυχοι παρὰ τῆς πηγῆς ἀντλῆσαι τὰ ἰάματα, ὡς καὶ διὰ τὴν ἰσχυρὰν αὐτῶν πίστιν κυρίως καὶ εἰς αὐτὰς λέγεσθαι τὸ ἀποστο-
β'. Κορινθ. ιβ'. ι. λικὸν ἐκεῖνο ῥητόν· ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι· ἡ γὰρ τοῦ σώματος ἀσθένεια τὴν τῆς πίστεως δύναμιν ἔδειξεν. διὰ τοῦτο αἱ νεάνιδες ἠγάπησάν σε, οὐ μόνον αἱ θεραπευθεῖσαι γυναῖκες τῷ τῆς πίστεως φρονήματι· ἀλλὰ καὶ σαφεῖς νεάνιδες, καὶ μείζονες τῶν εἰρημένων, καὶ ἰσχυρότεραι τῶν θεραπευθεισῶν αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων, αἵτινες νεανικώτατα (2) ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἐπαποδυόμεναι (3) τὰ ἑαυτῶν σώματα τοῖς καρτεροῖς τῆς ὑπομονῆς φρονήμασι, δύναμιν ἀκαταμάχητον, καὶ ἰσχὺν ἀήττητον τὴν τῆς πίστεως θωρακισθεῖσαι, καὶ τῆς νίκης ἦραν βραβεῖα· νεανικώτατα τὴν πίστιν τηρήσασαι, καὶ τὸ τοῦ ἀγῶνος (4) στάδιον ὠκύτατα
β'. Τιμοθ. δ'. ζ'. καὶ η'. δραμοῦσαι, τὸ ἀποστολικὸν ἀναφωνοῦσιν ἐκεῖνο ῥητόν. τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, καὶ τὰ ἑξῆς.

ι'. ΕΙΣ ΟΣΜΗΝ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ ΔΡΑΜΟΥΜΕΝ.

Κεφ. α'. δ'. Μία ἐστὶν ἡ ἐκκλησία καὶ πληθυντικῶς λέγει· δραμοῦμεν.
Γαλ. γ'. κη'. οἱ γὰρ πολλοὶ ἓν ἐσμὲν ἐν Χριστῷ. βλέπε τρέχοντας ἅπαντας εἰς τὴν ὀσμὴν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων. ὅπου γὰρ λείψανα κεῖνται μαρτύρων, τότε σπεύδομεν (5) ἐκεῖσε εἰς ὀσμὴν τοῦ Χριστοῦ τρέχομεν μύρων. Εἶτα (6) λοιπὸν χαίρουσα ἡ τῶν πιστῶν

(1) Absurda in hoc loco & sensu carens interpretatio vetus: *τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἱκετίδες τυγχάνουσαι, virtutis ejus famulæ consistentes.*

(2) Sic emendavi. Codices habent *νεανικότητα*.

(3) Vet. Interp. *quæ exutæ diabolo*. Male. Metaphora sumta a Luctatoribus, qui nudi certabant, Ælian. *V. H.* L. XII. c. 1. *πρὸς τὸν πότον ὡς πρὸς ἀντίπαλον ἀποδυόμενοι, ad potandum se accingentes, tanquam contra antagonistam*. Aristoph. *Lysistrat.* v. 616. *ἀλλ' ἐπαποδυώμεθ' ἄνθρωποι τουτῳὶ τῷ πράγματι, sed accingamus nosmet ad hoc negotium*. Suspicor autem deesse verbum, a quo regatur

igitur ambo retro Jesum hæ duæ adolescentulæ ipsius potestatem supplices deprecando: & fidei virtute, quæ corpore infirmæ erant id consequutæ sunt, ut a fonte medicinam haurirent; ut propter firmam earum fidem proprie in eas illud apostolicum dici possit: cum infirmor tunc potens II. Cor. XII. 10.
sum: *corporis enim infirmitas virtutem fidei ostendit: propterea adolescentulæ dilexerunt te, non solum mulieres spiritu fidei sanatæ, sed etiam illustres adolescentulæ, quæque iis, quas diximus, præstantiores sunt, & iis, quæ sanatæ sunt, fortiores, sanctorum scilicet Martyrum animæ, quæ fortissime adversus diabolum certamini se accingentes sua corpora tradiderunt, validoque patientiæ spiritu inexpugnabilem virtutem, invictumque robur fidei veluti thoracem indutæ, victoriæ præmium reportarunt, strenue fidem servando, & certaminis stadio celerrime decurso Apostolicum illud clamant:* Cursum consummavi: fidem servavi: II. Timoth. IV.
in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, *& quæ* 7. 8.
deinceps.

V. IN ODOREM UNGUENTORUM TUORUM CURREMUS.

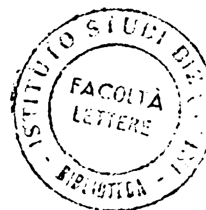
Una est Ecclesia, & pluraliter ait: CURREMUS.
Plures enim unum sumus in Christo. Vide omnes currentes Galat. III. 28.
in odorem mysteriorum Christi: Ubi enim reliquiæ jacent martyrum, tum festinantes illuc in odorem currimus unguentorum

accusat. τὰ σώματα: & legendum puto τὰ σώματα παρέδωσαν. Vetus Interpres habet *tradiderunt*. Sic enim ait: *quæ nimis adulta prudentia, exutæ diabolo, sua corpora durabili prudentia, & sustentationis virtute tradiderunt*. Ex hac incondita interpretatione nihil boni assumas, quam illud *tradiderunt*.

(4) Vetus interpretatio, *certaminis studium*. Legendum *stadium*.

(5) Lego ἀναδιδόντες.

(6) Hæc non satis fideliter reddunt Vet. Interpres, & Salutatus.

πιστῶν πλῆθυς, ἡ χριστοφόρος ἐκκλησία, καὶ περὶ τὸν ἑαυτῆς ἀγαλλομένη νυμφίον, ἐν αὐτῷ τε ἐγκαυχωμένη, καὶ εὐχαριστοῦσα λέγει·

Κεφ. α΄. δ΄.

ς΄. ΕΙΣΗΝΕΓΚΕ ΜΕ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΥΤΟΥ· ΑΓΑΛΛΙΑΣΩΜΕΘΑ ΚΑΙ ΕΥΦΡΑΝΘΩΜΕΝ ΕΝ ΣΟΙ.

Ταμεῖον (1) δὲ βασιλέως, ὅπου πάντα ἀπόκειται τὰ θησαυρίσματα. τοῦ δὲ (2) ἐπουρανίου βασιλέως ταμεῖον δῆλον ὅτι πρῶτον μὲν τὸ σῶμα, ᾧ (3) ἑαυτῷ ᾠκοδόμησεν οἶκον· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία. ὅταν οὖν λέγῃ ὁ σωτήρ· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, εἰκότως καὶ ἀκολούθως περιείρηται καὶ αὐτὴ ἡ φωνή· οὗτοι γὰρ εἰσῆλθον εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. ἐπειδήπερ καὶ αὐτοὶ ἐδιώχθησαν ἕνεκεν δικαιοσύνης. διὸ καὶ ἀγαλλιῶνται ἐν αὐτῷ· καὶ εὐφραίνονται λέγοντες· ΑΓΑΛΛΙΑΣΩΜΕΘΑ ΚΑΙ ΕΥΦΡΑΝΘΩΜΕΝ ΕΝ ΣΟΙ· βλέποντες τὴν τῶν αἰωνίων γάμων χαράν· βλέποντες τὰ ἡτοιμασμένα πρὸ καταβολῆς κόσμου· καὶ ἀπαγγέλλοντες τὰς ἐπαγγελίας φασίν·

Παροιμ. θ΄. α΄. — Ματθ. ε΄. ι΄.

Κεφ. α΄. δ΄.

ζ΄. ΑΓΑΠΗΣΩΜΕΝ ΜΑΣΤΟΥΣ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ.

Ὅπερ ἐστίν· ἀγαπήσωμεν τὰς δύο διαθήκας, δι' ὧν ἡμᾶς ὁ βασιλεὺς παιδαγωγήσας εἰς τὸ ταμεῖον εἰσήγαγε τὸ ἐπουράνιον. ὅτι γὰρ διὰ τῶν δύο διαθηκῶν ἐτύχομεν τῆς οὐρανίου βασιλείας, βλέπε καὶ τὴν παλαιὰν καὶ τὴν καινὴν διαθήκην παρορμῶσαν τοὺς βουλομένους ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ πάσχειν, καὶ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν τῆς ζωῆς ὁδεύειν· καὶ ἐκ μὲν τῆς παλαιᾶς τὴν σοφίαν ἀκούει λέ-

Ματθ. ζ΄. ιδ΄.

γου-

(1) Legendum puto ταμεῖον μέν. Sic tamen habent, scilicet ἤ, Barb. & Theat.

(2) Locum hunc ex Philone affert Cosmas Indicopleustes lib. x.

torum Christi. Deinde læta deinceps fidelium multitudo, Ecclesia Christifera, & de suo sponso exultans, deque eo gloriabunda, gratamque se præbens ait:

VI. INTRODUXIT ME REX IN PROMTUARIUM SUUM. EXULTABIMUS, ET LÆTABIMUR IN TE.

Regis promtuarium est, ubi omnes conditi sunt thesauri. Cælestis Regis promtuarium ostendit primo esse corpus, in quo ipse, ædificavit sibi Domum: *deinde cælorum regnum. Quando igitur Salvator dicit:* Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum Cælorum; *merito & consequenter prædicta est ea vox: hi enim intraverunt in regnum Cælorum. Quoniam vero & ipsi persecutionem passi sunt propter justitiam; propterea & exultant in illo, & lætantur dicentes:* EXULTABIMUS, ET LÆTABIMUR IN TE; *videntes æternarum nuptiarum lætitiam; videntes quæ præparata sunt ante mundi constitutionem; & narrantes promissiones dicunt:* Prov. IX. 1. Matth. V. 10.

VII. DILIGEMUS UBERA TUA SUPER VINUM.

Idest diligemus duo Testamenta, per quæ nos ducens Rex in promtuarium introduxit cæleste. Nam quod per duo Testamenta cælorum regnum assequuti sumus, vide Vetus, & Novum quemlibet adhortantia, ut pro justitia & nomine Christi patiamur; & per angustam & arctam *vitæ viam ambulemus. Et ex Veteri quidem Testamento audi Sapientiam,* Matth. VII. 14.

D *quæ*

pag. 329. *Collect. nova PP. Græcor.* Tom. 2.

(3) Vet. Interp. legit ὁ, nec agnoscit οἶκον.

Σοφία σειρ. δ'. γοῦσαι· ἕως θανάτου ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. τὸ ὅμοιον καὶ
κη'. ἐν τῇ καινῇ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτὸν τὸν κύριον ἐνωτίζου λέγον-
Ματθ. ι'. κη'. τα· μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· τὴν δὲ
ψυχὴν μὴ ἐχόντων τι ποιῆσαι. Ἄκουε δὲ καὶ τῆς παλαιᾶς λε-
Ἡσαΐ. ξς'. ε'. γούσης· ἀκούσατε τὸν λόγον κυρίου οἱ τρέμοντες τὸ ῥῆμα αὐτοῦ·
εἴπατε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· ἀδελφοὶ ὑμῶν. ἐν εὐαγγελίοις δὲ ἐκ
Ματθ. ε'. μδ'. τοῦ δεσποτικοῦ στόματος ἄκουε· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν.
καὶ πάλιν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (1) ὑμᾶς. Ἐν δὲ τῷ
Ἐξοδ. κγ'. ε'. νόμῳ τὸ ὅμοιον· ἐὰν ἀπαντήσῃς τῷ ὑποζυγίῳ τοῦ ἐχθροῦ σου
πεπτωκότι ὑπὸ τὸν γόμον αὐτοῦ, οὐ παρελεύσῃ· ἀλλὰ συνεγε-
ρεῖς (2) αὐτό. καλῶς (3) ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· εἷς γὰρ καὶ
αὐτὸς νομοθέτης ἑκατέρας διετάττετο διαθήκας. δύο τοίνυν
μαστοὶ αὐτοῦ αἱ δύο κέκληνται διαθῆκαι· καὶ ἐκ μιᾶς τῆς ἀθα-
νάτου πηγῆς τὴν ἐπίρροιαν τοῦ πνευματικοῦ γάλακτος ἔχουσαι.
διὸ λέγουσιν οἱ εἰς τὸ ταμεῖον τῶν οὐρανῶν εἰσεληλυθότες· ΑΓΑ-
ΠΗΣΩΜΕΝ ΜΑΣΤΟΥΣ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ. τί
γὰρ ποιεῖ οἶνος; οἶνος ἀμέτρως ποθεὶς σκοτίζει· αἱ δὲ φωτα-
γωγοὶ διαθῆκαι στηρίζουσι τὸ φρόνημα, στεροῦσι (4) πίστιν, θε-
μελιοῦσιν εἰς τὴν οὐρανῶν βασιλείαν.

Κεφ. α'. δ'. ι'. ΕΥΘΥΤΗΣ ΗΓΑΠΗΣΕ ΣΕ.

Πάντες μὲν οἱ τῶν θείων γραφῶν λόγοι, καὶ ταύτης τῆς ἁγίας
καὶ μυστηριώδους γραφῆς εὐθεῖς (5) τὰ ῥήματα· οὗτος δὲ ὁ περὶ τῆς
εὐθύτητος καὶ μάλιστα. ΕΥΘΥΤΗΣ γάρ, φησιν, ΗΓΑΠΗΣΕ
ΣΕ. ἐὰν μή τινι γὰρ εὐθύτης ὑπάρχει τὸν μονογενῆ μὴ οὐκ ἀγαπή-
Σοφ. σειρ. α'. σῃ. βδέλυγμα γὰρ ἁμαρτωλῷ σοφία (6). εὐθὺς δὲ καρδία ἀγαπᾷ
κε'. τὴν

(1) Sacer textus Matthæi habet τοὺς μισοῦντας.

(2) Sic emendavi. Codices corrupte exhibent συναγερεῖς. Locus autem hic in Bibliis impressis ita legitur: ἐὰν δὲ ἴδῃς τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον αὐτοῦ, οὐ παρελεύσῃ αὐτό, ἀλλὰ συναρεῖς αὐτὸ μετ' αὐτοῦ.

(3) Ante καλῶς videtur aliquid deesse. Vetus Interpres ait: *Quid est hic aliud nisi illud*, *Benefacite* &c. At a Cod. Th absunt hæc καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. Sed

quæ dicit : Usque ad mortem certa pro veritate. *Simile* Eccli. iv. 28.
quiddam in Novo, in Evangeliis audi ipsum Dominum dicentem : Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ vero Matth. x. 28.
nihil possunt facere. *Audi autem & Vetus Testamentum dicens* ; Audite verbum Domini qui timetis verbum ejus : di- Isai. LXVI. 5.
cite fratres nostri odio vos habentibus & abominantibus. *Ex Evangeliis vero ex ore ipsius Domini audi* : Diligite Matth. v. 44
inimicos vestros : *& rursus* : benefacite his, qui oderunt vos : *In lege autem simile illud* : Si obviaveris jumentum Exod. XXIII. 5.
inimici tui, quod corruit sub onus suum, non prætereas, sed alleva illud : *quod idem est ac illud* : Benefacite his, qui oderunt vos. *Unus enim & idem est legislator, qui præcepta dat in utroque Testamento. Duo igitur ubera ipsius duo appellantur Testamenta, atque ex uno immortali fonte spiritualis lactis affluentiam habentia. Propterea qui in cælorum cubiculum ingressi sunt, dicunt* : DILIGEMUS UBERA TUA SUPER VINUM. *Quid enim facit vinum? Vinum immodice haustum tenebras offundit. Splendida vero Testamenta mentem confirmant, fidem stabiliunt, fundant ad regna cælorum.*

VIII. RECTITUDO DILEXIT TE.

Omnia quidem divinarum scripturarum eloquia, atque hujus sanctæ & mysticæ scripturæ verba sunt recta : hoc vero de æquitate rectissimum : RECTITUDO ENIM, *ait*, DILEXIT TE. *Cui enim non est rectitudo, is Unigenitum non diliget*. Abominatio enim peccatori sapientia : *Cor autem* Eccli. I. 32.

post illa συνεστερεῖς αὐτὸ sequitur εἷ καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς νομοθέτης, quæ corrupta sunt pro εἷς γὰρ καὶ αὐτὸς νομοθέτης. Ceterum in versione ideo addidi : *quod idem est ac illud* : *Benefacite* &c. ut bene cohæreant ea, quæ sequuntur : *unus enim & idem est Legislator* &c.

(4) Ex Vallic. reposui στερεῶσι. Barber. & meus στηρίζουσι.

(5) Sic legendum. Barb. habet εὐθύτητα. Vall. & Theat. εὐθύτα.

(6) Sacer textus habet θεοσέβεια.

τὴν σοφίαν. εὐθύτης (1) δέ ἐστι τὸ ἀπαλλάττεσθαι μὲν παντοίων κακῶν· συνήδεσθαι δὲ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν ἐκτενίᾳ (2) καρδίας ἐπιτελεῖν. ὥς φησιν ὁ Δαβίδ· ἐν βουλῇ εὐθείων καὶ συναγωγῇ μεγάλα τὰ ἔργα κυρίου.

Ψαλ. ρια'. α'. β'.

θ'. ΜΕΛΑΙΝΑ ΕΙΜΙ ΚΑΙ ΚΑΛΗ.

Κεφ. α'. ε'. ΜΕΛΑΙΝΑ διὰ τὰς ἁμαρτίας· ΚΑΛΗ διὰ τὴν μετάνοιαν. οὐ σώματος ἡ μελαινία· οὐδὲ σαρκικὸν πάλιν ταύτης τῆς νύμφης τὸ κάλλος. ἀλλὰ μέλαιναν ἑαυτὴν λέγει διὰ τὰς ἀνομίας. ἐπειδὴ ταύταις ἦν μεμελανωμένη ἔν τε τῇ εἰδωλολατρείᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς τῆς ἀφροσύνης ἀπάταις.

ι'. ΜΕΛΑΙΝΑ ΕΙΜΙ ΚΑΙ ΚΑΛΗ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

Κεφ. α'. δ'.

ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ οἶμαι καλεῖν τὴν νύμφην τὰς προφητικὰς τῶν δικαίων ψυχάς. ἐξομολογουμένη μὲν τὰ ἁμαρτήματα· φαιδρυνομένη δὲ (3) ἐπὶ τῇ τοῦ νυμφίου φιλανθρωπίᾳ· ὅτι δίδωσιν [4] ἐπὶ ἁμαρτήμασι μετάνοιαν. ἴδε ταύτην μέλαιναν οὖσαν ὡς ἀληθῶς, καὶ καλήν, ἐναρχομένην [5] ἀπὸ τοῦ αἰθίοπος τοῦ εὐνούχου τὸ κήρυγμα δέχεσθαι τοῦ μονογενοῦς διὰ

Πραξ. κεφ. η'. Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου [6]. ὅθεν καὶ Δαβίδ φησιν· αἰθιο-

Ψαλ. ξη'. λα'. πία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ.

ια'. ΩΣ ΣΧΗΝΩΜΑΤΑ ΚΕΔΑΡ ΩΣ ΔΕΡΡΙΣ ΣΑΛΟΜΩΝ.

Κεφ. α'. ε'.

ΚΗΔΑΡ [7] ἑρμηνεύεται ὀστρακίνου. ἐπειδὴ πανταχοῦ

οἱ

(1) Pessime Vet. Interpr. *aequus autem est, qui malis omnibus privatur, condelectatur vero &c.*

(2) Lego ἐκτενίᾳ.

(3) Haec Vet. Interpr. sic vertit: *Non est autem corporis fuscatio: neque carnalis hujus sponsae iterum putetur pulchritudo. Sed fuscam eam dicit &c.* Nihil ejusmodi interprete infelicius.

(4) Δέ ex Vallicell.

(5) Salutatus: *quippe de peccatis acceperit poenitentiam*. Vet. Interpres: *quoniam ei datur poenitentia peccatorum*. Est Paulina loquutio II. *Timoth.* II. 25. μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας.

rectum diligit sapientiam. Rectitudo autem est ab omnigenis malis sese sejungere, delectari lege Dei, & mandata ejus intento corde perficere. Ut ait David: In consilio rectorum, & congregatione magna opera Domini. *Psal. cx. 1. 2.*

IX. NIGRA SUM ET FORMOSA.

Nigra propter peccata: formosa propter pœnitentiam: Non corporis nigror; neque rursus carnalis hujus sponsæ pulchritudo: sed nigram se esse dicit propter iniquitates: quoniam ex ipsis nigrorem contraxerat in idolorum cultu, ceterisque dementia suæ erroribus.

X. NIGRA SUM ET FORMOSA FILIÆ HIERUSALEM.

Sponsam arbitror FILIAS HIERUSALEM *appellare propheticas justorum animas. Et peccata quidem confitetur, sponsi vero humanitate lætatur, quia concedit peccatorum pœnitentiam. Vide hanc fuscam revera & formosam, quæ initio ducto ab Eunucho Æthiope prædicationem Unigeniti suscepit per Philippum Apostolum. Unde etiam David ait*: *Act. VIII.* Æthiopia præveniet manum ejus Deo. *Psal. LXVIII. 31*

XI. UT TABERNACULA CEDAR, UT PELLES SALOMONIS.

CEDAR *interpretatur Ostracine. Quoniam ubique Ceda-*

(6) Philippus ille erat unus e septem Diaconis, quos *Act.* VI. 5. D. Lucas commemorat. Sed veteres solebant apostolicos viros appellare Apostolos. Vide quæ Veteris Versionis Editor erudite ad hunc locum.

(7) De Cedar & Ostracine multa disserit ad hunc locum lectu plane digna idem Vet. Versionis Editor.

'Ιερ. β'. ι'. οἱ Κηδαρῖται διεβλήθησαν (2] ὥς φησιν Ἱερεμίας· διέλθετε εἰς νήσους Κεττιεὶμ, καὶ ἴδετε, καὶ εἰς Κηδὰρ ἀποστείλατε, καὶ νοήσατε σφόδρα, εἰ γέγονε τοιαῦτα· εἰ ἀλλάξονται ἔθνη Θεοὺς αὐτῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐξ ἐκείνων εἰδωλομανῶν ἦν ἡ ἐξομολογουμένη λέγει· ΩΣ ΣΚΗΝΩΜΑΤΑ ΚΗΔΑΡ ΩΣ ΔΕΡΡΙΣ ΣΑΛΟΜΩΝ· λέγει καὶ τὸ [2] ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν· σκηνώμασι μὲν Κηδὰρ τοὺς ἐξ ἐθνῶν αὐτῇ ἥκοντας ἀπεικάζουσα· τῇ δέρρι δὲ τοῦ Σαλομῶν ὁμοίως τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων πιστοὺς, καὶ πάντας τοὺς σάκκῳ ἐξιλευμένους τὸ θεῖον.

Κεφ. α'. ς'. ιβ'. ΜΗ ΒΛΕΨΗΤΕ ΜΕ ΟΤΙ ΕΓΩ ΕΙΜΙ ΜΕΜΕΛΑΝΩΜΕΝΗ. ΟΤΙ ΠΑΡΕΒΛΕΨΕ ΜΕ Ο ΗΛΙΟΣ.

Μὴ ἀπελπίσητέ με, φησὶ, διὰ τὰς τῶν ἁμαρτιῶν μελανίας, ὅτι παρέβλεψέ με Χριστὸς, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. Εἰ γὰρ (3) αἰσθητὸν ἦν τὸ λεγόμενον καὶ περὶ τούτου τοῦ ἡλίου ἦν τὸ λαλούμενον, οὐκ ἂν ἔλεγεν, ὅτι ΠΑΡΕΒΛΕΨΕ ΜΕ Ο ΗΛΙΟΣ οὗτος· ἀλλὰ (4) μᾶλλον οἱ σκιᾷ τρεφόμενοι (5] λευκαίνονται. ἐκείνη δὲ ἐν ταῖς τῶν εἰδώλων ἐξεταζομένη μανίαις πρὸ τῆς πίστεως, καὶ ὑπὸ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου πα-
Ψαλ. με'. α'. ρεωραμένη ὑπῆρχε μεμελανωμένη· ἐπεὶ δὲ ὁ ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων παραγινόμενος τὸ ἑαυτοῦ κάλλος διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐναποτυπῶσιν εἰς αὐτήν· καθὼς καὶ Δα-
Ψαλ. δ'. ς'. βὶδ φάσκει· ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου
Ψαλ. ή. ιζ'. κύριε· καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς.

ιγ'. ΥΙΟΙ

(1) Vetus Interpres luculentius ſenſum Auctoris exponit: *Ubique Cedarenſes in Scriptura divina de idololatria culpantur, ſicut ait & Hieremias.*

(2) Τὸ ἐξ Ἰουδαίων. Illud τὸ eſt a Cod. Vallicelliano. Legerem lubens τὸ μὲν ἐξ ἰουδαίων, τὸ δὲ ἐξ ἐθνῶν, *partim ex Judæis, partim ex Gentibus.*

(3) Εἰ γὰρ αἰσθητὸν. Hæc barbare ſic vertit Vet. Interpres, ut ea non facile intelligas: *non enim erat ſenſibile, quod dicebat, ſed de iſto erat ſole, quod loquebatur. Nam non diceret, quia deſpexit me Sol.*

darita male audiebant, ut ait Hieremias: Transite ad insulas Chettiim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer, si facta sunt talia; si mutaverint gentes Deos suos. *Cum enim ea esset de insanis illis idolorum cultoribus, confitetur & dicit*: UT TABERNACULA CEDAR, UT PELLES SALOMONIS. *Dicit se ipsam esse, & ex Judais, & ex gentibus: Tabernaculis quidem Cedar assimilans eos, qui ad eam venerunt ex Gentibus; pelli autem Salomonis similiter fideles, qui ab Judæis profecti sunt; & omnes sacco Deum placant.* *Hierem. II. 10.*

XII. NE VIDEATIS QUOD EGO FUSCA SIM, QUONIAM DESPEXIT ME SOL.

Ne me, inquit, desperare faciatis, propter peccatorum meorum nigrorem, quod oblique me aspexerit Christus justitiæ sol. Si enim sensibile esset id, de quo sermo est, & de sole aspectabili loqueretur, non diceret, OBLIQUE ME HIC SOL ASPEXIT: *Nam, qui in umbra alti educatique sunt, potius albescunt. Illa autem ante fidem in vesano idolorum cultu versata, & ab justitia sole transversim aspecta, fusca facta est, donec* speciosus forma præ filiis hominum *veniens impressit in ea per baptismum pulchritudinem suam,* *Psal. XLIV. 2.*
quemadmodum ait David: Signatum est in nobis lumen *Psal. IV. 6.*
vultus tui Domine; *& rursus alibi*: & erit splendor Do- *Psal. XC. 17.*
mini Dei nostri super nos.

XIII. FI-

Non enim fuscantur, quos despicit Sol iste, sed magis, dum umbra pascuntur, candidiores fiunt.

(4) Inde apparet Philonem illa sacri textus: ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος sic intellexisse, ut interpretatur D. Ambrosius *Homil. de Isaac*, qui, ut observavit Nobilius, vertit: *quoniam non intuitus est me Sol*.

(5) Omnes, quos vidi, Manuscripti habent σκιᾷ τρεφόμενοι. Legendum fortasse σκιαζαφέμενοι.

Κεφ. α'. ϛ'. ιγ'. ΥΙΟΙ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ ΕΜΑΧΕΣΑΝΤΟ ΕΝ ΕΜΟΙ.

ΥΙΟΥΣ ΜΗΤΡΟΣ αὐτῆς οἶμαι τοὺς σοφοὺς τῆς ἐπουρανίου βασιλείας ἤγουν τοὺς ἀποστόλους λέγειν. ἵνα δὲ σαφέστατα δειχθῇ (1) ἀγαθήν τε καὶ καλὴν μάχην καὶ εἰρήνης παρεκτικήν, καὶ ζῆλον ἐμπνεῦσαι ἔνθεον· βλέπε τί Παῦλος λέγει· ἔμπροσθεν πάντων εἶπον τῷ Κηφᾷ· εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς ζῇς προήρησαι (2) διὰ Χριστὸν καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, πῶς τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; τοιαύτην εἰρηνικὴν ἐμαχέσαντο μάχην ἐν αὐτῇ· διὸ λέγει· ΥΙΟΙ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ ΕΜΑΧΕΣΑΝΤΟ ΕΝ ΕΜΟΙ.

Γαλ. β'. ιδ'. α.

Κεφ. α'. ϛ'. ιδ'. ΕΘΕΝΤΟ ΜΕ ΦΥΛΑΚΙΣΣΑΝ ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΝΙ· ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ (3) ΕΜΟΝ ΟΥΚ ΕΦΥΛΑΞΑ.

ΑΜΠΕΛΩΝ ἀναγέγραπται πολλαχοῦ μὲν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς. ἐν ἐπιτομῇ δὲ λεκτέον τὸ βασιλικὸν ἐκεῖνο κυρίου (4) περὶ τῶν μὴ διδόντων τοὺς καρποὺς τοῖς ἀποσταλεῖσιν· ἐλεύσεται ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς· καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες δώσουσι τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. ὁ δὲ κύριος βεβαιοῖ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐπάγει λέγων πρὸς ἐκείνους· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· καὶ λέγει περὶ ταύτης, ἧς οἶδε νύμφης τῆς ἐν ᾄσμασιν αὐτῷ προσομιλούσης· καὶ δοθήσεται ἔθνει τῷ ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. αὕτη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τίθεται φυλάκισσα ἐν ἀμπελῶνι τούτῳ τῆς πίστεως πολυβότρυϊ καρπῷ. ΕΘΕΝΤΟ ΜΕ ΦΥΛΑΚΙΣΣΑΝ ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΝΙ. Εἶτα ἐξομολογουμένη ἡ Ἰουδαίων συναγωγὴ

Ματθ. κα'. μα'.

αὐτόθ. στιχ. μγ'.

καὶ

(1) Sic emendavi, cum Barb. & Vallic. haberent λεχθῇ, & itidem Theat.

(2) Sic legendum. Barb. προαιρεῖται. Vallic. προαιρεῖς. Theat. προαιρεῖσαι.

XIII. FILII MATRIS MEÆ PUGNAVERUNT IN ME.

Filios matris suæ *arbitror dicere ſapientes cæleſtis regni filios, Apoſtolos. Ut autem luculenter demonſtretur ſtrenuam, & pulchram pugnam parere pacem, zelumque adflare divinum, vide quid Paulus dicat*: Dixi Cephæ, *inquit*, coram omnibus: Si tu cum Judæus ſis gentiliter, & non Judaice vivere inſtituiſti propter Chriſtum, & ædificationem Fidelium, cur Gentes cogis Judaizare? *Hujuſmodi pacificam pugnavere pugnam in ea: propterea dicit*: FILII MATRIS MEÆ PUGNAVERUNT IN ME. *Galat. II. 14.*

XIV. POSUERUNT ME CUSTODEM IN VINEIS. VINEAM MEAM NON CUSTODIVI.

Vinea *pluribus locis in ſacris ſcripturis ſcripta reperitur. Breviter dicendum eſt Evangelicum illud Domini de iis, qui non dant fructus iis, qui* (a patre familias) *miſſi fuerunt*: Veniet Dominus vineæ, & malos male *Matth. XXI. 41.*
perdet ipſos, & vineam locabit aliis agricolis, qui reddent fructus tempore ſuo. *Confirmat autem Dominus dictum, & ſubdit dicens ad eos*: auferetur a vobis regnum *Ibid. v. 43.*
Dei: *Deinde loquitur de hac Sponſa, quam novit in Canticis* Canticorum *cum ſe ipſo colloquium habere*: & dabitur genti facienti fructus ejus. *Hæc ab Apoſtolis ponitur in hac fidei vinea cuſtos fructûs multos racemos habentis.* Posuerunt me custodem in vinea. *Deinde confeſſionem ſuam*

E

(3) Hæc verba addidi, quia ea explicata habes in fine hujus explanationis. Vetus Interpr. ita ea ſeparata ponit cum explanatione, ut verſum ſeorſim ab aliis conſtituant.

(4) Sic legendum. Male Barb. & Vallic. κυρίως.

καὶ αὐτὴ ὁμολογεῖ ὡς ἐλθοῦσα ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ φησί· ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΕΜΟΝ ΟΥΚ ΕΦΥΛΑΞΑ· ὅπερ ἐστὶ· τὰ ἐν νόμῳ προτεταγμένα (1) οὐκ ἐτήρησα· ἵνα διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτύχῃ (2) τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσεως.

Κεφ. α΄. ζ΄. ιε΄. ΑΠΑΓΓΕΙΛΟΝ ΜΟΙ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΠΟΥ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΣ ΠΟΥ ΚΟΙΤΑΖΕΙΣ ΕΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙᾼ.

Ἐπειδὴ γὰρ προφητικῶς καὶ ἐν Δαβὶδ ἀποτυποῦται
Ψαλ. ιη΄. α΄. καὶ ἐν αὐτῇ τὸ ῥῆμα· ἀγαπήσω σε κύριε ἡ ἰσχύς μου. καὶ αὐτὴ δὲ καταξιωθὴν προαγαπηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀγαπῆσαι
α΄. Ἰωαν δ΄. ι΄. τὸν κύριον, ὥς φησι Παῦλος (3)· οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν
Ἐφ. ε΄. β΄. τὸν Θεόν· ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν. διὰ τοῦτο ἀγαπηθεῖσα ἀνταγαπᾷ καὶ λέγει· ΑΠΑΓΓΕΙΛΟΝ ΜΟΙ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΠΟΥ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΣ ΠΟΥ ΚΟΙΤΑΖΕΙΣ ΕΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙᾼ· τουτέστι κατὰ τὴν τοῦ πάθους ὥραν· ὅτι ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ἐννάτης σκότος ἐγένετο· διὰ τοῦτο ΠΟΥ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΣ ΠΟΥ ΚΟΙΤΑΖΕΙΣ ΕΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙᾼ, ἐν ᾗ καὶ (4) ἀκμὴ τοῦ καύσωνος τῶν πειρασμῶν. ποῦ κρυπτίζεις, τοὺς σοὺς ἰάσας πειράζεσθαι;

Κεφ. α΄. ζ΄. ις΄. ΜΗΠΟΤΕ ΓΕΝΩΜΑΙ ΩΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΕΠ ΑΓΕΛΑΙΣ ΕΤΑΙΡΩΝ ΣΟΥ.

Ὅπερ ἐστὶ μήποτε μετὰ τῶν αἱρέσεων ΓΕΝΩΜΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΜΕΝΗ· διὰ τοῦτο ἀνταποκρίνεται αὐτῇ (5), καὶ λέγει·

ιζ΄. ΕΑΝ

(1) Mallem παρεστασμένα.

(2) Ex Vallic:, nam Barb. & meus habent ἐπιτύχει.

(3) Immo Joannes.

(4) Sic Vallicell.: sed Barber. habet ἀκμῇ: inde conjicio totum hunc locum sic legendum, ἐν ᾗ καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ καύσωνος τῶν πειρ-

ſuam exponit Judæorum Synagoga, ipſaque fatetur, ſe à Judæis ad ſanctam veniſſe Eccleſiam, & ait: VINEAM MEAM NON CUSTODIVI; *ideſt, quæ in lege antea præcepta fuerant, non ſervavi: ut per confeſſionem peccatorum remiſſionem conſequatur.*

XV. ANNUNCIA MIHI QUEM DILEXIT ANIMA MEA, UBI PASCIS, UBI CUBAS IN MERIDIE.

Quoniam enim prophetice exprimitur, & in David & in ipſa verbum illud: Diligam te Domine virtus mea: *Pſal. XVII. 1.* *ipſa vero, prius dilecta, digna eſt habita a Domino, quæ Dominum diligeret, ut ait Paulus:* Non quod nos dilexerimus Deum, ſed quia ipſe dilexit nos, & tradidit ſe ipſum pro nobis: *1. Joan. IV. 10.* *Epeſ. V. 2.* *Propterea dilecta viciſſim amat & dicit:* NUNTIA MIHI, QUEM DILEXIT ANIMA MEA, UBI PASCIS, UBI CUBAS IN MERIDIE; *hoc eſt hora paſſionis, quando ab hora ſexta uſque ad nonam tenebræ factæ ſunt: propterea* UBI PASCIS, UBI CUBAS IN MERIDIE, *in qua maxime fervet æſtus tentationum. Ubi igitur deliteſcis tentari ſinens tuos?*

XVI. NE FORTE EFFICIAR SICUT ADOPERTA SUPER GREGES SODALIUM TUORUM.

Ideſt ne forte cum hæreſibus EFFICIAR ADOPERTA. *Propterea viciſſim ei* (ſponſæ) *reſpondet & dicit:*

μβρ. ποῦ οὖν κρυπτάζεις, τοὺς σοὺς ἐάσας πειράζεσθαι;

(5) Αὐτῇ, quæ vox deeſt in meo & Barber., eam reſtitui ex Vallicell.

Κεφ. α΄. η΄. ιζ΄. ΕΑΝ ΜΗ ΓΝΩΙΣ ΣΕΑΥΤΗΝ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙΝ.

Ὅπερ ἐστὶν ΕΑΝ ΜΗ ΓΝΩΙΣ ΣΕΑΥΤΗΝ οἷα ὑπῆρχες, καὶ οἷα γέγονας. ΚΑΛΗΝ δὲ ἐν γυναιξὶ λέγει. ἐν πάσαις γὰρ ταῖς αἱρέσεσι καὶ ταῖς συναγωγαῖς αὕτη μόνη καλή,
Ψαλ. μδ΄. β΄. οὐκ ἐξ ἑαυτῆς ἔχουσα τὸ κάλλος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὡραίου κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. ἐναποτυπώσας δὲ ἐν αὐτῇ τὸ ἴδιον κάλλος ὁ μονογενὴς διὰ τοῦ (1) λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας χρηστίμως ἐγκαλεῖ αὐτῇ καὶ λέγει· ΕΑΝ ΜΗ (2) ΓΝΩΙΣ ΣΕΑΥΤΗΝ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙΝ.

Κεφ. α΄. η΄. ιη΄. ΕΞΕΛΘΕ (3) ΕΝ ΠΤΕΡΝΑΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΜΝΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΙΝΕ ΤΑΣ ΕΡΙΦΟΥΣ ΣΟΥ.

Ἐὰν μὴ γνῷς φησὶ πόθεν ἧς, καὶ ποῦ εἶ· ἐὰν μὴ γνῷς τὸ κάλλος, ὅπερ εἴληφας, ΕΞΕΛΘΕ ΕΝ ΠΤΕΡΝΑΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΜΝΙΩΝ. ἀπειλητικὸς ὁ λόγος· ἐπιτιμητικὸν τὸ ῥῆμα. ὅπου γὰρ ἄγνοια, (4) ἐκεῖ καὶ ἐπιτιμία. ἐπειδὴ γὰρ προεῖπε· ΜΗΠΟΤΕ ΓΕΝΩΜΑΙ ΩΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΕΠ ΑΓΕΛΑΙΣ ΕΤΑΙΡΩΝ ΣΟΥ· ὅπερ ἐστί· μή ποτε μετὰ τῶν αἱρέσεων ἀναμιγῶ· διὰ τοῦτο ὥσπερ ἀπειλητικῶς ἐπιτιμᾷ αὐτῇ, καὶ λέγει· ἐὰν μὴ γνῷς σὺ τὸ κάλλος, ὅτι παρ' ἐμοῦ αὐτὸ κέκτησαι. ΕΞΕΛΘΕ ΕΝ ΠΤΕΡΝΑΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΜΝΙΩΝ, ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΙΝΕ ΤΑΣ ΕΡΙΦΟΥΣ ΣΟΥ· τουτέστιν· εἰ ἀναξίαν σεαυτὴν καθιστᾷς τῆς ἐμῆς δόξης, ΠΟΙΜΑΙΝΕ ΤΑΣ ΕΡΙΦΟΥΣ· τουτέστι τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχάς.

Κεφ. α΄. η΄. ιθ΄ ΕΠΙ ΣΚΗΝΩΜΑΣΙ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ.

ΕΠΙ ΣΚΗΝΩΜΑΣΙ λέγει τῶν τοῦ Ἰσραὴλ βασιλέων·
Ἑβραι. ιβ΄. κβ΄. ἄντικρυ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥήματος βοῶντος· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι

οὐκ

(1) Τοῦ ex Vallic.

(2) Barb. ἐπιγνῷς.

(3) Vatic. ἔξελθε σύ: & hanc lectionem videtur habuisse Vet. In-

XVII. NISI COGNOVERIS TE IPSAM PULCHRAM INTER MULIERES.

Ideſt NISI COGNOVERIS TE IPSAM *cujuſmodi eras*, *&* *cujuſmodi facta ſis*. PULCHRAM *vero inter mulieres dicit*: *In omnibus enim hæreſibus*, *&* *Synagogis ipſa ſola pulchra*; *non ex ſe ipſa quidem pulchritudinem habens*, *ſed ex eo*, *qui* ſpecioſus eſt forma inter filios hominum. *Cum vero impreſſerit in ipſa propriam Unigenitus pulchritudinem per lavacrum regenerationis*, *utiliter eam increpat & dicit*: NISI COGNOVERIS TE IPSAM O PULCHRA INTER MULIERES. *Pſal. XLIV. v 3.*

XVIII. EGREDERE IN VESTIGIIS GREGUM, ET PASCE HOEDOS TUOS.

Niſi cognoveris, *inquit*, *ubi eras*, *&* *ubi es*: *niſi cognoveris pulchritudinem*, *quam accepiſti*, EGREDERE IN VESTIGIIS GREGUM. *Comminativus ſermo*: *objurgativum verbum*. *Ubi enim inſcitia*, *ibi & increpatio*. *Cum enim antea dixerit*: NE FORTE EFFICIAR SICUT ADOPERTA SUPER GREGES SODALIUM TUORUM: *hoc eſt*, *ne forte cum hæreſibus admiſcear*: *Propterea tamquam minaciter increpat eam*, *& dicit*: *niſi cognoveris ipſam pulchritudinem te a me habere*, EGREDERE IN VESTIGIIS GREGUM ET PASCE HOEDOS TUOS; *ideſt*, *ſi te ipſam indignam præſtiteris mea gloria*, *paſce hœdos*, *hoc eſt peccatorum animas*.

XIX. IN TABERNACULIS PASTORUM.

IN TABERNACULIS *dicit regum Iſrael*; *aperte apoſtolica voce clamante*: Etenim illi non effugerunt ſuper ter- *Hebra. XII. 25.*

terpres; qui ait, *egredere tu*.
(4) Vetus Interpres legiſſe videtur *ἁγνεία puritas*. Male.

οὐκ ἐξέφυγον ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι τὴν βασιλείαν τοῦ χρηματίζοντος (1) Χριστοῦ καὶ Θεοῦ.

Κεφ. α'. θ'. κ'. ΤΗ͂Ι ΙΠΠΩΙ ΜΟΥ ΑΡΜΑΣΙ ΦΑΡΑΩ ΩΜΟΙΩΣΑ ΣΕ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ,

ΙΠΠΟΝ (2), οἶμαι, ἑαυτοῦ τὴν τῶν δικαίων συναγωγὴν λέγει διὰ τὸ ὠκύποδες τῶν δικαίων ἐν σταδίῳ τῆς εὐσεβείας δρόμον. Τὸ γὰρ ΕΝ ΑΡΜΑΣΙ ΤΟΥ ΦΑΡΑΩ (3) λέγει. ὅτι ἐν ἅρμασι τοῦ νοητοῦ Φαραὼ (4) ἐζευγμένη (5) ἦν ποτὲ τῇ τῆς εἰδωλολατρείας ἐλασίᾳ παρ' αὐτοῦ ἐλαυνομένη. Τοιαύτην σε, φησὶν, οὖσαν ΤΗ͂Ι ΙΠΠΩΙ ΜΟΥ ΩΜΟΙΩΣΑ (6)· μὴ λογισάμενός σου τὰ ἁμαρτήματα τὰ τῆς εἰδωλολατρείας, μὴ (7) τὰ τῆς ἀνοίας πάσης, συντόμῳ χάριτι διὰ λουτροῦ τῆς (8) παλιγγενεσίας τῇ ἡμετέρᾳ (9) ΟΜΟΙΩΣΑ ΣΕ ΙΠΠΩΙ, τῇ τῶν δικαίων συναγωγῇ τὸν δρόμον ὀξὺν κατὰ (10) τὸ τῆς εὐσεβείας
Ματθ. κ'. ιβ'. ἐχούσῃ στάδιον (11). ὥσπερ καὶ ἐν εὐαγγελίοις ὁ κύριος τοῖς τὴν μίαν ὥραν ἐργασαμένοις μόνον τὸν ὅμοιον μισθὸν ἐχαρίσατο τοῖς ὅλον τὸ βάρος βαστάσασι τῆς ἡμέρας.

Κεφ. α'. ι'. κα'. ΤΙ ΩΡΑΙΩΘΗΣΑΝ ΑΙ ΣΙΑΓΟΝΕΣ ΣΟΥ ΩΣ ΤΡΥΓΟΝΟΣ.

Σωφροσύνης ἔφορον τὸ (12) ζῶον, ἄγριον, μιμηλὸν (13), μο-

(1) Sacer textus D.Pauli sic est: εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον τὸν ἐπὶ τῆς γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα. Male Vet. Interpres ἐπὶ τῆς γῆς χρηματίζοντα, *qui in terra prædicatus est*. Vulgata, *qui super terram loquebatur*.

(2) Mirum quantum monstrosa sit in hujus versiculi explicatione Veteris Interpretis versio.

(3) Barb. & Vall. φαραὼ λέγει.

(4) Barb.& Vall. φαραὼ. Theat. totum hunc locum sic habet, τὸ γὰρ ἐν ἅρμασιν τοῦ νοητοῦ φαραὼ ἐζευγμένην ποτε.

(5) Ita emendavi. Omnes Codices habent ἐζυγμένην ποτέ.

(6) Barb. ὡμοίωσά σε, quæ postrema particula abest a Vallic., eamque expunctam oportuit. Th. ὡμοίωσας.

(7) Pro μὴ τὰ libenter legerem μήτε τὰ.

(8) Vocem τῆς revocavi ex Th.

(9) Sic emendavimus. Barb. & Vallic. habent τῇ μητρὶ ὁμοίωσά

terram recusantes regnum Christi, & Dei, qui oracula edebat.

XX. EQUITATUI MEO IN CURRIBUS PHARAONIS ASSIMILAVI TE PROXIMA MEA.

EQUITATUM, *opinor, suum, justorum congregationem intelligit propter celerem justorum in pietatis stadio cursum. Ait enim* IN CURRIBUS PHARAONIS; *quia curribus intelligibilis Pharaonis olim juncta erat, ad cursum in equitatione idololatriæ ab ipso incitata. Talis, inquit, cum esses,* EQUITATUI MEO ASSIMILAVI TE: *nulla ratione habita tuorum, in idolorum cultu & in omni dementia, peccatorum, compendiaria gratia per lavacrum regenerationis nostro* TE EQUITATUI ASSIMILAUI; *justorum scilicet congregationi, celerem habenti cursum in stadio pietatis: quemadmodum etiam in Evangeliis Dominus iis, qui unam tantummodo operati fuerant horam, eamdem mercedem dedit, quam* iis, qui pon- *Matth. xx. 12.*
dus omne diei portaverant.

XXI. QUAM SPECIOSÆ FACTÆ SUNT GENÆ TUÆ UT TURTURIS.

Castitatis servans est hac volucris, agrestis, gemebunda,

σε εἰπὼν τῇ τῶν δικ. & sic etiam Theat.

(10) Uterque Codex B. & V. habent καὶ, quod in κατὰ mutavimus sic postulante sententia. Theat. etiam habet καὶ. Lego κατὰ τὸ εὐσεβ. στάδιον. Vocem στάδιον non modo Vet. Interpres, sed etiam Salutatus in suo quisque Codice habuerunt. Et sic paullo ante dixerat ἐν σταδίῳ τῆς εὐσεβείας.

(11) Vet. Interpres, seu potius vetus, ut puto, librarius iterum eumdem quem supra, errat errorem: *in studio pietatis*.

(12) Forte τοῦτο τὸ.

(13) Vet. Interp *Hoc animal castitati devotum est, quod licet ferum sit, tamen in una conjunctione perdurat* Salutatus qui locum hunc reddit, *castitatis animal, agreste, gemibile*, videtur pro μιμηλὸν legisse μινυρὸν, quæ lectio mihi probatur; neque enim μιμηλὸς, *imitandi solertia præditus*, huic loco videtur convenire.

μόνανδρον, ὥσπερ καὶ αὐτὴ ἡ ἁγία ἐκκλησία, πάλαι μὲν ἦν
ἄγρια, μόνον δὲ ἄνδρα ἔχουσα νυμφίον, ὃς καὶ ταῦτα αὐτῇ
β'. Κορ. ια'. β'. προσλαλεῖ. καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει· ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς
ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ.

Κεφ. α'. ι'.

κβ'. ΤΡΑΧΗΛΟΣ ΣΟΥ ΩΣ ΟΡΜΙΣΚΟΣ (1).

Ἐκπλήττει ἡ γνῶσις, πῶς ἡ ἀκολουθία τῶν λεγομένων
πνευματικῶν νοημάτων ἑαυτὴν σώζει. ἀπεικάσας γὰρ διὰ τὴν
ἀγριότητα τρυγόνι (2) τὰ ἔθνη, οὐ σιωπᾷ καὶ τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων
συναγομένους πιστούς. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν ΣΙΑΓΟΝΕΣ ΣΟΥ ἐπά-
γει· ΤΡΑΧΗΛΟΣ ΣΟΥ ΩΣ ΟΡΜΙΣΚΟΣ· ἵνα δείξῃ καὶ
Γενέσ. λη'. ιη'. τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων πεπιστευκότας, τὸν ὁρμίσκον τοῦ Ἰούδα τὸν δοθέντα
Ἑβραι. ζ'. ιδ'. τῇ Θάμαρ ὑπομνήσας. πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν
ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὸν ἀπόστολον. εἶτα τὴν γε-
νεὰν αὐτῆς διηγησάμενος (3) καὶ τὸν κόσμον, ὅνπερ αὐτῇ χα-
ρίζεται ὁ νυμφίος, ἐπάγουσι οἱ ἀπόστολοι·

Κεφ. α'. ια',

κγ'. ΟΜΟΙΩΜΑΤΑ ΧΡΥΣΙΟΥ ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ ΣΟΙ ΜΕΤΑ ΣΤΙΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ.

ΟΜΟΙΩΜΑΤΑ ΧΡΥΣΙΟΥ οὐχ ἕτερα οἶμαι εἶναι, ἀλλ'
ἢ τοὺς ἁγίους μάρτυρας. Ἐπειδήπερ διὰ πυρὸς δοκιμασθέντες
Σοφ. σαλ. γ'. ς'. λαμπροτέραν ἐπεδείξαντο τὴν πίστιν. ὡς χρυσίον γάρ φησιν ἐν
χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσε-
δέξατο αὐτούς. Ἵνα δὲ ἐκ τῆς ἀκολουθίας δειχθῇ ὅτι περὶ μαρ-
τύρων λέγει, βλέπε τί ἐπάγει· ΜΕΤΑ ΣΤΙΓΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ· στίγματα γὰρ σαφῶς αἱ μάστιγες καὶ αἱ
βάσανοι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων· καθὼς μοι μαρτυρεῖ καὶ
Γαλ. ς'. ιζ'. ὁ Παῦλος λέγων· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἐπάγει δὲ ὁ λόγος·

κδ'. ΕΩΣ

(1) Ita Codex Alexandr. quem plerumque videtur Auctor sequi. Edit. Vat. ὁρμίσκοι.

(2) Sic emendavi, ut habet Co-

-*bunda, uno marito contenta, quemadmodum ipsa sancta Ecclesia olim quidem agrestis erat, unum virum habens sponsum, qui eam his verbis alloquitur: quemadmodum etiam Apostolus ait*: Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. *II. Cor. XI. 2.*

XXII. COLLUM TUUM SICUT MONILE.

Mirum est intelligere, quam bene ipsa se tueatur cohærentia sensuum spiritualium, qui hîc exponuntur. Cum enim turturi propter feritatem Gentiles assimilet, non tacitos prætermittit fideles ex Judæis collectos. Postquam enim dixisset GENÆ TUÆ, *subdit*: COLLUM TUUM SICUT MONILE, *ut indicet etiam eos, qui ex Judæis crediderunt; in memoriam revocans Judæ monile, quod Thamar datum fuit.* *Genes. XXXVIII. 18.* *Manifestum enim est*, quod ex Juda ortus est Dominus noster Jesus Christus *secundum Apostolum*. *Hebr. VII. 14.* *Deinde generationem ejus* (sponsæ) *cum enarraverit, & ornatum, quem illi donat sponsus, subdunt Apostoli*:

XXIII. SIMILITUDINES AURI FACIEMUS TIBI CUM STIGMATIBUS ARGENTI.

SIMILITUDINES AURI *non aliud esse arbitror quam sanctos Martyres; quandoquidem igne probati splendidiorem exhibuerunt fidem: ait enim scriptura*: tanquam aurum in fornace conflatos probavit eos, & sicut holocaustum sacrificii suscepit eos. *Sap. III. 6.* *Ut autem ex iis, quæ sequuntur demonstretur sermonem esse de Martyribus, vide quod subdit*: CUM STIGMATIBUS ARGENTI. *Stigmata enim manifesto sunt verbera, & tormenta eorum, qui pro Christo passi sunt. Quemadmodum testatur Paulus dicens*: Ego enim stigmata Domini nostri Jesu Christi in corpore meo porto: *sequitur autem oratio dicens*: *Gal. VI. 17.*

F XXIV. QUO-

dex Vattic., ceteri Codd. ξιγένος.

(3) Nominativus absolutus; neque idcirco hic locus sollicitandus.

Κεφ. α'. ιβ'.

κδ'. ΕΩΣ ΟΥ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΝ ΑΝΑΚΛΙΣΕΙ ΑΥΤΟΥ.

Ἵνα εἴπῃ, ἕως τῆς παλιγγενεσίας ἤγουν τῆς τῶν γάμων εὐωχίας· ἕως τότε τὰ ὁμοιώματα ταῦτα τοῦ ἀργυρίου συνάγεται· τουτέστιν οἱ ὑπὲρ τῆς πίστεως πάσχοντες οὐ μόνον ἐν καιρῷ διωγμῶν ἤγουν βασάνων, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης ἤγουν τοῦ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην (1) ὁδὸν τρέχειν, καὶ ταῖς (2) πράξεσι τοὺς μάρτυρας μιμεῖσθαι. Εἶτα ἀνταποκρίνεται ἡ νύμφη καὶ λέγει πρὸς τὸν νυμφίον·

Κεφ. α'. ιβ'.

κε'. ΝΑΡΔΟΣ ΜΟΥ ΕΔΩΚΕΝ ΟΣΜΗΝ ΑΥΤΟΥ.

Ἐν τῷ γὰρ τὸν νυμφίον αὐτὸν εἰπεῖν περὶ τῶν μαρτύρων ἀνταποκρίνεται εὐχαριστοῦσα αὐτῷ καὶ λέγει· ΝΑΡΔΟΣ ΜΟΥ ΕΔΩΚΕΝ ΟΣΜΗΝ ΑΥΤΟΥ· τουτέστι (3)· σὺ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἀπήρξω. διὰ γὰρ τῆς νάρδου, τοῦ (4) ἀλαβάστρου τοῦ μύρου, περὶ οὗ ὁ κύριος λέγει· ἄφετε καὶ μὴ κόπους παρέχετε τῇ γυναικί· καλὸν γὰρ ἔργον, ὃ εἰργάσατο εἰς ἐμέ, καὶ τὰ ἑξῆς. (Ματθ. κς'. ι'.) ὥσπερ οὖν ἀντιφωνοῦσα τῇ εὐχαριστίᾳ λέγει ἡ νύμφη. αὐτός μοι τὴν εὐωδίαν ἔδωκας τῶν μαρτύρων. Η ΝΑΡΔΟΣ γὰρ ΕΔΩΚΕΝ ΟΣΜΗΝ ΑΥΤΟΥ. ὅπερ ἐστὶ. τὸ σὸν μαρτύριον καὶ ἡ σὴ εὐωδία προετρέψατο τοὺς μάρτυρας ὑπὲρ τοῦ παθεῖν· ἐπειδήπερ καὶ σὺ ἔπαθες ὑπὲρ ἡμῶν· ἀπὸ δὲ τῆς ἀκολουθίας γινωσκέτω πᾶς τις τῶν λόγων τὴν ἁρμονίαν.

Κεφ. α'. ιγ'.

κς'. ΑΠΟΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΤΑΚΤΗΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ.

Εὐθὺς (5) ὑπομιμνήσκει τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ τὸ στάξαν

(1) Τεθλιμμένην. Salutatus legisse videtur Τετελειωμένην, vertit enim *perfectam viam*.

(2) Ex Vallicell. restitui ταῖς. Barb. habet καὶ ταῦτα πράξεσι.

(3) Τουτέστιν. Hic in meo, & Barb. incipit hujus versus explanatio omissis superioribus, quæ

XXIV. QUOADUSQUE REX IN RECUBITU SUO.

Ut dicat: usque ad regenerationem per convivium (cæleſtium) *nuptiarum. Uſque tunc hae argenti ſimilitudines congregantur: hoc eſt, qui pro fide patiuntur non ſolum perſequutionum tempore per tormenta, ſed etiam pacis tempore per anguſtam, & arctam viam currendo, & actionibus ſuis Apoſtolos imitando. Deinde viciſſim ſponſa reſpondet, & dicit ſponſo:*

XXV. NARDUS MEA DEDIT ODOREM SUUM.

Dum ipſe ſponſus loquitur de Martyribus, gratias illi agens ſponſa reſpondet, & ait: NARDUS MEA DEDIT ODOREM SUUM: *hoc eſt haec bona tu delibaſti; nam per nardum, alabaſtrum unguenti commemorat, de quo Dominus dicit:* Sinite, nec moleſti ſitis mulieri; bonum enim opus operata eſt in me, *& quæ deinceps. Sponſa igitur veluti cum gratiarum actione reſpondens ait: ipſe mihi dediſti odorem Martyrum.* NARDUS *enim* DEDIT ODOREM SUUM; *hoc eſt, tuum martyrium, & odor tuus cohortatus eſt martyres, ut pro te paterentur, quandoquidem tu quoque pro nobis es paſſus. Ex iis vero, quæ ſequuntur, quisque intelligere poterit totius orationis connexionem.* Matth. xxvi. 10.

XXVI. FASCICULUS GUTTÆ FRATRUELIS MEUS MIHI.

Statim commemorat ſanguinem, & aquam, quæ in Paſ-

ſupplevi ex Codice Vallicellano, eaque agnoſcit Vetus Interpres.

(4) Lego τὸ ἀλάβαςρον λέγει τοῦ μύρου· περὶ οὗ ὁ κύριος· ἄφετε κ. τ. λ.

(5) Ita oo. Codd. Lege αὐτοῦ.

ξαν ἐν τῷ πάθει ἐκ πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ. ΑΠΟΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΤΑΚΤΗΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ· ὅπερ ἐστὶν ἐκ τοῦ σάξαντος ὕδατος (1) καὶ αἵματος καὶ πνεύματος (2) τοῦ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ αὐτοῖς γέγονέ μοι νυμφίος, κἀγὼ αὐτοῦ νύμφη· αἵματι μὲν τῷ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ἀγοραζομένη αὐτῷ καὶ συναπτομένη (3)· ὕδατι δὲ τῷ ἀπὸ σαρκῶν αὐτοῦ βαπτιζομένη αὐτῷ. πνεύματι (4) δὲ τῷ ἀπὸ θεότητος αὐτοῦ συγκρινομένη αὐτῷ καὶ τελειουμένη.

Κεφ. α'. ιγ'.

κζ'. ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΤΩΝ ΜΑΣΤΩΝ ΜΟΥ ΑΥΛΙΣΘΗΣΕΤΑΙ.

Ὅπερ (5) ἐστὶν, ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ τῶν δύο διαθηκῶν ἡ περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου μαρτυρία αὐλίσεται (6)· τῆς μὲν παλαιᾶς ἐν Ἡσαΐᾳ λεγούσης· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη· τῆς δὲ καινῆς διὰ Φιλίππου τοῦτο εἰς Χριστὸν τῷ εὐνούχῳ ἑρμηνευούσης.

Ἡσαΐ. νγ'. ζ'. Πραξ. η'. λβ'.

Κεφ. α'. ιδ'.

κη'. ΒΟΤΡΥΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ·

ΒΟΤΡΥΝ ΚΥΠΡΟΥ τὸν ἀνθρώπινον (7) οἶμαι χαρακτῆρα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ Θεοῦ ὀνομάζει.

Κεφ. α'. ιδ'.

κθ'. ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΣΙΝ ΕΝ ΓΑΔΔΙ.

ΓΑΔΔΙ ἑρμηνεύεται ἐπίτευγμα (8). καθάπερ γὰρ ὁ βό-

(1) Non *ex aqua* vel *sanguine*, ut Vet. Interpr. sed *ex aqua, & sanguine*.

(2) Addidi καὶ πνεύματος ex Cat. Meursii p. 20. Et sane paullo post sequitur πνεύματι δέ. Cum autem verba καὶ πνεύματος desint etiam in Vetere Interprete, suspicari quis possit illius Catenæ Auctorem Codice, quo usus est idem Vetus Interpres, & Codicibus etiam, quos in emaculando meo Codice adhibui, esse antiquiorem.

(3) Συναπτομένη. Vet. Interpres *coæquata*, quod est mendum Codicis: scribendum *coaptata*. Bene hæc omnia reddit Salutatus, sed vocem ἀγοραζομένη vertit *comparata*. Puto melius *coëmta*.

(4) V. Interpr. *Spiritu vero, quod*

Passione e latere Jesu manarunt. FASCICULUS GUTTÆ FRATRUELIS MEUS MIHI, *hoc est, ex aqua & sanguine, quæ ex ejus latere profluxerunt, ipse factus est meus sponsus, & ego ejus sponsa; & sanguine quidem, qui ex ejus latere manavit, redemta & ipsi copulata sum; aquâ vero, quæ ex ejus carnibus manavit, ipsi baptizata; spiritu vero, qui ex ejus divinitate proficiscitur, cum ipso coagmentata, & perfecta*.

XXVII. IN MEDIO UBERUM MEORUM COMMORABITUR.

Hoc est in medio *duorum testamentorum commorabitur testimonium horum Sacramentorum; inter Vetus nimirum, quo dicitur in Isaia*: Tanquam ovis ad occisionem ductus est; *& inter Novum, quod Eunucho locum illum Isaiæ per Philippum interpretatur de Christo*. *Isai. LIII. 7.* *Act. VIII. 32.*

XXVIII. BOTRUS CYPRI FRATRUELIS MEUS MIHI.

Botrum Cypri appellat, opinor, characterem humanum Unigeniti Filii & Dei.

XXIX. IN VINEIS ENGADDI.

GADDI *interpretatur adeptio. Sicut enim botrus quando*

divinitati ejus copulata sum & consummata dinoscor. Sane totam hanc explanationem in sua versione obscuravit. Bene hæc omnia vertit Salutatus.

(5) Vetus explanationis hujus versio, non plane intelligas quid sibi velit.

(6) Vetus Interpres, vel librarius per indiligentiam scripsit *commemorabitur*.

(7) Bene Salutatus ἀνθρώπινον χαρακτῆρα vertit, seu potius exponit *humanitatem assumtam*. Nam, ut ait Nyssenus, ὁ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτὴρ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν δείκνυσι, *hominis figura humanam substantiam refert*. T. II. p. 47.

(8) Vallic. & Barb. ἐπίτευγμα, quam lectionem habuit Vetus In-

βότρυς, ὅταν κυπρίζει, ἐπιτερπὴς γίνεται τοῖς ὁρῶσιν· οὕτω (1) καὶ οἱ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύοντες, ἀρχὴν τῆς πίστεως λαμβάνοντες, οὔπω δὲ πέπειρον τὸν καρπὸν ἔχοντες, τῷ κυπρίζοντι ἀπεικάζονται βότρυϊ. ὅτι δὲ ἐπιτυγχάνοντές εἰσιν οὗτοι οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύοντες εἰς Χριστὸν, μαρτυρήσει μοι παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγων· ἡ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· ὅπερ ἐστὶν, οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων ἐκλελεγμένοι. ἐπειδὴ γὰρ ὁ νυμφίος ἐν αὐτοῖς τοῖς βαπτιζομένοις μορφοῦται (2), διὰ τοῦτο ἡ νύμφη αὐτὸν ἐπαινοῦσα λέγει· ΒΟΤΡΥΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΕΜΟΙ ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΣΙΝ· ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. ΕΝ ΓΑΔΔΙ· ἐν ταῖς ἐπιτυχούσαις τῆς μεγάλης ταύτης δωρεᾶς. Εἶτα πάλιν ἀνταμειβόμενος αὐτὴ (3) τοὺς ἐπαίνους, καὶ ἐπιτερπόμενος τῷ πνευματικῷ αὐτῆς, ὃ αὐτῇ (4) αὐτὸς ἐχαρίσατο, κάλλει, ταῦτα αὐτῇ φάσκει (5)·

Ῥωμαι. ια΄. ζ΄.

Κεφ. α΄. ιε΄.

λ΄. ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΙΔΟΥ Η (6) ΚΑΛΗ.

Διπλοῦ αὐτῆς τῷ ἐπαίνῳ τὸ κάλλος. διὸ εἰπὼν (7)· ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ· ἵνα εἴπῃ αὐτὴν οὐ μόνον ἔσωθεν καλὴν, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν. ἔσωθεν μὲν τοῖς νοήμασι τῆς πίστεως τοῖς (8) ἀπὸ καρδίας, ἔξωθεν δὲ τῇ τῶν ὀφθαλμῶν δικαιοσύνῃ, καὶ τῇ τοῦ περιπάτου καταστάσει, καὶ πάσῃ τῇ εὐρύθμῳ τῶν τῆς σεμνότητος μελῶν πράξει. Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχειν δοκεῖ, βλέπε τὸ ἐπαγόμενον. τὴν γὰρ σεμνότητα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἐπαινῶν καὶ τὸ ἀκέραιον (9), ἐπιφέρει·

λα΄. ΟΦ-

terpres, qui vertit *præceptum*. Sed ἐπιτυχοῦσι legendum esse probant illa, quæ leguntur inferius ὅτι δὲ ἐπιτυγχάνοντές εἰσιν, & ἐν ταῖς ἐπιτυχούσαις τῆς μεγάλης ταύτης δωρεᾶς.

(1) καὶ abest a Barber. τὸν abest a Vallic.

(2) Utitur loquutione D. Pauli ad *Galat*. IV. 19. ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, *donec Christus formetur in nobis*.

do germinat jucundus est intuentibus, sic qui credunt in Christum, initio fidei accepto, cum nondum maturum habeant fructum, botro germinanti assimilantur. Quod autem assequuti sunt hi, qui ex Gentibus in Christum crediderunt: testatur mihi Paulus Apostolus dicens: Electio consequuta est, *idest qui ex Gentibus, & Judæis electi sunt. Quia vero sponsus formatur in eis qui baptizantur; iccirco sponsa ipsum laudans dicit:* BOTRUS CYPRI FRATRUELIS MEUS IN VINEIS, *idest in Ecclesiis.* ENGADDI, *idest in iis, quæ consequutæ sunt magnum hoc donum. Deinde rursus vicissim illi laudes tribuens, & delectatus spirituali illa, quam ei ipse dedit, pulchritudine, illi hæc ait:* Rom. xi. 7.

XXX. ECCE PULCHRA PROXIMA MEA ECCE PULCHRA.

Laudando duplicat ejus pulchritudinem, propterea dicit: ECCE PULCHRA PROXIMA MEA ECCE PULCHRA: *ut significet, eam non solum intrinsecus esse pulchram, sed etiam extrinsecus: intrinsecus quidem fidei sensibus ex corde proficiscentibus; extrinsecus vero oculorum innocentia, & composito incessu, omnique gravi concinnoque motu membrorum. Quod autem hæc ita se habere intelligenda videantur, vide quod sequitur: honestatem enim oculorum ejus laudans & puritatem, subjungit:*

XXXI. OCU-

(3) Sic legendum. Barber. & meus habent ἀυτῆς.

(4) Ita Barb., Sed Vallic. habet ὁ ἀυτὸς ἀυτῇ ἐχαρίσατο κάλλος.

(5) ἀυτῇ φ. Vallic. ἀντιφάσκει.

(6) Hanc lect. habuit Vet. Interpres. Vaticana utrobique habet εἰ.

(7) Lego εἶπεν.

(8) Τοῖς ex Vallic. Et reposui loco τὸ, ut habet meus & Barb.

(9) Sic: non ut Codd. ἀκήρατον.

Κεφ. α'. ιε'.

λα'. ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ (1).

ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ οὐχ ἁπλῶς ταύτης αἰσθητῆς (2), ἀλλ' ἐκείνου τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ κατεληλυθότος ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπ' αὐτόν. Τὸ ὀξυδερκὲς γὰρ τῶν νοημάτων καὶ τῶν προφητικῶν φρονημάτων ἐκείνῃ τῇ πνευματικῇ ἀπεικάζει περιστερᾷ. εἶτα πάλιν ἡ νύμφη πρὸς τὸν νυμφίον·

Κεφ. α'. ις'.

λβ'. ΙΔΟΥ Ο (3) ΚΑΛΟΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΓΕ ΩΡΑΙΟΣ ΠΡΟΚΛΙΝΗ (4) ΗΜΩΝ ΣΥΣΚΙΟΣ.

Καὶ αὐτὴ πάλιν ἀνταποκρίνεται τὸ πολυπλάσιον τοῦ νυμφίου κάλλος. οὐ γὰρ μόνον εἶπε ΚΑΛΟΣ· ἀλλὰ καί γε ΩΡΑΙΟΣ· ὡραῖος (5) ἐν εὐαγγελίῳ, καλὸς ἐν προφήταις· καί γε ὡραῖος ἐν ἀποστόλοις, καλὸς ἐν τῇ τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν ἐπικουρίᾳ (6)· καί γε ὡραῖος ἐν τῇ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπαγγελίᾳ. ΠΡΟΚΛΙΝΗ ΗΜΩΝ ΣΥΣΚΙΟΣ. ὅταν γὰρ πρὸς θάνατον κλινώμεθα, τὸ λοιπὸν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ παρόντος αἰῶνος, λοιπὸν (7) σὺ ἡμῶν σκιά, κατὰ τὸ λέ-
Ψαλ. ϟα'. δ'. γοντα· ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι· καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐλπιεῖς. πρὸς σὲ γὰρ ἔχομεν τὴν καταφυγήν· σὺ ἡμῶν σκιὰ καὶ σκέπη. σὲ γὰρ ἔχοντες καταφυγήν, λέγομεν
Ψαλ. κγ'. δ'. τὸ ἐν Δαβὶδ εἰρημένον· ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι (8) κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ Κύριε.

λγ'. ΔΟ.

(1) Iidem Codd. περιστερᾶς. Vaticana, ceteræque editt. habent περιστεραί. Sed ex interpretatione, quæ ſequitur, apparet Philonem legiſſe περιστερᾶς, idcirco eam lectionem retinui.

(2) Vet. Interpr. *Columbæ ſi quidem non ſimpliciter ſenſibiles oculos dicit, ſed Spiritus Sancti*. Legendum *ſenſibilis*.

(3) Sic legiſſe videtur Vet Int. Vaticana pro ὁ exhibet εἶ.

(4) Vatican. edit. πρὸς κλίνῃ. Complut. πρὸς κλίνην. Notanda hæc Philonis lectio. Eam ſequuti ſunt Origenes, & S. Ambroſius, ut ad h. l. Cantic. notat Nobilius.

(5) Iterum, ſic poſtulante ſententia, ponenda vox ὡραῖος, quam

XXXI. OCULI TUI COLUMBÆ.

Columbæ non simpliciter hujus sensibilis, sed illius Spiritus Sancti, qui descendit in columbæ forma super ipsum. Acumen enim intelligentiæ, & propheticorum sensuum spirituali illi columbæ assimilat. Deinde rursus sponsa ad sponsum:

XXXII. ECCE PULCHER FRATRUELIS MEUS, ET SPECIOSUS. CUBILE NOSTRUM UMBROSUM.

Et ipsa vicissim respondendo laudat multiplicem sponsi pulchritudinem. Non enim solum dixit PULCHER, *sed &* SPECIOSUS. *Speciosus in Evangelio, pulcher in Prophetis. Et speciosus quidem in Apostolis; pulcher temporalibus bonis adjuvando, & speciosus æterna bona promittendo.* CUBILE NOSTRUM UMBROSUM: *cum enim ad mortem inclinamus, liberati deinceps a præsenti sæculo, jam tu nostra umbra, secundum eum, qui ait.* Scapulis suis obumbrabit tibi, & *Psal. xc. 4.* sub pennis ejus sperabis. *Ad te enim perfugium habemus; tu nostra umbra & tegumen: te enim habentes refugium, dicimus illud David.* Nam etsi ambulavero in medio *Psal. xxii. 4.* umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es Domine.

librarius omisit propter antecedentem eamdem vocem.

(6) Salutatus, qui vertit *in custodia*, legisse videtur ἐπισκοπῇ.

(7) *Tu deinceps nostra umbra* (verba sunt sponsæ ad sponsum) *secundum eum, qui ait &c.* Non facile intelligas quid sibi voluerit Vetus Interpres, qui vertit: *jam tum nostra umbra magis evascitur ex intelligibili igne secundum Prophetam: scapulis suis obumbrabit &c.*

(8) Vallic. φοβήσομαι. Meus & Barber. φοβηθήσομαι.

Κεφ. α'. ιζ'. λγ'. ΔΟΚΟΙ ΟΙΚΟΥ (1) ΗΜΩΝ ΚΕΔΡΟΙ.

Βλέπε πρὸς τὴν εἰρημένων (2) ἀκολουθίαν· Ἰδοὺ ὁ καλὸς ἐν προφήταις. καὶ γε ὡραῖος ἐν ἀποστόλοις. λέγει γὰρ ΔΟΚΟΙ ΟΙΚΟΥ ΗΜΩΝ ΚΕΔΡΟΙ· ὅπερ ἐστὶ, δοκοὶ τῆς ἐκκλησιῶν οἱ προφῆται. Δίκαιος γάρ, φησιν, ὡς φοίνιξ ἀνθήσει· ὡσεὶ κέδρος ἡ ἐν τῷ λιβάνῳ πληθυνθήσεται·

Ψαλ. ϟβ'. ιβ'.

Κεφ. α'. ιζ'. λδ'. ΦΑΤΝΩΜΑΤΑ (3) ΗΜΩΝ ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΙ.

Ὅπερ ἐστὶν οἱ ἀπόστολοι κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὅς φησι· καὶ ἀντὶ τῆς στοιβῆς (4) ἀναβήσεται κυπάρισσος. Ἐπειδὴ γὰρ (5) αἱ δοκοὶ τῶν φατνωμάτων εἰσὶν ἐσώτεραι, καὶ ὑπὸ τῶν φατνωμάτων αἱ δοκοὶ καλύπτονται· περιττότης δὲ τοῦ οἴκου τὰ φατνώματα· διὰ τοῦτο πρῶτον τοὺς προφήτας δοκοῖς ἀπεικάζει· ἔπειτα διὰ τὸν περιφανῆ κόσμον τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῶν ἀποστόλων αὐτῇ γεγενημένον λέγει· ΦΑΤΝΩΜΑΤΑ ΗΜΩΝ ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΙ· ἵνα τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο προμηνυθῇ (6) τὸ λεγόμενον· ἔθετο κύριος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας. προλάμπουσι γὰρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν προφητῶν οἱ ἀπόστολοι· ἐπειδήπερ δι' αὐτῶν ἐκλήθη ἡ καλὴ τοῦ Χριστοῦ νύμφη· ἥτις καὶ ἀκολουθοῦσα λέγει·

Ἡσαΐ. νε'. ιγ'.

α'. Κορ. ιβ'. κη'.

Κεφ. β'. α'. λε'. ΕΓΩ ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ, ΚΑΙ (7) ΚΡΙΝΟΝ ΤΩΝ ΚΟΙΛΑΔΩΝ.

Ὥσπερ χαριεντιζομένη πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον ἐν τοῖς αὐ-

(1) Vatic. δοκοὶ οἴκων ἡμῶν κέδροι, quam lect. habuit Vet. Int. *Tigna domuum nostrarum*.

(2) Sic legendum. Male Barb. Vallic. & meus εἰρημένην.

(3) Male Interpres vertit: *Trabes*. Incondita autem & absurda hujus loci tota ejus versio, ut ad eam intelligendam inanem operam sumas. Ait enim: *Quoniam igitur tigna a trabibus interius componuntur atque celantur, pulchritudo vero domus trabibus indicatur, propterea &c.*

XXXIII. TIGNA NOSTRA CEDRI.

Vide connexionem cum iis, quæ dicta sunt: ecce pulcher in Prophetis: sed & speciosus in Apostolis: ait enim, TIGNA DOMUS NOSTRÆ CEDRI: *hoc est, Tigna Ecclesiarum Prophetæ;* Justus enim, *ait scriptura*, ut palma florebit; sicut cedrus, quæ in Libano est, multiplicabitur. *Psal. XCI. 13.*

XXXIV. LAQUEARIA NOSTRA CUPRESSI.

Idest Apostoli juxta Isaiam, qui dicit: Et pro stœba *Isai. LV. 13.*
surget cupressus. *Quandoquidem enim Tigna interius sunt, & laquearibus tigna occultantur; laquearia autem domum jucundam efficiunt; propterea primum Prophetas tignis assimilat, deinde propter illustre ornamentum Ecclesiæ, quod ab Apostolis proficiscitur, ait:* LAQUEARIA NOSTRA CUPRESSI, *ut apostolicum illud præmonstretur, dicens:* Posuit Do- *1. Cor. XII. 28.*
minus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas. *Præfulgent enim Prophetis Apostoli; quandoquidem propter eos appellata est pulchra Christi sponsa, quæ & insequendo ait:*

XXXV. EGO FLOS CAMPI ET LILIUM CONVALLIUM.

Tanquam blandiendo suo ipsius sponso in iisdem immo-

(4) Vetus Interpres vertit: *pro constipatione orietur cyparissus*. Locus est Isaiæ LV. 13. ad quem locum adnotavit Nobilius: *Stœba, hoc est, vilissimo stipite juxta D. Hieronymum*. Ceterum στοιβὴ herbarum frondes sunt, quibus tori, & culcitræ farciuntur, & stipantur.

(5) γὰρ ex Cod. Vallic.

(6) Barb. & meus προμηνυθὲν.

(7) Vatic. non habet καὶ, neque est in variis lectionibus edit. Lamb. Bosii.

αὐτοῖς (1) διατρίβουσα· ἀκολούθως ἑαυτὴν ΑΝΘΟΣ λέγει ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ, ὅτι τὰ προφητικὰ μελετῶσα ἀκούει παρὰ Ἡσαΐου·
Ἡσαΐ. λέ. ά. εὐφράνθητι ἔρημος διψῶσα· ἀγαλλιάσθω ἡ ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον· καὶ ἐξανθήσει ἔρημος ἡ παλαιά. ἀλλὰ νῦν οὐ μόνον τοῖς ἄνθεσιν εὐωδιάζει, ἀλλὰ καὶ τοῖς (2) τῆς δικαιοσύνης καρποῖς τὴν γλυκύτητα πολυπλασιάζει. ὅτι οὖν λέγει· ΕΓΩ ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ, τὰ προφητικὰ διαλαμβάνει. ὅτι δὲ πάλιν ΚΑΙ ΚΡΙΝΟΝ ΤΩΝ ΚΟΙΛΑΔΩΝ· τοῖς εὐαγγελικοῖς ἐπιτέρπεται σωτηριώδεσι, καὶ εὐόσμοις ῥήμασι τοῦ ἰδίου νυμφίου, ὅτι τὸ ἀμέριμνον τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς εὐτρεπίζει
Ματθ. ς'. κή. καὶ αὐτὸς λέγων· καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει, ὅτι οὐ κοπιᾷ, οὔτε νήθει. ὅταν οὖν ἑαυτὴν κρίνον τῶν κοιλάδων λέγει, τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων μνημονεύει. ὅταν δὲ ἄνθος τοῦ πεδίου, τῶν προφητικῶν μηνυμάτων τοὺς χαρακτῆρας ὑποσημαίνει. εἶτα ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὴν ὁ νυμφίος λέγων πρὸς ἃ εἶπε·

Κεφ. β'. β'. λς'. ΩΣ ΚΡΙΝΟΝ ΕΝ ΜΕΣΩι ΑΚΑΝΘΩΝ, ΟΥΤΩΣ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΟΝ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ.

Ἵνα αὐτὴν εἴπῃ δικαίαν ἀναμέσον ἀδίκων, εὐσεβῆ ἐν μέσῳ ἀσεβῶν, ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἀναστρεφομένην, πρὸς ἥν
Φιλιπ. β'. ιέ. φησι καὶ ὁ ἀπόστολος· ἵνα γένησθε τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης. Εἶτα ἡ νύμφη πάλιν πρὸς τὸν αὐτῆς νυμφίον·

Κεφ. β'. γ'. λζ'. ΩΣ ΜΗΛΟΝ (3) ΕΝ ΤΟΙΣ ΞΥΛΟΙΣ ΤΟΥ ΔΡΥΜΟΥ, ΟΥΤΩΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΟΝ ΤΩΝ ΥΙΩΝ.

Τὸ ΜΗΛΟΝ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ βρῶσιν ἔχει καὶ πόσιν.

ἵνα

(1) Vallic. ἐνδιατρίβουσα.

(2) Sic legendum: male Barb. & meus τοῦ καρποὺς.

(3) Nescio cur Vet. Interp. reddiderit: *Sicut arbor mali in medio silvæ*. Tota vero explicatio hæc

moratur ; & convenienter ipsa se florem campi appellat , quia cum meditata sit prophetica vaticinia , audit ab Isaia : Lætare deserta sitiens : exultet deserta, & floreat ut lilium: & efflorebit deserta antiqua. *Sed nunc non solum floribus suave olet , sed & justitiæ fructibus dulcedinem multiplicat . Cum igitur dicit :* EGO FLOS CAMPI , *vaticinia edisserit . Cum autem rursus dicit : &* LILIUM CONVALLIUM, *Evangelicis salutiferisque , & suavibus dictis delectatur sui sponsi , quando discipulos suos hortatur , ut nihil solliciti sint , dicens :* Considerate lilia agri quomodo adolescunt , quod neque laborant , neque nent. *Cum igitur seipsam* LILIUM CONVALLIUM *appellat , Evangelica præcepta commemorat . Cum vero dicit* FLOS CAMPI , *propheticorum vaticiniorum characteres subindicat . Deinde ei respondet sponsus dicens ad ea , quæ loquuta est :*

Isai. xxxv. 1.

Matth. vi. 28.

XXXVI. UT LILIUM IN MEDIO SPINARUM , ITA PROXIMA MEA IN MEDIO FILIARUM.

Id vult , illam justam esse in medio injustorum ; piam in medio impiorum versari in hoc mundo : cui dicit Apostolus , Ut sitis Filii Dei irreprehensibiles in medio generationis pravæ , & perversæ . *Deinde vicissim sponsa ad suum sponsum :*

Philip. II. 15.

XXXVII. UT MALUM IN LIGNIS SILVÆ , SIC FRATRUELIS MEUS IN MEDIO FILIORUM.

Malum in se ipso cibum , & potum continet . Ut igitur

in ea versione est implexa, & quædam etiam habet , quæ sensu carent , ut illa : *Arbor ergo mali est homo , Christi domus inter ligna silvæ , sic in medio Judæorum existens , sicut de ipsis dicit Isaias &c.*

ἵνα γνῶ τὴν μυστικὴν εἴπῃ εὐφροσύνην, ἥνπερ αὐτῇ δίδωσιν
Ματθ. κϛ'. κϛ'. ὁ νυμφίος λέγων· λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. Καὶ, λάβετε, πίετε· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· διὰ τοῦτο, οἶμαι, ΩΣ ΜΗΛΟΝ λέγει. Τρία γὰρ ἀγαθὰ τὸ μῆλον ἔχει· βρῶσιν, δι' ἧς ὑποσημαίνει τὸ Χριστοῦ σῶμα· καὶ πόσιν, δι' ἧς ὑποσημαίνει τὸ σωτήριον αἷμα· καὶ εὐωδίαν, ἥτις (1) χαρακτηρίζει τὴν πίστιν. Καὶ πάλιν μήλῳ ἀπεικάζει τὸν ἀνθρώπινον τοῦ λόγου χαρακτῆρα (2) ἐν ξύλοις ὄντα. προσθεμένου αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ, οἷα μῆλον, εὐωδιάζοντα· καί φησιν ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, οὕτως ἀδελφιδός μου ἀναμέσον τῶν υἱῶν· ὅπερ
Ἡσαΐ. α'. β'. ἐστὶν, ἀναμέσον τῶν Ἰουδαίων. υἱοὺς γὰρ αὐτοὺς ἐν Ἡσαΐᾳ καλεῖ λέγων· υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα· αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. εἶτα φησίν·

Κεφ. β'. γ'.

λη'. ΕΝ ΤΗι ΣΚΙΑι ΑΥΤΟΥ ΕΠΕΘΥΜΗΣΑ, ΚΑΙ ΕΚΑΘΗΣΑ.

Ἐπιθυμεῖ γὰρ καὶ τὸν νόμον πλεῖν ἡ ἐκκλησία. σκιὰ γὰρ τοῦ μονογενοῦς ὁ νόμος, καὶ τοῦτον ἐπιθυμεῖ πᾶσα εὐσεβῶν ψυχὴ, ταῖς διαταγαῖς αὐτοῦ ἐπιστηριζομένη ταῖς κωλυτικαῖς τῶν ἁμαρτημάτων· τὸ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰς ἄλλας λοιπὰς ἐντολάς. ἐν ταύταις ταῖς σκιαῖς ἐπιθυμοῦσιν αἱ τῶν εὐσεβῶν ψυχαὶ ταῖς τῶν ἁμαρτημάτων κωλυτικαῖς. διὸ λέγει ἡ ἐκκλησία· ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπιθύμησα, καὶ ἐκάθησα.
Ἑβραί. ι'. α'. σκιὰν γὰρ ἔχει ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν κατὰ τὸν θειότατον ἀπόστολον. διὸ εὐθὺς λέγει·

Κεφ. β'. γ'.

λθ'. ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΣ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΥΣ ΕΝ ΛΑΡΥΓΓΙ ΜΟΥ.

Οἱ γὰρ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ νόμου καθεζόμενοι δῆλον ὡς

καὶ

(1) Sic emendandum. Barber. & meus habent δι' ἧς.

tur significet mysticam lætitiam, quam illi peperit sponsus dicens: Accipite, manducate; hoc est corpus meum: *&*, accipite, bibite; hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum: *Idcirco dicit*, SICUT MALUM. *Tria enim bona malum continet; cibum, quo significat corpus Christi; potum, quo significat salutarem sanguinem; & odoris suavitatem, per quam exprimit fidem. Et rursus malo comparat humanitatem Verbi assumtam, quæ est inter ligna, proponens ipsum in ligno Crucis suaviter olentem, tanquam malum. Et ait*: Ut malum inter ligna Silvæ, sic fratruelis meus in medio filiorum, *idest in medio Judæorum: Ipsos enim filios appellat in Isaia dicens*: Filios genui & exaltavi; ipsi vero spreverunt me. *Deinde dicit*:

Matth. xxvi. 26.

Isai. I. 2.

XXXVIII. IN UMBRA IPSIUS CONCUPIVI, ET CONSEDI.

Desiderat enim etiam legem perficere Ecclesia: Umbra enim Unigeniti est lex, & hanc desiderat quævis piorum anima, ipsius delectata præceptis, quæ peccata probibent: Non mœchaberis, non occides, non furtum facies, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum, & matrem, *& cetera mandata. In his umbris, quæ peccata vetant, animæ justorum concupiscunt. Propterea dicit Ecclesia*: IN UMBRA EJUS CONCUPIVI, ET CONSEDI. Umbram enim habet lex futurorum bonorum, *juxta divinissimum Apostolum. Idcirco statim dicit*:

Hebr. x. 1.

XXXIX. ET FRUCTUS EJUS DULCIS IN FAUCIBUS MEIS.

Qui enim sub legis umbra consident, manifestum est eos

(2) Vide supra Notam ad Vers. xx'. xxviii.

καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ καρποῦ τὴν σωτηριώδη εὐωχίαν μεταλαμβάνουσι. εἶτα λοιπὸν περὶ τοῦ νόμου εἰποῦσα, εἴς τι τὴν τελείωσιν, ἥνπερ ἔλαβεν ἐκ τοῦ νόμου, εἰσελθεῖν θέλουσα λέγει τοῖς ἀποστόλοις·

Κεφ. β'. δ'. μ'. ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΜΕ ΕΙΣ ΟΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ (1).

Εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα. συγκεράσατέ με (2) φησὶ αὐτῷ διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας.

Κεφ. β'. δ'. μα'. ΤΑΞΑΤΕ ΕΠ ΕΜΕ ΑΓΑΠΗΝ.

Δότε μοι τὴν ἀγάπην τὴν τοῦ ἐπουρανίου (3) πατρὸς,
Ἰωαν. γ'. ις'. ἣν ὁ μονογενὴς λέγει· οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

Κεφ. β'. ε'. μβ'. ΣΤΗΡΙΣΑΤΕ (4) ΜΕ ΜΥΡΟΙΣ.

Ἐν πᾶσι τοῖς θείοις τοῦ Χριστοῦ λογίοις.

Κεφ. β'. ε'. μγ'. ΣΤΟΙΒΑΣΑΤΕ ΜΕ ΕΝ ΜΗΛΟΙΣ.

Θάψατέ με ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν δικαίων.

Κεφ. β'. ε'. μδ'. ΟΤΙ ΤΕΤΡΩΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗΣ ΕΓΩ.

Διὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων· δι' ὧν, ἀγαπήσασα (5) τὸν Χριστὸν ἐτρώθην, τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ δεξαμένη θάνατον.

με'. ΕΥΩ-

(1) Vet. Interpr. *in domum vineæ*. Fortasse sequutus est lect. Symmachi εἰς τὸν οἰνῶνα *in cellam vinariam*, eamque idem Interpr. putavit appellari posse *domum vineæ*.

(2) Vet. Interpres quid intelligat nescio, qui vertit: *coaptate me ei per lavacrum &c.* Salutatus bene vertit, *commiscete me*.

(3) Vet. Interpr. *caritatem Unigeniti Filii*: minus bene. Sane de

eos etiam salutaris convivii, in quo Evangelici fructus apponuntur, esse participes. Deinde de lege loquens, & ad eam perfectionem venire volens, quam accepit a lege, dicit Apostolis:

XL. INTRODUCITE ME IN DOMUM VINI.

In Domini scilicet *corpus: commiscete me cum ipso per lavacrum regenerationis.*

XLI. ORDINATE IN ME CARITATEM.

Date mihi dilectionem Patris cælestis, de qua Unigenitus loquitur: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret; ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam. *Joan. III. 16.*

XLII. CONFIRMATE ME IN UNGUENTIS.

In omnibus Christi divinis eloquiis.

XLIII. STIPATE ME IN MALIS.

Sepelite me in numero justorum.

XLIV. QUIA VULNERATA SUM CARITATE.

Per sanctos scilicet *martyres; per quos, cum Christum diligerem, vulnerata sum, morte pro eo suscepta.*

Patris caritate in mundum loquitur Apostolus.

(4) Salutatus vertit: *Servate me*: qui propterea legisse videtur τηρήσατε.

(5) Barbar. & meus ἠγαπήσας male. Theat. ἠγάπησα. Scribendum ut edidi.

(6) h. e. *per latus Martyrum sauciata sum*.

Κεφ. β΄. ϛ΄. μέ. ΕΥΩΝΥΜΟΣ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗΝ ΜΟΥ· ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΛΗΨΕΤΑΙ ΜΕ.

Εὐώνυμος μὲν παρόντα βίον ἀπεικάζει, ὡς οἶμαι· δεξιὰ δὲ τὸν μέλλοντα, τὸν αἰώνιον βίον (1) τῆς εὐσεβείας.
Παροίμ. γ΄. ιϛ΄. μῆκος γὰρ βίου, φησὶ, καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα. ἐνθάδε γὰρ ἀνυστέρητα τὰ ἀγαθὰ ἡ ἐπουράνιος παρέχει σοφία τῇ ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὸν λέ-
Ψαλ. πδ΄. ια΄. γοντα προφήτην· κύριος οὐχ ὑστερήσει τὰ ἀγαθὰ τοὺς πορευομένους ἐν ἀκακίᾳ. καὶ ἐν τῷ (2) μέλλοντι αἰῶνι μῆκος βίου, τοὺς μακροὺς αἰῶνας· καὶ τὰ εὐφραντήρια τῶν ἁγίων ἐπαγγελμάτων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς ἡ σοφία ἔχουσα, παρέχει, ἐν οἷς κατὰ
Ματθ. κε΄. λδ΄. τὸ εὐαγγέλιον τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ ἐκ δεξιῶν λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου· κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου. οὕτως ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΛΗΨΕΤΑΙ ΜΕ· ὅταν μὲ στήσῃ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ προβάτων δίκην ὁ καλὸς ποιμὴν εἰς τὰς τοῦ παραδείσου νομὰς αὐλίζων.

Κεφ. β΄. ζ΄. μϛ΄. ΩΡΚΙΣΑ ΗΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ (3) ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ· ΕΑΝ ΕΓΕΙΡΗΤΕ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΙΡΗΤΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΕΩΣ ΟΥ ΘΕΛΗΣΗι.

Θυγατέρες ἱερουσαλὴμ τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων λέγει προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων. ἐκείνας ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ ὁρκίζει ἐν τοῖς θεοσημείοις,
Ματθ. ιγ΄. λη΄. οἷς ἐποίησεν ἐν τῷ κόσμῳ ἡ τοῦ μονογενοῦς δύναμις. ἀγρὸς γὰρ ὁ κόσμος, ὥς φησιν ὁ κύριος· ἵνα ἐξεγείρωσι τὸν πόθον τοῦ νυμφίου πρὸς αὐτήν·

(1) Vallic. αἰῶνα.

(2) Perturbatus videtur hic locus. Legendum putarem: καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, μῆκος βίου, τοὺς μακροὺς αἰῶνας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς ἡ σοφία ἔχουσα, τὰ εὐ-

XLV. LÆVA EJUS SUB CAPITE MEO; ET DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME.

Læva quidem præsentem vitam, ut arbitror, exprimit; dextera vero futuram, & perpetuam sanctorum vitam: Longitudo enim dierum, *ait scriptura*, & anni vitæ in dextera ejus; in læva vero ejus divitiæ, & gloria. Prov III. 16. *Ibi enim cælestis sapientia indeficientia bona tribuit Ecclesiæ, juxta Prophetam dicentem*: Dominus non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia. Psal. LXXXIII. 13. *Et in futuro seculo, sapientia longitudinem vitæ, & longa secula dexterâ suâ tenens, sanctarum promissionum gaudia præbet iis verbis, quæ juxta Evangelium sponsæ suæ a dextris dicit*: Venite benedicti Patris mei; percipite regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi. Matth. XXV. 34. *Ita* DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME; *cum a dextris suis quasi ovem me constituet bonus Pastor, qui in Paradisi pascuis commoratur.*

XLVI. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS, ET VIRIBUS AGRI, UT SUSCITETIS ET VIGILARE FACIATIS CARITATEM, DONEC VELIT.

Filias Hierusalem vocat animas sanctorum Prophetarum, & Apostolorum. Illas adjurat PER VIRTUTES, ET VIRES AGRI; (*nimirum per divina miracula, quæ in mundo Unigeniti virtus edidit*: Ager enim est mundus, *ut ait Dominus*;) Matth. XIII. 38. *ut excitent desiderium sponsi erga ipsam; modo*

 pro

φeαντίεια τῶν ἁγίων ἐπαγγελμάτων παρέχει, ἐν οἷς κ.τ.λ. Hanc lectionem in versione sequutus sum.

(3) Ita Cod. Alexandrinus habet hunc articulum ταῖς, qui abest a Vatic. edit.

την· ὅτι μὲν πρεσβείας εἰσφέρουσιν ὑπὲρ αὐτῆς· ὅτι δὲ καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ πρὸς αὐτὴν διαπιθέμενοι. διὸ σαφῶς ἐπιλέγει· ἕως οὗ θελήσῃ.

Κεφ. β'. η'.

μζ'. ΦΩΝΗ ΤΟΥ (1) ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ ΜΟΥ.

Ἵνα, ἀφ' ἧς φωνὴ αὐτοῦ θέλη· τουτέστιν, ἀφ' ἧς προστάττει, ταῦτα μαθοῦσα, τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐπιτύχῃ (2)· καθὼς καὶ αὐτὸς ἐν εὐαγγελίοις λέγει· ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου φυλάξει.

Ἰωαν. ιδ'. κε'.

Κεφ. β'. η'.

μη'. ΙΔΟΥ ΟΥΤΟΣ ΗΚΕΙ ΠΗΔΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ, ΔΙΑΛΛΟΜΕΝΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΒΟΥΝΟΥΣ.

Πηδᾷ γὰρ ἐπὶ τὰ ὄρη, τουτέστιν ἐπὶ τοὺς προφήτας· καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἅλλεται ἐπὶ τοὺς βουνοὺς, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους. κατὰ γενεὰν γὰρ καὶ γενεὰν ἡ σοφία εἰς ψυχὰς ὁσίας ἀναβαίνουσα φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει. ὅτι γὰρ ὄρεσιν ἀπεικάζονται οἱ προφῆται, καὶ βουνοῖς οἱ ἀπόστολοι, σαφῶς ἐν Ἡσαΐᾳ κεῖται ἡ προφητεία· ἔσται γάρ, φησιν, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου, ἕτοιμον ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὰ μέλη (3) τῶν προφητῶν, καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν· ὅπερ ἐστὶν, ὑπεράνω τῶν ἀποστόλων. Καὶ εἰκότως· καθάπερ γὰρ ἀνατέλλων ὁ ἥλιος πρῶτον ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ βουνῶν τὰς φωτεινὰς ἐκτείνει στροφάλιγγας· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀρξάμενος τὸ τῆς αὐτοῦ θεότητος φῶς ἡπλωσεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον· πρῶτον καθάπερ ἐπὶ ὄρεσι καὶ βουνοῖς ἐν προφήταις, καὶ ἀποστόλοις κατηύγασε τὸ φῶς, δι' ὧν ἐκ τῆς οἰκουμένης τὸ σκότος ἀπήλασε τῆς ἀγνωσίας.

Ἡσαΐ. β'. β'.

μθ'. ΟΜΟΙΟΣ

(1) Edit. Vat. non habet τοῦ.
(2) Sic emendavi. Meus Codex & Barb. & Vallic. habent ἐπιτύχω.
(3) Vallic. τὰ τέλη, corrupte

pro ea preces adhibendo; modo, quæ ipsi placita sunt, in ea disponendo: propterea aperte subdit; donec velit.

XLVII. VOX FRATUELIS MEI.

Ut, quæ vox ejus voluerit, hoc est quæ jusserit, de iis certior facta, caritatem ejus consequatur: Quemadmodum, & ipse in Evangeliis: Qui diligit me, *inquit*, mandata mea servabit. *Joan. XIV. 15*

XLVIII. ECCE IPSE VENIT SALIENS SUPER MONTES, TRANSILIENS COLLES.

SALIT *enim super montes, hoc est super Prophetas: & rursus inde* TRANSILIT *super colles, idest Apostolos: per generationem, & generationem sapientia super animas sanctas ascendens amicos Dei efficit & Prophetas. Quod vero montibus assimilentur Prophetæ, & Apostoli collibus, aperte habetur apud Isaiam prophetia:* Erit enim, *inquit*, in ultimis diebus manifestus mons Domini paratus super vertices montium, *idest in Canticis Prophetarum*, & exaltabitur supra colles, *hoc est super Apostolos. Et merito: quemadmodum enim sol oriens primum in montium, & collium vertices lucidum extendit gyrum; ita Christus Sol justitiæ voluit, ut divinitatis suæ lumen toto coruscaret mundo. Primum veluti super montes & colles in Prophetis, & Apostolis lumen illuxit, per quos ex omni terrarum orbe ignorantiæ dispulit tenebras.* *Isai. II. 2.*

XLIX. SI-

pro τέλη. Eam lectionem habuit Vet. Interpres, qui vertit *circa finem Prophetarum*. Barb. & meus μέλη, quam lectionem Salutatus agnoscit; ait enim *in Canticis Prophetarum*.

Κεφ. β΄. θ΄. μθ΄. ΟΜΟΙΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΤΗι ΔΟΡΚΑΔΙ Η ΝΕΒΡΩι ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΒΑΙΘΗΛ.

ΔΟΡΚΑΣ ὀξυδερκές ἐστι ζῶον. διὸ καὶ φερωνύμως κέκληται δορκάς. καὶ ΝΕΒΡΟΣ ΕΛΑΦΩΝ. ἀναιρετικὸς γάρ ἐστι τῶν ἰοβόλων θηρίων. ΟΡΗ δὲ ΒΑΙΘΗΛ τὰ ἐξοχώτατα τῶν δικαίων τάγματα ἐστίν· ἐπειδήπερ ΒΑΙΘΗΛ οἶκος Θεοῦ ἑρμηνεύεται· οἶκοι δὲ Θεοῦ δῆλον ὅτι οἱ δίκαιοι διὰ τὸ εἰπόν-
β΄. Κορ. ς΄. ις΄. τα· ἐνοικήσω ἐν ὑμῖν καὶ ἐμπεριπατήσω. καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος·
Ἑβραι. γ΄. ς΄. Θεοῦ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς. ὁ οὖν ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ αὐτῆς, ὁ ταύτης νυμφίος Χριστὸς ὁμοιοῦται μὲν δόρκωνι διὰ τὸ ὀξυδερκῶς κατοπτεύειν ἐπὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας, καθὼς λέγει·
Ἱερ. ιζ΄. ι΄. ἐγὼ κύριος ἐτάζων νεφροὺς καὶ δοκιμάζων καρδίας· εἴ τι (1)
Ἱερ. κγ΄. κδ΄. ποιήσει ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, κἀγὼ οὐκ (2) ἐπόψομαι αὐτόν; διὸ ἀπεικάζει αὐτὸν ἡ νύμφη τῷ δόρκωνι, ἢ τῷ νεβρῷ τῶν ἐλάφων. ἐπειδὴ γὰρ εἰσπεμπόμενα τῆς κακίας ἐνθυμήματα ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ταῖς τῶν δικαίων διανοίαις, ταῦτα ἐλάφου δίκην ἀναιρούμενος ὁ οὐράνιος λόγος, τέμνει διὰ τοῦ ὀξυτάτου ξίφους, ὅπερ ἔδωκεν αὐτοῖς, τοῦ τῆς εὐσεβείας λογισμοῦ. καλῶς οὖν ἀπεικάζεται ΝΕΒΡΩι ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΒΑΙΘΗΛ· τουτέστιν ἐπὶ τὰ ἐξοχώτατα τῶν δικαίων τάγματα.

Κεφ. β΄. θ΄. ν΄. ΙΔΟΥ ΑΥΤΟΣ (3) ΟΠΙΣΩ (4) ΤΟΥ ΤΟΙΧΟΥ ΗΜΩΝ, ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ.

Ἐφεσ. β΄. ιδ΄. ΤΟΙΧΟΝ, ὃν τὴν (5) νύμφην λέγει· τὸν νόμον φησί, καθάπερ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγει· καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας· τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ τὸν νόμον τῶν ἐντο-

(1) Melius ἤ τις.

(2) In Vallic. deest οὐκ & nota interrogationis. Memoriter, adeoque minus accurate citat locum Hieremiae, cujus verba sunt, εἰ κρυβήσεταί τις ἐν κρυφαίοις, καὶ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν;

(3) Edit. Vat. ἕστηκεν.

XLIX. SIMILIS EST FRATRUELIS MEUS CAPREÆ, VEL HINNULO CERVORUM SUPER MONTES BÆTHEL.

CAPREA *acute cernens est animal: idcirco veritatem sui nominis ferens dorcas appellatur:* & HINNULUS CERVORUM: *veneficas enim bestias interficit.* MONTES *autem* BÆTHEL *summos justorum significant ordines; quandoquidem* BÆTHEL *domus Dei interpretatur: domos enim Dei manifestum
est esse justos: ait enim scriptura;* Inhabitabo in vobis, & *II. Cor. VI. 16.*
inambulabo: *Et rursus Apostolus:* Dei domus sumus *Hebr. III. 6.*
nos. *Ejus igitur* FRATRUELIS, *ejusdemque sponsus Christus assimilatur quidem capreæ, quod acutum in corda ho-
minum cernat, quemadmodum ait:* Ego Dominus scru- *Jerem. XVII. 10.*
tans renes, & probans corda. Ecquid homo fecerit in *Ibid. XXIII. 24.*
occulto, & ego non videro? *Ipsum propterea sponsa capreæ assimilat, vel hinnulo cervorum; immissas enim iniquas cogitationes in animos justorum a diabolo, instar cervi cæleste Verbum extractas acutissimo concidit gladio, quem illis tradidit; nimirum cogitatione pietatis. Concinne igitur assimilatur* HINNULO CERVORUM IN MONTIBUS BÆTHEL, *hoc est super summos justorum ordines.*

L. ECCE IPSE POST PARIETEM NOSTRUM, PROSPICIENS PER FENESTRAS.

PARIETEM *puto sponsam appellare Legem, quemadmo-
dum Paulus ait:* Solvens medium maceriæ parietem: ini- *Ephes. II. 14.*
micitiam in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans.

(4) Alex. C. & Ed. Compl. ἕστηκεν ὀπίσω, quam lectionem habuisse videtur Vet. Interpr., qui vertit: *ecce hic stetit post parietem.*

(5) Locus corruptus. Legendum τεῖχον οἶμαι τὴν νύμφην λέγειν τὸν νόμον· καθάπερ ὁ Παῦλος κ. τ. λ.

ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας. ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ γὰρ ὀπίσω τοῦ νόμου ἦλθεν, καὶ ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ, ὅπερ ἐστὶ διὰ τῶν προφητῶν. Πρῶτον γὰρ ἐν νόμῳ διὰ Μωϋσέως ἐκηρύχθη. ἔπειτα ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ, ὡς εἰπεῖν, διὰ τῶν προφητῶν παρέκυψεν. ἀλλὰ καὶ ἐκκύπτων διὰ τῶν δικτύων.

Κεφ. β΄. θ΄.

να΄. ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ, ΚΑΙ ΕΚΚΥΠΤΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ.

Θαυμάσιος ὁ (1) τῆς ἀκολουθίας, καὶ μάλιστα ταύτης, ῥυθμός. πρῶτον ΟΠΙΣΩ ΤΟΥ ΤΟΙΧΟΥ· ἔπειτα ἀπὸ τοῦ τοίχου ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ· εἶτα ΔΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ. καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ τοίχου ὅτι περὶ τοῦ νόμου λέγει, σαφῶς ἀποδέδεικται· ὅτι δὲ καὶ παρακύπτει διὰ τῶν θυρίδων, ὅπερ ἐστὶ διὰ τῶν προφητῶν, λέλεκται· ὥσπερ γὰρ εἴ τις παρακύπτει καὶ πάλιν ἑαυτὸν ὑφέλκει· οὕτω διὰ τῶν προφητικῶν δογμάτων παρέκυπτε διὰ τοῦ Ἡσαΐου προφητευόμενος, διὰ τοῦ Ἱερεμίου κηρυττόμενος, διὰ τοῦ Δανιὴλ ἀποκαλυπτόμενος· ὥσπερ διὰ θυρίδων τῶν προφητῶν· ἐπὶ τῶν δικτύων δέ, οὐκέτι λέγει ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ ἀλλ' ΕΚΚΥΠΤΩΝ. ὁ γὰρ παρακύπτων (2) ποτὲ μὲν ἑαυτὸν ἀποδεικνύει (3), ὅτε δὲ ὑποχωρεῖ. ὁ δὲ ἐκκύπτων, ὅλον ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι. ὥσπερ οὖν διὰ δικτύων, διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὅλον ἑαυτὸν ἐνεφάνισε. καὶ γὰρ δι' αὐτῆς τῆς ὀνομασίας τῶν ἁλιευτικῶν ὀργάνων τὴν τῶν ἀποστόλων προφητεύει κλῆσιν, οἷς εἶπεν αὐτός· δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· οἱ δὲ ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ· ἡ τοίνυν ἀκολουθία τὸ λεχθὲν σαφὲς (4) ἀποδείξει· λέγει γάρ·

Μαρκ. α΄. ιζ΄. ιη΄.

νβ΄. ΑΠΟ-

(1) Barb. & meus διὰ τῆς.

(2) Ὁ γὰρ παρακύπτων absunt a meo Cod., & Vallic., quæ revocavi a Cod. Barber. Ad hunc locum probe intelligendum constituenda est propria significatio verbi παρακύπτω. Aristoph. Εἰρήνη v. 981. Καὶ γὰρ ἐκεῖναι παρακλίνασαι τῆς αὐλείας παρακύπτουσι, Κἄν τις προσέχῃ τὸν νοῦν αὐταῖς, Ἀναχωροῦσι· Κᾆτ' ἢν ἀπίῃ, πα-

cuans. PROSPICIENS *enim venit post Legem, & per* FENESTRAS, *idest per Prophetas. Primum enim in Lege per Moysem prædicatus est: deinde per* FENERTRAS, *ut ita dicam, per Prophetas prospexit. Sed & prominens prospicit per retia.*

LI. PROSPICIENS PER FENESTRAS, ET PROMINENS PROSPICIT PER RETIA.*

Admirabilis est ordinis, hujus præsertim, concinnitas: primum POST PARIETEM: *deinde de pariete* PER FENESTRAS; *postremo* PER RETIA: *& quoad parietem attinet, satis declaratum est, per illum intelligi Legem. Quod autem prospicit per fenestras, dictum est id esse de Prophetis. Quemadmodum enim si quis prospiciat per fenestras se rursus subducit; sic per prophetica dogmata prospexit, cum per Isaiam prænunciatus est, per Hieremiam prædicatus, revelatus per Danielem; tamquam per fenestras Prophetarum. Cum vero sermo est* DE RETIBUS, *non jam dicit* PROSPICIENS, *sed* PROMINENS *inspicit. Qui enim prospicit e fenestra modo se in conspectum dat, modo se subducit. Qui vero prominens prospicit, se ipsum totum ostendit. Tamquam igitur per retia se totum manifestavit per sanctos Apostolos. Etenim hoc ipso quod piscatoria nominat instrumenta, vocationem prædicit Apostolorum, quibus ipse dicit:* Venite post me, faciam vos piscatores hominum: illi autem dimissis retibus sequuti sunt eum. *Quæ igitur sequuntur manifeste quod diximus declarabunt; ait enim:* Marc. i. 17. 18.

ἐγκύπτουσι. *Scholiast.* παρεκλίνασαι. διανοίξασαι. *Nam illæ semiadapertis foribus prospectant*, vel *reclusis paullulum foribus vix prospectant*. Est enim διακύπτειν *e fenestra strictim adspicere*, quæ est Cicer. loquutio L. I. de Orat. c. 35.

(3) Vallic. ceteri Codd. ἐπιδεκνύς.

(4) Sic Mss. omnes. Legendum tamen σαφῶς.

Κεφ. β'. ι'.

ιβ'. ΑΠΟΚΡΙΝΕΤΑΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΛΕΓΕΙ ΜΟΙ· ΑΝΑΣΤΑ, ΕΛΘΕ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΚΑΛΗ ΜΟΥ, ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ.

Δι' αὐτῶν γὰρ τούτων τῶν ἁγίων ἀποστόλων καλέσας αὐτὴν, ἀνίστησιν ἀπὸ τοῦ πτώματος τῶν ἁμαρτημάτων, λέγων· ΑΝΑΣΤΑ, ΕΛΘΕ ΚΑΛΗ· ἅμα καὶ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΝ καλῶν διά τε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ δι', ἣν κελεύει ἔχειν αὐτὴν, ἀκεραιότητα.

Κεφ. β'. ια'.

ιγ' ΟΤΙ ΙΔΟΥ Ο ΧΕΙΜΩΝ ΠΑΡΗΛΘΕΝ.

ΧΕΙΜΩΝΑ οὖν τὸ σωτήριον πάθος καλεῖ, ἐν ᾧ χειμασθέντες οἱ Ἰουδαῖοι χαλεπὴν ὑπέστησαν ἀπώλειαν· ἤτοι, ἣν ἀπήλασεν ἀπ' αὐτῆς, εἰδωλολατρείαν. καθ' ἑκάτερα δὲ Ο ΧΕΙΜΩΝ ΠΑΡΗΛΘΕΝ· οὔτε γὰρ ἔτι (1) θάνατον ἐκδέχεται (2), ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν παθὼν ὁ κύριος· ὡς καὶ ἅγιος ἀπόστολος εἶπε· θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύσει (3)· ὃ γὰρ ἀπέθανεν, ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ τῇ ἁμαρτίᾳ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. ὅτι δὲ (4) οὕτως χειμὼν τὸ πάθος, βλέπε χειμαζόμενον τὸν πέτρον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων· ἀλλὰ παρῆλθεν οὗτος. μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν εὔδια γέγονεν ἐν τῇ πληροφορίᾳ τῆς πίστεως τῆς τοῦ μονογενοῦς θεότητος· καὶ φησίν·

Ῥωμ. ϛ'. θ'. ι'.

Κεφ. β'. ια'.

ιδ'. Ο ΥΕΤΟΣ ΠΑΡΗΛΘΕΝ (5), ΕΠΟΡΕΥΘΗ ΕΑΥΤΩι.

Τοὺς πειρασμοὺς βροχαῖς παρεικάζει ὁ κύριος λέγων περὶ

(1) Ita Vallic. Ceteri οὔτ' ἐπὶ.

(2) Proprie θάνατον οὐκ ἐκδέχεται *mortem non expectat*. Vetus Interpres habet, *nec mortem pro nobis suscepit*. Legendum *suscipit*, quod in impressa Typis editione emendatum oportuit; & illa ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν non conjungenda cum θάνατον ἐκδέχεται, sed cum παθὼν. Ea versio errorem continet absurdissimum, *Christum nimirum pro nobis mortem non suscepisse*.

(3) Sacer Textus habet κυριεύει.

LII. RESPONDET FRATRUELIS MEUS, ET DICIT MIHI: SURGE, VENI PROXIMA MEA, PULCHRA MEA, COLUMBA MEA.

Nam per hos ipsos sanctos Apostolos vocatam a peccatorum lapsu eam erigit dicens, SURGE, VENI PULCHRA: *&* COLUMBAM *simul eam vocat propter donum Spiritus Sancti, & propter eam, quam illi præcipit, simplicitatem.*

LIII. QUONIAM ECCE HIEMS TRANSIIT.

HIEMEM *igitur vocat salutarem passionem, cum tempestatem passi Judæi in gravissimum inciderunt exitium: vel etiam hiemem vocat idolorum cultum, quem ab ea removit. In utroque sensu* HIEMS TRANSIIT. *Neque amplius mortem expectat, qui semel pro nobis passus est Dominus: quemadmodum Apostolus ait:* Mors illi non ultra dominabitur: quod enim mortuus est, mortuus est semel peccato; quod autem vivit, vivit Deo. *Quod autem hiems revera intelligenda sit passio; vide Petrum tempestate jactatum propter metum Judæorum. Sed illa hiems præteriit: nam post resurrectionem facta est tranquillitas per plenam certamque fidem Divinitatis Unigeniti: & ait:* Rom. VI. 9. 10.

LIV. PLUVIA ABIIT, ET RECESSIT SIBI.

Tentationes pluviis assimilat Dominus cum loquitur de iis,

Sed vulgatus Interpres legit κυριεύσει.

(4) Δὲ est ex Cod. Vallic. Abest a meo & Barb.

(5) Sic Barb. & Vallic. Vaticana editio habet ἀπῆλθεν. Et ἀπῆλθεν mallem. Sic enim habet Philo in fine explanationis hujus versus.

Ματθ. ζ'. κε'. ρὶ τῶν τεθεμελιωμένων ἐν τῇ πέτρᾳ δικαίων. κατέβη ἡ βροχή, ἦλθον οἱ ποταμοί, ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, προσέκρουσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· ἐπεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ἵνα οὖν εἴπῃ· οἱ πειρασμοὶ (1) οἱ τοῦ πάθους παρῆλθον· Ο ΧΕΙΜΩΝ, φησι, ΠΑΡΗΛΘΕΝ, Ο ΥΙΕΤΟΣ ΑΠΗΛΘΕΝ ΕΑΥΤΩι.

Κεφ. β'. ιβ'. νε'. ΤΑ ΑΝΘΗ ΩΦΘΗ ΕΝ ΤΗι ΓΗι ΗΜΩΝ (2).

Ὅπερ ἐστὶν ἡ τῆς τῶν ἁγίων ἀποστόλων πίστεως εὐωδία.

Κεφ. β'. ιβ'. νς'. ΚΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΤΟΜΗΣ ΕΦΘΑΚΕΝ.

Τοῦ τέμνεσθαι (3) τὰ κλήματα καὶ καθαίρεσθαι ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων· ἅτινά ἐστι τέκνα τὰ εἰς ἐμὲ πιστεύοντα. ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον· ΚΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΤΟΜΗΣ ΕΦΘΑΚΕ τοῦ νοητοῦ λέγω (4) θερισμοῦ, τοῦ (5) θερίζειν τὰ ἔθνη σίτου δίκην ἀπὸ τῶν γηΐνων ἐπιθυμημάτων, καὶ συγκομίζειν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς οὐρανίου βασιλείας.

Κεφ. β'. ιβ'. νζ'. ΦΩΝΗ ΤΡΥΓΟΝΟΣ (6) ΗΚΟΥΣΘΗ ΕΝ ΤΗι ΓΗι ΗΜΩΝ.

Τὴν φωνὴν ταύτην οἶμαι τοῦ ἁγίου Παύλου· ΤΡΥΓΟΝΙ γὰρ αὐτὸν παρεικάζει διὰ τὴν ἀγριότητα, ἣν πάλαι μὲν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐποιεῖτο· διωγμοῖς καὶ φυλακαῖς τοὺς εἰς τὸν κύριον πιστεύοντας ἐλαύνων. ἀλλ' ἡ φωνὴ γέγονεν (7) ΕΝ ΤΗι ΓΗι ΗΜΩΝ· ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. γέγραπται γὰρ· γῆ θελητὴ (8) ὑμεῖς ἐστε· ἐπελάβετο γὰρ τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως.

(1) Vetus Interpres: *ut ergo diceret, transierunt passiones, temptationes, ait*. Scribendum, *passionis tentationes*.

(2) Vatic. ed. non habet ἡμῶν.

(3) Vet. Interpr. *Ut quasi palmites incidantur & mundentur &c.* Existimasse videtur subaudiendum esse ἕνεκα. Repetenda est ex textu vox καιρὸς, unde pendet τοῦ τέμνεσθαι.

(4) Inserui λέγω, quod est ex Vallicell.

(5) Barb. τὸ. Vallic. τῷ. Legendum τοῦ.

iis, qui fundati sunt supra petram justorum. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non corruit: fundata enim erat supra petram. *Ut ergo diceret: tentationes passionis praterierunt, ait*: HIEMS TRANSIIT, PLUVIA RECESSIT SIBI. Matth. VII. 25.

LV. FLORES VISI SUNT IN TERRA NOSTRA.

Idest bonus odor fidei sanctorum Apostolorum.

LVI. TEMPUS SECTIONIS ADVENIT.

TEMPUS *scilicet putandi palmites, eosque a peccatis purgandi, scilicet filios, qui credunt in me. Sed & alio modo*: TEMPUS SECTIONIS ADVENIT *spiritualis scilicet messis; metendi nimirum instar frumenti Gentes a terrenis cupiditatibus, easque condendi in horreis regni cælestis.*

LVII. VOX TURTURIS AUDITA EST IN TERRA NOSTRA.

Hanc vocem existimo esse D. Pauli. TURTURI *enim illam assimilat propter feritatem, quam olim contra Ecclesias exercebat, persequutionibus & carceribus Christi fideles exagitans. Verum vox ejus clamavit in terra, hoc est in Ecclesia: scriptum est enim*: Terra accepta estis vos: *apprehendit enim praedicationem fidei, ut in eo illud implea-*

(6) Vat. edit. τοῦ ζυγίνου.

(7) Legendum videtur γέγωνεν.

(8) Meus Cod. & Vallicell. & Barb. sic habent ἡ θελητὴ ὑμεῖς ἐστέ· ἀπελαύετε γάρ. Mutinensis ἡ θελητὴ ὑμεῖς ἐστε· ἐπελάβετο γὰρ τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως. Vox γέγραπται ostendit locum hic esse aliquem e S. Scriptura depromtum. Cum autem apud Malachiam legatur Cap. III. 12. διότι ἔσεσθε ὑμεῖς γῆ θελητὴ, λέγει κύριος, propterea emendanda hæc, ut edidi.

Ψαλ. πδ'. γ'. στως· ἵνα τὸ γεγραμμένον εἰς αὐτὸν πληρωθῇ· ὅτι στρούθιον εὗρεν ἑαυτῷ οἰκίαν, καὶ τρυγὼν νοσσιὰν ἑαυτῇ, οὗ θήσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς, τουτέστι τὰ δι' αὐτοῦ πιστεύοντα εἰς Χριστὸν ἔθνη.

Κεφ. β'. ιγ'. νη'. Η ΣΥΚΗ ΕΞΗΝΕΓΚΕΝ ΟΛΥΝΘΟΥΣ ΑΥΤΗΣ.

Τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων (1) λέγει τοὺς ἁγίους ἐξενηνοχυῖαν ἀποστόλους, οἵτινες ΟΛΥΝΘΩΝ δίκην τοὺς τοῦ κυρίου γλυκεροὺς (2) προβάλλονται (3) λόγους· περὶ ὧν καὶ Ἱερεμίας ὁ θαυμάσιος προφήτης· σύκα φησὶ τὰ χρηστὰ, χρηστὰ λίαν. πρόδρομοι δὲ σύκων οἱ ΟΛΥΝΘΟΙ, οὓς ἀποστόλους εἰρήκαμεν. ἔπειτα σύκα, οἱ μετ' αὐτοὺς ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις διδάσκαλοι, τὴν ἡδυτάτην προβαλλόμενοι γλυκύτητα.

Ἱερεμ. κδ'. γ'.

Κεφ. β'. ιγ'. νθ'. ΑΙ ΑΜΠΕΛΟΙ ΗΜΩΝ (4) ΚΥΠΡΙΖΟΥΣΙΝ (5), ΕΔΩΚΑΝ ΟΣΜΗΝ.

Ἀκολούθως οὖν λοιπὸν ΑΜΠΕΛΟΙΣ τὰς ἐκκλησίας ἀπεικάζει, τὰς διὰ τῆς διδασκαλίας τὴν τῆς πίστεως προβαλλομένας εὐωδίαν. κυπρισμοῦ δὲ τῆς πίστεως ὀσμήν (6).

Κεφ. β'. ιγ'. ξ'. ΑΝΑΣΤΑ, ΕΛΘΕ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ.

ΠΛΗΣΙΟΝ αὐτῷ (7) τὴν νύμφην καλεῖ διὰ τὸ αὐτὸν κατεληλυθέναι ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ πεπληρωκέναι αὐτὴν τῇ τῆς πίστεως συναφείᾳ.

Κεφ. β'. ιγ'. ξα'. ΚΑΛΗ ΜΟΥ, ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ.

ΚΑΛΗ διὰ τὴν μετάνοιαν· ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ διὰ τὴν ἀκεραιότητα.

ξβ'. ΚΑΙ

(1) Vet. Interpres reddit, tantum sententiam Græci textus.

(2) Γλυκερὸς λόγους. Vet. Interpr. *diversa eloquia*. Videtur Codicem habuisse corruptum.

(3) Sic emendavi. Meus & Barb. προβάλλοντο.

(4) Vox ἡμῶν in nulla edit. apparet, nec eam agnoscit Vetus Interpres.

pleatur: Passer invenit sibi domum, & turtur ubi ponat pullos suos, *hoc est Gentes, quæ per hunc* (Paulum) *credunt in Christum*. Psal. LXXXIII. 4.

LVIII. FICUS PRODUXIT GROSSOS SUOS.

Judæorum dicit Synagogam, quæ SS. Apostolos extulit, qui GROSSORUM *instar dulcia Domini eloquia proferunt. De quibus & divinus Vates Hieremias*: Ficus optimas, optimas nimis. *Ficorum enim præcursores sunt* GROSSI, *quos esse Apostolos diximus. Deinde ficos, qui post eos in sanctis Ecclesiis Doctores, suavissimam dulcedinem proferunt.* Hierem. XXIV. 3

LIX. VITES NOSTRÆ FLORENT, DEDERUNT ODOREM.

Consequenter itaque deinceps VITIBUS *Ecclesias, quæ per doctrinam bonum fidei proferunt odorem, ipsi vero germinationi odorem fidei assimilat.*

LX. SURGE, VENI PROXIMA MEA.

Sibi PROXIMAM *vocat sponsam, propterea quod ipse de Cælis descendit, eamque per fidei conjunctionem implevit.*

LXI. PULCHRA MEA, COLUMBA MEA.

PULCHRA *propter pœnitentiam*, COLUMBA *propter simplicitatem.*

LXII. ET

(5) Vet. Interpr. legisse videtur *κυπρείζουσαι*, quæ est lectio edit. Complut.

(6) Vet. Interpr. quædam addit, quæ non habent Gr. Codd.

(7) Mutavi *αὐτὴν* in *αὐτῆς*.

Κεφ. β'. ιγ'. ξϛ'. ΚΑΙ ΕΛΘΕ ΣΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΔΙ ΟΥ (1) ΕΝ ΣΚΕΠΗ, ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ.

ΣΚΕΠΗ δὲ καὶ ΠΕΤΡΑ οὗτος αὐτῆς ὁ νυμφίος. πέτρα μὲν, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτὸ ἤρεισεν τῆς πίστεως τὸ θεμέλιον· σκέπη δὲ, ἐπειδὴ σκέπων αὐτὴν ἀπὸ παντὸς ῥύεται πειρασμοῦ.

Κεφ. β'. ιδ'. ξγ'. ΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΧΙΣΜΑΤΟΣ.

ΠΡΟΤΕΙΧΙΣΜΑ τὸν νόμον λέγει· τείχη γάρ ἐστι τὰ
Ἡσαΐ. κϛ'. α'. εὐαγγέλια κατὰ τὴν Ἡσαΐου φωνήν· θήσει τεῖχος καὶ περίτειχος. τεῖχος δὲ ὁ περίτειχος (2) ἤτοι ἡ δύναμις φυλάττουσα τοὺς ὁσίους διὰ τῶν θείων λογίων· ἵνα μὴ ἐκ τοῦ πονηροῦ θηρὸς ἐπιβουλεύωνται. ΕΧΟΜΕΝΑ οὖν καλεῖ αὐτὴν ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΧΙΣΜΑΤΟΣ, τουτέστι (3) τῇ τοῦ νόμου κατηχή-
Ἔξοδ. κ. ιγ'. σεως λεγούσης· οὐ μοιχεύσεις καὶ τὰ ἑξῆς· εἶτα ἀποκρίνεται αὐτῇ καὶ λέγει·

Κεφ. β'. ιδ'. ξδ'. ΔΕΙΞΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΟΨΙΝ ΣΟΥ, ΚΑΙ ΑΚΟΥΤΙΣΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΦΩΝΗΝ ΣΟΥ.

Ὅπερ ἐστὶ, μὴ μόνον (4) διὰ νόμου ἢ προφητῶν μοι λάλει, ἀλλ' ὅλον σαυτὸν ἐπίδειξόν μοι. ὡς καὶ Μωϋσῆς τοιούτῳ πόθῳ
Ἔξοδ. λγ'. ιγ'. ληφθεὶς τῷ κυρίῳ παρρησιάζεται λέγων· δεῖξόν μοι (5) σαυτὸν ἐμφανῶς, ἵνα σε ἴδω. ἀλλὰ τότε λέγει τῷ Μωϋσεῖ· οὐδεὶς (6)
Ἔξοδ. λγ'. κ'. ἰδὼν μου τὸ πρόσωπον ζήσεται. Ταύτῃ δὲ βουλόμενος ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν νεφέλης δίκην ἠμφιάσατο τὸ σῶμα, καὶ ἑαυτὸν ἔκρυψεν αὐτῷ, ἵνα τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ δείξῃ ἑαυτὸν διὰ τὸν τρόπον τῆς ἀρετῆς, διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀκακίας, τὸν

τύπον

(1) Δι' οὗ ab impreſſis omnibus Codicibus bene hæ duo voculæ abſunt. Eas non agnoſcit Vetus Interpr., & delendas exiſtimo.

(2) Τεῖχος ἢ καὶ περίτειχος revocavi e Codd. Barb. & Vallic.

(3) Τουτέστι reſtitui ex Barb. & Vallicell.

(4) Vetus Interpr. non habuit in ſuo Cod. vocem μόνον. Vertit

LXII. ET VENI TU COLUMBA MEA IN VELAMENTO PETRÆ.

Ipse sponsus est ejus VELAMEN *&* PETRA. *Et petra quidem, quia super se ipsum statuit fidei fundamentum. Velamen vero, propterea quod eam protegens ab omni liberat tentatione.*

LXIII. JUXTA PROMURALE.

PROMURALE *Legem vocat. Muri enim sunt Evangelia juxta Isaiæ dictum*: Ponet murum, & circummurale: *Murus vero, & circummurale significat duplicem vim defendendi Sanctos per divina eloquia, ne a mala bestia petantur insidiis. Ait igitur illam esse* JUXTA PROMURALE *scilicet disciplinae Legis, quæ jubet*: Non mœchaberis, *& cetera. Deinde ipsa respondet, & ait*: *Isai. XXVI. 1.*

LXIV. OSTENDE MIHI FACIEM TUAM, ET AUDITAM MIHI FAC VOCEM TUAM.

Idest non solum per Legem, & Prophetas loquere mihi, sed totum mihi te ostende; quemadmodum Moyses ejusmodi captus desiderio, libere cum Domino loquebatur dicens: Ostende mihi te ipsum, ut manifeste te videam. *Exod. XXXIII. 13.*
Verum tunc dixit Moysi: Nullus qui faciem meam viderit, vivet. *Id. XXXIII. 20.*
Sed cum sponsæ suæ vellet se conspicuum dare, veluti nubem induit corpus, & sub eo se abscondit, ut se ipse suæ sponsæ demonstraret per actus virtutis, per patien-

K tiam,

enim: *Hoc est per Legem & Prophetas non mihi loquaris*. Atqui non repudiat sponsa, ut secum sponsus loquatur per ora prophetarum, sed ait: *Non solum per Legem, sed totum te mihi ostende.*

(5) Edit. Vat. habet ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστῶς ἵνα ἴδω σε.

(6) Edit. Vat. οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται.

τύπον αὐτῇ παραδιδοὺς τοῦ τῆς εὐσεβείας πολιτεύματος. διὸ ἐπακούει αὐτὴ (1) λέγουσα· ΔΕΙΞΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΟΨΙΝ ΣΟΥ, ΚΑΙ ΑΚΟΥΤΙΣΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΦΩΝΗΝ ΣΟΥ. ἔδειξεν οὖν αὐτῇ τὴν ὄψιν αὐτοῦ, κυηθεὶς διὰ τῆς Θεοτόκου (2) Μαρίας· καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἠκούτισεν αὐτὴν, διδάσκων ἐν τῷ ὄρει τοῦ ἐλαιῶνος, καὶ τὰ εὐαγγελικὰ διατάγματα (3) αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτῇ πέμψας.

Κεφ. β΄. ιδ΄. ξε΄. ΟΤΙ Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ, ΚΑΙ Η ΟΨΙΣ ΣΟΥ ΩΡΑΙΑ.

Ματθ. ια΄. κη΄. Ὄντως Η ΦΩΝΗ αὐτοῦ ΗΔΕΙΑ, δεῦτε, λέγουσα, πρός
με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω
Ματθ. θ΄. κθ΄. ὑμᾶς. ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ τοῖς τυφλοῖς λέγουσα· κατὰ τὴν
πίστιν ὑμῶν, γενηθήτω, ὑμῖν. ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ λέγου-
Μαρκ. β΄. κα΄. σα πρὸς τὸν παραλυτικόν· ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου,
καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ·
Ματθ. θ΄. β΄. θάρσει, λέγουσα, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Η ΦΩ-
Μαρκ. ε΄. λδ΄. ΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ λέγουσα· θύγατερ ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·
πορεύου (4) εἰς εἰρήνην. Η ΦΩΝΗ ΗΔΕΙΑ τῷ λεπρῷ λέ-
Μαρκ. α΄. μα΄. γουσα· θέλω, καθαρίσθητι, καὶ εὐθέως (5) ἐκαθαρίσθη ἡ λέ-
Μαρκ. δ΄. λθ΄. πρα. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ ἐπιτιμῶσα τῷ ἀνέμῳ
καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ποιοῦσα γαλήνην. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ Η-
Ἰωαν. ια΄. μγ΄. ΔΕΙΑ τὸν λάζαρον ἐκ νεκρῶν καλοῦσα· λάζαρε δεῦρο ἔξω.
Ματθ. κη΄. ιθ΄. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ· ὑπάγετε, μαθητεύσατε πάντα
τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ
τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν,
Ματθ. κε΄. λδ΄. καὶ τὰ ἑξῆς. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ λέγουσα· δεῦτε
οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ
πάντας ἐν πᾶσι σώζουσα. ΚΑΙ Η ΟΨΙΣ ΣΟΥ (6) Ω-
ΡΑΙΑ,

(1) Sic emendandum: Meus & Barb. habent αὐτῇ.

(2) De B. Virgine notanda hæc vox: & digna quæ legantur ea, quæ ad h. l. adnotavit doctus Editor Veteris Interpretationis.

tiam, & innocentiam, formam illi tradens pie vivendi. Propterea illa auscultat dicens: OSTENDE MIHI FACIEM TUAM, ET AUDITAM MIHI FAC VOCEM TUAM. *Ostendit igitur illi faciem suam, cum in utero Deiparæ Virginis gestatus est; & auditam illi fecit vocem suam, cum docebat in monte Oliveti, & Evangelica præcepta sua in omnem terrarum orbem illi per Apostolos misit.*

LXV. QUONIAM VOX TUA SUAVIS ET FACIES TUA SPECIOSA.

SUAVIS *revera* vox *ejus est, quæ dicit*: Venite ad *Matth. XI. 28.*
me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. VOX TUA SUAVIS, *quæ cæcis dixit*: Secundum *Matth. IX. 29.*
fidem vestram fiat vobis. VOX TUA SUAVIS, *quæ dixit paralytico*: Surge, & tolle grabatum tuum, & vade in *Marc. II. 11.*
domum tuam. VOX TUA SUAVIS *dicens*: Confide fili; *Matth. IX 2.*
remittuntur tibi peccata tua. VOX TUA SUAVIS, *quæ dicit*: Filia fides tua te salvam fecit, vade in pace. Vox *Marc. V. 34.*
TUA SUAVIS *leproso dicens*: Volo, mundare, *& statim* *Marc. I. 41.*
lepra mundata est. VOX TUA SUAVIS, *quæ increpavit ventum*, *Marc. IV. 39.*
& mare, & fecit tranquillitatem. VOX TUA SUAVIS *vocans a mortuis Lazarum*: Lazare veni foras. VOX *Joann. XI. 43.*
TUA SUAVIS: Ite docete omnes Gentes, baptizantes eos *Matth. XXVIII. 19.*
in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, docentes eos servare, *& cætera*. VOX TUA SUAVIS *dicens*: Venite bene- *Matth. XXV. 34.*
dicti Patris mei. VOX TUA SUAVIS, *quæ omnia in omnibus salvat*. ET FACIES TUA SPECIOSA, *tum cum* formam servi ac-

(3) Vallic. διηγήματα.

(4) Sacer Codex habet ὕπαγε.

(5) Sacer textus habet εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη.

(6) Voculam σου revocavi ex Cod. Vallic.

Φιλιπ. β'. ζ'. ΡΑΙΑ, καὶ ὅτι μορφὴν δούλου ἔλαβες, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃς
Ματθ. ιζ. β'. ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας· καὶ ὅτι μετεμορφώθης (1) ἐν τῷ ὄρει. ἵνα τῆς ἰδίας θειότητος τὴν δόξαν ἐπιλάμψῃς.

Κεφ. β'. ιε'. ξϛ'. ΠΙΑΣΑΤΕ ΗΜΙΝ ΑΛΩΠΕΚΑΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΑΦΑΝΙΖΟΝΤΑΣ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ.

ΠΙΑΣΑΤΕ, φησὶ, τοὺς αἱρετικοὺς, οἵτινες ΑΛΩΠΕΚΩΝ δίκην νυκτὸς ὑποδύοντες τοὺς ΜΙΚΡΟΥΣ ΑΦΑΝΙΖΟΥΣΙΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ· ὅπερ ἐστὶ, τοὺς ὑδαροπίστους (2), μήποτε μεγεθυνθέντες ἐν τῇ τελείᾳ. ἀμπέλου τὰ κλήματα καταβλάψωσιν· ἀλλ' ἔτι μικροὺς ὄντας κατὰ τὴν πίστιν καὶ ἀστηρίκτους. Τούτους γὰρ ἀφανίζουσιν οἱ αἱρεσιῶται, παρακλίνειν αὐτοὺς ποιοῦντες ἀπὸ τοῦ θεμελίου τῆς πίστεως· διὰ τοῦτο πιάζεσθαι αὐτοὺς κελεύει, καὶ ἀπελαύνεσθαι ἔξω τῶν (3) ἀμπελώνων. διὸ ἐπιλέγει.

Κεφ. β'. ιε'. ξζ'. ΚΑΙ ΑΙ (4) ΑΜΠΕΛΟΙ ΗΜΩΝ ΚΥΠΡΙΖΟΥΣΙΝ (5).

Ὅπερ ἐστὶν, οἱ λαοὶ τῇ ἡμῶν πίστει εὐωδιάζουσιν.

Κεφ. β'. ιϛ'. ξη'. ΑΔΕΛΦΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ, ΚΑΓΩ ΑΥΤΩ.

Αὐτὸς ΕΜΟΙ σοφίαν. ΚΑΓΩ ΑΥΤΩ καρδίαν. αὐτός μοι σοφίαν ἐξ οὐρανῶν, ΚΑΓΩ ΑΥΤΩ ἐξ ἐθνῶν.

Κεφ. β'. ιϛ'. ξθ'. Ο ΠΟΙΜΑΙΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΡΙΝΟΙΣ.

Ὅπερ ἐστὶν τοῖς εὐσεβέσι τῆς δικαιοσύνης λόγοις.

ο'. ΕΩΣ

(1) Meus μεταμορφώθη. Male. Lege ex Barb. μετεμορφώθης.

(2) Sic meus & Barber. Libentius legerem ὑδατοπίστους. Totum locum hunc ita interpungendum puto, & legendum: ὅπερ ἐστὶ,

accepisti, *ut nos e peccatorum servitute liberares*; *tum quando transfiguratus es in monte ut jucundissimæ divinitatis resplendere faceres gloriam*. Philipp. II. 7. Matth. XVII. 2.

LXVI. CAPITE NOBIS VULPES, PUSILLAS EXTERMINANTES VINEAS.

Corripite, inquit, hæreticos, qui noctu VULPIUM *modo subrepentes*, PUSILLAS *exterminant* VINEAS; *idest eos labefactant, qui sunt fluxa fide, nec dum perfecte adoleverunt, nec vineæ facti sunt palmites, sed adhuc pusilli sunt in fide & infirmi. Hos enim exterminant hæretici, ac faciunt, ut illi a fidei declinent fundamento. Idcirco hos comprehendi jubet, & vineis expelli. Propterea subdit*:

LXVII. ET VINEÆ NOSTRÆ FLORENT.

Idest, populi nostri bonum fidei spargunt odorem.

LXVIII. FRATRVELIS MEUS MIHI, ET EGO ILLI:

Ille mihi sapientiam, & ego illi cor. Ille mihi sapientiam de cælo, & ego illi ex Gentibus.

LXIX. QUI PASCIT INTER LILIA.

Idest in piis justitiæ Sermonibus.

LXX. DO-

ὑδατοπότους, μήπω μεγεθυνθέντας ἐν τῇ τελείᾳ, καὶ ἀμπέλου κλήματα, καταβλάψουσιν· ἀλλ᾽ ἔτι μικροὺς ὄντας κ. τ. λ.

(3) Sic Vallic. At Barb. & meus τοῦ ἀμπελῶνος.

(4) αἱ abest a Vallic. & Barb.

(5) Sic Vallic. & Barb. & Cod. Alexandrinus. Editio Vatic. κυπρίζουσαι.

Κεφ. β΄. ιζ΄. ο΄. ΕΩΣ ΟΥ ΔΙΑΠΝΕΥΣΗι Η ΗΜΕΡΑ, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ.

Τουτέστιν ἡ τῆς κρίσεως, ἐν ᾗ ὁ καλὸς ποιμὴν λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ τὰ ἑξῆς: (Ματθ. κε΄. λδ΄.) ΕΩΣ ΟΥ Η ΗΜΕΡΑ ΔΙΑΠΝΕΥΣΕΙ, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ. ὅταν γὰρ ἐκείνη Η ΗΜΕΡΑ ΔΙΑΠΝΕΥΣΕΙ τῆς κρίσεως, τότε κινηθήσονται αἱ σκιαὶ, τουτέστιν αἱ τοῦ αἰῶνος τούτου πραγματεῖαι καὶ φροντίδες, τὰς ἀδίκους ἀποβάλλουσι (1) πράξεις.

Κεφ. β΄. ιζ΄. οα΄. ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ (2), ΟΜΟΙΩΘΗΤΙ ΣΥ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ ΤΩι ΔΟΡΚΩΝΙ Η ΝΕΒΡΩι ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ.

ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ ἐμοὶ λέγει ἀπὸ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ἐπὶ τὰ ἔθνη, ἐπειδήπερ ἐκεῖνοι οὐ παραδέχονται τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίου διδασκαλίας. ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ ἐπὶ τὰ ἔθνη, ὁμοιούμενος ΤΩι ΔΟΡΚΩΝΙ, Η ΝΕΒΡΩι τῶν ΕΛΑΦΩΝ τῇ ὀξύτητι καὶ τῷ τῆς πίστεως δρόμῳ ἐπὶ πάντα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης διατρέχων ἐν ὡραίοις ποσὶ τῶν ἀποστόλων, περὶ ὧν ὁ κύριος εἴρηκεν ἐν τῇ γραφῇ· (Ῥωμ. ι΄. ιε΄.) ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ, αἱ τῶν δικαίων εἰσὶ ψυχαί· ὄρη μὲν διὰ τὸ ὑπερέχειν τῇ τῆς δικαιοσύνης ἀρετῇ· κοιλώματα δὲ διὰ τὸ κοιλωμάτων δίκην δέχεσθαι καὶ κατέχειν τὸ τῆς πίστεως κήρυγμα.

Κεφ. γ΄. α΄. οβ΄. ΕΠΙ ΚΟΙΤΗΝ ΜΟΥ ΕΝ ΝΥΞΙΝ, ΕΖΗΤΗΣΑ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ· ΕΖΗΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΕΥΡΟΝ ΑΥΤΟΝ· ΕΚΑΛΕΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΥΠΗΚΟΥΣΕ ΜΟΥ.

Ὅταν γὰρ ταῖς ἁμαρτίαις βεβαρυμένοι καθεύδομεν ἐν ΝΥ-

(1) Legendum puto ἐπιβάλλουσαι.

LXX. DONEC ADSPIRET DIES, ET MOVEANTUR UMBRÆ.

Hoc est dies judicii, cum Pastor bonus dicet: Venite benedicti Patris mei; percipite paratum regnum a constitutione mundi *&c.* DONEC ADSPIRET DIES, ET MOVEANTUR UMBRÆ. *Cum enim* ADSPIRAVERIT *illa* DIES *judicii, tum* MOVEBUNTUR UMBRÆ, *hoc est seculi hujus occupationes, & sollicitudines, quæ injustas actiones ingerunt.* Matth. xxv. 34.

LXXI. REVERTERE, SIMILIS ESTO TU FRATRUELIS MEUS DAMULÆ, HINNULOQUE CERVORUM AD MONTES CONVALLIUM.

REVERTERE *mihi, ait, a Judæorum Synagoga ad Gentes. Illi enim Salutaris doctrinæ prædicationem non suscipiunt.* REVERTERE *ad Gentes* SIMILIS *factus* CAPREÆ *vel* HINNULO CERVORUM *celeri fidei cursu, ad omnes fines terræ currens speciosis pedibus Apostolorum, de quibus Dominus dixit in scriptura*: Quam speciosi pedes Evangelizantium bona. AD MONTES CONVALLIUM, *quæ sunt justorum animæ: & montes quidem, propterea quod supereminent virtute justitiæ*: CONVALLES *vero, quia instar Convallium prædicationem fidei suscipiunt, & retinent.* Rom. x. 15.

LXXII. IN CUBILI MEO IN NOCTIBUS QUÆSIVI QUEM DILEXIT ANIMA MEA; QUÆSIVI EUM, ET NON INVENI EUM; VOCAVI EUM, ET NON AUDIVIT ME.

Cum enim peccatis prægravati dormimus IN NOCTIBUS, *idest*

(1) Hunc vers. in meo & Barb. corruptissimum restitui ex edit. Vat.

ΝΥΞΙΝ· ὅπερ ἐστὶν, ἐν τοῖς μιαροῖς τῶν σκοτεινῶν ἡδονῶν καὶ ἀθεμίτων ἁμαρτημάτων ἀναστρεφόμενοι χριστιανίζειν δῆθεν (1) νομίζομεν· τὸ τηλικαῦτα ἐν νυξὶ ζητούμενοι δῆθεν ἀπαγόμεν (2). αὐτὸς γὰρ εἴρηκε· ζητήσατε τὸν Θεὸν (3) καὶ ἐν τῷ εὑρίσκειν (4) ἐπικαλέσασθε. ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίζῃ ὑμῖν, ἀπολειπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὰς βουλὰς αὐτοῦ· καὶ ἐπιστραφήτω πρὸς κύριον, καὶ ἐλεηθήσεται. ἐὰν οὕτως ζητήσωμεν αὐτὸν, τότε ἡμῶν ἐπακούσει. ἐὰν δὲ ἐπὶ κοίτην τῶν ἁμαρτημάτων ὄντες, καὶ ἐν νυκτὶ σκοτιζόμενοι ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ζητοῦμεν αὐτὸν, οὐχ εὑρίσκομεν· οὐδ', ἂν οὕτως καλοῦμεν αὐτὸν, ἐπακούει· διὸ λέγει· μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ κυρίου τοῦ σῶσαι; ἢ οὐκ ἰσχύει τοῦ ἐξελέσθαι; ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διιστῶσιν * ἀναμέσον (5) ὑμῶν καὶ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὗρον.

Ἡσαΐ. νε'. ϛ'. ζ'. — Ἡσαΐ. νθ'. α'. — Ἡσαΐ. νθ'. β'.

Κεφ. γ'. β'.

ογ'. ΑΝΑΣΤΗΣΟΜΑΙ ΔΗ ΚΑΙ ΚΥΚΛΩΣΩ ΕΝ ΤΗι ΠΟΛΕΙ, ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΓΟΡΑΙΣ, ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΛΑΤΕΙΑΙΣ, ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΩ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ· ΕΖΗΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΕΥΡΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Οὐδὲ νῦν λέγει εὑρηκέναι αὐτόν· καὶ ἀναστησομένη (6), ὡς εἰπεῖν, καὶ δι' εὐχῆς πρὸς αὐτὸν προσελθοῦσα. καὶ διὰ τί πάλιν οὐχ εὗρεν αὐτὸν, τὴν αἰτίαν ἐν αὐτοῖς μηνύει τοῖς γράμμασιν ΑΝΑΣΤΗΣΟΜΑΙ λέγουσα, ΚΑΙ ΚΥΚΛΩΣΩ ΕΝ ΤΗι ΠΟΛΕΙ, ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΓΟΡΑΙΣ, ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΛΑΤΕΙΑΙΣ· ὅπερ ἐστὶν ἐν ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, καὶ ἐν πλατείᾳ ἀπαγούσῃ εἰς τὴν ἀπώλειαν. διὸ φησὶ

(1) Δῆθεν particula, cujus usus in ironia, ut in hoc loco. In Catena Meursii pag. 32. lin. 4. οἱ γὰρ ἐν σκότῳ, φησὶ, καὶ κοίταις ἁμαρτωλῶν βιοτεύοντες, κἂν δοκῶσι ζητεῖν Θεὸν, οὐχ εὑρίσκουσιν αὐτόν.

(2) Legendum omnino ζητούμενοι δῆθεν, ὃν ἀγαπῶμεν.

(3) Sic etiam Cod. Alex. Edi-

ideſt in ſceleratis tenebroſiſque voluptatibus, nefariiſque peccatis, Chriſtianos ſcilicet nos eſſe exiſtimamus; tunc IN NOCTIBUS *eum quærentes, diligimus ſcilicet. Ipſe enim dicit:* Quaerite Deum, & in inveniendo eum invocate; & poſtquam vobis appropinquaverit, derelinquat impius vias ſuas, & vir iniquus cogitationes ſuas, & convertatur ad Dominum, & miſericordiam conſequetur. *Illum igitur ſi ad hunc modum quæſierimus, tunc nos exaudiet. Si vero, cum in peccatorum cubili ſumus, & in noctibus a peccatis obſcurati illum quærimus, non invenimus; neque, ſi ſic eum invocemus, ille nos exaudit. Propterea:* Nunquid, *inquit*, non valet manus Domini ſalvos facere? Nunquid non poteſt nos eripere? ſed peccata veſtra ſeparant inter vos, & ipſum. *Propterea quæſivi eum, & non inveni.*

Iſai. LV. 6. 7.

Iſai. L. 2.

Iſai. LIX. 1.

LXXIII. SURGAM NUNC, ET CIRCUIBO IN CIVITATE, IN FORIS ET IN PLATEIS, ET QUÆRAM QUEM DILEXIT ANIMA MEA; QUÆSIVI EUM, ET NON INVENI EUM.

Ne nunc quidem ait ſe illum inveniſſe, etiamſi exurrexerit, ut ita dicam, & per precationem ad ipſum profecta ſit. Cur autem rurſus eum non invenerit, cauſam oſtendit in iiſdem verbis: SURGAM, *ait*, ET CIRCUIBO IN CIVITATE, IN FORIS, ET IN PLATEIS, *ideſt inter mundi negotia, & in platea, quæ ducit ad perditionem. Propterea*

L

tio Vatic. τὸ κύριον.

(4) Edit. Vat. ἐν τῷ εὑρίσκειν αὐτόν.

(5) Vatic. edit. habet καὶ ἀναμένουσι τοῦ Θεοῦ. Illa vero ἡ οὐκ ἰσχύει τοῦ ἐξελέσθαι; abſunt ab omnibus Bibl. editionibus.

(6) Legendum ἀναστησαμένη.

Ματθ. ζ'. ιδ'. σι μὴ εὑρηκέναι αὐτόν. στενὴ γὰρ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν.

Κεφ. γ'. γ'. οδ'. ΕΥΡΟΣΑΝ ΜΕ ΟΙ ΤΗΡΟΥΝΤΕΣ, ΟΙ ΚΥΚΛΟΥΝΤΕΣ ΕΝ ΤΗι ΠΟΛΕΙ. ΜΗ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ, ΙΔΕΤΕ;

ΤΗΡΟΥΝΤΑΣ καὶ ΚΥΚΛΟΥΝΤΑΣ ΕΝ ΤΗι ΠΟΛΕΙ τοὺς δικαίους λέγει· τοὺς ΤΗΡΟΥΝΤΑΣ τὴν ἐντολήν· τοὺς ΚΥΚΛΟΥΝΤΑΣ ΕΝ ΤΗι ἐκκλησίᾳ, τοὺς ἁγίους προφήτας καὶ ἀποστόλους. Οἷον φέρε εἰπεῖν, ὑπόταν ἁμαρτωλὸς διαλέγοιτο πρὸς δίκαιον, καὶ λέγει αὐτῷ· διὰ τί οὐκ εἰσακούει μου ὁ δεσπότης, καὶ (1) ὀρθρίζω εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πένητας ἐλεῶ (2)· κἄν τι μικρὸν ἀγαθὸν ποιήσῃ, ἐκεῖνο βλέπει, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων οὐ προσποιεῖται βλέπειν; διό φησιν Ἠσαΐας· μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ κυρίου τοῦ σῶσαι; ἢ οὐκ ἰσχύει τοῦ ἐξελέσθαι; ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διϊστῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ τοῦ κυρίου. εἶτα ἐπιφέρει ἡ νύμφη καὶ λέγει·

Ἡσαΐ. νθ'. α'.

Κεφ. γ'. δ'. οε'. ΩΣ ΜΙΚΡΟΝ ΟΤΕ ΠΑΡΗΛΘΟΝ ΑΠ ΑΥΤΩΝ, ΕΩΣ ΟΥ ΕΥΡΟΝ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ.

Ὁπόταν γὰρ ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων παρέλθωμεν, τότε εὑρίσκομεν ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ἡμῶν, τὸν λέγοντα· ἐπίστρεφε, ἐπίστρεφε πρὸς κύριον· ἀπόλειπε τὰς ἁμαρτίας καὶ σφόδρα μίσησον βδέλυγμα. καὶ πάλιν· ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίζῃ ὑμῖν· ἀπολειπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ΩΣ ΜΙΚΡΟΝ ΟΤΕ ΠΑΡΗΛΘΟΝ ΑΠ ΑΥΤΩΝ ΕΩΣ (3) ΟΥ ΕΥΡΟΝ, ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ.

Σοφ. σειρ. ιζ'. κε'. κϛ'. Ἡσαΐ. νε'. ζ'. η'.

οϛ'. ΕΚΡΑ-

(1) Lego εἰ καὶ.

ea dicit, se eum non invenisse; Angusta enim porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam. *Matth. VII. 14.*

LXXIV. INVENERUNT ME CUSTODES, QUI CUSTODIUNT, QUI CIRCUMEUNT IN CIVITATE: NUNQUID QUEM DILEXIT ANIMA MEA, VIDISTIS?

CUSTODES *&* CIRCUMEUNTES IN CIVITATE *justos vocat, qui mandata custodiunt, SS. Prophetas, & Apostolos in Ecclesia circumeuntes. Exempli gratia, cum peccator iustum alloquitur, eique dicit: Quare non exaudit me Dominus? etsi summo mane ad Ecclesiam me confero, & pauperibus misericordiam adhibeo. Ac si tantillum boni fecerit, ad illud respicit, & se peccatorum multitudinem non videre simulat. Propterea Isaias ait*: Nunquid non *Isai. LIX. 1.*
valet manus domini nos salvare? Nunquid non potest nos eripere? Sed peccata vestra separant inter vos & Dominum. *Deinde subdit sponsa dicens*:

LXXV. QUAM MODICUM FUIT CUM TRANSIVI AB IPSIS, QUOADUSQUE INVENI QUEM DILEXIT ANIMA MEA.

Cum enim a peccatis nostris discesserimus, tunc INVENIMUS QUEM DILEXIT ANIMA NOSTRA, *juxta scripturam*: Convertere convertere ad Dominum, & relinque pec- *Eccli XVII. 25.*
cata, & valde odito execrationem. *Et rursus*: Post- *26.*
quam vobis appropinquaverit, derelinquat impius vias *Isai. LV. 7. 8.*
suas. *Propterea, inquit*: QUAM MODICUM FUIT CUM TRANSIVI AB IPSIS, QUOADUSQUE INVENI QUEM DILEXIT ANIMA MEA.

 LXXVI. TE-

(2) Sic scribendum pro ἐλαιῶς, qui error est in Codd.

(3) Revocavi has duas voces, quæ absunt a Codd.

Κεφ. γ'. δ'. ος'. ΕΚΡΑΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΚ ΑΦΗΣΩ (1) ΑΥΤΟΝ.

Πῶς κρατεῖ αὐτὸν ἡ τῶν πιστῶν ψυχή; ἐν τῷ τὰ (2) εὐάρεστα αὐτῷ ποιεῖν. ἀρεσκόμενος γὰρ ὁ νυμφίος καθάπερ νύμφη τῇ τῶν δικαίων ψυχῇ κρατεῖται ὑπὸ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς οὐ χερσὶν, ἀλλὰ ἐλεημοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ, καὶ εὐχῇ κρατούμενος.

Κεφ. γ'. δ'. οζ'. ΕΩΣ ΟΥ ΕΙΣΗΓΑΓΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΟΙΚΟΝ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ΜΕ.

ΟΙΚΟΝ οἶμαι καλεῖν ΜΗΤΡΟΣ αὐτῆς τὴν καρδίαν τῆς σοφίας αὐτοῦ τοῦ λόγου· καὶ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ταύτην, αὐτὴν τὴν καρδίαν εἴ τις ἀποφαίνοιτο, σαφέστατα λέγει· ΟΙΚΟΝ μὲν αὐτῆς δηλοῖ τὸ εἰρημένον· (β'. Κορ. ς'. ις'.) ἐνοικήσω ἐν ὑμῖν καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν (3)· καὶ ΤΑΜΕΙΟΝ αὐτῆς δηλοῖ τὸ ἐν αὐτῇ ἀποκεῖσθαι πάντα τὰ ἀγαθὰ, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, λογισμὸν, σωφροσύνην, ἀρετὴν, ἐγκράτειαν, ὑπομονήν. Ταῦτα δὲ οὐ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς ἐστι κόσμια.

Κεφ. γ'. ε'. οη'. ΩΡΚΙΣΑ ΥΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ· ΕΑΝ ΕΓΕΙΡΗΤΕ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΙΡΗΤΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ, ΕΩΣ (4) ΟΥ ΘΕΛΗΣΗ.

Ὑπομονῆς ἐνταῦθα ἀναγέγραπται (5) σημαντήρ· συνεργοὺς γὰρ εἰς εὐχὴν τὰς ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ τῆς οὐρανίου αἰτεῖται

(1) Vatic. edit. ἀφῆκα. Lectio Philonis in nullis apparet editt. apud Bos. proxime vero accedit ad lect. Schol. quam Nobilius affert ἀνήσω.

(2) Lectionem hanc desumsi ex Vallic. Cod. Barb. & meus ἀρεστὰ αὐτῷ.

LXXVI. TENUI EUM, NEC DIMITTAM EUM.

Quomodo eum tenet anima justorum? Faciendo nimirum quæ illi sunt placita. Delectatus enim sponsus justorum animâ veluti sponsâ, virtutis tenetur operibus non manibus, sed eleemosyna, castitate, & oratione.

LXXVII. DONEC INTRODUXI EUM IN DOMUM MATRIS MEÆ, ET IN CUBICULUM EJUS, QUÆ CONCEPIT ME.

DOMUM MATRIS *suæ, opinor, vocat cor*, domum scilicet *sapientiæ ipsius Verbi*: & CUBICULUM *ejus, quæ eam concepit, si quis esse hoc ipsum cor pronunciaverit, optime dixerit. Et* DOMUM *quidem ejus vocat, quia dictum est*: Inhabitabo in vobis, & inambulabo in vobis: CUBICULUM *vero, propterea quod in eo* (corde) *reposita sunt omnia bona, fides, spes, dilectio, pia cogitatio, castitas, fortitudo, continentia, patientia. Hæc vero non corporis, sed animæ sunt ornamenta.* *II. Cor. VI. 16.*

LXXVIII. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS, ET IN VIRIBUS AGRI, SI SUSCITAVERITIS, ET EXUSCITAVERITIS CARITATEM QUOADUSQUE VELIT.

Patientiæ præco hic exclamat. Adiutrices enim ad orationem FILIAS *postulat cælestis* HIERUSALEM; *id est justorum*

(3) Ἐν ὑμῖν abest a Vallic. & Barb. Eam vocem agnovit Vetus Interpres.

(4) Vat. ἕως ἄν.

(5) Legendum puto ἀνακέκραχται.

ται ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ· ὅπερ ἐστὶ τὰς τῶν δικαίων ψυχὰς, ἵνα ἐγείρωσι καὶ ἐξεγείρωσι τὴν ἀγάπην τοῦ μονογενοῦς πρὸς αὐτὴν, ἕως οὗ θελήσῃ. ἐμοῦ (1) φησι τὸ ὑπομένειν, καὶ ἐκδέχεσθαι, καὶ μακροθυμεῖν τῇ ὑπομονῇ, ἕως οὗ θελήσῃ. Εἶτα φησὶν ὁ νυμφίος πρὸς αὐτήν·

Κεφ. γ΄. ς΄. οθ΄. ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ, ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗ ΚΑΠΝΟΥ, ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗ ΣΜΥΡΝΑΝ ΚΑΙ ΛΙΒΑΝΟΝ ΑΠΟ ΠΑΝΤΩΝ ΚΟΝΙΟΡΤΩΝ ΜΥΡΕΨΟΥ.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ γὰρ βλέπων (2) ἀναβαίνουσαν, τουτέστιν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας τὴν ἐκκλησίαν ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗΝ ΚΑΠΝΟΥ ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗΝ. ΣΜΥΡΝΑΝ ΚΑΙ ΛΙΒΑΝΟΝ τοῦ πάθους οἶμαι τὴν εὐωδίαν ὑποσημαίνειν. ΣΜΥΡΝΑΝ μὲν διὰ τὴν ταφήν· ΛΙΒΑΝΟΝ δὲ διὰ τὴν θεότητα. ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗΝ αὐτὴν βλέπει ΑΠΟ (3) ΠΑΝΤΩΝ ΚΟΝΙΟΡΤΩΝ ΜΥΡΕΨΟΥ. ἵνα εἴπῃ ἀπὸ πάντων τῶν θείων λογίων τῶν ἁγίων προφητῶν. στελέχην δὲ αὐτὴν καλεῖ, καθότι καὶ Ἱερεμίας περὶ αὐτὴν προ-
Ἱερ. ιζ΄. η΄. φητεύει· ἔσται, φησὶν, ἐν αὐτῇ (4) στέλεχη ἀλσώδη.

Κεφ. γ΄. ζ΄. π΄. ΙΔΟΥ Η ΚΛΙΝΗ ΤΟΥ ΣΑΛΟΜΩΝ.

Ἀπεικάζεται Η ΚΛΙΝΗ ΤΟΥ ΣΑΛΟΜΩΝ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. πρὶν γὰρ λάβῃ τὴν ἐκκλησίαν ἔλε-
Ματθ. η΄. κ΄. γεν· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ· ὅτε δὲ ταύτην ἔλαβεν, τὸ λοιπὸν ΚΛΙΝΗ γίνεται ΤΟΥ ΣΑΑΟΜΩΝ τουτέστι τοῦ εἰρηνοποιοῦ τοῦ εἰρηνεύσαντος τά τε ἐν οὐρανῷ, τά τε ἐπὶ τῆς γῆς.

πα΄. ΕΞΗ-

(1) Ἐμοῦ φησι usque ad ἕως οὗ θελήσῃ non habet meus Cod., neque Barb. Ea ex Vallic. huc revocanda duxi.

ſtorum animas, ut ſuſcitent & exuſcitent in ſe caritatem Unigeniti, donec velit. Meum, inquit, eſt ſuſtinere, & expectare, & æquo animo ferre cum patientia, donec velit. Deinde ait ſponſus ad eam:

LXXIX. QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT EX EREMO, TANQUAM TRUNCUS FUMI INCENSUS, MYRRHAM, ET THUS EX OMNIBUS PULVERIBUS UNGUENTARII.

A deſerto enim, hoc eſt ab idololatria, Eccleſiam videt aſcendere, tanquam VIRGULAM FUMI INCENSAM. MIRRHAM ET THUS *paſſionis odorem arbitror ſignificare:* MYRRAM *quidem propter ſepulturam;* THUS *vero propter divinitatem.* INCENSAM *ipſam videt* AB OMNIBUS PULVERIBUS UNGUENTARII, *quaſi dicat ab omnibus divinis eloquiis ſanctorum Prophetarum. Ipſam autem vocat* VIRGULAM, *quemadmodum etiam Hieremias de ipſa prophetat:* Et erunt, *inquit*, in eo propagines nemoroſæ. *Hierem. XVII. 8.*

LXXX. ECCE LECTUS SALOMONIS.

Aſſimilatur SALOMONIS LECTUS *Eccleſiæ Filii Dei. Nam priusquam Eccleſiam acciperet, dicebat:* Filius hominis non habet ubi reclinet caput ſuum. *Matth. VIII. 20.* *Poſtquam vero eam accepiſſet, facta eſt jam* LECTUS SALOMONIS, *pacifici nimirum, qui omnia in cælo, & in terra pacavit.*

LXXXI. SE-

(2) Lego βλέπει.

(3) A Barb. abſunt ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρεψοῦ. ἵνα εἴπῃ, quæ huc revocavi e Cod. Vallic.

(4) Edit. Vat. ἐπ' αὐτῷ. Alexandr. ἐν αὐτῷ. In verſione poſui interpretationem Vatic. editionis.

Κεφ. γ'. ζ'. η'. πα'. ΕΞΗΚΟΝΤΑ (1) ΔΥΝΑΤΟΙ ΚΥΚΛΩι ΑΥΤΗΣ ΑΠΟ ΔΥΝΑΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛ· ΠΑΝΤΕΣ ΚΑΤΕΧΟΝΤΕΣ ΡΟΜΦΑΙΑΝ, ΔΕΔΙΔΑΓΜΕΝΟΙ (2) ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ.

ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΔΥΝΑΤΟΥΣ ΚΥΚΛΩι ΑΥΤΗΣ οἶμαι λέγειν ΑΠΟ ΔΥΝΑΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛ τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἀπὸ τῶν προφητῶν ὁρμωμένους, καὶ τὰς περὶ (3) Χριστοῦ μαρτυρίας ἐκ τῶν προφητῶν συνιστῶντας· τὸ δὲ ΕΞΗΚΟΝΤΑ, μὴ τὸν ἀριθμὸν σκόπει, ἀλλὰ τὸ ἐξεληλυθέναι αὐτοὺς ἐκ τῆς περιτομῆς, καὶ τοῦ κατὰ γράμμα νόμου. ΠΑΝΤΑΣ δὲ αὐτοὺς λέγει ΚΑΤΕΧΟΝΤΑΣ ΡΟΜΦΑΙΑΝ· ἐπειδὴ
Ἑβραι. δ'. ιβ'. πάντες τὸν τοῦ Θεοῦ κατέχουσι νόμον, καὶ λόγον. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον· ΔΕΔΙΔΑΓΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ, οὐ τὸν πρὸς
Ἐφεσ. ς'. ιβ'. ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ (4) τῆς πονηρίας, κατὰ τὸν
Ἰωηλ. γ'. ια'. λέγοντα προφήτην· ὁ πραῢς ἔστω μαχητής.

Κεφ. γ'. η'. πβ'. ΑΝΗΡ ΡΟΜΦΑΙΑ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΝ ΜΗΡΟΝ ΑΥΤΟΥ.

ΡΟΜΦΑΙΑΝ ΕΠΙ ΤΟΝ ΜΗΡΟΝ τὸν νόμον λέγει, τὸν τῆς σωφροσύνης λογισμὸν, τὸν τέμνοντα τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, καὶ τὰς γηΐνας ἐπιθυμίας.

Κεφ. γ'. η'. πγ'. ΑΠΟ ΘΑΜΒΟΥΣ ΕΝ ΝΥΞΙΝ.

Ἐκθαμβουμένη γὰρ ἡ τῶν ἀσεβῶν διάνοια πῶς (5) οἷς μὴ
Ῥωμ. ζ'. ιε'. βούλεται περιπίπτει κατὰ τὸν λέγοντα· ὃ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ. ΕΝ ΝΥΞΙ τέμνει τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, ἵνα σωφροσύνην θα-

ρακ-

(1) Apud Vet. Interpr. hic versus cum duobus sequentibus unum versum conficiunt, ad cujus versus explananda priora verba multa sunt, quæ frustra quæras in Græcis Codicibus. Duæ fortasse fuerunt hujus Commentarii editiones, quarum in secunda quædam Philo addiderit.

LXXXI. SEXAGINTA POTENTES IN CIRCUITU EJUS EX POTENTIBUS ISRAEL; OMNES TENENTES GLADIUM, DOCTI BELLUM.

SEXAGINTA POTENTES IN CIRCUITU EJUS *arbitror dicere*, EX POTENTIBUS ISRAEL *Apostolos; qui ex prophetis prodierunt, & Christi testimonia ex Prophetis collegerunt. Quod vero pertinet ad illud* SEXAGINTA, *ne respicias ad numerum; sed intellige eos prodiisse ex circumcisione, & ex Lege secundum litteram*. OMNES, *ait*, TENENTES GLADIUM: *Omnes enim Dei legem tenebant & sermonem*. Vivus enim est sermo Dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti. DOCTI BELLUM, *non adversus homines, sed adversus* Spiritus nequitiæ, *juxta Prophetam dicentem*: Mansuetus sit pugnator.

Hebr. IV. 12.
Ephes. VI. 12.
Joel. III. 11.

LXXXII. VIR GLADIUS EJUS SUPER FEMUR EJUS.

GLADIUM SUPRA FEMUR *Legem intelligit, & pudicas cogitatioues, quæ carnales affectus, terrenasque cupiditates abscindunt*.

LXXXIII. A PAVORE IN NOCTIBUS.

Mens enim piorum pavida est, ne in ea, quae non vult, incidat, juxta Apostolum, qui ait: Quod nolo illud facio. IN NOCTIBUS *abscindit voluntates car-*

Rom. VII. 17.

M *nis,*

(2) Illa præpos. εἰς non reperitur neque in edit. Vat., neque in variantibus apud L. Bosium.

(3) Ex Mutin. & Vallic. veram lect. elicui. Prave meus & Barb. τοὺς περὶ Χριστοῦ μάρτυρας ἐκ τῶν προφητικῶν συνιστῶντας.

(4) D. Paulus habet πνευματικά.

(5) Lego μήπως.

ρημωθεῖσα (2) τὴν ἀκαταίσχυντον (3) πρὸς Θεὸν εὕρῃ παῤῥησίαν.
Ἐν ταυτῷ (4) δὲ καὶ ἑτέραν ὁ λόγος αἰνίττεται πραγματείαν. λέ-
γουσα γὰρ αὕτη ἡ θεία γραφή· ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥ-
ΣΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗ ΚΑΠΝΟΥ
ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗ, τὴν ἐκκλησίαν αἰνίττεται ἀναβαίνουσαν
ἀπὸ τῆς ἐρημωθείσης Ἱερουσαλήμ. εἰ γὰρ μὴ ἐκείνη τὰς χεῖρας ἐπέ-
βαλεν ἐπὶ τὸν σωτῆρα, οὐκ ἂν αὕτη ἐπλούτει τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· ὥς
Ῥωμ. ια΄. ιβ΄. φησιν ἀπόστολος· εἰ ἡ ἁμαρτία (5) αὐτῶν πλοῦτος τοῦ νόμου, καὶ ἡ
ιε΄. ἀποβολὴ αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νε-
κρῶν; ὅτι δὲ ἔρημος ἔμεινεν ἐκείνη, μαρτυρεῖ μοι ὁ δεσπότης
Ματθ. κγ΄. λη΄. Χριστὸς λέγων πρὸς αὐτούς· ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. ἐκ
ταύτης ἔσω τῆς ἐρήμου (6) ἀναδείκνυται ἡ ἐκκλησία διὰ τοῦ σταυ-
ροῦ. διὸ λέγει πρὸς αὐτήν· ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥ-
ΣΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗ ΚΑΠΝΟΥ
ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗ, ἐπειδὴ διὰ τοῦ πάθους τὴν εὐωδίαν ἔπνευ-
σεν, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν δηλαδή. καὶ ἔτι (7) τὸ θυμίαμα οὐ σιωπᾷ.
ΣΜΥΡΝΑΝ φησὶ ΚΑΙ ΛΙΒΑΝΟΝ ΑΠΟ ΠΑΝΤΩΝ
ΚΟΝΙΟΡΤΩΝ ΜΥΡΕΨΟΥ· σμύρναν διὰ τὸ πάθος, καὶ λίβα-
νον διὰ τὴν θειότητα. ΙΔΟΥ Η ΚΛΙΝΗ ΣΑΛΩΜΩΝ· κλί-
νην μοι νόει τὸ μνῆμα τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ εἰρηνεύσαντος τὰ πάντα διὰ
Ματθ. κη΄. ϛ΄. τοῦ ἰδίου πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως· περὶ ἧς κλίνης οἱ ἄγγελοι λέγουσιν·
ἰδοὺ ὁ τόπος, ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΔΥΝΑΤΟΙ
ΚΥΚΛΩι ΑΥΤΗΣ ΑΠΟ ΔΥΝΑΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛ ἐκείνους
τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων βληθέντας φυλάττειν τὸν τάφον. πάντες κατέ-
χοντες ῥομφαίαν δεδιδαγμένοι πόλεμον. ΑΝΗΡ ΡΟΜΦΑΙΑ
ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΝ ΜΥΡΟΝ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟ ΘΑΜ-
ΒΟΥΣ ΕΝ ΝΥΞΙ. ταῦτα γὰρ συμβέβηκεν ἐκείνοις τοῖς τη-
ροῦ-

(1) Sic emendavi. Barb. & Vall. τέμνη.

(2) Duplici errore. Barb. & Vallic., & meus θορακισθεὶς.

(3) Vetus Interpr. vertit, *inexpugnabilem*: legisse videtur ἀκαταμάχητον.

(4) Vallic. ἐν ταυτὸ. Barb. ἐν τ' αὐτὸ. Uterque prave.

(5) Paulinus locus est: εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν. Et paullo post εἰ γὰρ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς κ. τ. λ.

(6) Absurdissime Vet. Interpr.

nis, ut pudicitiâ tanquam thorace munita fiduciam ruboris expertem apud Deum consequatur. Hoc ipso etiam aliud quidpiam significat. Cum enim hæc divina scriptura dicit: QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT E DESERTO TANQUAM TRUNCUS FUMI, *Ecclesiam significat ascendentem e deserto ad Hierusalem. Si enim hæc non injecisset manus in Salvatorem, illa in ejus fide dives non fuisset, ut ait Apostolus:* Si autem peccatum eorum divitiæ mundi, & abjectio eorum divitiæ gentium, quæ assumptio, nisi vita ex mortuis? *Quod autem illa deserta remanserit, testis est mihi misericors Christus dicens illis:* Ecce relinquetur domus vestra deserta. *Ex hoc igitur deserto edita est Ecclesia per Crucem. Propterea dicit ad ipsam.* QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT E DESERTO SICUT TRUNCUS FUMI INCENSUS; *quia per passionem spiravit odorem, fidem scilicet in Christum. Neque incensum tacitum relinquit.* MYRRHAM, *ait*, ET THUS EX OMNIBUS PULVERIBUS UNGUENTARII: *Myrrham propter Passionem, thus propter divinitatem.* ECCE LECTUS SALOMONIS. *Lectum intellige sepulcrum Jesu, qui omnia pacavit per suam Passionem, & Resurrectionem. De quo lecto Angeli dicunt:* Ecce locus ubi jacebat Dominus. SEXAGINTA POTENTES IN CIRCUITU EJUS EX POTENTIBUS ISRAEL *illos intellige, qui missi fuerunt a Judæis, ut custodirent sepulcrum.* OMNES TENENTES GLADIUM, DOCTI BELLUM. VIR GLADIUS EJUS SUPER FEMUR EJUS A PAVORE IN NOCTIBUS. *Hæc enim iis contigere, qui servabant* (se-

Rom. XI. 12. 15.

Matth. XXIII. 38.

Matth. XXVIII. 6.

Ex hoc igitur deserta esse declaratur Ecclesia. Sed Ecclesia nunquam deserta est, fuit, eritve. Sic Interpres malus male vertendo, sententiam sæpe depravat; interdum etiam lectoribus exhibet immanes errores: quod illi accidit inscitiâ præsertim Latini sermonis. Etiam in hujus versus explanatione quædam habet ea versio, quæ absunt a Græcis Codicibus.

(7) Sic emendavi. Barber. & Vallic. καί τι.

ρουσιν, ὁπηνίκα τηρούντων αὐτῶν σεισμὸς ἐγένετο μέγας. Ἄγγελος γὰρ κυρίου ἀπεκύλισε τὸν λίθον. καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ οἱ τηροῦντες ἐκθαμβηθέντες ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. διό φησιν· ΑΠΟ ΘΑΜΒΟΥΣ ΕΝ ΝΥΞΙΝ.

Ματθ. κη'. β'. δ'.

Κεφ. γ'. θ'.

πδ'. ΦΟΡΕΙΟΝ ΕΑΥΤΩι ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΣΑΛΩΜΩΝ ΑΠΟ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ.

ΦΟΡΕΙΟΝ νόει μοι καὶ αὐτὴν τὴν σάρκα τοῦ μονογενοῦς, ἐν ᾗ κατακρύψας τὸν Θεὸν ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώποις ὡμίλει. ἀλλὰ καὶ καθάπερ οἱ προερχόμενοι ὕπατοι φορείῳ προέρχονται, καὶ δι' αὐτῶν τὰ κόσμου βεβαιοῦνται πράγματα τῆς συγκλήτου τὸ ἀξίωμα φερόντων (1)· οὕτως ὁμοίως ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ μονογενοῦς ἡ συγκαλυμμένη αὐτῇ ἁγία ἐκκλησία, καὶ αὐτὴ αὐτοῦ γίνεται ΦΟΡΕΙΟΝ· οὐ τὰ τοῦ κόσμου βεβαιουμένη πράγματα, ἀλλὰ τῆς οὐρανίου βασιλείας ἐφ' ἑαυτῆς φέρουσα δόγματα. ΦΟΡΕΙΟΝ οὖν (2) οὐ μόνον ἡ σὰρξ Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησία, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, διὰ τὸ καταξιοῦσθαι αὐτὸν φορεῖν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν λέγοντα· δοξάσατε ἄρα (3) τὸν Θεὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν. τοῦτο οὖν τὸ ΦΟΡΕΙΟΝ, τὴν σάρκα λέγω (4) τοῦ Ἰησοῦ, ὁ πνευματικὸς ΣΑΛΩΜΩΝ ΕΠΟΙΗΣΕΝ ΕΑΥΤΩι. ἡ σοφία γὰρ ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον. καὶ πόθεν τὸ ΦΟΡΕΙΟΝ; ΑΠΟ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ· ἵνα εἴπῃ, ἀπὸ τῶν γενεαλογουμένων ἁγίων ἀνδρῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, Ἰακὼβ, καὶ τῶν καθεξῆς.

Κολοσ. α'. κδ'

α'. Κορ. ϛ'. κ'.

Παροιμ. θ'. α'.

Κεφ. γ'. ι'.

πε'. ΣΤΥΛΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΕΠΟΙΗΣΕΝ ΑΡΓΥΡΙΟΝ (5).

ΣΤΥΛΟΥΣ μὴ ἄλλους νοήσῃς ἀλλ' ἢ τοὺς ἁγίους ἀπο-

στόλους

(1) Sic fortasse legendum. oo. Codd. habent φερούσης.

(2) Οὖν ex Vallic.

(3) Verba Apostoli sunt δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν. Ceterum in illa voce ἄρα

(sepulcrum), *quando illis servantibus, terræmotus factus est magnus*. Angelus enim Domini revolvit lapidem. *Et ea nocte perterriti qui servabant* (sepulcrum) *facti sunt velut mortui. Propterea dicit*: A PAVORE IN NOCTIBUS. *Matth. XXVIII. 2. 4.*

LXXXIV. GESTATORIUM SIBI FECIT REX SALOMON EX LIGNIS LIBANI.

GESTATORIUM *intellige ipsam carnem Unigeniti, in qua Deum abscondens, ut homo cum hominibus conversabatur. Sed quemadmodum Consules prodeuntes in gestatoria sella procedunt; & per eos res Mundi stabiliuntur, qui senatus dignitatem præseferunt; Sic eodem modo in carne Unigeniti ipsa sancta Ecclesia convocata ipsius fit* GESTATORIUM; *nec vero res Mundi stabiliens, sed ipsa in se ferens decreta Regni cælestis.* GESTATORIUM *igitur non solum est caro Jesu, sed & ipsa Ecclesia*, quæ est corpus ipsius: *propterea quod digna facta est, quæ ipsum gestaret filium Dei, juxta Apostolum dicentem*: Glorificate, & portate Deum in membris vestris. *Hoc igitur gestatorium, carnem scilicet Jesu, spiritualis Salomon sibi fecit*. Sapientia enim ædificavit sibi domum. *Et unde hoc* GESTATORIUM? EX LIGNIS LIBANI: *intelligens ex sanctis Hominibus, qui in ejus generatione enarrantur Abraam, Isaac, Jacob & qui deinceps.* *Coloss. I. 24.* *I. Cor. VI. 20.* *Prov. IX. 1.*

LXXXV. COLUMNAS EJUS FECIT ARGENTUM.

COLUMNAS *non alios intellexeris, quam sanctos Apostolos*

fortasse delitescit ἄρατε *portate*, quam vocem habet solus T. N. Vulgatus Interpres.

(4) Ex λίγων feci λίγω.

(5) Vallic. ἀργυρέιας, quæ lectio proxime accedit ad Complut. ἀργυρέιυ.

στύλους, οἵτινες στύλων δίκην τὸ φορεῖον βαστάζουσι τοῦτο· ὅτι δὲ στύλοι οἱ ἀπόστολοι, πάρεστι Παῦλος λέγων· Ἰάκωβος καὶ (1) Γαλ. β'. θ'. Ἰωάννης οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι. ΑΡΓΥΡΙΟΝ δὲ αὐτοὺς λέγει, ἐπειδήπερ ἀργυρίου δίκην λαμπρεῖ μὲν ἴσαι τῇ πίστει· περιηχεῖται δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῇ πνευματικῇ ἐστιάσει.

Κεφ. γ'. ι'. πς'. ΚΑΙ (2) ΑΝΑΚΛΙΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΧΡΥΣΕΟΝ.

ΧΡΥΣΩι οἶμαι ΑΝΑΚΛΙΤΩι τοὺς μάρτυρας ἀπεικάζει. καὶ μὴ νομίσῃς ἐλάττονα τὸν τῶν ἀποστόλων εἶναι χορὸν τοῦ τῶν μαρτύρων. καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐμαρτύρησαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ γεγόνασιν ΑΝΑΚΛΙΤΟΝ τῷ Χριστῷ. περὶ γὰρ τῆς αὐτῶν μαρτυρίας Λουκ. θ'. νη'. ὁ μονογενὴς ἔλεγεν· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι (3). πάλιν δὲ χρυσίῳ (4) ἀπεικάζονται διὰ τὸ τῆς πίστεως δόκιμον (5), καὶ διὰ τὸ διάπυρον τοῦ πειρασμοῦ. Σοφ. σαλ. γ'. ς'. ὡς χρυσίον γάρ, φησιν, (6) ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς.

Κεφ. γ'. ι'. πζ'. ΕΠΙΒΑΣΙΣ ΑΥΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ (4).

ΕΠΙΒΑΣΙΝ (7) τοῦ φορείου τὴν πολυάνθρωπον λέγει πληθὺν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας. πορφύρᾳ γὰρ (8) αὐτὴν ἀπεικάζει εἰκότως διὰ τὴν τοῦ ἁγίου λουτροῦ βαφήν. ὥσπερ γὰρ ἡ πορφύρα ἔνδυμά ἐστι βασιλικόν· οὕτω καὶ τὸ λουτρὸν τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἐπενδύει ἡμᾶς τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα. εἰ δὲ πορφύρα βασιλέως τοσαύτην ἐν τοῖς βασιλείοις περιέχει αὐδήν,

(1) Adnotavit Veter. Versionis Editor, descriptoris incuria deesse hic nomen Cephas. Sed ab omnibus etiam, quos quidem noverim, Græcis Codicibus illud nomen abesse comperi.

(2) Abest καὶ a Vallic. & Barb. quam vocem reposui ex SS.Bibliis, cum præterea eam habeat etiam Vet. Interpres.

(3) Sacer textus habet κλίνῃ.

(4) Barb. & Vall. χρυσίον. Male.

(5) Vet. Interpres, *propter fidei probitatem*: scribere debuerat *probationem*.

(6) Philo igitur habuit pro Li-

stolos; qui columnarum instar gestatorium hoc portant. Quod autem columnæ *sint Apostoli, præsto est Paulus dicens*: Jacob & Joannes, qui videntur esse columnæ. ARGENTUM *vero ipsos appellat, quoniam velut argentum splendebant ob fidem, ministrabant vero Ecclesiæ in spirituali convivio.* Galat. II. 9.

LXXXVI. ET ACCLINATORIUM EJUS AUREUM.

AUREO ACCLINATORIO *martyres, opinor, assimilat: Neque enim putes minoris esse Apostolorum chorum, quam Martyrum. Etenim ipsi quoque Apostoli martyrium passi sunt, fueruntque Christo* ACCLINATORIUM; *nam ante ipsorum Martyria Unigenitus dixerat*: Filius hominis non habet ubi reclinet caput. Luc. IX. 58. *Rursus vero auro assimilantur per fidei probationem, & tentationum ignem: ait enim Scriptura*, tanquam aurum in fornace probavit illos, & veluti holocaustum hostiæ accepit illos. Sap. III. 6.

LXXXVII. ASCENSUS EJUS PURPURA.

ASCENSUM GESTATORII *innumerabilem intelligit sanctæ Ecclesiæ multitudinem*. PURPURÆ *vero ipsam merito assimilat propter sancti Lavacri tincturam. Quemadmodum enim purpura vestis est regia, sic lavacrum cælestis Regis nos regia induit veste. Si vero purpuræ Regis tanta in Regiis ædibus adhibetur diligentia, ne maculam contra-*

bro Canonico *Sapientiam Salomonis*, qui libet in Vulgata Latina appellatur *Sapientia*. Sic supra ad vers. XXIII. eumdem locum ex *Sapientia* citavit adhibito verbo φησί. Cum verbo autem φησί notum est subintelligendam vocem γραφή. Vide notam ad vers. CXCIX.

(4) In Sacris Bibl. Gr. πορφυρᾶ. Lectio Philonis πορφύρα accedit ad Complut. πορφύραν.

(7) ἐπίβασις Barb. & meus.

(8) Lego πορφύρα δὲ.

δλώ, ἵνα μὴ σπιλωθῇ, καίπερ οὖσα φθαρτὴ, καὶ ἐκ θαλαττίων κνωδάλων ἔχουσα τὴν βαφήν· πόσῳ μᾶλλον αὐτὴ (1) ὀφείλει παρὰ τοῖς λαμβάνουσι φυλάττεσθαι τιμὴ, ἥτις ἐστὶ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, ἡ οὐκ ἐκ κνωδάλων θαλαττίων, ἀλλ' ἐκ θαλάμων οὐρανίων, ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἔχουσα τὴν βαφήν.

Κεφ. γ'. ι'. πη'. ΕΝΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΛΙΘΟΣΤΡΩΤΟΝ ΑΓΑΠΗ (2).

Θαυμάσιόν μοι δοκεῖ καὶ ἐνταῦθα χαρακτῆρα φέρειν τοῦ χοροῦ (3) τῶν δικαίων ἡ γραφὴ, τὸ κάλλος ἀναγορεύουσα. Ἐπειδὴ (4) γὰρ περὶ τῆς πλήθους εἶπε τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐντὸς οὔσης τοῦ μονογενοῦς, φησί· ΕΝΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΛΙΘΟΣΤΡΩΤΟΝ ΑΓΑΠΗ· λίθοις γὰρ ἁγίοις τοὺς δικαίους ἀπεικάζει κατὰ τὸ λέγοντα προφήτην· λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς

Ζαχ. θ'. ιϛ'. γῆς ἡμῶν (5), διὰ τὸ χαμευνεῖν καὶ γονυκλιτεῖν (6)· οἵτινες τῇ ἀγάπῃ τὸ ἅπαντα πληροῦσι νόμον, ἐντὸς αὐτοῦ ὄντες, καὶ ἀχώριστοι τῆς αὐτῶν ἐντολῆς καὶ ἀγάπης γεγενημένοι.

Κεφ. γ'. ι'. πθ'. ΑΠΟ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

Τουτέστιν ἀπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων· αἵτινες ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ οὐ τῆς ἐπιγείου, ἀλλὰ τῆς ἐπουρανίου τυγχάνουσιν ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

ϙ'. ΕΞΕΛ-

(1) Mal. αὕτη.

(2) Vat. edit. & ceteræ omnes habent ἀγάπην.

(3) Cod. Mutin. χώρα τῶν δικαίων ἡ γραφὴ: in meo, & Barb. legitur χειρός. Emendandum omnino censui χοροῦ.

(4) Vet. Interpr. hæc ita vertit: *Quia enim de multitudine dixit Ecclesiæ, quæ constat in suis electis, istos intra Unigenitum esse demonstrat, dicens: Intra ipsum lapidibus strata caritas*. Sed ea caute legenda. Non enim ex solis electis

trahat, quamvis ſit corruptibilis, & ex marinis animalibus trahat colorem; quanto magis hæc cuſtodienda cum honore iis eſt, qui illam acceperint, cum ſit purpura lavacri regenerationis, non ex marinis animalibus, ſed ex cæleſtibus thalamis, & ex Chriſti ſanguine habens tincturam.

LXXXVIII. INTRA IPSUM LAPIDIBUS CONSTRATA CARITAS.

Admirabilem etiam in hoc loco ſcriptura mihi videtur exponere characterem chori juſtorum, ejus pulchritudinem declarans. Quandoquidem enim loquuta eſt de multitudine Eccleſiæ, quæ eſt intra Unigenitum, ait: INTRA IPSUM LAPIDIBUS CONSTRATA CARITAS. *Lapidibus enim Sanctis juſtos aſſimilat juxta Prophetam dicentem:* Lapides Sancti volvuntur ſuper terram ejus: *propterea quod ipſi humi cubant, & genua flectunt, qui caritate omnem adimplent legem, & intra ipſum ſunt, & ab ejus præceptis, & caritate inſeparabiles.* *Zacchar. IX. 16.*

LXXXIX. A FILIABUS HIERUSALEM.

Hoc eſt a ſanctis Apoſtolis: quorum animæ filiæ ſunt non terreſtris, ſed cæleſtis Hieruſalem.

N XC. EGRE-

conſtat Eccleſia, ſed etiam admixtos habet peccatores; qui ſunt in ea ut paleæ in frumentis. Græca non habent: *quæ conſtat in ſuis electis.*

(5) Græca Biblia habent αὐτῦ.

(6) Vallic. γονοκλιτεῖν. Barb. & meus γονυκλιτεῖν. Scribendum γονυκλινεῖν.

Κεφ. γ΄. ι΄. ι΄. ΕΞΕΛΘΑΤΕ ΚΑΙ ΙΔΕΤΕ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ (1) ΣΙΩΝ ΕΝ ΤΩι ΒΑΣΙΛΕΙ ΣΑΛΟΜΩΝ, ΕΝ ΤΩι ΣΤΕΦΑΝΩι, Ωι ΕΣΤΕΦΑΝΩΣΕΝ ΑΥΤΟΝ Η ΜΗΤΗΡ ΑΥΤΟΥ, ΕΝ ΗΜΕΡΑ (2) ΝΥΜΦΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΝ ΗΜΕΡΑι ΕΥΦΡΑΣΙΑΣ (3) ΚΑΡΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

ΕΞΕΛΘΑΤΕ λέγει ἀπὸ τῆς τοῦ νόμου κατάρας, ἀπὸ τῆς Ἰουδαίων ἀπειθείας. καὶ ΙΔΕΤΕ ΕΝ ΤΩι ΒΑΣΙΛΕΙ ΣΑΛΩΜΩΝ, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· ΕΝ ΤΩι ΣΤΕΦΑΝΩι, Ω ΕΣΤΕΦΑΝΩΣΕΝ ΑΥΤΟΝ Η ΜΗΤΗΡ ΑΥΤΟΥ, ὅτε τὸν ἀκάνθινον στέφανον ἐπέθηκεν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή. μητέρα δὲ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ταύτην καλεῖ, ἐπειδὴ τὸ κατὰ σάρκα ἐξ Ἰουδαίων ἀνέτειλεν. ΗΜΕΡΑΙ ΔΕ ΝΥΜΦΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ αἱ τρεῖς εἰσὶ τοῦ πάθους. τότε γὰρ τὴν ἁγίαν ταύτην ἐκκλησίαν ἐνυμφεύσατο (4). Τότε καὶ τὸ ἐν ὡσηὲ τῷ προφήτῃ ἐπ-
Ὡσηέ. β΄. κ΄. λεῖτο ῥῆμα· καὶ μνηστεύσομαί σε ἐμαυτῷ ἐν πίστει καὶ ἐπιγνώσῃ τὸν κύριον. Τὸ δὲ ΚΑΙ ΕΝ ΗΜΕΡΑι ΕΥΦΡΑΣΙΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα, ἐν ᾗ ὁ Ἰησοῦς εὐφραινόμενος φησὶ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς·
Λουκ. κβ΄. ιε΄. ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ᾽ ἡμῶν.

Κεφ. δ΄. α΄. ια΄. ΙΔΟΥ Η (5) ΚΑΛΗ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ. ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ· ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ.

Ἐπαινεῖ ταύτης τὸ κάλλος ὁ ταύτης νυμφίος οὐχ ἅπαξ εἰπών· ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ· ἀλλὰ καὶ δεύτερον. καλὴ γὰρ οὐ μό-

(1) Sic Alex. Cod., & Compl. Lectio Vatic. est θυγατέρες σιὼν ἐξέλθατε καὶ ἴδετε.

(2) Vallic. ἡμέραις.

(3) Gr. Bibl. habent εὐφροσύνης.

(4) ἐνυμφεύσατο revocavi ex-

xc. EGREDIMINI ET VIDETE FILIÆ SION IN REGE SALOMONE IN CORONA, QUA CORONAVIT EUM MATER EJUS IN DIE DESPONSATIONIS EJUS, ET IN DIE LÆTITIÆ CORDIS SUI.

EGREDIMINI, *inquit*, ex maledicto legis, *ab Judæorum infidelitate: intuemini in Regem Salomon, ideſt in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum:* IN CORONA, QUA CORONAVIT EUM MATER EJUS, *quando ſpineam coronam Judæorum Synagoga ſuper caput eius impoſuit. Eam enim matrem appellat carnis ejus, propterea quod ex Judæis ortus eſt ſecundum carnem.* DIES VERO DESPONSATIONIS EJUS *ſunt tres dies paſſionis. Tunc enim ſanctam hanc deſponſavit Eccleſiam. Tunc & quod eſt apud Oſeam oraculum impletum eſt:* Et deſponſabo te mihi in fide, & cognoſces Dominum. *Illa verba* IN DIE LÆTITIÆ CORDIS SUI *implebantur in illa die Paſchæ, in qua Jeſus gaudens dixit Diſcipulis ſuis:* Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum.

Galat. III. 13. *Oſee. II. 20.* *Luc. XXII. 15.*

xci. ECCE PULCHRA ES PROXIMA MEA: ECCE PULCHRA ES; OCULI TUI COLUMBÆ EXTRA TACITURNITATEM TUAM.

Laudat hujus pulchritudinem Sponſus ejus dicens: ECCE PULCHRA ES, *non ſemel, ſed etiam iterum:* PULCHRA *enim*

Vall. & Barb., expulſo ἐνυμφεύετο, ut habet meus.

(5) Utrobique in Sacris Bibliis Gr. habetur σὺ, & ſic legit Vetus Interpres.

μόνον τῇ πίστει (1), ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς πράξεσι τῆς δικαιοσύνης. τὸ δὲ, ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ, τὸ ἀκέραιον (2) καὶ τὸ ἄκακον τῶν νοερῶν τῆς ψυχῆς ὀμμάτων ἐπαινεῖ. ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ, ἐπέραν, τὴν σιωπὴν, ὁρίζεται καλλονήν. πολλάκις (3) γὰρ πολλοὶ τῶν εὐσεβῶν στόματι σιωπῶντες, βοῶντες δὲ τῇ καρδίᾳ, ὑπήκοον τῷ Θεῷ ποιοῦντες (4) τὴν εὐχὴν, ὡς τῷ μακαρίῳ Μωϋσῇ σιωπῶντι ἐρρήθη·
Ἐξοδ. ιδ'. ιε'. τί βοᾷς πρός με; καὶ ὡς ἡ μακαρία ἐν γυναιξὶν Ἄννα (5)
α'. Βασιλ. α'. ιγ'. σιωπῇ εὐχομένη καρπὸν εὐχῆς λαβοῦσα τὸν μέγαν Σαμουήλ.

ιϛ'. ΤΡΙΧΩΜΑ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΑΙ-
Κεφ. δ'. α'. ΓΩΝ (6), ΑΙ ΑΠΕΚΑΛΥΦΘΗΣΑΝ (7) ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ.

ΤΡΙΧΩΜΑΤΙ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἀπεικάζειν οἶμαι
α'. Κορ. ια'. ιε'. τὴν μυστικὴν ταύτην γραφὴν κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον· γυνὴ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστι· κόμη δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται. καὶ κόμη τοίνυν ἐστὶ περιβόλαιον τῆς τοῦ Χριστοῦ νύμφης τὰ πλήθη τῶν λαῶν, κατὰ τὸν
Ησαΐ. μθ'. ιη'. λέγοντα προφήτην· πάντας αὐτοὺς ἐνδύσει (9) καὶ περιθήσει αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφης (10). τὸ δὲ ΑΠΕΒΗΣΑΝ (11) ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ, Γαλαὰδ ἑρμηνεύεται κατοικία μαρτυρίας· αὗται δὲ ὄντως ἀπεκαλύφθησαν (12) ἀπὸ κατοικίας μαρτυρίας τῆς

(1) Forte Vet. Interpr. habuit in suo Cod. πιότητι, qui vertit *pinguedine*.

(2) Ita Vallic. Mendose meus & Barb. ἀκαίρειν.

(3) Pessime Vet. Interpres *Frequenter enim multi piorum ore tacentes, corde obediente orationem apud Deum probantur effundere*. Non reddit vocem βοῶντες, qua amissa, non potest reddi vera Philonis sententia.

(4) Vallic. ποιοῦνται, & sic videtur legendum.

(5) Vallic. non habet Ἄννα.

(6) Reposui ex sacris libris αἰγῶν, ubi meus & Barb. ἁγίων.

(7) Vetus Interpres videtur legisse ἀπέβησαν, quæ lectio in nullis impressis Bibliis apparet. Vulgata Latina tamen habet, *ascenderunt*, quod est ἀνέβησαν. Cum vero iterum referat paullo inferius eadem verba, non tamen cum verbo ἀποκαλύφθησαν, sed cum verbo ἀπέβησαν, idcirco ἀπέβησαν reponendum hic puto,

enim non solum fide, sed etiam ipsis justitiæ actionibus. Illa vero, OCULI TUI COLUMBÆ, *laudant simplicitatem & innocentiam intellectualium animæ oculorum. Illud,* PRÆTER TACITURNITATEM TUAM, *aliam pulchritudinem definit, idest taciturnitatem. Sæpe enim multi pii homines ore quidem taciti, sed corde vociferantes orationi suæ Deum obaudientem faciunt, quemadmodum tacenti B. Moysi dictum fuit:* Quid clamas ad me? *Et Sicut Beata inter mulie-* *Exod. xiv. 15.*
res Anna tacite orans magnum Samuelem orationis suæ fru- *I. Reg. I. 13.*
ctum cepit.

XCII. CAPILLAMENTUM TUUM UT GREGES CAPRARUM, QUÆ ASCENDERUNT EX GALAAD.

CAPILLAMENTO *mystica hæc scriptura, ut opinor, assimilat populi multitudinem juxta Apostolum dicentem:* *1. Cor. xi. 15.*
Mulier si comam nutriat, gloria est illi. *Coma vero Ecclesiæ est multitudo populi: coma enim pro velamine ei data est. Coma igitur, & velamen sponsæ Christi est multitudo populorum juxta Prophetam dicentem:* Omnibus his *Isai. xlix. 18.*
quasi ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos sicut ornamentum sponsæ. *Quod autem attinet ad illa verba* ASCENDERUNT DE GALAAD; *Galaad interpretatur habitatio Testimonii: ipsæ autem revera* ASCENDERUNT *de habi-*

ta-

unde librarius eam vocem ejecit, sequutus vulgatam lectionem ἀποκαλύφθησαν. Eoque magis reponendum ἀπέβησαν, quod tota explanatio nitatur ea voce ἀπέβησαν.

(8) Mendose meus & Barber. αὕτη.

(9) Legend. ἐνδύσῃ, καὶ περιθήσεις. Locum autem hunc sic habes in Bibl. Gr. πάντας αὐτοὺς ὡς κόσμον ἐνδύσῃ. Sed Vet. Interpr. non videtur habuisse in suo Cod. verba illa ὡς κόσμον.

(10) Sic legit Vet. Interpres. Sed Gr. Bibl. habet νύμφη.

(11) Hinc etiam constat Vet. Interpr. legisse in sacro textu non ἀποκαλύφθησαν, sed ἀπέβησαν.

(12) Vet. Inter. legit ἀπέβησαν, quem sequor in versione.

τῶν τε προφητῶν καὶ ἀποστόλων, μαρτυρούντων περὶ τοῦ μονογενοῦς, καὶ ἔργω τὰς πράξεις τῆς μαρτυρίας ἐνδεικνυμένων. διὸ ἐν αὐτῇ οἶδεν διὰ τοῦ Δαβὶδ ψάλλειν· καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη
Ψαλ.ριθ΄.κδ΄. μου ἐστὶ, καὶ αἱ συμβουλεῖαί μου τὰ δικαιώματά σου. καὶ ἐλά-
Ψαλ.ριθ΄.μς΄. λουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ᾐσχυνόμην.

Κεφ. δ΄. β΄. μγ΄. ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΚΕΚΑΡΜΕΝΩΝ, ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΥΤΡΟΥ, ΑΙ ΠΑΣΑΙ ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΑΙ, ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ.

Οὗτος ὁ στοῖχος συνίστησι τὰ προειρημένα, ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΟΥ λέγων ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΚΕΚΑΡΜΕ-
Κολασ. γ΄. θ΄. ΝΩΝ, τουτέστι τῶν ἀπεκδυσαμένων τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσι (1), καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰπὼν δὲ, ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΥΤΡΟΥ, δηλοῖ ὡς τὰς βεβαπτισμένας λέγει ψυχάς. τὰς ἀποκεκαρμένας μὲν γηΐνας πράξεις, λελαμπρυσμένας δὲ τῇ πίστει. ΑΙ ΠΑΣΑΙ ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΑΙ, ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ. κατέβησαν γὰρ μόναι εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἀνέβησαν σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ δὲ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ. τούτων γὰρ τὰ τέκνα οἱ δι᾽ αὐτῶν πάλιν εἰς πίστιν σωτηρίας (2) ἐρχόμενοι. διὸ λέγει·

Κεφ. δ΄. γ΄. μδ΄. ΩΣ (3) ΣΠΑΡΤΙΟΝ ΚΟΚΚΙΝΟΝ ΧΕΙΛΗ ΣΟΥ.

ΣΠΑΡΤΙΩι ΚΟΚΚΙΝΩι ἀπεικάζει τὰ χείλη τῶν ὁμο-

(1) Gr. textus Pauli habet σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ.

(2) Ex duobus ſubſtantivis nominibus, quorum unum regit alterum in patrio caſu, interdum modo prius, modo poſterius poſitum eſt adjectivi loco. De priori caſu Euripid. *Hecuba* v. 216. Καὶ μὴν ὀδυσσεὺς ἔρχεται σπουδῇ ποδὸς, *celeritate pedis*, i. e. *celeri pede*. De poſteriori ſunt illa in N. T. exempla, *Epheſ.* II. 2. υἱοὶ ἀπειθείας

tatione Testimonii, scilicet Prophetarum & Apostolorum, qui de Unigenito testimonium perhibuerunt, & re ipsa praestiterunt actiones testimonio suo consentaneas. Propterea de ipso (testimonio) *cum David novit psallere*: Testimonia tua meditatio mea est, & consilia mea justificationes tuæ; & loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebar. *Psal. cxviii. 24.* *Ibid. v. 46.*

xciii. DENTES TUI UT GREGES DETONSARUM, QUÆ ASCENDERUNT DE LAVACRO QUÆ OMNES GEMINANTES, ET STERILIS NON EST IN EIS.

Versus hic confirmat ea, quæ dicta sunt; DENTES TUI, *ait*, UT GREGES DETONSARUM; *hoc est quæ* exuerunt veterem hominem cum actibus suis, & concupiscentiis. *Coloss. iii. 9.* *Cum autem dicit*: QUÆ ASCENDERUNT DE LAVACRO, *manifestum est intelligere animas baptizatas; quæ detonsæ quidem sunt terrenis actibus, illustratæ vero per fidem*. OMNES GEMIMANTES, ET INFOECUNDA NON EST IN EIS. *Solæ enim descenderunt in aquam, & ascenderunt cum Spiritu Sancto*. INFOECUNDA VERO NON EST IN EIS: *Harum enim filii sunt qui per ipsas rursus ad fidem salutarem venerunt. Propterea dicit*:

xciv. UT RESTIS COCCINEA LABIA TUA.

RESTI COCCINEÆ *assimilat labia eorum, qui sanguinem*

filii increduli I. Petr. I. 14. τέκνα ὑπακοῆς *filii obedientes*. Et ex T. Vet. σοφ. σειρ. XVII. 2. ἡμέρας ἀριθμοῦ *dies numeratos*: & v. 10. ὄνομα ἁγιασμοῦ *nomen sacrosanctum*. Et XXXVI. 12. πόλιν ἁγιάσματος *civitatem sanctam*. Itaque hoc loco εἰς πίστιν σωτηρίας vertendum, *ad fidem salutarem*.

(1) Hæc est lectio Cod. Alex. Vaticana editio habet τὸ σπαρτίον τὸ κόκκινον.

ὁμολογούντων τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ τούτων (1) βαπτιζομένων, δι' οὗ καὶ ἡ σωτηρία τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐδόθη. ἐπειδὴ Ῥαὰβ ἡ πόρνη σημεῖον εἰς τὴν θυρίδα τὸ κόκκινον ἀπέδυσε (2) σπαρτίον, δι' οὗ τῷ οἴκῳ αὐτῆς σωτηρία γεγένηται· οὕτως καὶ ἐκκλησία διὰ τῶν ἰδίων τέκνων καθάπερ ἐπὶ θυρίδος τοῦ στόματος (3) τὸ κόκκινον ἔχει τοῦτο σπαρτίον· δι' οὗ τὴν περὶ τῆς τριάδος ὁμολογίαν πεποίηται. ἵνα δὲ τὴν ὁμολογίαν σαφῶς συστήσῃ (4), ἡ ἀκολουθία μηνύει τὸ προλεχθέν. φησὶ γάρ·

Ἰησ. Ναυῆ β'. ιη'. Λουκ. ιθ'. θ'.

Κεφ. δ'. γ'.

ιε'. ΚΑΙ Η ΛΑΛΙΑ ΣΟΥ ΩΡΑΙΑ, ΩΣ ΛΕΠΥΡΟΝ ΡΟΑΣ ΜΗΛΟΝ ΣΟΥ.

Διὰ τὸ ὁμόχροον τῷ τοῦ Χριστοῦ αἵματι.

Κεφ. δ'. γ'.

ιϛ'. ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ.

Οὐ σιωπᾶσθαι δεῖ· ἀλλ' ὁμολογεῖσθαι τὴν σωτήριον ἐλπίδα.

Κεφ. δ'. δ'.

ιζ'. ΩΣ ΠΥΡΓΟΣ ΔΑΒΙΔ ΤΡΑΧΗΛΟΣ ΣΟΥ, Ο ΩΙΚΟΔΟΜΗΜΕΝΟΣ ΕΝ (5) ΘΑΛΠΙΩΘ.

ΤΡΑΧΗΛΟΝ αὐτῆς ὁρίζεται τὸν ἀνθρώπειον τοῦ λόγου χαρακτῆρα. ἐκ Δαβὶδ γὰρ ὁ κύριος τὸ κατὰ σάρκα. ἀπεικάζεται δὲ ΠΥΡΓΩΙ· ἐπειδὴ πύργου δίκην τοὺς πρὸς αὐτὸν καταφεύγοντας σκέπει ἀπὸ τῶν τοῦ διαβόλου πολέμων, καὶ κατὰ τὸν Δαβίδ, πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. Τὸ δὲ ΩΙΚΟΔΟΜΗΜΕΝΟΣ ΕΝ ΘΑΛΠΙΩΘ· θαλπιὼθ (6) ἑρμηνεύεται ὑψηλόν. ἐν ὑψηλῷ γὰρ ὄντως ᾠκοδόμηται αὐτὸς ὅπερ ἐστὶν, ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ τῷ πρὸ αἰώνων. ὁ λόγος γάρ φησι σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. καὶ ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν

Ψαλ. ξα'. γ'. Ἰωάν. α'. ιδ'. Παροιμ. θ'. α'.

(1) Sic Vallic. At Barb. τοῦτο. Legendum τούτῳ, ut habet Cod. Mutinen.

(2) Sic legendum. Barber., & Vallic. & meus male ἀπέδυσε.

(3) Τοῦ στόματος restitui ex Cod. Vallicell.

(4) Vallic. ἐπιστήσῃ.

nem Christi confitentur, & eorum, qui baptizantur in eo, per quem salus generi humano est data. Etenim Rahab meretrix signum ad fenestram alligavit, coccineam restim; per quam ipsius domui salus facta est. Ita Ecclesia per suos filios, velut in fenestra oris, coccineam hanc habet restim, per quam Trinitatis confessionem fecit. Atque ut confessionem manifeste confirmet; quæ sequuntur declarant id, quod supra dictum est. Ait enim:

XCV. ET LOQUELA TUA SPECIOSA: UT CORTEX MALI PUNICI GENA TUA.

Propter similem colorem cum Christi sanguine.

XCVI. PRÆTER TACITURNITATEM TUAM.

Non tacere, sed confiteri oportet spem salutarem.

XCVII. SICUT TURRIS DAVID COLLUM TUUM, QUÆ ÆDIFICATA EST IN THALPIOTH.

COLLUM *ejus definit humanum Christi characterem. Ex David enim ortus est Dominus secundum carnem. Assimilatur vero* TURRI. *Turris enim instar, qui ad eam confugiunt protegit a bellis diaboli. Et juxta David,* Turris fortitudinis a facie inimici. QUÆ ÆDIFICATA EST IN THALPIOTH. *Thalpioth interpretatur Excelsum. Revera enim in excelso ipsum* (collum) *ædificatum est, hoc est in Verbo Dei, quod est ante secula.* Verbum *enim, ait Scriptura,* caro factum est, & habitavit nobis. *Et,* Sapientia ædificavit sibi domum. *Hæc domus in excelso ædificata* *Psal. LX. 4.* *Prov IX. 1.*

(5) Sic Complut. Editio Vatic. habet εἰς.
(6) Ita Cod. Mutin. Ceteri τὸ δὲ ᾠκοδομημένος ἐν θαλπιὼθ ἑρμηνεύεται.

σιν ἑαυτῷ οἶκον. ἐπεὶ ὁ οἶκος ἐν ὑψηλῷ ᾠκοδόμηθη ἐν τῷ ἱερῷ

Ψαλ. ριγ΄. ε΄. κατὰ τὸν λέγοντα· ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ ταπεινὰ ἐφορῶν.

ς΄. θέλεις δὲ γνῶναι τὸ ὕψος ὅλον; ἴδε οὐ μόνην ἐν τῇ θεοτόκῳ Μαρίᾳ οἰκοδομὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπέκεινα τῆς οὐρανῶν, καὶ (1) τὸν ἐν δεξιᾷ θρόνον καταπλάγηθι τὸ ὕψος, ὅπερ λέγεται θαλπιώθ.

Κεφ. δ΄. δ΄. ϙη΄. ΧΙΛΙΟΙ ΘΥΡΕΟΙ ΚΡΕΜΑΝΤΑΙ ΕΠ ΑΥΤΟΝ.

Πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γενεαλογούμενοι ἅγιοι, καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς γενεαλογεῖται. ΧΙΛΙΟΥΣ δὲ ὅταν ἀκούσῃς, μὴ τὸν ἀριθμὸν νόει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ πλειότητα.

Κεφ. δ΄. δ΄. ϙθ΄. ΠΑΣΑΙ ΒΟΛΙΔΕΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ.

ΒΟΛΙΔΑΣ, οἶμαι, τὰς πράξεις τῶν δικαιωμάτων ὁρίζεται, δι᾽ ὧν κατατοξευόμενος ὁ ἐχθρὸς βολίζεται.

Κεφ. δ΄. ε΄. ρ΄. ΔΥΟ ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ, ΩΣ ΔΥΟ ΝΕΒΡΟΙ ΔΙΔΥΜΟΙ ΔΟΡΚΑΔΟΣ.

Ὡς προείρηται ΜΑΣΤΟΙ ΔΥΟ αἱ δύο διαθῆκαι. ὡς ΔΥΟ ΝΕΒΡΟΥΣ ΔΙΔΥΜΟΥΣ ΔΟΡΚΑΔΟΣ λέγει· τὸ ζῶον ὀξυδερκές· οὕτω καὶ οἱ τὴν πνευματικὴν τῶν δύο διαθηκῶν μελέτην ἐξασκήσαντες, ὀξυδερκεῖς εἰς τὰ νοήματα τυγχάνουσι. ΔΙΔΥΜΟΙ ΔΕ ΝΕΒΡΟΙ λέγονται ΔΟΡΚΑΔΟΣ, καθότι διδύμως καθορῶνται τῶν νοημάτων αἱ μυστικαὶ διηγήσεις, καὶ κατὰ γράμμα ἔχουσαι τὴν ὠφέλειαν, καὶ πνευματικῶς εὐφραίνουσαι (2) τοὺς μύστας.

ρα΄. ΟΙ

(1) Lego καὶ τοῦ ἐν δεξιᾷ θρόνου καταπλάγηθι τὸ ὕψος.

cata est in Filio secundum eum, qui dicit: Qui in altis Psal. cxII. v. 5.
habitat, & humilia respicit. *Vin' tu omnem cognoscere* 6.
altitudinem? aspice non solum in Dei genitrice Maria aedificium filii hominis, sed illud etiam, quod ultra Caelos est; & Throni in dextera positi cum stupore demirare altitudinem, quae dicitur Thalpioth.

XCVIII. MILLE CLYPEI PENDENT SUPER EAM.

Omnes nimirum, *qui e Christo originem suam trahunt, & ex quibus ipse ducit originem. Cum vero audias* MILLE, *ne numerum tantum cogites, sed & numeri perfectionem.*

XCIX. OMNIA JACULA POTENTIUM.

JACULA, *ut arbitror, definit esse opera justificationum, quibus confossus inimicus prosternitur.*

C. DUO UBERA TUA SUPER VINUM, UT DUO HINNULI GEMELLI CAPREAE.

DUO UBERA, *ut supra dictum est, sunt duo Testamenta. Ut* DUOS HINNULOS CAPREAE *dicit, (quod animal acutissimum cernit), sic qui se in spirituali duorum Testamentorum meditatione exercent, acuti sunt ad intelligentiam.* GEMELLI, *vero,* HINNULI CAPREAE *dicuntur, propterea quod dupliciter adspiciuntur sententiarum mysticae enarrationes; quae &, secundum litteram, suam habent utilitatem, & spiritualiter sacris initiatos laetificant.*

(2) Barb. δ'εὐφραίνονται. Vallic. δ'εὐφραίνουσι. Emendavi δ'εὐφραίνουσαι.

Κεφ. δ΄. ε΄. ρα΄. ΟΙ ΝΕΜΟΜΕΝΟΙ ΕΝ ΚΡΙΝΟΙΣ, ΕΩΣ ΟΥ ΔΙΑΠΝΕΥΣΗ, Η ΗΜΕΡΑ, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ.

ΝΕΜΟΝΤΑΙ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καθάπερ ἐν κρίνοις τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις (1), ΕΩΣ ΟΥ ΔΙΑΠΝΕΥΣΗ, ἡ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρα, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ τοῦ βίου τούτου.

Κεφ. δ΄. ϛ΄. ρβ΄. ΠΟΡΕΥΣΟΜΑΙ ΕΜΑΥΤΩ, ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΟΥΝΟΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ (2).

Δανιὴλ β΄. λδ΄. γ΄. Ἰωάν. ιθ΄.

ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ καλῶς λέγεται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. ὄρος μὲν κατὰ τὸν λέγοντα· ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα, καὶ ἐγενήθη εἰς ὄρος μέγα· ΣΜΥΡΝΗΣ δὲ· καθότι τὴν σμύρναν ἐνέγκας Ἰωσὴφ, τοῦτο τὸ ὄρος ἐν αὐτῇ ἔθαψεν. Τὸ οὖν λεγόμενον, ΠΟΡΕΥΣΟΜΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩ, (3) ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΟΥΝΟΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ ἑκουσιότητα ὑποφαίνει· ὅπερ ἐστὶν, ἑκουσίως πρὸς τοῦτο τῆς σμύρνης τὸ ὄρος πορεύσομαι, οὐ μόνον συνταφῆναι αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ συναναστῆναι. ΛΙΒΑΝΟΥ δὲ ΒΟΥΝΩ, σαφῶς ἡ αὐτὴ Χριστοῦ σὰρξ ἀπεικάζεται, ἐπειδὴ μετὰ τὸ ἀναστῆναι λιβάνου δίκην ἐξεβλάστησαν (4) τὰ ζῶντα ξύλα τοὺς δικαίους· οἷς καὶ ἀπηίζουσα ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου ἐπάγει θαυμαστῶς νύμφην.

Κεφ. δ΄. ζ΄. ργ΄. ΟΛΗ ΚΑΛΗ Η (5) ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ ΚΑΙ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ (6) ΕΝ ΣΟΙ ΜΩΜΟΣ.

ΚΑΛΗ γὰρ τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας, οὐκ ἔχουσα ΜΩΜΟΝ τὸν ἐξ ἁμαρτίας.

ρδ΄. ΔΕΥ-

(1) Non potest ferri hæc lectio. Lego λογίοις: & tale quiddam habuisse videtur in Græco suo Codice Vetus Interpres; qui tamen in hoc loco sequitur (ut sæpe deinceps facit) sententiam non verba.

(2) Verti ut Vet. Interpres *ad*

CI. QUI PASCUNT INTER LILIA, DONEC ADSPIRET DIES, ET MOVEANTUR UMBRÆ.

Tales enim [initiati] *pascuntur velut inter lilia, in Divinis eloquiis,* DONEC ADSPIRET *Resurrectionis dies,* ET MOVEANTUR UMBRÆ *hujus vitæ.*

CII. IBO MIHI AD MONTEM MYRRHÆ, ET AD COLLEM LIBANI.

MONTEM MYRRHÆ *recte appellatur Corpus Christi: Mons quidem juxta illud,* Abscissus est lapis sine manibus, & percussit imaginem, & evasit in montem magnum: MYRRHAM *vero dicit, quia Joseph allata myrrha montem hunc in ipsa sepelivit. Quod igitur dicit,* IBO MIHI AD MONTEM MIRRHÆ, ET AD COLLEM THURIS, *spontaneitatem subindicat, idest sponte ad hunc myrrhæ montem vadam, non solum ut cum ipso sepeliar, sed etiam cum eodem resurgam.* COLLI *vero* THURIS *aperte Caro Christi assimilatur, quoniam post resurrectionem instar* LIBANI *produxit ligna viva,* scil. *justos; ad quos respiciens sermo, qui sequitur, sponsam mirifice laudat.*

Dan. II. 34. Id. II. 35. Joann. XXIX.

CIII. TOTA PULCHRA PROXIMA MEA, ET NON EST IN TE MACULA.

PULCHRA *enim lavacro regenerationis, nullam habens ex peccatis maculam.*

CIV. VE-

collem Libani, ad ipsius Philonis mentem; qui in explicatione hujus versus, non accipit λιβάνου pro *thure*; sed pro *Libano*.

(3) Lege ἐμαυτῷ.

(4) Lego ἐξεβλάστησε.

(5) Εἶ habent libri impressi; Aldina habet ἡ.

(6) Vallic. καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί. Et sic in impressis Bibliis.

Κεφ. δ'. η'. ρδ'. ΔΕΥΡΟ ΑΠΟ ΛΙΒΑΝΟΥ ΝΥΜΦΗ, ΔΕΥΡΟ ΑΠΟ ΛΙΒΑΝΟΥ ΚΑΛΗ (1).

Ἵνα δείξῃ καὶ τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων ἐρχομένους, καὶ τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν. ΑΠΟ ΛΙΒΑΝΟΥ δὲ λέγει, διὰ τὸ λιβάνου δίκην ἀπὸ τοῦ λουτροῦ λευκοὺς ἀποτελεῖσθαι αὐτούς. λίβανος δὲ (2) λευκασμὸς ἑρμηνεύεται.

Κεφ. δ'. η'. ρε'. ΕΛΕΥΣΗι ΚΑΙ ΔΙΕΛΕΥΣΗι ΑΠ ΑΡΧΗΣ (3) ΠΙΣΤΕΩΣ.

Τὴν παρουσίαν αὐτῆς προφητεύων λέγει· ΕΛΕΥΣΗι ΚΑΙ ΔΙΕΛΕΥΣΗι. ἐλεύσῃ μὲν ἀπὸ ἐθνῶν· διελεύσῃ δὲ ἀπὸ (4) τοῦ νόμου. πάντες γάρ, φησιν, εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ (5) ἕως μεγάλου αὐτῶν. Ἱερεμ. λα'. λδ'

Κεφ. δ'. η'. ρϛ'. ΑΠ ΑΡΧΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ. ΑΠΟ ΚΕΦΑΛΗΣ ΣΑΝΙΕΙΡ (6) ΚΑΙ ΑΕΡΜΩΝ (7).

ΣΑΝΙΕΙΡ (8) ἑρμηνεύεται βάτος· ΑΕΡΜΩΝ πνεῦμα, ἡ φωνὴ μετέωρος. λέγων οὖν ΑΠΟ ΚΕΦΑΛΗΣ ΣΑΝΙΕΙΡ τοῦτον δείκνυσι τὸν τρόπον, ὅτι ἀρχὴ τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ λαλήσαντος τῷ Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ, καὶ ποιήσαντος φωνὴν (9) μετέωρον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ἡνίκα (10) ἐξῄεσαν ἐξ Αἰγύπτου· συνάγει δὲ ταύτης τὴν γενεάν, οὐκ ἀπὸ ἑνὸς λαοῦ, οὔτε ἀπὸ ἑνὸς τόπου, ἀλλὰ ὁμαδὴν (11) εἰπὼν τοὺς ἐκ διαφόρων ἥκοντας πρὸς αὐτὴν ἐθνῶν λέγει·

ρζ'. ΑΠΟ

(1) Nulla edit. habet καλή, atque eam ne vetus quidem agnoscit Interpres.

(2) Vallic. γὰρ, & sic videtur legendum.

(3) Vat. ἀπὸ ἀρχῆς. Alexandr. ἀπαρχῆς, quæ lectio est fere eadem, quam habent Codd. Barb., & Vallic.

(4) Lego διὰ τοῦ νόμου.

(5) Vatic. ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν. Sed Philo frequenter utitur, ut etiam in hoc loco lectione Cod. Alexandr. Caput illud Hieremiæ in Vulgata Latina est Caput XXXI.

(6) Omnes libri habent σανίρ.

(7) Hæc est lectio Alex. Aldina,

CIV. VENI DE LIBANO SPONSA VENI DE LIBANO.

Ut ostendat, & qui a Judæis profecti sunt, & qui ex Gentibus. DE LIBANO *vero dicit, propterea quod ipsi instar Libani candidi fiunt per lavacrum.* LIBANUS *vero candor interpretatur.*

CV. VENIES ET TRANSIBIS AB INITIO FIDEI.

Adventum ejus prædicit dicens: VENIES ET TRANSIBILIS. *Veniens quidem a Gentilitate; transibis per Legem.* Omnes enim, *inquit*, intelligent me a parvo usque ad magnum eorum. Jerem. XXXI. 34.

CVI. AB INITIO FIDEI: A CAPITE SANIR ET AERMON.

SANIR *interpretatur rubus:* AERMON *Spiritus vel vox sublimis. Cum igitur dicat,* A CAPITE SANIR, *hoc modo ostendit principium fidei esse ab eo, qui loquutus est ad Moysen in rubo, ediditque sublimem vocem filiis Israel, quando exierunt ex Ægypto. Genus autem ejus non ex uno colligit populo, neque ex uno loco; sed cum summatim dixerit, ex diversis Gentibus esse, qui ad eam veniant, ait:*

CVII. A

& Complut. Lectio Vat. edit. est ἑρμὼν.

(8) Explanatio hujus versus sic legitur in Cod. Vallic. Τὴν ἀπαρχὴν τῆς πίστεως αὐτοῦ λέγει. ἀπὸ κεφαλῆς πίστεως σανιὴρ καὶ ἀερμὼν. ἀερμὼν πνεῦμα, ἢ φῶς μετέωρον. λέγων οὖν ἀπὸ φωνῆς σανιὴρ τοῦτον δεικνύει τὸν τρόπον ὅτι κ. τ. λ.

(9) Φῶς μετέωρον habet Vallic. & sic videtur legisse Vetus Interpres.

(10) Ἡνίκα ἐξίεσαν ἐξ αἰγύπτου hæc restitui ex Cod. Vallic., quæ absunt a Barber., & meo.

(11) Lege ὁμαδὸν.

Κεφ. δ'. η'. ϛζ'. ΑΠΟ ΜΑΝΔΡΩΝ ΛΕΟΝΤΩΝ, ΑΠΟ ΟΡΕΩΝ ΠΑΡΔΑΛΕΩΝ.

Ἵνα εἴπῃ ἀπὸ πλατειῶν (1) βασιλείων, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ποικιλίας ἐξελθόντας. εἶτα ὅταν (2) τὴν γενεὰν αὐτῆς διηγεῖται (3), τοιάδε αὐτῇ προσεπιλέγει.

Κεφ. δ'. θ'. ϛη'. ΕΚΑΡΔΙΩΣΑΣ ΗΜΑΣ ΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ ΝΥΜΦΗ· ΕΚΑΡΔΙΩΣΑΣ ΗΜΑΣ ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ ΣΟΥ, ΕΝ ΜΙΑι ΕΝΘΕΜΑΤΙ ΤΡΑΧΗΛΟΥ (4) ΣΟΥ.

Ἐλήλυθεν αὐτῆς ὁ νυμφίος ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ αὐτῆς προσέχων. εἰ μὲν σαρκικὸν ἦν τὸ λεγόμενον, οὐκ ἂν ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ ἔλεγεν· ἀλλὰ ἐπειδήπερ δύο ὄψεις ἔχομεν ἐπὶ σαρκὸς· ἐπὶ δὲ καρδίας ἕνα ὀφθαλμὸν δίκην τοῦ νοῦ· εἰς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς ἀποβλεπόντων (5) πιςῶν, καὶ τὸν εὐσεβῆ θεώμενον λογισμὸν, ὅνπερ ὀφθαλμὸν οἶδε καλεῖν, λέγων· ΕΚΑΡΔΙΩΣΑΣ ΗΜΑΣ ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ ΣΟΥ. ΕΝ ΜΙΑι ΕΝΘΕΜΑΤΙ ΤΡΑΧΗΛΟΥ ΣΟΥ, τῇ ἐντιθεμένῃ (6) αὐτῇ περὶ τράχηλον σωφροσύνῃ.

ϛθ'. ΤΙ

(1) Barb. Cod. πλατειῶν. Male. Vallicell. πλατειῶν. Videtur ſcribendum παλατίων.

(2) Vix intelligas Vet. Interpretem, qui vertit: *Deinceps poſt generationis ejus collectionem hæc dicit*.

(3) Lege διήγηται.

(4) Sic habet Compl. & Alex. Codex. At edit. Vatic. τραχήλων. Ald. τραχήλῳ.

(5) Locus corruptus. Barber. ἀποβλέπαν ταν πιςαν. Vallic. ἀποβλέπων τῆς πίςεως. Mutinen. ἀποβλέπων τῆς πίςεως, quibus duabus vocibus ſuperducta eſt li-

CVII. A CUBILIBUS LEONUM, A MONTIBUS PARDORUM.

Ut id significet: a palatiis Regum, & a varietate Peccatorum egressos. Deinde ubi ejus generationem narravit, sic eam affatur:

CVIII. COR ABSTULISTI NOBIS SOROR MEA SPONSA COR ABSTULISTI NOBIS IN UNO OCULORUM TUORUM, IN UNO ORNAMENTO COLLI TUI.

Venit sponsus, in unum ex oculis ejus intentus. Si quidem carnale esset quod dicitur, non dixisset IN UNO OCULORUM TUORUM: *sed quoniam duos oculos habemus in carne; in corde vero unam, instar oculi, mentem; respiciens ad fidem, quæ animæ præsidet, piamque intuens mentem, quam oculum appellat, propterea dicit:* COR ABSTULISTI NOBIS IN UNO OCULORUM, IN UNO ORNAMENTO COLLI TUI, *quod* [sc. ornamentum] *est, tanquam collum cingens, imposita illi castitas.*

nea, & in margine adscriptum est τῶν πιστῶν. Vet. Interpr. videtur habuisse Codicem, a quo abesset & τῆς πίστεως, & τῶν πιστῶν. Legendum fortasse εἰς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς ἀποβλέπων τὴν πίστιν, καὶ τὸν εὐσεβῆ θεώμενος λογισμόν, ὅνπερ ὀφθαλμὸν οἶδε καλεῖν, λέγει, ut sit τὴν πίστιν appositum: quam lectionem in versione sequutus sum.

(6) Sic habet Vallicell. Ceteri Codd. ἐντεθημμένη. Sed locum depravatum ita restituo ἐν μιᾷ ἐνθέματι τραχήλου σου· ὅ ἐστιν, ἐντεθειμένη αὐτῇ περὶ τράχηλον σωφροσύνη.

Κεφ. δ΄. ι΄. ρθ΄. ΤΙ ΕΚΑΛΛΙΩΘΗΣΑΝ (1) ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΑΠΟ ΟΙΝΟΥ, ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΙΜΑΤΙΩΝ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ.

ΕΚΑΛΛΙΩΘΗΣΑΝ γὰρ αἱ δύο διαθῆκαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ ΟΙΝΟΥ. ὅπερ ἐστὶν, ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΙΜΑΤΙΩΝ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ· ἵνα εἴπῃ τὴν εὐωδίαν τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν ὑπὲρ πάντα τὰ τοῦ νόμου προστάγματα.

Κεφ. δ΄. ια΄. ρι΄. ΚΗΡΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΖΟΥΣΙ ΧΕΙΛΗ ΣΟΥ ΝΥΜΦΗ.

ΧΕΙΛΗ αὐτῆς οἱ διδάσκαλοι τυγχάνουσιν ἄνδρες, οἵτινες κηρίων δίκην τοὺς γλυκεῖς τῆς διδασκαλίας αὐτῆς προχέουσι λόγους. κηρία γὰρ μέλιτος λόγοι καλοί.
Παροιμ. ιϛ΄. κδ΄.

Κεφ. δ΄. ια΄. ρια΄. ΜΕΛΙ ΚΑΙ ΓΑΛΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΣΟΥ.

ΜΕΛΙ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας· ΓΑΛΑ ἡ κατήχησις τοῦ νόμου.

Κεφ. δ΄. ια΄. ριβ΄. ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΙΜΑΤΙΩΝ ΣΟΥ ΟΣΜΗ ΛΙΒΑΝΟΥ.

Ἡ ποίησις (2) τῶν ἐντολῶν ὀσμὴ εὐωδίας τῷ Χριστῷ.

Κεφ. δ΄. ιβ΄. ριγ. ΚΗΠΟΣ ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΣ ΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ ΝΥΜΦΗ.

ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΣ τῷ διαβόλῳ· ἠνεῳγμένος δὲ τῷ πνευματικῷ νυμφίῳ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

ριδ΄. ΚΗ-

(1) Sacer Textus integer est: τί ἐκαλλιώθησαν μασοί σου ἀδελφή μου νύμφη; τί ἐκαλλιώθησαν μασοί σου ἀπὸ οἴνου. Ea prima-

CIX. QUAM SPECIOSA FACTA SUNT UBERA TUA A VINO, ET ODOR VESTIMENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA.

SPECIOSA *enim facta sunt duo Testamenta a spirituali* VINO, *hoc est sanguine Christi*. ET ODOR VESTIMENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA, *ut significet bonum odorem Evangelicorum praeceptorum super omnia legis mandata*.

CX. FAVUM DISTILLANT LABIA TUA SPONSA.

LABIA *ejus sunt Doctores, qui*, FAVORUM *instar, dulcia illi effundunt eloquia doctrinae*. Favi enim mellis sermones boni. *Prov. XVI. 24.*

CXI. MEL ET LAC SUB LINGUA EJUS.

MEL *praedicatio poenitentiae*: LAC *catechesis legis*.

CXII. ODOR VESTIMENTORUM TUORUM UT ODOR LIBANI.

Exequutio mandatorum odor suavitatis est Christo.

CXIII. HORTUS CONCLUSUS SOROR MEA SPONSA.

CONCLUSUS *Diabolo*: *apertus spirituali sponso, filio Dei Domino nostro Jesu Christo*.

verba omisit per indiligentiam Librarius. Veterem Interpretem in suo Codice apparet ea habuisse.

(2) Vet. Interpr. vertit: *Haec est actio mandatorum tuorum: odor suavitatis est Christus*.

Κεφ. δ'. ιβ'. ριδ'. ΚΗΠΟΣ ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΣ, ΠΗΓΗ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΗ.

Τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγῖδι τῇ ὑπὸ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας.

Κεφ. δ'. ιγ'. ριε'. ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ ΣΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ (1) ΡΟΩΝ.

Οἱ ἀπόστολοι ὡς ὁ παράδεισος (2) τῆς τρυφῆς τὴν τοῦ λουτροῦ πηγὴν ἔχοντες.

Κεφ. δ'. ιγ'. ιδ'. ρις'. ΜΕΤΑ ΚΑΡΠΟΥ ΑΚΡΟΔΡΥΩΝ· ΚΥΠΡΟΙ ΜΕΤΑ ΝΑΡΔΩΝ· ΝΑΡΔΟΣ ΚΑΙ ΚΡΟΚΟΣ, ΚΑΛΑΜΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΑΜΩΜΟΣ (3) ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΩΝ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ.

Ἵνα διὰ τῶν αἰσθητῶν τὴν νοητὴν τῶν ἁγίων πραγμάτων, καὶ διάφορον νοήσωμεν εὐωδίαν. καρποὺς γὰρ ἀκροδρύων τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης τῶν ἁγίων νοητέον εἶναι. ΚΥΠΡΟΙ ΜΕΤΑ ΝΑΡΔΩΝ οἱ εὐωδιάζοντες τῆς εὐσεβείας λόγοι μετὰ νάρδου τῆς πίστεως. ΝΑΡΔΟΣ ΚΑΙ ΚΡΟΚΟΣ πίστις μετὰ (4) πίστεως καὶ ἀσκήσεως. κρόκος γὰρ ἀπεικάζει τοὺς ἀσκητὰς τοὺς τῇ πολιτείᾳ νεκρούσας, τὸ σῶμα (5) καὶ κροκοειδὲς ποιούσας. καλάμῳ δὲ καὶ κινναμώμῳ ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΩΝ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ, τοῖς ἀκροτάτοις τῶν ἀρωμάτων, Παῦλον καὶ Πέτρον μετὰ πάντων τῶν πιστῶν ἁρμόζεται· Κολοσ. β'. ιβ'. ἵνα πάντας τοὺς συνταφέντας Χριστῷ ἐν τῷ βαπτίσματι μίαν (6) εὐωδίαν εἴπῃ, ὅθεν ἐστὶν ἐν ἀκολουθίᾳ τὸν ἐνταφιασμὸν ὑποσημαίνει τοῦ Χριστοῦ.

ριζ'. ΣΜΥΡ-

(1) Aldina habet παράδεισοι, & eam habuisse videtur in suo Codice Salutatus.

(2) Lego ut Salutatus οἱ ὡς παράδεισοι τῆς τρυφῆς.

(3) Edit. Vat. κιννάμωμον.

CXIV. HORTUS CONCLUSUS FONS SIGNATUS.

Christi signo, quod in lavacro regenerationis (imprimitur).

CXV. EMISSIONES TUÆ PARADISUS MALORUM PUNICORUM.

Apostoli, qui veluti deliciarum horti habent lavacri fontem.

CXVI. CUM FRUCTU NUCUM. CYPERI CUM NARDIS. NARDUS ET CROCUS, CALAMUS ET CINNAMOMUM CUM OMNIBUS LIGNIS LIBANI.

Ut per sensibilia intelligibilem & variam sanctorum mandatorum intelligamus odoris suavitatem. Fructus enim pomorum germina intelligenda sunt justitiæ Sanctorum. CYPRI CUM NARDIS *sermones, qui suavem pietatis odorem spirant cum nardo fidei.* NARDUS ET CROCUS *fides cum asperitate vitæ. Croco enim assimilat ascetas, qui mortui sunt mundo, & corpus croco simile reddunt.* CALAMO *vero &* CINNAMOMO CUM OMNIBUS LIGNIS LIBANI, *quæ quidem sunt præcipua aromata, Paulum, & Petrum cum omnibus fidelibus assimilat; ut omnes qui* Christo sunt consepulti in baptismo *unum dicat odorem habere: unde & in sequentibus Christi sepulturam subindicat.* Coloss. II. 12.

CXVII. MYR-

(4) Duas voces πίστεως καὶ delendas censeo, & legendum πίστις μετὰ ἀσκήσεως.

(5) Lego ἐν τῷ σῶμα κροκῶδες.

(6) Videtur deesse ἔχειν. Lego μίαν ἔχειν εὐωδίαν.

Κεφ. δ΄. ιδ΄. ριζ΄ ΣΜΥΡΝΑΝ ΚΑΙ ΑΛΩΗΝ (1) ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΜΥΡΩΝ.

Ἵνα εἴπῃ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ταφέν. ΣΜΥΡΝΗ ΚΑΙ ΑΛΩΗ ἀπὸ Ἰωσὴφ εὐσχήμονος βουλευτοῦ μετὰ πάντων πρώτων ἀρωμάτων, τουτέστι μετὰ πάντων τῶν προταφέντων (2) δικαίων.

Κεφ. δ΄. ιε΄. ριη΄. ΠΗΓΗ (3) ΚΗΠΩΝ (4), ΦΡΕΑΡ ΥΔΑΤΟΣ ΖΩΝΤΟΣ ΚΑΙ ΡΟΙΖΟΥΝΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ.

Αὐτὸς γὰρ ΠΗΓΗ ΚΗΠΩΝ· καθότι καὶ ἐν Ἱερεμίᾳ
Ἱερεμ. β΄. ιγ΄. ἐγκαλῶν Ἰουδαίοις λέγει· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος. ΚΑΙ ΡΟΙΖΟΥΝΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ· ἀπὸ γενεαλογιῶν πάντων τῶν δικαίων διά τις ἐροίζης (5) ἐν πηγῇ.

Κεφ. δ΄. ιϛ΄. ριθ΄. ΕΞΕΓΕΡΘΗΤΙ ΒΟΡΡΑ, ΚΑΙ ΕΡΧΟΥ ΝΟΤΕ, ΚΑΙ ΔΙΑΠΝΕΥΣΟΝ ΚΗΠΟΝ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΡΕΥΣΑΤΩΣΑΝ ΑΡΩΜΑΤΑ ΜΟΥ (6).

Ἐκδιώκει τὸν ἀπὸ ΒΟΡΡΑ, καθὼς εἶπεν ἐν τῷ προφή-
Ἰωηλ. β΄. κ΄. τῃ· καὶ τὸν βορρᾶν, ἐκδιώξω ἀφ' ὑμῶν. καὶ προσκαλεῖται τὸν ΝΟΤΟΝ, ὅπερ ἐστὶ τὴν τρυφερὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος αὔραν, ἵνα τὸν κῆπον διαπνεύσῃ, τουτέστι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ῥεύσῃ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἀρώματα. εἶτα ἡ ἐκκλησία προσκαλεῖται τὴν κατάβασιν τοῦ λόγου, καὶ λέγει·

ρκ΄. ΚΑ-

(1) Vat. σμύρνα, ἀλώθ. Aqu. σμύρνα καὶ ἀλωή.

(2) Male Vet. Interpr. *qui primo ſepulti ſunt*.

(3) Hic verſus ejuſque explanatio, abſunt a meo & Barb. Ea igitur huc revocavi ex Vallic.

(4) Alex. & Compl. πηγὴ κήπων, φρέαρ. Vatic. πηγὴ κήπου καὶ φρέαρ.

(5) ἐροίζης ἐν πηγῇ. Ita CC. Vallic Mutin. Theat. Auxim. Barb. & meus; qui omnes habent ἐροιζης ſine ullo accentu. Locus corruptus. Vet. Interp., in hoc tamen

CXVII. MYRRHA ET ALOE CUM OMNIBUS PRIMIS UNGUENTIS.

Ut significet corpus Christi sepultum. MYRRHA ET ALOE *a Josepho spectabili Senatore, cum omnibus primis aromatibus, hoc est cum omnibus justis, qui antea sepulti fuerant.*

CXVIII. FONS HORTORUM PUTEUS AQUÆ VIVÆ, ET CUM STREPITU FLUENTIS E LIBANO.

Ipse enim FONS HORTORUM; *quatenus in Hieremia increpans Judæos dicit*: Me derelinquerunt fontem aquæ Hierem. II. 13.
vivæ. ET CUM STREPITU FLUENTIS E LIBANO; *idest a generationibus justorum veluti quidam* * * *

CXIX. EXURGE AQUILO, ET VENI AUSTER; ET ASPIRA HORTUM MEUM, ET FLUANT AROMATA MEA.

Expellit eum, qui est ab Aquilone, quemadmodum dicit apud Prophetam: Qui est ab Aquilone, expellam Joel. II. 20.
a vobis. *Et advocat* AUSTRUM, *idest suavem Sancti Spiritus auram, ut hortum perflet; hoc est Ecclesiam, & fluant justitiæ aromata. Deinde Ecclesia provocat descensum Verbi, & dicit*:

CXX. DE-

loco, ut & deinceps, paraphrastes magis quam Interpres ait: *Instar impetus aquæ descendit a generatione Judæorum*. Legit igitur οἷά τις ῥοῖζος ὕδατος ἐκ γενεαλογιῶν τῶν Ἰουδαίων.

(6) Adjeci μου, tum quod ita habet edit. Vat., tum quia eam vocem agnoscit Cod. Vallic.

Κεφ. δ'. ιϛ'. ρκ'. ΚΑΤΑΒΗΤΩ Ο (1) ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΙΣ ΚΗΠΩΝ ΑΥΤΟΥ (2), ΚΑΙ ΦΑΓΕΤΩ ΚΑΡΠΟΝ ΑΚΡΟΔΡΥΩΝ ΑΥΤΟΥ.

Ποῖον (3) ΚΑΡΠΟΝ αὐτὸς ἑρμηνεύει ὁ νυμφίος,
Ἰωάν. δ'. λδ'. ἐμὸν βρῶμά λέγων (4), ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. ὅτι (5) ὅσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτὸν εἰς τοὺς ἑαυτοῦ ποιεῖ δούλους, αὐτὸς εὐφραίνεται, τὰ ἀκρόδρυα τῆς τῶν δικαίων καρπολογούμενος ἀρετῆς.

Κεφ. ε'. α'. ρκα'. ΕΙΣΗΛΘΟΝ ΕΙΣ ΚΗΠΟΝ ΜΟΥ ΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ ΝΥΜΦΗ· ΕΤΡΥΓΗΣΑ ΣΜΥΡΝΑΝ ΣΟΥ ΜΕΤΑ ΑΡΩΜΑΤΩΝ ΜΟΥ.

Τὴν ταφὴν μετὰ τῶν προφητειῶν τῶν προφητευσάντων εἰς αὐτόν.

Κεφ. ε'. α'. ρκβ'. ΕΦΑΓΟΝ ΑΡΤΟΝ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟΣ ΜΟΥ.

Ἔφαγον τὸ πάσχα μετὰ φιλαδελφίας.

Κεφ. ε'. α'. ρκγ'. ΕΠΙΟΝ ΟΙΝΟΝ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΜΟΥ.

Τὸ ποτήριον μετὰ ἀγωνίας.

Κεφ. ε'. α'. ρκδ'. ΦΑΓΕΤΕ (6), ΚΑΙ ΠΙΕΤΕ, ΚΑΙ ΜΕΘΥΣΘΗΤΕ ΑΔΕΛΦΟΙ.

Τὴν μυστικὴν τὴν ἐπὶ τοῦ πάσχα ἑστίασιν, περὶ ἧς λέγει·
α'. Κορ. ια'. κδ'. λάβετε, φάγετε. καὶ, λάβετε, πίετε. σαφῶς δὲ ἡ ἀκολουθία συνίστησι τὰ προειρημένα· φησὶ γάρ·

ρκε'. ΕΓΩ

(1) In Vallic. deest articulus ὁ, ut itidem deest in Vatic.

(2) Cod. Alex εἰς κῆπόν μου, & sic legit in suo Cod. Vet. Interpr. *in hortum meum*.

(3) Mutinen. ποῖον καρπόν.

CXX. DESCENDAT FRATERNUS MEUS IN HORTUM SUUM, ET COMEDAT FRUCTUM POMORUM SUORUM.

Cujusmodi sit ille FRUCTUS, *ipse sponsus interpretatur dicens*: meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me. *Quando igitur ejus voluntatem, qui misit se, facit erga servos suos, tunc lætatur, & poma carpit ex virtute justorum.* Joan. IV. 34.

CXXI. INTROIVI IN HORTUM MEUM SOROR MEA SPONSA. VINDEMIAVI MYRRHAM MEAM CUM AROMATIBUS MEIS.

Sepulturam cum prophetiis; quæ de ipso prophetaverunt.

CXXII. MANDUCAVI PANEM MEUM CUM MELLE MEO.

Comedi Pascha cum humanitate.

CXXIII. BIBI VINUM MEUM CUM LACTE.

Calicem cum innocentia.

CXXIV. COMEDITE ET BIBITE ET INEBRIAMINI FRATRES.

Mysticum Paschæ convivium indicat, de quo dicit: accipite comedite. *Et*, accipite bibite. *Luculenter au-* 1. Cor. XI. 24.
tem ea, quæ sequuntur, id quod dictum est, confirmant. Ait enim:

Q CXXV. EGO

(4) λέγων ὅτι Cod. Vallsic. & sic est integer textus S. Joannis.

(5) Vallic. ὅταν.

(6) Cod. Vatic. φάγετε πλήσιοι, καὶ πίετε, quam lectionem agnoscit Vetus Interpres, *manducate proximi mei*.

Κεφ. ε΄. β΄. ρκε΄. ΕΓΩ ΚΑΘΕΥΔΩ.

Ἐν τῷ σταυρῷ.

Κεφ. ε΄. β΄. ρκϛ΄. ΚΑΙ Η ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ ΑΓΡΥΠΝΕΙ.

Ἡ θεότης σκυλεύσασα τὸν ᾅδην.

Κεφ. ε΄. β΄. ρκζ΄. ΦΩΝΗ ΑΔΕΦΙΔΟΥ ΜΟΥ ΚΡΟΥΕΙ ΕΠΙ ΤΗΝ ΘΥΡΑΝ.

Σαφῶς ἡ ἀκολουθία συνίστησι τὰ προειρημένα. φησὶ γάρ·
Ἰωάν. κ΄. κϛ΄. μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦλθε τῶν θυρῶν κεκλεισμένων.

Κεφ. ε΄. β΄. ρκη΄. ΑΝΟΙΞΟΝ ΜΟΙ ΑΔΕΛΦΗ (1) ΜΟΥ, Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ.

Καλεῖ τὸν Θωμᾶν καὶ τὴν δύσπιστον αὐτοῦ ψυχήν· καὶ λέγει αὐτῇ· ΑΝΟΙΞΟΝ ΜΟΙ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ· ἵνα ἀνοίξῃ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τὴν ἰδίαν, καὶ χωρήσῃ τῆς ἀναστάσεως τὴν πληροφορίαν.

Κεφ. ε΄. β΄. ρκθ΄. ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΤΕΛΕΙΑ ΜΟΥ.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ διὰ τὴν ἀκακίαν· ΤΕΛΕΙΑ διὰ τὴν
Ἰωάν. κ΄. κη΄. τῆς πίστεως ὁμολογίαν· ὁπηνίκα λέγει, ὁ κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου.

Κεφ. ε΄. β΄. ρλ΄. ΟΤΙ Η ΚΕΦΑΛΗ ΜΟΥ ΕΠΛΗΣΘΗ ΔΡΟΣΟΥ, ΚΑΙ ΟΙ ΒΟΣΤΡΥΧΟΙ ΜΟΥ ΨΕΚΑΔΩΝ ΝΥΚΤΟΣ.

Ὑποσημαίνει ἐν τούτῳ τὴν περὶ τὸ ὄρθρον ἀνάστασιν, ἐν ᾧ καὶ δρόσος καταπίμπτεται.

Κεφ. ε΄. γ΄. ρλα΄. ΕΞΕΔΥΣΑΜΗΝ ΤΟΝ ΧΙΤΩΝΑ ΜΟΥ· ΠΩΣ ΕΝΔΥΣΟΜΑΙ ΑΥΤΟΝ;

Ὅπερ ἐστὶν, ἐξεδύσατο Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν παραπεσθεὶς
ὑπὸ

(1) Sic Cod. Alex. Editio Vatic. habet ἡ πλησίον μου, ἀδελφή μου.

cxxv. EGO DORMIO.

In Cruce.

cxxvi. ET COR MEUM VIGILAT.

Divinitas, quæ expoliavit Infernum.

cxxvii. VOX FRATERNI MEI PULSAT AD OSTIUM.

Luculenter quæ sequuntur, comprobant quæ dicta sunt. Ait enim post resurrectionem: Venit Januis clausis. *Joan. xx. 26.*

cxxviii. APERI MIHI SOROR MEA, PROXIMA MEA.

Vocat Thomam, & ejus incredulam animam, eique dicit: APERI MIHI PROXIMA MEA; *ut aperiat anima ipsius proprium cor, & excipiat plenam fidem resurrectionis.*

cxxix. COLUMBA MEA, PERFECTA MEA.

COLUMBA, *propter innocentiam:* PERFECTA, *propter fidei confessionem, quando dixit:* Dominus meus & Deus meus. *Joan. xx. 28.*

cxxx. QUIA CAPUT MEUM IMPLETUM EST RORE, ET CINCINNI MEI GUTTIS NOCTIS.

Subindicat in hoc Resurrectionem circa diluculum, cum ros delabitur.

cxxxi. EXUI TUNICAM MEAM. QUOMODO INDUAM ILLAM?

Hoc est, exuit se Adam præcepto, a serpentis suasio-

ὑπὸ τοῦ ὄφεως. διεξομολογουμένη ἡ νύμφη λέγει· νυκτὸς ΕΞΕΔΥΣΑΜΗΝ ΤΟΝ ΧΙΤΩΝΑ ΜΟΥ· ΠΩΣ ΕΝΔΥΣΩΜΑΙ ΑΥΤΟΝ; ὅπερ ἐστὶ, τῷ σκότει τῆς παρακοῆς ἐξεδυσάμην τὴν ἐντολὴν, καὶ αὐτὸ ἐξεδυσάμην καὶ τὸ σῶμα. περὶ γὰρ τῆς ἀναστάσεως ὑπάρχων ὁ λόγος διεγείρει καὶ ἀνακινεῖ καὶ τὴν περὶ τοῦ θανάτου αἰτίαν. ἀναστὰς γὰρ ἐκ νεκρῶν ὁ μονογενὴς, καὶ τὴν ἀνάστασιν πάντων προφητικῶς ἐν τῷ ἰδίῳ ἐνδεικνύμενος σώματι· καὶ αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἀνιστῶν καλεῖ καὶ λέγει· ἄνοιξόν μοι ἀδελφή μου ἡ πλησίον μου. εἶτα ἀποδυρομένη ἀποκρίνεται καὶ λέγει· ΝΥΚΤΟΣ ΕΞΕΔΥΣΑΜΗΝ ΤΟΝ ΧΙΤΩΝΑ ΜΟΥ, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα.

Κεφ. ε΄. γ΄.

ρλβ΄. ΕΝΙΨΑΜΗΝ ΤΟΥΣ ΠΟΔΑΣ ΜΟΥ, ΠΩΣ ΜΟΛΥΝΩ ΑΥΤΟΥΣ;

Ῥωμ. ς΄. ζ΄.

Ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. ἀπολαβὼν φοβοῦμαι πάλιν ἀναστῆναι καὶ ζῆν, μήπως πάλιν ταῖς αὐταῖς περιπέσω ἁμαρτίαις, καὶ ΤΟΥΣ ΠΟΔΑΣ ΜΟΛΥΝΩ. Ἐνταῦθα δὲ ἔτι καὶ πρὸς τὸν Θωμᾶν ὁ λόγος· εἰ γὰρ πολυπλασιάζεται ἡ διήγησις διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν· ὅμως ὁ εἱρμὸς τῆς ἀκολουθίας εἰς τὸν Θωμᾶν τὰ λείψανα μηνύει.

Κεφ. ε΄. δ΄.

ρλγ΄. ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΑΠΕΣΤΕΙΛΕ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΣ ΟΠΗΣ, ΚΑΙ ΚΟΙΛΙΑ ΜΟΥ (1) ΕΤΑΡΑΧΘΗ ΕΠ ΑΥΤΟΝ.

Ἰωάν. κ΄. κζ΄.

Ὁπηνίκα ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς τῷ Θωμᾷ· δεῦρο (2) βάλε τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ τοὺς δακτύλους σου εἰς τοὺς τύπους τῶν ἥλων. ὅτι δὲ ταῦτα γέγονε, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπληροφορήθη ὁ Θωμᾶς, τότε λέγει, τὴν κοιλίαν τεθροεῖσθαι (3) διὰ τὴν παράδοξον ἀνάστασιν.

ρλδ΄. ΑΝΕ-

(1) Vatic. Cod. καὶ κοιλία μου ἐθροήθη ἐπ' αὐτόν.

(2) Sacer textus habet φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖ-

ne deceptus. Confitetur sponsa & ait: NOCTU EXUI TUNICAM MEAM: QUOMODO EAM INDUAM? *Hoc est; in tenebris inobedientiæ exui præceptum, & ipsum exui corpus. Quæ enim versatur oratio circa resurrectionem excitat & movet causam mortis. Exurgens enim a mortuis Unigenitus, & resurrectionem omnium prophetice in proprio corpore ostendens, ipsam Ecclesiam velut a mortuis resurgens vocat, & dicit.* Aperi mihi soror mea proxima mea. *Deinde ea lamentabunda respondet, & dicit.* NOCTU EXUI TUNICAM MEAM, *hoc est corpus.*

CXXXII. LAVI PEDES MEOS, QUOMODO INQUINABO ILLOS?

Qui mortuus est, iustificatus est a peccato. *Timide metuo, ne rursus resurgam & vivam; ne rursus in eadem peccata recidam,* ET PEDES INQUINEM. *Hic autem sermo est etiam ad Thomam. Etsi enim multiplicatur expositio* (sc. sæpius iteratur) *ad utilitatem audientium, tamen nexus, & cohærentia ostendit, quæ restant etiam in Thomam convenire.* Rom. VI. 7.

CXXXIII. FRATERNUS MEUS EMISIT MANUM SUAM DE PROSPECTU, ET VENTER MEUS CONTURBATUS EST SUPER IPSUM.

Quando dixit Jesus Thomæ: Mitte huc manum tuam in latus meum, & digitos tuos in vestigium clavorum. *Quando vero hæc contigerunt, & Thomas de Resurrectione fidem plenam concepit, tunc dixit, ventrem sibi conturbatum esse propter resurrectionis miraculum.* Joann. XX. 27.

CXXXIV. EX-

ῥάς μου καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου.

(3) Scribe τεθεωρῆσθαι.

Κεφ. ε'. ε'. ρλδ'. ΑΝΕΣΤΗΝ ΕΓΩ ΤΟΥ ΑΝΟΙΞΑΙ ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ. ΧΕΙΡΕ (1) ΜΟΥ ΕΣΤΑΞΑΝ ΣΜΥΡΝΑΝ· ΔΑΚΤΥΛΟΙ ΜΟΥ ΣΜΥΡΝΑΣ (2) ΠΛΗΡΕΙΣ.

Σαφῶς δὲ ἐπὶ τῷ Θωμᾷ δύναται εἶναι ὁ λόγος. χερσὶ γὰρ ἀρξάμενος (3) τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ, αἱ αὐτοῦ ΧΕΙΡΕΣ αὐτοῦ ΕΣΤΑΞΑΝ ΣΜΥΡΝΑΝ, καὶ οἱ ΔΑΚΤΥΛΟΙ αὐτοῦ ΣΜΥΡΝΗΣ ΠΛΗΡΕΙΣ, δηλαδὴ τὸ τὴν σμύρναν τὴν συνταφεῖσαν τῷ Ἰησοῦ πιεῖν τὼ χεῖρε τοῦ Θωμᾶ· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ μαρτυρηθῇ, ὅτι ὄντως τὸ παθητικὸν σῶμα, τοῦτο καὶ ἀνέστη· διὸ λέγει·

Κεφ. ε'. ε'. ρλε'. ΕΠΙ ΘΥΡΑι (4) ΤΟΥ ΚΛΕΙΘΡΟΥ· ΗΝΟΙΞΑ ΕΓΩ ΤΩι ΑΔΕΛΦΩι ΜΟΥ.

Ἡ γὰρ νύμφη δηλαδὴ τῆς τοῦ Θωμᾶ ἀπιστείας πεπληροφορημένη τὴν τῆς ἀναστάσεως πίστιν, ΕΠΙ ΘΥΡΑΙΣ (5) ποιεῖ ΤΟΥ ΚΛΕΙΘΡΟΥ· τουτέστιν τοῦ Θωμᾶ, τοῦ κεκλεισμένου πρότερον εἰς ἀπιστείαν, ἔπειτα δὲ πεπληροφορημένου τῇ πίστει· ΗΝΟΙΞΑ ΕΓΩ ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ· ἡ γὰρ τοῦ Θωμᾶ ἀπιστεία πᾶσι τὴν τῆς ἀναστάσεως ἔδειξεν πληροφορίαν, ὅτι οὐ φαντασία ἡ ἀνάστασις, ἀλλ᾽ ὄντως τὸ σταυρωθὲν σῶμα, τοῦτο ἀναστὰν τὴν πάσης σαρκὸς σαφῆ παρέστησεν ἀνάστασιν.

Κεφ. ε'. ϛ'. ρλϛ'. ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ (6) ΠΑΡΗΛΘΕΝ ΕΚ (7) ΤΟΥ ΑιΔΟΥ.

Διὰ τοῦ κόσμου εἰς οὐρανούς.

ρλζ'. Ἡ

(1) Impressi libri χεῖρές μου.

(2) Legendum vel σμύρναν πλήρη ut Vatic., & reliqui Codd. aut σμύρνης πλήρεις, ut habet edit. Complut. & legisse videtur Vetus Interpres.

(3) Legendum ἁψάμενος.

(4) Scribe χεῖρας, ut habet Va-

CXXXIV. EXURREXI EGO APERIRE FRATERNO MEO. MANUS MEÆ STILLAVERUNT MYRRHAM: DIGITI MEI MYRRHA PLENI:

Luculenter & hic sermo potest esse de Thoma. Manibus enim tangens latus Jesu, ipsæ MANUS *ejus* STILLAVERUNT MYRRHAM, *&* DIGITI EJUS MYRRHA PLENI, *propterea quod manus Thomæ redolebant myrrham cum Jesu consepultam; ut etiam in hoc testificatum sit revera passibile corpus, idem surrexisse: ideo dicit:*

CXXXV. IN MANIBUS CLAUSURÆ: APERUI EGO FRATERNO MEO.

Sponsa enim per incredulitatem Thomæ, cum plenissimam hausisset fidem resurrectionis, IN MANIBUS, *inquit,* CLAUSURÆ (*hoc est Thomæ, qui clausus fuerat antea in infidelitate, deinde plenam conceperat fidem*) APERUI EGO FRATRUELI MEO. *Infidelitas enim Thomæ omnibus Resurrectionis fidem firmissimam demonstravit; non enim Resurrectio fuit phantastica, sed corpus revera Cruci affixum, idem reviviscens omnis carnis claram fecit Resurrectionem.*

CXXXVI. FRATERNUS MEUS TRANSIVIT.

Ex Inferno per mundum ad Cælos.

CXXXVII. ANI.

tic. & alii libri, & ut legit Vetus Interpres; notandum tamen Schol: habere ἐπὶ θύρας.

(5) Lego πεπληροφορημένην τῇ τῆς ἀναστάσεως πίστει, ἐπὶ χεῖρας, φησὶ, τοῦ κλείθρου· τουτέστιν κ. τ. λ.

(6) Libri omnes impressi ἀδελφός μου.

(7) Ἐκ τοῦ ᾅδου. Hæc non sunt in sacro textu, sed sunt initium Explanationis, scil. ἐκ τοῦ ᾅδου διὰ τοῦ κόσμου εἰς οὐρανούς.

Κεφ. ε'. ϛ'. ρλζ'. Ἡ (1) ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΕΞΗΛΘΕΝ ΕΝ ΛΟΓῼ ΑΥΤΟΥ.

Λουκ. ιβ'. δ'. Ποίῳ λόγῳ; εἰρηκότι, μὴ φοβεῖσθε (2) ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τῇ δὲ ψυχῇ μὴ ἐχόντων τι ποιῆσαι·
Λουκ. θ'. κδ'. καὶ, ὃς ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκα ἐμοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

Κεφ. ε'. ϛ'. ρλη'. ΕΖΗΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΕΥΡΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Ἐζήτει γὰρ ἡ ἐκκλησία εἰρήνην ἐν καιρῷ πειρασμοῦ. ἀλλ' οὐκ ἦν καιρός· ἔδει γὰρ τοὺς ἔνιας (3) πιστοὺς ἐν πειρασμοῖς ὑπομεῖναι, καὶ νικῆσαι. διὸ λέγει·

Κεφ. ε'. ϛ'. ζ'. ρλθ'. ΕΚΑΛΕΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΥΠΗΚΟΥΣΕ ΜΟΥ. ΕΥΡΟΣΑΝ ΜΕ ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΟΙ ΚΥΚΛΟΥΝΤΕΣ ΕΝ Τῌ ΠΟΛΕΙ. ΕΠΑΤΑΞΑΝ ΜΕ, ΕΤΡΑΥΜΑΤΙΣΑΝ ΜΕ.

ΦΥΛΑΚΑΣ νοητοὺς καὶ πνευματικοὺς τοὺς προφήτας νόει σαφῶς, καὶ τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες εὑρόντες τὴν ἁγίαν νύμφην τῷ καλῷ αὐτῆς νυμφίῳ προσάγουσιν. ἐπάταξε δὲ, καὶ
Κολασ. γ'. ε'. αὐτὴν καὶ ἐτραυμάτισεν αὐτὴν Παῦλος λέγων· νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἐτραυμάτισεν αὐτὴν Ἰωάννης λέγων· εἰ αὐτὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς
α'. Ἰωάν. γ'. ιϛ'. ὀφείλομεν τὰς ψυχὰς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν θεῖναι. καί που
γ'. Βασιλ. κα'. λϛ'. τις προφήτης ἐν ταῖς βασιλείοις τῷ παρεστηκότι λέγει· ἐν λόγῳ κυρίου πάταξόν με· ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησε, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνθ' ὧν οὐκ (4) ἤκουσας, ἐξελεύσεται λέων ἐκ τοῦ δρυμοῦ, καὶ κατα-

(1) Sic Alex. cum articulo, qui abest ab edit. Vatic.

(2) Lege φοβεῖσθε. Sacer textus habet φοβηθῆτε.

(3) Lego ὄντως. Et sic habuisse videtur in suo Cod. Vet. Interpr.

(4) In Sacris Bibliis legitur: ἀνθ' ὧν οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς κυ-

CXXXVII. ANIMA MEA EGRESSA EST IN SERMONE EJUS.

Quonam sermone? eo qui dicit. Ne timeatis ab iis, *Luc. XII. 4.*
qui occidunt corpus, animæ vero non possunt quidquam
facere. *Et*, Qui perdiderit animam suam propter me, *Luc IX. 24.*
in vitam æternam custodiet eam.

CXXXVIII. QUÆSIVI EUM, ET NON INVENI EUM.

Quærebat enim Ecclesia pacem tempore tentationis: sed non erat opportunum: oportebat enim, qui revera fideles essent, in tentationibus sustinere & vincere. Propterea dicit:

CXXXIX. VOCAVI EUM, ET NON OBAUDIVIT ME. INVENERUNT ME CUSTODES, QUI CIRCUMEUNT IN CIVITATE: PERCUSSERUNT ME, VULNERAVERUNT ME.

CUSTODES *intelligibiles, & spirituales Prophetas aperte intelligito, & Apostolos, qui invenerunt sanctam sponsam, eamque cum pulchro sponso junxerunt. Percussit vero ipsam, & vulneravit Paulus dicens:* Mortificate mem- *Coloss. III. 5.*
bra vestra, quæ super terram. *Vulneravit eam Joannes dicens:* Si ipse animam suam posuit pro nobis, & nos de- *Joan. III. 16.*
bemus animas nostras pro fratribus ponere. *Et alicubi quidam Propheta in libris Regum astanti dicit:* In ver- *III. Reg. XXI. 35.*
bo Domini percute me. *Cumque ille noluisset, dixit ei:* Quia non audisti, exibit Leo de Silva, & devorabit te.

 Cum

ρίου, καὶ ἰδοὺ σὺ ἀποτρέχεις ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πατάξει σε λέων. Illud ἐλεύσεται λέων ἐκ τοῦ δρυμοῦ dictum est memoriter a Philone, neque enim est in Sacris Bibliis; sed hærebat illi in memoria illud *Amos III. 4* ἐρεύξεται λέων ἐκ τοῦ δρυμοῦ.

παράγεταί σε. ἐπειδὴ γὰρ πνευματικὸν ἦν τὸ προτυπούμενον
πάταγμα οὐ πρὸς ἀναίρεσιν ψυχῆς, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὑπὲρ Θεοῦ
παθεῖν, τοῦτο οὕτως γεγένηται. ἐὰν οὖν προσέλθῃ σοί τις λέ-
γων· εὐθέτισόν με· λέγει σοι, πάταξόν με, ἵνα αὐτοῦ τὴν σάρ-
κα διὰ τῆς εὐθεσίας νεκρώσῃς τοῦ ἀπέχεσθαι αὐτὸν ἀπὸ
γ'. Βασιλ. κα'. πάσης ἁμαρτίας. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ (1) λέγει ὁ προφήτης·
λζ'. τραυμάτισόν με, καὶ ἐτραυμάτισεν αὐτόν. ἀξιοπιστότερα γὰρ
Παροιμ. κς'. ς'. τραύματα φίλου, ἢ ἑκούσια φιλήματα ἐχθροῦ. τραυματοῦσι γὰρ
καλὰ τραύματα οἱ ἅγιοι προφῆται τὴν νύμφην καὶ οἱ ἀπόστο-
λοι. ὅταν γὰρ ἴδῃς ἄνθρωπον σήμερον μὲν ἐν παλατίοις ἐξε-
ταζόμενον τρυφερὸν, καὶ ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον, εἰς
ὕστερον δὲ διὰ τῆς τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων διδασκαλίας
διαπωλήσαντα τὰ πάντα, καὶ πτωχεύοντα, καὶ τὸν ἔξω ἄνθρω-
πον διαφθειρόμενον διὰ νηστείας καὶ χαμευνίας, δῆλον ὅτι
οὗτος ἐτραυματίσθη, ὡς οἱ ἅγιοι μάρτυρες, καὶ οἱ ἀπόστολοι, τὰ
στίγματα βαστάζοντες τοῦ Ἰησοῦ διὰ τὰς εἰς αὐτὸν ὁμολογίας,
τὸ μακάριον τοῦτον ἐτραυματίσθησαν τραυματισμόν.

Κεφ. ε'. ζ'. ρμ'. ΤΟ (2) ΔΕ ΗΡΑΝ ΤΟ ΘΕΡΙΣΤΡΟΝ ΜΟΥ
ΑΠ' ΕΜΟΥ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΕΩΝ.

ΘΕΡΙΣΤΡΟΝ λέγει τὸ λεγόμενον μαφόριον (3). ὅταν
γὰρ ἡ ἐκκλησία ὑπὲρ τοῦ σωτηρίου κηρύγματος τὰ αὐτῆς τραυ-
ματωθῇ (4) τέκνα, παῤῥησιάζεται πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον τὸ
β'. Κορ. γ'. ιη'. κάλυμμα αἴρουσα, καὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον λέγουσα· ἀνακεκαλυμ-
μένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμεθα. οὗτοι οὖν οἱ
ΦΥΛΑΚΕΣ τὸ κάλυμμα τῆς ἀγνωσίας αὐτῆς ἀπεκάλυψαν,
Ησαΐ. ξβ'. ς'. περὶ ὧν φυλάκων Ἡσαΐας λέγει· καὶ ἐπὶ τῶν τειχέων σου Ἱε-
ρουσαλὴμ κατέστησα φύλακας, ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ὅλην τὴν
νύκτα, οἳ διὰ τέλους οὐ σιωπήσονται μιμνησκόμενοι κυρίου.

ρμα'. ΟΡ-

(1) Sacer textus habet πάταξόν με δή. καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος.

(2) Deest τὸ δὲ a Vat. ed. nec in ulla alia edit. reperitur.

(3) De Maphorio vide Cl. Go-

Cum igitur spiritualis esset præfigurata percussio non ad vitam adimendam, sed ad mala pro Deo perpetienda, ita illud contigit. Si quis igitur ad te accedat dicens; mone me, is dicit tibi, percute me, ut ipsius carnem per monitionem mortifices, & ille abstineat ab omni peccato. Et rursus alibi dicit Propheta: Vulnera me, & vulneravit eum. *III. Reg. XXI. 37.* Fide enim digniora sunt vulnera amici, *Prov. XXII. 6.* quam spontanea oscula inimici. *Infligunt enim sponsæ salutaria vulnera Prophetæ, & Apostoli. Cum enim videris hominem hodie quidem in palatiis degentem, diffluentem deliciis, mollibus vestibus indutum; postridie vero per Prophetarum Apostolorumque doctrinam, venditis omnibus, stipem quærere, & exteriorem hominem per jejunia, & humi cubationes enervare in dies; manifestum est hunc vulneratum esse; ut sancti Martyres & Apostoli, qui vulnera portantes Jesu per confessionem in ipsum, beata hac vulneratione vulnerati sunt.*

CXL. TULERUNT THERISTRUM MEUM A ME CUSTODES MURORUM.

THERISTRUM *dicit, quod appellatur maphorium. Cum enim Ecclesia propter salutarem prædicationem in suis filiis vulnerata sit, libere loquitur ad suum sponsum sublato velo dicens juxta Apostolum:* Revelata facie *II. Cor. III. 18.* gloriam Domini speculamur. *Hi igitur* CUSTODES *velum ignorantiæ illius revelarunt, de quibus custodibus ait Isaias.* Et super muros tuos Hierusalem constitui custodes tota *Isai. LXII. 6.* die, & tota nocte, qui nunquam tacebunt recordantes Domini.

rium Thes. Vett. Diptych. T. I c. 3. pag. 13.

(4) Meus Cod. τραυματίσῃ. Male. Emendavi juxta Auximan. & Theat. τραυματωθῇ. Barb. itidem male τραυματωθῶσι.

Κεφ. ε'. η'.

ρμα'. ΩΡΚΙΣΑ ΥΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ, ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ· ΕΑΝ ΕΥΡΗΤΕ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΙΔΟΝ ΜΟΥ, ΤΙ ΑΠΑΓΓΕΙΛΗΤΕ ΑΥΤΩ; ΟΤΙ ΤΕΤΡΩΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗΣ ΕΙΜΙ (1) ΕΓΩ.

Παρρησιάζεται ἐν τοῖς ἰδίοις τέκνοις ἡ καλὴ μήτηρ ἡ ἁγία αὐτὴ ἐκκλησία, ἐν τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν, δι' ὧν ἐςαυρώθη (2), καί φησι τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς προφήταις, ΑΠΑΓΓΕΙΛΗΤΕ ΟΤΙ ΤΕΤΡΩΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗΣ ΕΙΜΙ ΕΓΩ. Εἶτα ἀνταποκρίνονται αὐτῇ ἐκεῖνοι, καὶ λέγουσι·

Κεφ. ε'. θ'.

ρμβ'. ΤΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ ΑΠΟ ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ, Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙ;

ΚΑΛΗΝ αὐτὴν ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙ καλοῦσιν. Καὶ γὰρ καλὴ αὕτη ἐν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκεῖναι μὲν ἐπόρνευσαν καταλιποῦσαι τὸν ἐπουράνιον ἄνδρα. αὕτη δὲ συζευχθεῖσα αὐτῷ ἀδιάλυτον τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχει εἰς αἰῶνα συνάφειαν. ΤΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ ΑΠΟ ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ; ἵνα εἴπῃ· τί ὁ νυμφίος ὁ προϊὼν ἐν σαρκὶ ἀπὸ τῆς γενεαλογίας τοῦ Ἰσραελιτικοῦ λαοῦ.

Κεφ. ε'. θ'.

ρμγ'. ΤΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ ΑΠΟ ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ, ΟΤΙ ΟΥΤΩΣ ΩΡΚΙΣΑΣ ΗΜΑΣ;

Ὅδε ὅρκος (3) τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ὁ πρὸς τοὺς ἁγίους προφήτας, ἡ ἐκτενὴς ἐπιπόθησις, ἡ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἡ διάπυρος καὶ πνευματικὴ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη. Εἶτα ἀποκρίνεται αὐτοῖς, καὶ λέγει·

ρμδ'. ΑΔΕΛ-

(1) Sic Cod. Alexandr. Vaticana edit. habet ἐγώ εἰμι.

(2) Melius ἐτρώθη, ut habet Catena Vaticana, & ut habuit in

CXLI. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS ET VIRIBUS AGRI: SI INVENERITIS FRATERNUM MEUM, QUID ANNUNCIABITIS EI? QUONIAM VLUNERATA CARITATIS EGO SUM.

Fiduciam habet in filiis suis egregia eademque sancta mater Ecclesia, videlicet in Martyribus, in quibus crucifixa est; & ait Apostolis, & Prophetis: ANNUNCIATE EI, QUOD EGO AMORE TRANSFIXA SUM. *Deinde illi respondent eidem, & dicunt.*

CXLII. QUID FRATERNUS TUUS A FRATERNO PULCHRA IN MULIERIBUS?

PULCHRAM *ipsam* INTER MULIERES *vocant. Etenim pulchra ipsa inter Tribus Israel: quoniam illæ quidem fornicatæ sunt, relicto cælesti viro. Ipsa vero cum ipso conjuncta indissolubilem cum illa in omne ævum retinuit conjunctionem.* QUID FRATERNUS TUUS A FRATERNO? *Quasi dicat: quid sponsus, qui processit in carne a generatione Israelitici populi?*

CXLIII. QUID FRATERNUS TUUS A FRATERNO, QUIA SIC ADJURASTI NOS?

Iusjurandum Sanctæ Ecclesiæ ad sanctos Prophetas; (est) *desiderium in Deum intentum, & ignitus spiritualisque in eum amor. Deinde ipsis respondet, & ait:*

CXLIV. DI-

suo Cod. Vet. Interpres, qui vertit, *percussa est*.

(3) Vetus Interpres, longe aliam exhibet & diversam explanationem.

Κεφ. ε΄. ι΄.

ρμδ΄. ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΛΕΥΚΟΣ ΚΑΙ ΠΥΡΡΟΣ.

α΄. Πετ. β΄. ιβ΄.

ΛΕΥΚΟΣ διὰ τὸ ἀναμάρτητον· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησε· ΠΥΡΡΟΣ δὲ διὰ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ διὰ τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ αὐτῆς ἐκχυθὲν εἰς σωτηρίαν καὶ ἀνάστασιν ἡμῶν.

Κεφ. ε΄. ι΄.

ρμε΄. ΕΚΛΕΛΟΧΙΣΜΕΝΟΣ (1) ΑΠΟ ΜΥΡΙΑΔΩΝ.

Τὸ λέγειν ἐκλελοχισμένος ἀπὸ μυριάδων δείκνυσι τὸν διὰ τῆς θεοτόκου τοκετὸν ἀπὸ μυριάδων οὐ μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων.

Κεφ. ε΄. ια΄.

ρμς΄. Η ΚΕΦΑΛΗ ΑΥΤΟΥ ΧΡΥΣΙΟΝ ΚΑΙΦΑΖ (2).

ΚΕΦΑΛΗΝ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτῆρα λέγει, τοὺς πατριάρχας καὶ τοὺς δικαίους, οἵτινες χρυσοῦ δίκην δοκιμασθέντες λαμπροὶ ἀνεδείχθησαν τῇ πίστει. ΧΡΥΣΙΟΝ δὲ ΚΑΙΦΑΖ ὀνομάζει, ὅπερ ἑρμηνεύεται πέτρα, διὰ τὸ στερέμνιον αὐτῶν τῆς πίστεως.

Κεφ. ε΄. ια΄.

ρμζ΄. ΒΟΣΤΡΥΧΟΙ ΑΥΤΟΥ ΕΛΑΤΑΙ (3), ΜΕΛΑΝΕΣ ΩΣ ΚΟΡΑΞ.

ΒΟΣΤΥΧΟΥΣ αὐτοῦ, οἶμαι, τοὺς ἁγίους πολιτευτὰς λέγει, τούς τε ἀποστόλους, καὶ πάντας τοὺς δικαίους. Ἐπειδήπερ κεφαλῇ ἀπεικάζονται πατριάρχαι διὰ τὸ ἐξ ἐκείνων κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν προεληλυθέναι. εἰκότως οὖν βοστρύχοις τοὺς μετ' ἐκείνους ἀπεικάζει ἀποστόλους. ἘΛΑΤΑΣ δὲ λέγει τοὺς

(1) In hunc versum desinit Cod. Vallicellanus, cetera desiderantur.

(2) Sic Cod. Alex. Ceteri κηφάζ.

(3) Vet. Interpr. *abjecti*; & infra in explanatione, *abjectos autem dicit*. Absurde utrobiquc. Legendum *abietes*. Sed melius retinuisset Græcam vocem ἐλάται, propter verbum ἐλαύνεσθαι. *Est autem* ἐλάτη *germen novellum pal-*

CXLIV. DILECTUS MEUS CANDIDUS ET RUBICUNDUS.

CANDIDUS *quia peccati expers*. Peccatum enim non fecit. RUBICUNDUS *autem propter Spiritum Sanctum*, & *propter sanguinem pro ea effusum in salutem*, & *resurrectionem nostram*. I. Petr. II 22.

CXLV. ELECTUS EX DECEM MILLIBUS.

Quod ait: ELECTUS EX DECEM MILLIBUS, *innuit partum Deiparæ non solum ex decem millibus hominum*, *sed etiam Angelorum*, & *Archangelorum*.

CXLVI. CAPUT EJUS AURUM CÆPHAZ.

CAPUT *humanæ figuræ intelligit*; *Sanctos scilicet Patriarchas*, & *justos*, *qui probati instar auri per fidem splendidi facti sunt*. AURUM *vero* CÆPHAZ *nominat*, *quod interpretatur Petra propter soliditatem fidei ipsorum*.

CXLVII. CINCINNI EJUS ELATÆ, NIGRI TANQUAM CORVUS.

CINCINNOS EJUS, *opinor*, *Sanctos Cives intelligit*, & *Apostolos* & *omnes justos*. *Quoniam capiti assimilantur Patriarchæ*, *propterea quod ab eis secundum carnem Christus processit*. *Bene itaque cincinnis assimilat Apostolos*, *qui post eos venerunt*. ELATAS *vero vocat* CINCINNOS *propter-*

ea

mæ, *seu involucrum instar calicis*, *seu vaginulæ fructuum palmæ florentium*. *Porro vagina hac se pandente*, *prorumpunt flosculi numerosi*, *modice densis & longis villis appensi*, *botri magni instar coacervati*. *Huic ergo elatæ*, *sic sua filamenta diffundenti & flosculos ostentanti*, *capillos comparat sponsi*. Menochius ad h. l.

τοὺς ΒΟΣΤΡΥΧΟΥΣ διὰ τὸ ἐν διωγμοῖς ἐλαθῶσθαι αὐτοῦς. τὸ δὲ ΜΕΛΑΝΕΣ ΩΣ ΚΟΡΑΞ, ὑπομιμνήσκει τὴν τῆς κακοπαθείας αὐτῶν πολιτείαν. καὶ τὸν κόρακα ὀνομάζων τὴν ἀμέριμνον αὐτῶν τῆς τροφῆς ἀναγορεύει διαγωγὴν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μακαρίου προφήτου Ἠλία.

Κεφ. ε΄. ιβ΄. ρμη΄. ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΑΥΤΟΥ ΩΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ.

ΟΦΘΑΛΜΟΙ τοῦ μονογενοῦς οἱ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τεταγμένοι ἱερατικοὶ ἄνδρες, οἱ τὴν δωρεὰν τοῦ λουτροῦ ἐγκεχειρισμένοι. ἡ γὰρ δύναμις τοῦ ἁγίου πνεύματος ΠΕΡΙΣΤΕΡΑι ἀπεικάζεται καθὼς ἔχομεν ἐν εὐαγγελίοις· ἢ ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ, περὶ ὧν ὁ Ζαχαρίας λέγειν μοι δοκεῖ· ἑπτὰ οὗτοι ὀφθαλ-
Ζαχαρ. δ΄. ι. μοὶ κυρίου εἰσὶν, οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Κεφ. ε΄. ιβ΄. ρμθ΄. ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΥΔΑΤΩΝ.

Ἀκολούθως τούτοις λέγει εἶτα (1), ἵνα τὸ πλήρωμα τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας τῶν ὑδάτων ἁγιάσῃ. εἶτα ἐπιλέγει·

Κεφ. ε΄. ιβ΄. ρν΄. ΛΕΛΟΥΣΜΕΝΑΙ ΕΝ ΓΑΛΑΚΤΙ, ΚΑΘΗΜΕΝΑΙ ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ.

Ἐν τῇ τῆς ἀκακίας λευκότητι· ἐπὶ πληρώματι τῶν ἐκκλησιῶν, καθεζόμεναι ἐπὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, τὴν ἀγάπην·
Ῥωμ. ιγ΄. ι΄. πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη. ἐπὶ ταύτην καθέζεται τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐπὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πληρώματα.

Κεφ. ε΄. ιγ΄. ρνα΄. ΣΙΑΓΟΝΕΣ ΑΥΤΟΥ ΩΣ ΦΙΑΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΩΜΑΤΟΣ, ΦΥΟΥΣΑΙ ΜΥΡΕΨΙΚΑ.

Τούτου γὰρ ΤΑΣ ΣΙΑΓΟΝΑΣ ΦΙΑΛΑΙΣ ΑΡΩΜΑΤΩΝ εἰκότως ἀπεικάζει ἡ θεία γραφὴ τὴν εὐωδίαν πνευσα-

(1) Suspicor hic deesse ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων.

ea quod ipsi persequutionibus sunt exagitati. Illud vero, NIGRI TANQUAM CORVUS, *in memoriam revocat eorum vitam in passionibus versatam. Et* CORVUM *nominans, vitam prædicat omnis sollicitudinis de victu expertem, quemadmodum in B. Propheta Elia.*

CXLVIII. OCULI EJUS UT COLUMBÆ.

OCULI *Unigeniti, Sacerdotales homines constituti in Ecclesiis, quibus commissum est donum lavacri. Virtus enim Sancti spiritus* COLUMBÆ *assimilatur, ut habemus in Evangeliis. Vel* (significantur) *septem oculi, de quibus Zacharias loqui mihi videtur:* Septem isti sunt oculi Domini, qui respiciunt super omnem terram. Zachar. IV. 10.

CXLIX. SUPER PLENITUDINES AQUARUM.

Consequenter hos dicit esse (SUPER PLENITUDINES AQUARUM) *ut sanctificet plenitudinem aquarum lavacri regenerationis. Deinde subdit;*

CL. LOTÆ IN LACTE, SEDENTES SUPER PLENITUDINES.

In innocentiæ candore: In plenitudine Ecclesiarum, sedentes in plenitudine legis, scilicet in dilectione. Dilectio enim plenitudo legis. *Super hanc sedet Spiritus Sanctus, & super Ecclesiarum plenitudines.* Rom. XIII. 16.

CLI. GENÆ IPSIUS UT PHIALÆ AROMATIS, GERMINANTES UNGUENTA.

Ejus GENAS PHIALIS AROMATUM *apte assimilat sancta Scriptura, quæ suavem olent odorem aromatis fidei.* GER-

S MI-

σάσαις (1) τοῦ τῆς πίστεως ἀρώματος. ΦΥΟΥΣΑΙ ΜΥΡΕΨΙΚΑ, τὰ ἅγια εὐαγγέλια ἀπὸ τοῦ τῆς προφητείας σκευασίας, ἅπερ οἱ χριόμενοι (2) τὰς τῆς ψυχῆς μυρίζονται ῥῖνας, ἵνα τὴν δυσωδίαν ἀποβάλωσιν τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων καὶ μιαρῶν ἐπιθυμιῶν.

Κεφ. ε΄. ιγ΄. ρνβ΄. ΧΕΙΛΗ ΑΥΤΟΥ ΚΡΙΝΑ ΣΤΑΖΟΝΤΑ ΣΜΥΡΝΑΝ ΠΛΗΡΗ.

ΚΡΙΝΟΙΣ γὰρ τῶν λόγων λευκότητα ἀπεικαστέον, οὗτοι γὰρ ΣΤΑΖΟΥΣΙ ΣΜΥΡΝΑΝ ΠΛΗΡΗ τὴν τῶν ἁγίων
Ματθ. ε΄. ι΄. μαρτύρων ταφὴν, λέγοντες· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία.

Κεφ. ε΄. ιδ΄. ρνγ΄. ΧΕΙΡΕΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΡΕΥΤΑΙ ΧΡΥΣΑΙ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ ΘΑΡΣΙΣ.

Σαφῶς ἤδη καὶ φανερῶς ἡ θεία καὶ πνευματικὴ γραφὴ καὶ τὴν ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἥλων τοῦ κυρίου ἀναγορεύει τὴν θέσιν. Ὁπηνίκα ἐτάνυσε τὰς χεῖρας ὁ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· τότε γεγόνασι ΤΟΡΕΥΤΑΙ τοῖς τύποις τῶν ἥλων τορευθεῖσαι. ΧΡΥΣΑΙ δὲ διὰ τὴν καθαρότητα, καὶ διὰ τὸ ἀναμάρτητον. τὸ δὲ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ ΘΑΡΣΙΣ περιφανῶς ἤδη τὸ πλήρωμα τῆς τῶν ἐθνῶν ἐπιστροφῆς προμηνύει. ΘΑΡΣΙΣ γὰρ ἑρμηνεύεται ἐπιστροφὴ χαρᾶς. Χριστοῦ γὰρ τανύσαντος ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας, ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν ἡ ἐκ-
Ψαλ. νζ΄. α΄. κλησία μετὰ χαρᾶς λέγουσα· ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου
Ψαλ. ιζ΄. η΄. ἐλπιῶ. καὶ πάλιν· ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με.
Ψαλ. ϟε΄. α΄. καὶ, δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ.

Κεφ. ε΄. ιε΄. ρνδ΄. ΚΟΙΛΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΥΞΙΟΝ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΝ ΕΠΙ ΛΙΘΟΥ ΣΑΠΦΕΙΡΟΥ.

ΚΟΙΛΙΑΝ, οἶμαι, τοῦ λόγου τὸ τῶν ἁγίων λέγει χορὸν, καθαρὸν καθάπερ ΠΥΞΙΟΝ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΝ, ῥύπον μὴ

δεχό-

(1) Sic emendavi. Barb. & meus πνεύσαι.

MINANTES UNGUENTA, *sacra Evangelia ex Prophetarum apparatu, quibus qui inunguntur, nares animæ unguento oblinunt, ut carnalium cupiditatum, & nefariæ concupiscentiæ fœtorem arceant.*

CLII. LABIA EJUS LILIA STILLANTIA MYRRHAM PLENAM.

LILIIS *enim assimilandus sermonum candor. Hi enim* STILLANT MYRRHAM PLENAM, *sanctorum Martyrum sepulturam, dicentes*: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum. *Matth. v. 10.*

CLIII. MANUS EJUS TORNATILES AUREÆ THARSIS.

Luculenter jam, & aperte sacra, & spiritualis Scriptura clavorum in Cruce Domini positionem enunciat. Quando expandit manus Dominus noster Jesus Christus in Cruce, tunc facta SUNT TORNATILES, *impressionibus clavorum tornatæ.* AUREÆ *vero propter nitorem, & innocentiam omnis peccati expertem.* PLENÆ THARSIS. *Manifeste jam complementum conversionis Gentium prophetice indicat.* THARSIS *enim interpretatur conversio gaudii. Christo enim extendente manus in Cruce, Ecclesia se convertit ad ipsum cum gaudio dicens*: In umbra alarum tuarum sperabo. *Psal. LVI. 2.*
Et rursus. In umbra alarum tuarum proteges me. *Et*, *Psal. XVI. 10.*
venite exultemus Domino. *Psal. XCIV. 1.*

CLIV. VENTER EJUS PYXIS EBURNEA SUPER LAPIDEM SAPPHIRUM.

VENTREM, *opinor, Verbi appellat chorum Sanctorum purum velut pyxidem eburneam, quæ sordes non contrahit, su-*

(2) Legendum χελιδόνιοι.

δεχόμενον, ἐφ' οὗ πυξίου πνευματικοῦ (1) κοδίκελλοι γράφονται οὐκ ἐπιγείας ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπουρανίου βασιλείας. τὸ δὲ ΕΠΙ ΛΙΘΟΥ ΣΑΠΦΕΙΡΟΥ, οἶμαι, ἐπειδήπερ ὁ σάπφειρος, ᾧ πλησιάζει, τοῦτο πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπᾷ· οὕτως καὶ τῶν ἁγίων οἱ χοροὶ μεθ' ἑαυτῶν τοὺς πλησιάζοντας αὐτῶν τῇ διδασκαλίᾳ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν ἀνάγουσι (2) βασιλείαν.

Κεφ. ε'. ιε'. ρνε'. ΚΝΗΜΑΙ ΑΥΤΟΥ ΣΤΥΛΟΙ ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΙ.

Αἱ ΚΝΗΜΑΙ τὸ πᾶν βαστάζουσι τοῦ σώματος, καθάπερ καὶ οἱ ἀπόστολοι στύλων δίκην τὴν πᾶσαν βαστάζουσιν ἐκκλησίαν. ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΙ δὲ κέκληνται διὰ τὴν στερρότητα, διὰ τὴν ἑδραιότητα, διὰ τὴν καθαρότητα. ταῦτα γὰρ πάντα τοῖς ἁγίοις πρέπουσιν ἀποστόλοις διὰ τὸ στερέμνιον τῆς πίστεως.

Κεφ. ε'. ιε'. ρνϛ'. ΤΕΘΕΜΕΛΙΩΜΕΝΟΙ ΕΠΙ ΒΑΣΕΙΣ ΧΡΥΣΑΣ.

Ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς.

Κεφ. ε'. ιε'. ρνζ'. ΕΙΔΟΣ ΑΥΤΟΥ ΩΣ ΛΙΒΑΝΟΣ, ΕΚΛΕΚΤΟΣ ΩΣ ΚΕΔΡΟΙ.

Τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῖς πάλαι δικαίοις ὅμοιον.

Κεφ. ε'. ιϛ'. ρνη'. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ (3), ΚΑΙ ΟΛΟΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑ.

Ἀναλογίζου δὲ τῆς γλυκύτητος ΤΟΥ ΦΑΡΥΓΓΟΣ αὐτοῦ τὰ μελισταγῆ ῥήματα ἐκ τῶν θείων γραφῶν κἂν ἐκ μέρους· οὐ γὰρ ὅλα δυνήσει. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ, ΚΑΙ ΟΛΟΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑ· (Ματθ. ια'. κη'.) δεῦτε λέγων οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΑ-

(1) Lege πνευματικοί.

(2) Vet. Interpr. *Sic ergo & Sanctorum chorus appropinquantes sibi per fidem & justitiam haurit ad Ca-*

per qua spirituales codicilli scribuntur non terreni principatus sed regni cælestis. *Illa verba*, SUPER LAPIDEM SAPPHIRUM, *id puto significare, quod quemadmodum sapphirus, quidquid prope sibi est, ad se trahit, ita Sanctorum ebori eos deducunt secum ad Regnum Cælorum, qui accedunt ad eorum doctrinam*.

CLV. CRURA EJUS COLUMNÆ MARMOREÆ.

CRURA *totum corpus portant, quemadmodum Apostoli veluti columnæ universam portant Ecclesiam*. MARMOREÆ *vero appellantur propter firmitudinem, propter stabilitatem, propter puritatem. Hæc enim omnia sunt in Apostolis propter fidei soliditatem*.

CLVI. FUNDATÆ SUPER BASES AUREAS.

Id est super Dei mandata.

CLVII. SPECIES EJUS UT LIBANUS, ELECTUS UT CEDRI.

Ipsius Christi humanitatem adsimilat veteribus justis.

CLVIII. GUTTUR EJUS DULCEDO, ET TOTUS DESIDERIUM.

Æstimato mellistua verba dulcedinis GUTTURIS *ejus ex sacris Scripturis saltem aliqua ex parte, neque enim omnia poteris*. GUTTUR EIUS DULCEDO, *& totus desiderium*. Venite, *inquit*, qui laboratis & onerati estis, *Matth. XI. 28.* & ego reficiam vos. GUTTURIS EJUS DULCEDO. Confide

los. Parum feliciter.

(3) Aldina sic, & ita legit Vet. Interpres. Ceteri impressi habent γλυκασμοί.

Ματθ. θ'. β'. ΚΑΣΜΟΣ. θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
Ἰωάν. ε'. η'. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ. ἔγειρε ἴσω, καὶ ἆρον τὸν κράββατον· καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. ΚΑΙ ΟΛΟΣ φησὶν ΕΠΙΘΥΜΙΑ.
Λουκ. κβ'. ιε'. ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν.

Κεφ. ε'. ιϛ'. ρνθ'. ΟΥΤΟΣ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΟΥΤΟΣ ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ διὰ τὴν τῶν πατέρων γενεαλογίαν· ΠΛΗΣΙΟΝ δὲ, διότι ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς ἐπλησίασεν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ φιλανθρωπίαν.

Κεφ. ϛ'. α'. ρξ'. ΠΟΥ ΑΠΗΛΘΕΝ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙΝ;

Ἐπερωτῶσιν αἱ θυγατέρες Ἱερουσαλήμ· ΠΟΥ ΑΠΗΛΘΕΝ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙ; τουτέστι τὴν ἐκκλησίαν ἐν ταῖς δώδεκα φυλαῖς.

Κεφ. ϛ'. α'. ρξα'. ΠΟΥ ΑΠΕΒΛΕΨΕΝ (1) Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ; ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΟΜΕΝ ΑΥΤΟΝ ΜΕΤΑ ΣΟΥ;

Σοφον. β. γ'. Ζητήσατε, φησὶ, τὸν κύριον πάντες οἱ ταπεινοὶ τῆς γῆς.
Ἰεζεκ. με'. θ'. πῶς δὲ ζητήσεται; ἐργάζεσθε κρίμα καὶ δικαιοσύνην ποιήσατε. οὕτως ἀπὸ τῆς νύμφης ὁ νυμφίος ζητεῖται. ὅμως ἐπερωτωμένη λέγει·

Κεφ. ϛ'. β'. ρξβ'. ΚΑΤΑΒΗΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ (2) ΕΙΣ ΚΗΠΟΝ ΑΥΤΟΥ.

Τὴν τοῦ κυρίου εἰς τὸν ᾅδην κάθοδον οἶμαι λέγει· ἡ γὰρ ἀκολουθία τοῦτο σημαίνει. λέγει γάρ·

ρξγ'. ΕΙΣ

(1) Barber. & meus ἀπῆλθεν. Restitui ἀπέβλεψεν, ut est in Cod. Vallic., & in Sacr. Bibl. impressis omnibus, & sic legit etiam Vetus Interpres.

(2) Vat. edit. habet ἀδελφιδός

de fili dimittuntur tibi peccata tua. GUTTUR EJUS DULCEDO. Surge igitur, & tolle grabatum tuum, *& quæcumque his similia*. ET TOTUS, *inquit*, DESIDERIUM. Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum. *Matth. IX. 2.* *Luc. XXI. 15.* *Joan. V. 8.*

CLIX. HIC FRATERNUS MEUS, ET HIC PROXIMUS MEUS, FILIÆ HIERUSALEM.

FRATERNUS *propter parentum genealogiam*. PROXIMUS, *quia e Cælo delapsus accessit ad Ecclesiam amore impulsus erga homines*.

CLX. QUO ABIIT FRATERNUS TUUS PULCHRA IN MULIERIBUS?

Interrogant Filiæ Hierusalem, QUO ABIIT FRATERNUS TUUS PULCHRA IN MULIERIBUS? *hoc est Ecclesiam* (interrogant) *pulchram inter duodecim tribus*.

CLXI. QUO RESPEXIT FRATERNUS TUUS? ET QUÆREMUS EUM TECUM.

Quærite, *inquit Scriptura*, Dominum omnes humiles terræ. *Quomodo quærite?* Operamini judicium, facite justitiam. *Sic a sponsa quæritur sponsus. Tamen interrogata respondet*: *Sophon. II. 3.* *Ezech. XLV 9.*

CLXII. DESCENDIT IN HORTUM SUUM FRATERNUS MEUS.

Domini descensum ad Inferos puto significare. Id enim ostenditur ex sequentibus. Ait enim.

CLXIII. AD

μυ κατέβη εἰς κῆπον, & hanc lectionem agnoscit Vet. Interpres. Nec alia lectio reperitur in ceteris editionibus, & Mss.

Κεφ. ς΄. β΄. ρξγ΄. ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ ΤΟΥ ΑΡΩΜΑΤΟΣ.

Οἱ πάλαι δίκαιοι, οἱ πρὸ τῆς παρουσίας πατριάρχαι, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, Νῶε καὶ Ἰώβ, καὶ Δανιὴλ, Δαβὶδ, καὶ Σαμουὴλ, Ἐλισσαῖος καὶ πάντες οἱ καθ' ἑξῆς. οὗτοι πάντες ΦΙΑΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΩΜΑΤΟΣ· οἵτινες ἀρωμάτων δίκην πνέουσι τὰ δικαιώματα. ὅτι γὰρ εἰς ᾅδην κατελθὼν εἰς τὸν παράδεισον εἰσῆλθε, μαρτυρεῖ μοι αὐτὸς κύριος, λέγων
Λουκ. γ΄. μγ΄. τῷ λῃστῇ· σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. κῆπος (1) δηλονότι ὁ τοῦ Θεοῦ παράδεισος.

Κεφ. ς΄. β΄. ρξδ΄. ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΝ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ, ΚΑΙ ΣΥΛΛΕΓΕΙΝ ΚΡΙΝΑ.

Τὰς κατὰ τόπον ἐκκλησίας. εἰ μὴ γὰρ πρῶτον εἰς τὸν ἕνα κῆπον κατέβη, καὶ τὰ τοῦ θανάτου συνέκλασε κέντρα, οὐκ ἐποίμανεν ἐν κήποις, τουτέστιν ἐν ταῖς κατὰ τόπον ἐκκλησίαις. πρόσεχε δὲ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν λεγομένων. εἰς μὲν τὸν ἕνα κῆπον καταβαίνειν λέγεται. μετέπειτα δὲ οὐκέτι ποιμαίνειν ἐν κήπῳ φησίν· ἀλλὰ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΝ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ, ὅπερ ἐστὶν ἐν ταῖς κατὰ τόπον ἐκκλησίαις. ΣΥΛΛΕΓΕΙΝ ΚΡΙΝΑ, τουτέστι τὰς τῶν ἁγίων (2) γραφὰς διὰ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. εἶτα ἡ ἀκολουθία τόδε τὸ λόγιον συνίστησι.

Κεφ. ς΄. γ΄. ρξε΄. ΕΓΩ ΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΩ ΜΟΥ, ΚΑΙ Ο (3) ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ.

Ἐγὼ αὐτῷ τοὺς ὕμνους, αὐτὸς ἐμοὶ τοὺς ἐπαίνους. ὑμνεῖ γὰρ ἡ νύμφη· καὶ πάλιν ἐπαινεῖται. ἐγὼ αὐτῷ τὰς πράξεις τῆς δικαιοσύνης, καὶ αὐτὸς ἐμοὶ τοὺς μισθοὺς τῶν κατορθωμάτων.

(1) Vet. Interpr. male hæc reddit; ait enim: *Græce enim hortus paradisus appellatur*. Non illud dicit Philo; nec ad rem facit, quod hortus græce παράδεισος appelletur; quamquam hæc vox

CLXIII. AD PHIALAS AROMATIS.

Veteres justi; patriarchæ, qui præcesserunt Domini adventum, Abraham, Isaac, & Jacob; Noe, & Job, & Daniel; David, & Samuel; Elisæus, & omnes, qui deinceps fuerunt. Hi omnes sunt PHIALÆ AROMATIS; *qui aromatum instar spirant justificationes. Quod autem ad Inferos cum descendisset, in Paradisum sit ingressus, id mihi testatur ipse Dominus qui latroni*, Hodie, *inquit*, mecum eris in Paradiso. *Hortus nimirum Dei Paradisum significat.* Luc. XXIII. 43.

CLXIV. PASCERE IN HORTIS, ET COLLIGERE LILIA.

Hoc est Ecclesias diversis in locis fundatas. Nisi enim primum in unum hortum descendisset, & mortis aculeos contrivisset, non pasceret in hortis, idest in Ecclesiis per diversa loca dispersis. Adjicito etiam animum ad ea, quæ accurate hic dicuntur. Dicitur enim in unum hortum descendisse. Deinde non amplius dicit PASCERE IN HORTO: *sed* PASCERE IN HORTIS, *idest in diversis Ecclesiis*. COLLIGERE LILIA, *hoc est Sanctorum scripturas per humanas actiones. Deinde quæ sequuntur hoc eloquium confirmant.*

CLXV. EGO FRATERNO MEO, ET FRATERNUS MEUS MIHI.

Ego illi hymnos, ille mihi laudes. Laudat enim sponsa, & vicissim laudatur. Ego illi actiones justitiæ, & ille mihi mercedem bonorum operum. Ecce enim merces in

T fa-

Persica est, ut constat ex Xenoph. Œcon. cap. IV. n. 13. & pluribus aliis ll. in K. Π. & περὶ 'Αναβ. Id autem vult Philo, horti nomine hoc in loco intelligi Dei Paradisum.

(2) Locus manifeste depravatus: forte legendum τὰς τῶν ἁγίων πράξεις.

(3) Lectio Cod. Alex. cum articulo ὁ.

Ησαΐ. μ'. ι'. ια'. των. Ἰδοὺ γὰρ (1) ὁ μισθὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ· ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας.

Κεφ. ϛ'. γ'. ρξϛ'. Ο ΠΟΙΜΑΙΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΡΙΝΟΙΣ.

Ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ λευκότητι τῶν ἁγίων προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων.

Κεφ. ϛ'. δ'. ρξζ' ΚΑΛΗ Η (2) ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ ΩΣ ΕΥΔΟΚΙΑ (3), ΕΚΛΕΚΤΗ (4) ΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

Ψαλ. πγ'. α'. Ηὐδόκησας κύριε τὴν γῆν σου. δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ
Λουκ. β'. ιδ'. ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. εὐδοκία δέ ἐστιν ἑκουσιότης, καθὼς καὶ ἑτέρα λέγει γραφή· ἐν ἑκουσιασμοῖς (5) εὐλογεῖτε τὸν Θεόν. λέγων οὖν ΕΥΔΟΚΙΑ τὸ ἑκούσιον αὐτῆς ἔδειξε, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ νυμφίου εὐδοκίαν. ΩΡΑΙΑ ΩΣ
Ἑβρ. ιβ'. κβ'. ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ, ὡς ἡ ἐπουράνιος πόλις. προσεληλύθατε γάρ φησι, Σιὼν ὄρει καὶ Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ. ὅταν γὰρ αὐτὴν ΩΡΑΙΑΝ εἴπῃ ΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀφομοιοῖ τοῖς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλοις, διά τε τὴν τῆς παρθενίας ὡραιότητα, καὶ διὰ τὴν τῆς ὑπακοῆς εὐπείθειαν.

Κεφ. ϛ'. δ'. ρξη'. ΘΑΜΒΟΣ ΩΣ ΤΕΤΑΓΜΕΝΑΙ.

ΘΑΜΒΟΣ γάρ ἐστι τὰς ἀπαντώσας πάσας ψυχὰς
Πραξ. ιγ'. μη'. τῶν πιστῶν. ἐπίστευσαν γάρ φησιν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ρξθ'. ΑΠΟ-

(1) Locus Iſaiæ ſic ſe habet in Sacris Bibliis ἰδοὺ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ, *ecce merces ejus cum eo, & opus in conſpectu illius*. Vet. Interpres habuiſſe videtur in ſuo Cod. εἰς πρόσωπον vertit enim *ante faciem ejus*.

(2) Vat. edit. καλὴ εἶ ἡ πλ. & h. lect. ſequitur Vet. Interpres.

(3) Vetus Interpres vertit *tam-*

faciem tuam; & opus coram eo. Quemadmodum Pastor pascet gregem suum, & brachio suo congregabit agnos. *Isai. XL. 10. 11.*

CLXVI. QUI PASCIT IN LILIIS.

Ideſt in albedine Sanctorum Prophetarum & Apoſtolorum.

CLXVII. PULCHRA ES PROXIMA MEA SICUT BENEPLACITUM, SPECIOSA UT HIERUSALEM.

Benedixiſti Domine terram tuam. Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax in hominibus beneplacitum. *Beneplacitum autem eſt, cum quis voluntarie quidpiam facit, quemadmodum & alia dicit Scriptura*; In voluntariis benedicite Deum. *Dicens igitur* BENEPLACITUM, *voluntarium ipſius oſtendit, & beneplacitum erga ſponſum.* SPECIOSA UT HIERUSALEM, *ut Cæleſtis Civitas*. Acceſſiſtis enim ad montem Sion, & cæleſtem Hieruſalem. *Cum enim dicit* SPECIOSAM UT HIERUSALEM, *filios ſuos aſſimilat Angelis, qui in cælis ſunt, propter virginitatis pulchritudinem, & obedientiæ obſequium.* *Pſal. LXXXIV. 1. Luc. II. 14. Hebr. XII. 22.*

CLXVIII. PAVOR UT ORDINATÆ.

PAVOR *enim* (ſc. ſtupor) *eſt fidelium animas videre ordinem ſervantes: ait enim ſcriptura*: Crediderunt quicumque ordinati erant ad vitam æternam. *Act. XIII. 48*

T 2 CLXIX. AVER-

quam complacens. Videtur habuiſſe lectionem Symmachi, quæ eſt ἐδοκήθη.

(4) Ἐκλεκτή. Nulli libri habent hanc lectionem. Vatic. edit. exhibet ὡραία, quam lectionem agnoſcit Vet. Interpr., & ipſe Philo in explanatione hujus verſus.

(5) Locum hunc in Sacris Bibliis reperire mihi non licuit.

Κεφ. ς'. ι'. ρξθ'. ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ ΟΦΘΑΛΜΟΥΣ ΣΟΥ ΑΠΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΟΥ, ΟΤΙ ΑΥΤΟΙ ΕΝΕΠΤΕΡΩΣΑΝ ΜΕ.

ΟΙ ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ φησὶν, ἐμὰς ὁδοὺς τηρείτωσαν· ἐμοὶ προσεχέτωσαν οἱ ἔνδον ὀφθαλμοὶ οἱ τῆς καρδίας· ὅτι αὐτοὶ ἐνεπτέρωσάν με. ἡ τῶν ἔξω ὀφθαλμῶν σεμνότης, καὶ ὁ τῶν ἔνδον πρὸς ἐμὲ σκοπὸς σου, αὐτὸς εἰς (1) μέσον τὸν πόθον ἤγαγεν.

Κεφ. ς'. ι'. ρο'.. ΤΡΙΧΩΜΑ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΑΙΓΩΝ, ΑΙ ΑΝΕΚΑΛΥΦΘΗΣΑΝ (2) ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ.

Τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ πρὸ μὲν τῆς πίστεως ἀπεικάζετο (3) τῇ ἀγέλῃ τῶν αἰγῶν. ἀλλὰ φησὶν· ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ, ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ τῆς κατοικίας τῆς μαρτυρίας. διὸ καὶ τοὺς ὀδόντας εὐθὺς λέγει· ἵνα τὴν ὁμολογίαν σημαίνει τὴν ἐπὶ σταυροῦ.

Κεφ. ς'. ς'. ροα'. ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΚΕΚΑΡΜΕΝΩΝ.

ΚΕΚΑΡΜΕΝΟΥΣ δὲ αὐτοὺς λέγει διὰ τὸ ἀπεκδύ-
Κολασ. γ'. θ'. σασθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐπὶ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας. τοῦτο σαφῶς ἡ ἀκολουθία δείκνυσιν· λέγει γάρ·

Κεφ. ς'. ς'. ροβ'. ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΥΤΡΟΥ, ΑΙ ΠΑΣΑΙ ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΑΙ, ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ.

ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΙ γὰρ αἱ τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰληφυῖαι διά.

(1) Legendum puto εἰς μέσον τὸν πόθον, vel potius εἰς μέσου τὸν πόθ.

CLXIX. AVERTE OCULOS TUOS E REGIONE MEI QUONIAM IPSI EXCITAVERUNT ME.

OCULI TUI, *inquit, vias meas observent. In me intendant oculi interni cordis tui. Quoniam ipsi excitaverunt me. Exteriorum oculorum honestas, & interiorum* (oculorum) *intentio in me tua, desiderium tui injecit in me.*

CLXX. CAPILLAMENTUM TUUM SICUT GREGES CAPRARUM, QUÆ REVELATÆ SUNT E GALAAD.

Multitudo populi ante fidem assimilatur gregi caprarum. Sed ait: QUÆ ASCENDERUNT DE GALAAD, *hoc est de habitatione testimonii; propterea dentes statim nominat, ut Crucis confessionem ostendat.*

CLXXI. DENTES TUI SICUT GREGES DETONSARUM.

DETONSOS *ipsos dicit propterea quod* exuerunt veterem hominem cum actibus suis, & concupiscentiis *in lavacro regenerationis. Id luculenter ostendunt, quæ sequuntur: ait enim:* Colossen. III. 9.

CLXXII. QUÆ ASCENDERUNT DE LAVACRO, OMNES GEMELLOS HABENTES, ET INFOECUNDA NON EST IN EIS.

GEMELLOS *enim habent animæ, quæ per baptismum Spi-*

(2) Sic videtur legisse Vet. Int. & Compl. ἀνέβησαν. Vatic. habet ἀνεφάνησαν. Aldina

(3) Lege ἀπεκδύσητε.

διὰ τοῦ βαπτίσματος ψυχαί· ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ. γεννήματα γὰρ καλὰ τοὺς τῶν δικαιωμάτων ἔχουσι καρπούς.

Κεφ. ϛʹ. ϛʹ. ρογʹ. ΩΣ ΣΠΑΡΤΙΟΝ ΚΟΚΚΙΝΟΝ (1) ΧΕΙΛΗ ΣΟΥ.

Τὴν μετάνοιαν τὴν ἐπὶ τῆς Ραὰβ διὰ ΤΟΥ ΣΠΑΡΤΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ, οὗ ἐκρέμασε σημείου ἀπὸ τῆς θυρίδος ἀπὸ σημείου (2) ἔοικεν ὁ λόγος, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν· καὶ τὴν ὁμολογίαν τὴν ἐπὶ τῆς τριάδος πίστεως. ἐπάγει δέ·

Κεφ. ϛʹ. ϛʹ. ροδʹ. ΚΑΙ Η ΛΑΛΙΑ ΣΟΥ ΩΡΑΙΑ.

Ὅπερ ἐστὶν ἡ ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὡραιότητα (3) βοῶσα.

Κεφ. ϛʹ. ζʹ. ροεʹ. ΩΣ ΛΕΠΥΡΟΝ ΤΗΣ ΡΟΑΣ ΜΗΛΟΝ ΣΟΥ.

Διὰ τὸ ὁμοιόχροον τῷ τοῦ Χριστοῦ αἵματι.

Κεφ. ϛʹ. ζʹ. ροϛʹ. ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ.

Τὴν γὰρ σιωπὴν αὐτῆς ἔργον (4) ὁρίζεται κάλλος. σιωπώσης γὰρ αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀπρεπῶν ῥημάτων, βοώσης δὲ αὐτῆς τὴν τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν, καὶ τὰ αὐτῆς σύμβουλα ῥήματα τῶν τοῦ κυρίου προσταγμάτων.

Κεφ. ϛʹ. ηʹ. ροζʹ. ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΕΙΣΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ ΚΑΙ ΟΓΔΟΗΚΟΝΤΑ ΠΑΛΛΑΚΑΙ.

ΕΞΗΚΟΝΤΑ οἶμαι λέγει τὰς πρὸ τῆς περιτομῆς δικαίας ψυχὰς τῶν τε πατριαρχῶν, καὶ τῶν ἐξαρχῆθεν. διὸ καὶ

(1) Vatic. edit. τὸ κόκκινον. (2) Lego ἀποσημαίνει ὡς ἔοικεν.

Spiritum Sanctum acceperunt. ET INFOECUNDA NON EST IN EIS. *Prolem enim habent bonam, nimirum justificationum fructus*.

CLXXIII. SICUT FUNICULUS COCCINEUS LABIA TUA.

Verba hæc significare videntur pœnitentiam, quam Raab ostendit per COCCINEUM FUNICULUM, *quem in signum a fenestra suspendit: Confessionem etiam* (significate videntur) *fidei de sancta Trinitate. Subdit enim*,

CLXXIV. ET LOQUELA TUA SPECIOSA.

Idest confessio, quæ Orthodoxæ fidei rectitudinem prædicat.

CLXXV. SICUT CORTEX MALI PUNICI GENA TUA.

Propter similitudinem coloris cum sanguine Christi.

CLXXVI. EXTRA TACITURNITATEM TUAM.

Silentium enim illius alia definitur esse pulchritudo. Tacet enim ab indecoris verbis, alta voce Christi confessionem profitetur, &, quæ cum illa consentiunt, verba præceptorum Domini.

CLXXVII. SEXAGINTA SUNT REGINÆ, ET OCTOGINTA CONCUBINÆ,

SEXAGINTA, *opinor, vocat animas ante Circumcisionem justas Patriarcharum, & eorum, qui fuerunt ab ini-*

(3) Legendum puto ὀρθότητα.

(4) Legendum ἔτερον, ut habet Cod. Auximanus.

ἔτι βασιλίσσας αὐτὰς ὀνομάζει· ὀγδοήκοντα δὲ παλλακὰς τὰς μετὰ τὴν περιτομὴν τῶν ἐπικεκρυμμένων (1) προφητῶν ψυχάς.

Κεφ. ς΄. η΄. ροη΄. ΑΛΛΑ (2) ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΔΕΣ, ΩΝ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΑΡΙΘΜΟΣ.

Πᾶσαι μὲν τῆς ἀπ' αἰῶνος δικαίων ψυχαί.

Κεφ. ς΄. η΄. ροθ΄. ΜΙΑ ΕΣΤΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΤΕΛΕΙΑ ΜΟΥ.

Μία ἐστὶν αὕτη ἡ ἁγία ἐκκλησία, ἡ τὸ μὲν ἀκέραιον τῆς ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ ἔχουσα· τὴν δὲ τελείαν φρόνησιν τῆς οὐρανίου σοφίας λαχοῦσα.

Κεφ. ς΄. η΄. ρπ΄. ΜΙΑ ΕΣΤΙ Τῌ ΜΗΤΡΙ ΑΥΤΗΣ.

Τουτέστι τῇ ἐπουρανίῳ σοφίᾳ, τῇ ἀμέμπτῳ σαρκὶ τοῦ Χριστοῦ.

ρπα΄. ΕΚΛΕΚΤΗ ΕΣΤΙ Τῌ ΤΕΚΟΥΣῌ ΑΥΤΗΝ.

Ἐν τῷ ἀναγεννᾶσθαι αὐτὴν διὰ τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας.

Κεφ. ς΄. θ΄. ρπβ΄. ΕΙΔΟΣΑΝ ΑΥΤΗΝ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ, ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ, ΚΑΙ (3) ΠΑΛΛΑΚΑΙ ΑΙΝΕΣΟΥΣΙΝ (4) ΑΥΤΗΝ.

Ματθ. ιγ. ιζ΄. Πολλοὶ γὰρ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Κεφ. ς΄. ι΄. ρπγ΄. ΤΙΣ ΑΥΤΗ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ (5) ΩΣΕΙ ΟΡΘΡΟΣ;

Ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ σκότους εἰς φῶς. ὡς καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ εἶδεν

αὐτὴ

(1) Prophetas intelligit obſcurioris nominis, quos Videntes appellat Scriptura. Eorum paſſim mentio fit in libris Regum. Hi non ita clari, ut IV. Majores Prophetæ, & XII. Minores, qui celebres prophetias ediderunt. Vet. Int. vertit, *qui non aperte prophetaverunt*, quaſi legerit ἐπικεκρυμμένως προφητευσάντων.

(2) Ἀλλὰ non eſt in ſacro textu, neque eam agnoſcit Vetus Interpres Hæc vox derivavit ex voce παλλακαὶ, in quam deſi-

initio. Propterea eas vocat Reginas. Octoginta vero Concubinas vocat animas prophetarum obscuri nominis, qui fuerunt post Circumcisionem.

CLXXVIII. ET ADOLESCENTULÆ QUARUM NON EST NUMERUS.

Omnes quidem a seculo animæ justorum.

CLXXIX. UNA EST COLUMBA MEA PERFECTA MEA.

Una est ipsa sancta Ecclesia, quæ simplicitatem quidem habet COLUMBÆ; *perfectam vero prudentiam sortita est cælestis sapientiæ.*

CLXXX. UNA EST MATRI SUÆ.

Hoc est cælesti Sapientiæ, inculpatæ carni Christi.

CLXXXI. ELECTA EST EI, QUÆ PEPERIT IPSAM.

Tum cum per lavacrum regenerationis renata est.

CLXXXII. VIDERUNT EAM FILIÆ, ET BEATAM PRÆDICABUNT EAM REGINÆ, ET CONCUBINÆ LAUDABUNT EAM.

Multi enim prophetæ, & justi desiderarunt videre quæ vos videtis, & non viderunt; & audire, quæ auditis, & non audierunt. *Matth XIII. 17.*

LXXXIII. QUÆ EST ISTA, QUÆ PROCEDIT SICUT AURORA?

Idest e tenebris ad lucem, quemadmodum in Isaia

V *ipsa*

nit proxime superior versiculus. Legendum καὶ νεάνιδες sine ἀλλὰ.

(3) Sic Alex. Cod. Vaticana editio habet καίγε.

(4) Vatic. edit. καὶ αἰνέσουσιν, quam voculam καὶ agnoscit Vetus Interpres.

(5) Ed. Vat. ἐκκύπτουσα. Schol. habent ἀναβαίνουσα.

Ἡσαΐ. κϛ΄. θ΄. αὐτὴ λέγειν· ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρὸς σε ὁ Θεὸς, διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς.

Κεφ. ϛ΄. ι΄. ρπδ΄. ΚΑΛΗ ΩΣ ΣΕΛΗΝΗ, ΕΚΛΕΚΤΗ ΩΣ Ο ΗΛΙΟΣ.

ΣΕΛΗΝΗι αὐτὴν ἀπεικάζει διὰ τὸ φθίνειν ἐν πειρασμοῖς· ἀνανεοῦσθαι δὲ τῇ νίκῃ. ΣΕΛΗΝΗΝ αὐτὴν ἀπεικάζει διὰ τὸ ἐκλείπειν ἐν θανάτῳ· ἀνανεοῦσθαι δὲ ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ΕΚΛΕΚΤΗ δὲ πάλιν ΩΣ Ο ΗΛΙΟΣ διὰ τὴν τῆς πίστεως λαμπρότητα, καὶ διὰ τὸ κάλλος τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ὅπερ ἔχει παρ᾽ αὐτοῦ λαβοῦσα.

Κεφ. ϛ΄. ι΄. ρπε΄. ΘΑΜΒΟΣ ΩΣ ΤΕΤΑΓΜΕΝΑΙ.

Τὸ μὲν ΘΑΜΒΟΣ, οἶμαι, διὰ τὰς θεοσημείας τῶν
ἀποστόλων, καὶ ἐκ τοῦ ἐκθαμβεῖσθαι τοὺς δήμους, ὁρῶντας τὸν ἐν
Πραξ. γ΄. η΄. γενετῇ (1) χωλὸν ἀλλόμενον, καὶ περιπατοῦντα· τὴν δὲ Δορ-
αὐτόθι. θ΄. μ΄. κάδα ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένην· καὶ τὴν σκιὰν Πέτρου τοὺς ἀσθε-
αὐτόθι. ε΄. ιε΄. νοῦντας ἰωμένην. Ταῦτα βλέποντες ἐθαμβοῦντο, καὶ ἐπίστευον
Πραξ. ιγ΄. μη΄. ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Κεφ. ϛ΄. ια΄. ρπϛ΄. ΕΙΣ ΚΗΠΟΝ ΚΑΡΥΑΣ ΚΑΤΕΒΗΝ ΙΔΕΙΝ ΕΝ ΓΕΝΝΗΜΑΤΙ (2) ΤΟΥ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ.

ΚΗΠΟΝ ΚΑΡΥΑΣ τοὺς ἱερεῖς οἶμαι λέγειν, καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ· τὴν ἐξ οὐρανοῦ κάθοδον τοῦ μονογενοῦς προφητεύων. κῆπον γὰρ καρύας καλῶς εἶπε τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὸ ἱερόν· ἐπειδήπερ ἡ ἀαρωνίτης ῥάβδος τὴν σημασίαν ἔχουσα τῆς ἱερωσύνης ἐξήνθησε. ΚΑΡΥΑ ΕΝ ΓΕΝΝΗΜΑΤΙ ΤΟΥ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους· περὶ οὗ οἶμαι καὶ
Ψαλ. ρκδ΄. δ΄. τὸν Δαβὶδ λέγειν· χείμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τοὺς πει-
ρασμοὺς αἰνιττόμενος.

ρπζ΄. ΙΔΕΙΝ

(2) Melius ἐκ γενετῆς.

ipsa dicit: Ex nocte surgit diluculo spiritus meus ad te Deus, quoniam lumen præcepta tua super terram. *Isai. xxvi. 9.*

CLXXXIV. PULCHRA UT LUNA, ELECTA UT SOL.

LUNÆ *eam assimilat propterea quod deficit in tentationibus, renovatur in victoria.* LUNÆ *eam assimilat propterea quod deficit in morte, renovatur in resurrectione justorum.* ELECTA *vero rursus* UT SOL *propter fidei splendorem, & propter pulchritudinem Solis justitiæ, quam ab eo acceptam habet.*

CLXXXV. PAVOR UT ORDINATÆ.

PAVOR, *opinor, propter signa divina Apostolorum, & eo quod populi stupore perculsi sunt videntes claudum a nativitate exilientem, & ambulantem, & Dorcadem a mortuis excitatam, & umbram Petri infirmos sanantem. Hæc videntes stupebant, &* credebant quotquot ordinati erant ad vitam æternam. *Act. III. 8.* *Ibid. IX. 40.* *Ibid. V. 15.* *Act. XIII. 48.*

CLXXXVI. IN HORTUM NUCIS DESCENDI VIDERE IN GENIMINE TORRENTIS.

HORTUM NUCIS, *ut arbitror, dicit Sacerdotes, & Scribas populi, descensum de Cælis Unigeniti prophetans. Hortus enim nucis bene appellavit Hierusalem, & Templum; quandoquidem virga Aaronis Sacerdotii significationem habens floruit.* NUX IN GENIMINE TORRENTIS *in tempore Passionis, de quo, ut existimo, David dicit*: Torrentem pertransivit anima nostra, *innuens tentationes*; *Psal. CXXIII. 5.*

V 2 CLXXXVII. VI-

(2) Sic Cod. Alex. Editio Vatic. habet γεννήμασι.

Κεφ. ϛ'. ια'. ρπζ'. ΙΔΕΙΝ ΕΙ ΗΝΘΗΣΕΝ Η ΑΜΠΕΛΟΣ.

Ωσηε. ι'. α'. ΑΜΠΕΛΟΣ γάρ, φησιν, εὐκληματοῦσα Ἰσραὴλ, καὶ
Ματθ. κα'. λζ'. ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ οἰκοδεσπότης λαβεῖν τὸν καρπὸν αὐτοῦ τῆς ἀμπέλου. οἱ δὲ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς Ἰερουσαλὴμ τὸν κύριον ἐσταύρωσαν.

Κεφ. ϛ'. ια'. ρπη'. ΕΙ ΗΝΘΗΣΑΝ (1) ΑΙ ΡΟΑΙ.

Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐκ ἤνθησεν ἡ ἄμπελος· ἀλλὰ ἀκάνθας ἐκαρποφόρησεν. στέφανον γὰρ ἐξ ἀκανθῶν τῷ μονογενεῖ ἔπλεξαν. διὸ καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ μέμφεται τῷ ἀμπελῶνι τοῦτο
Ἡσαϊ. ε'. β'. λέγων· ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας. ΑΙ ΔΕ ΡΟΑΙ ΕΞΗΝΘΗΣΑΝ· τουτέστιν· αἱ κατὰ τόπον ἐκκλησίαι. καὶ καθάπερ αἱ ῥοαὶ αἱματοειδῆ καὶ οἰνωπὸν (2) ἔχουσι τὴν ἰδέαν πολυκόκκινόν τε τὸν ἐντὸς ἔχουσι καρπόν· οὕτως καὶ αἱ ἅγιαι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαι τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ ἐπικεχρισμέναι (3) εὐλόγως ῥοαῖς ἀπεικάζονται. τὸ δὲ πολυάνθεμον (4) ἁγιασμοῦ τοῦ λαοῦ εἶδον ἔχουσαι οἰνωπὸν (6), τὴν χρηστότητα κέκτηνται τῆς οὐρανίου δωρεᾶς.

Κεφ. ϛ'. ιβ'. ρπθ'. ΕΚΕΙ ΔΩΣΩ ΤΟΥΣ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΟΥ ΣΟΙ (5).

Παλαιὰν εἶναι ταύτην λέγει καὶ καινὴν διαθήκην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δοῦναι τῷ ἰδίῳ νυμφίῳ. ὅτι μὲν γὰρ μαστοὺς τοῦ ἰδίου νυμφίου λέγει τὰς δύο διαθήκας, ὅτι δὲ μαστοὺς ἑαυτῆς λέγει ταύτας ἡ νύμφη. ἐπειδὰν γὰρ ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτῆς

(1) Hæc est lectio Cod. Alex. & edit. Complutens. Editio Vat. habet ἐξήνθησαν sine ει.

(2) Sic emendandum, cum omnes Codd. habeant οἰνοπόν.

(3) Salutatus & Vet. Interpres videntur legisse ἐπικεχρισμέναι.

(4) Τὸ δὲ πολυάνθεμον ἁγιασμοῦ, hoc est τοῦ ἁγιασμένου λαοῦ. Modus loquendi est, de quo dixi supra pag. 102. not. 2.

CLXXXVII. VIDERE AN FLORUIT VINEA.

VINEA *enim, ait Scriptura*, boni palmitis Israel. *Osee. x. 2.*
Et misit filium suum pater familias, ut caperet fru- *Matth. xxi. 37.*
ctum suum Vineæ. *Illi vero ejecerunt Dominum extra Hierusalem, & sustulerunt in Crucem.*

CLXXXVIII. SI FLORUERUNT MALA GRANATA.

At ibi quidem non floruit Vinea, sed tulit spinas. Coronam enim de spinis Unigenito plexuerunt. Propterea in Isaia id Vineæ exprobrat dicens: Expectavi dum face- *Isai. v. 2.*
ret uvam, & fecit spinas. MALA GRANATA VERO FLORUERUNT, *idest Ecclesiæ per diversa loca dissitæ: & ut mala granata sanguineum, & vineum colorem habent aspectu, & intus fructum multis granis compositum, ita sanctæ Dei Ecclesiæ sanguine Christi perunctæ merito malis granatis assimilantur: Multitudinem enim sanctificati populi rubro colore tinctam in se continentes, cælestis doni habent bonitatem.*

CLXXXIX. IBI DABO UBERA MEA TIBI.

Vetus Testamentum, opinor, & Novum dicit se dare in Ecclesiis proprio sponso. Sponsa enim aliquando sponsi ubera, aliquando sua ipsius ubera vocat duo Testamenta. Cum enim laudat suum sponsum ait: bona ubera tua super

(5) Error idem qui supra, in omnibus Codd. *εἰνοπὲν*.

(6) Hactenus Philo sacrum textum integrum exhibuit. Sed in hoc loco illa omisit οὐκ ἔγνω ἡ ψυχή μου, quæ inter hunc & sequentem versum interjecta sunt. Vetus itidem Interpres eadem præteriit.

τῆς νυμφίου λέγει· ὅτι ἀγαθοὶ μαστοί σου ὑπὲρ οἶνον. νῦν δὲ ταύτας τὰς δύο διαθήκας ἰδίους φάσκουσα μαστοὺς λέγει. ΕΚΕΙ ΔΩΣΩ ΤΟΥΣ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΟΥ ΣΟΙ· ὅπερ ἐστὶν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς δύο διαθήκας τετελεσμένας, καὶ πεπληρωμένας ἐν ἔργοις δικαιοσύνης τῶν ἰδίων τέκνων. λαμβάνει γὰρ αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ ποιῆσαι τὸν νόμον. καὶ τὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις διατεταγμένα· δίδωσιν δὲ πάλιν, πληρώσασα τὰ ἐν αὐτοῖς προστεταγμένα.

Κεφ. ϛʹ. ιβʹ. ρϟʹ. ΕΘΕΤΟ ΜΕ ΑΡΜΑΤΑ ΑΜΙΝΑΔΑΒ.

ΑΜΙΝΑΔΑΒ ἑρμηνεύεται πατρὸς εὐδοκία. ἔθετο τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸ τετράτωπον τῶν εὐαγγελικῶν ἁρμάτων· ἵνα ἐν αὐτῷ ἐπιβᾶσα τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀπαράσηται πορείαν πυρίνῳ ΑΡΜΑΤΙ καὶ αὐτή· ὅπερ ἐστὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς οὐρανοὺς ἀναλαμβανομένη.

Κεφ. ϛʹ. ιγʹ. ρϟαʹ. ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΟΔΟΛΛΑΜΙΤΙΣ (1).

ΑΔΟΛΛΑΜΗΣ ἑρμηνεύεται μαρτυροῦσα εἰς ὕδωρ. βλέπε τὴν θαυμάσιον ἀκολουθίαν ταύτης τῆς ἁγίας νύμφης Χριστοῦ. τίς γὰρ εἰς ὕδωρ μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἡ αὐτὴ, ὅτι διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας τὴν τῆς Τριάδος μίαν ὁμολογεῖ θεότητα, καὶ ταύτην τὴν πίστιν εἰς ὕδωρ μαρτυροῦσα; διπλῶν δὲ κελεύει τὴν ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι, ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ λέγων, ἵνα μὴ μόνον τῷ στόματι μαρτυρήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὰς πράξεις ἐναρέτους καὶ πρεπούσας τῇ ἐπιστροφῇ παράσχοι.

Κεφ. ϛʹ. ιγʹ. ρϟβʹ. ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ, ΚΑΙ ΟΨΟΜΕΘΑ ΕΝ ΣΟΙ.

ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ἀπὸ κακίας εἰς ἀκακίαν, ἀπὸ πορνείας εἰς

(1) Vetus Interpres habet *Salamitis*. Vatic. edit. Σουναμῖτις.

super vinum. *Nunc vero duo hæc Testamenta sua vocat ubera*: IBI DABO UBERA MEA TIBI. *Idest in Ecclesia duo Testamenta perfecta, & completa in operibus justitiæ meorum filiorum. Accipit enim ea* (ubera) *in mandatis, ut adimpleat Legem, & quæ in Evangeliis præcipiuntur. Ea vero præbet rursus, cum implet quæ in iis statuuntur.*

CXC. POSUIT ME CURRUS AMINADAB.

AMINADAB *interpretatur patris beneplacitum. Posuit Ecclesiam in quadrijugi curru Evangeliorum, ut cum ipsum conscenderit, ipsa quoque iter ad cælum amplectatur in* CURRU *igneo, idest Spiritu Sancto in cælos assumta.*

CXCI. CONVERTERE CONVERTERE ODOLLAMITIS.

ODOLLAMES *interpretatur testificans in aqua. Vide sanctæ hujus sponsæ Christi miram in suis verbis cohærentiam. Quis enim testificatur in aqua, nisi illa, cum per lavacrum regenerationis unam Trinitatis confitetur divinitatem, & hanc ipsam fidem in aqua confitendo? Duplicem vero jubet conversionem dicens*: CONVERTERE CONVERTERE, *ne ore tantum confiteatur, sed actiones propter virtutem laudabiles & conversione dignas exhibeat.*

CXCII. CONVERTERE CONVERTERE ET VIDEBIMUS IN TE.

CONVERTERE *a malignitate ad innocentiam, a fornica-*

εἰς ἁγνείαν, ἀπὸ ὀργῆς εἰς πρᾳότητα, ἀπὸ θυμοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἀπὸ ὑπερηφανείας εἰς ταπεινοφροσύνην, ἀπὸ μίσους εἰς ἐντελῆ (1) ἀγάπην. ΚΑΙ ΟΥΟΜΕΘΑ ΕΝ ΣΟΙ Χριστὸν τὸν
β'. Κορ. ς'. ις'. λέγοντα· ἐνοικήσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἐμπεριπατήσω.

Κεφ. ς'. ιγ'. ρϙγ'. ΤΙ ΟΨΕΣΘΕ ΕΝ ΤΗι ΟΔΟΛΛΑΜΙΤΙΔΙ Η ΕΡΧΟΜΕΝΗ ΩΣ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΟΛΩΝ;

Μετὰ γὰρ τὸ βάπτισμα ΩΣ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΟΛΩΝ, ὅπερ ἐστὶν ὡς ἄγγελοι Θεοῦ οἱ νεοφώτιστοι ἔρ-
Γεν. λβ'. β'. χονται. ἀγγέλους γὰρ ἀπαντήσας Ἰακὼβ λέγει· παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη.

Κεφ. ζ'. α'. ρϙδ'. ΤΙ (2) ΩΡΑΙΩΘΗΣΑΝ ΔΙΑΒΗΜΑΤΑ ΣΟΥ ΕΝ ΥΠΟΔΗΜΑΣΙ ΘΥΓΑΤΕΡ ΑΜΙΝΑΔΑΒ;

Θαυμάζει τὰ ὑποδήματα τῆς θυγατρὸς τῆς (3) τοῦ
Ἐφεσ. ς'. ιε'. πατρὸς εὐδοκίας. περὶ ὧν ὑποδημάτων καὶ Παῦλος μοι δοκεῖ ὁ θειότατος ἀπόστολος λέγων· ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης. θαυμάζει δὲ τὰ
Ρωμ. ι'. ιε'. τῶν ἀποστόλων διαβήματα. ὡς ὡραῖοι, γάρ φησι, οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά.

Κεφ. ζ'. α'. ρϙε'. ΡΥΘΜΟΙ ΜΗΡΩΝ (4) ΣΟΥ ΟΜΟΙΟΙ ΟΡΜΙΣΚΟΙΣ ΕΡΓΩι ΧΕΙΡΩΝ ΤΕΧΝΙΤΟΥ.

Τὸ συνεσφιγμένον τῶν μηρῶν σου ἐπὶ τῇ τῆς σωφροσύνης ζωῇ (5) ὑποτίθεσθαί μοι δοκεῖ ἐνταῦθα ἡ ἁγία (6) γραφή. ΡΥΘΜΟΙ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ λέγουσα ΟΜΟΙΟΙ ΟΡΜΙΣΚΟΙΣ ΕΡΓΩι ΧΕΙΡΩΝ ΤΕΧΝΙΤΟΥ. Τῇ γὰρ ἁρμονίᾳ

(1) Mutin. Cod. τελείαν.

(2) Hujus lectio versus nihil differt a lectione, quæ est Cod. Alex. qui tamen post ὑποδήμασι non habet σου. Edit. Vaticana neque habet τί, & habet ὑποδήμασί σου, & exhibet ναδὰβ, non ἀμιναδάβ.

(3) Forte τῆς πατρὸς εὐδοκι-

nicatione ad castitatem, ab iracundia ad mansuetudinem, a furore ad æquitatem; a superbia ad humilitatem, ab odio ad perfectam dilectionem; ET VIDEBIMUS IN TE *Christum, qui ait:* Inhabitabo in vobis, & inambulabo. *II. Cor. VI. 16.*

CXCIII. QUID VIDEBITIS IN ODOLLAMITIDE, QUÆ VENIT UT CHORI CASTRORUM.

Nam post Baptismum UT CHORI CASTRORUM, *idest ut Angeli Dei veniunt nuper baptizati. Angelis enim occurrens Jacob dicit:* Castra Dei hæc. *Genes. XXXII. 2.*

CXCIV. QUID SPECIOSI FACTI SUNT GRESSUS TUI IN CALCEAMENTIS FILIA AMINADAB.

Demiratur calceamenta filiæ, quæ patri complacuit. De quibus calceamentis Paulus mihi videtur divinissimus Apostolus loqui: Calceati pedes in præparatione Evangelii *Ephes. VI. 15.*
pacis. *Demiratur vero gressus Apostolorum: ait enim,* *Rom. X. 15.*
Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.

CXCV. MODULI FEMORUM TUORUM SIMILES TORQUIBUS, OPERI MANUUM ARTIFICIS.

Ut femora cingantur castitatis zona, videtur mihi hoc loco Sacra Scriptura præcipere, dicens: MODULI FEMORUM TUORUM SIMILES TORQUIBUS, OPERI MANUUM ARTIFICIS: *cincta enim Ecclesia Sanctorum harmonia,* (seu

τῆς, *bene acceptæ*. Vide supra ad v. ρξζ. not. 3. pag. 146. Hac voce usus est Symmachus ad illum versiculum.

(4) Hujus versus lectio, quam exhibet Philo, eadem plane est, quam habet Alex. Cod. Vaticana editio non habet σου, & pro ἔργῳ χειρῶν τεχνίτου exhibet ἔργον τεχνίτου sine χειρῶν.

(5) Sic Mss. omnes. Lege ζώνῃ.

(6) Mutin. Cod. θεία.

μονία τῆς σωφροσύνης συνεσφιγμένη ἡ τῶν ἁγίων ἐκκλησία (1) τῷ ἔργῳ τοῦ τεχνίτου ἀφομοιοῦται ἀρχιτεκτονικὰς αὐτὸς οὐρανόν τε καὶ γῆν, καὶ ἐν κοιλίᾳ (2) μητρὸς ἀνθρώπου μορφήν· τῷ αὐτοῦ ἔργῳ ἀπεικάζει τὴν πάνσεμνον τῆς σωφροσύνης ἀρετήν.

Κεφ. ζ'. β'. ρμϛ'. ΟΜΦΑΛΟΣ ΣΟΥ ΚΡΑΤΗΡ ΤΟΡΕΥΤΟΣ, ΜΗ ΥΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΣ ΚΡΑΜΑΤΟΣ (3).

ΟΜΦΑΛΩι οἶμαι τὸ ἱερατεῖον αὐτῆς τὸ καθαρώτατον, καὶ ἐκτὸς πάσης ἁμαρτίας ἀπεικάζει. τὸ γὰρ εἰπεῖν· ΜΗ ΥΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΣ ΚΡΑΜΑΤΟΣ. δῆλον ὅτι μὴ ὑστερῶν τοῦ Χριστοῦ αἵματος. τορευτὸν δὲ αὐτὸν εἶπε καλῶς διὰ τὸ ἐξεσμένους καὶ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας κεκαθαρμένους τοὺς ἱερεῖς εἶναι πρέπειν (4).

Κεφ. ζ'. β'. ρμζ'. ΚΟΙΛΙΑ ΣΟΥ ΘΗΜΩΝΙΑ ΣΙΤΟΥ ΠΕΦΡΑΓΜΕΝΗ ΚΡΙΝΟΙΣ (5).

ΚΟΙΛΙΑΝ δὲ αὐτῆς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ λέγει. καὶ γὰρ σίτῳ τοὺς πολλοὺς ἀπεικάζει πρεπόντως διὰ τὸ καὶ (6)
Ἰωάν. ιβ'. κδ'. τὸν κύριον εἰρηκέναι περὶ τοῦ ταύτης καρποῦ· ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πλείονα (7) καρπὸν φέρει. ΘΗΜΩΝΙΑ ΣΙΤΟΥ τοίνυν λέγεται ἡ ἁγία (8) ἐκκλησία, ὅπεται ὀχληδὸν (9) συναχθεὶς ὁ λαὸς εἰς ἐφ' ἑνὶ ἀθροιζόμενος τῆς (10) καλῆς ὁμονοίας σωρηδὸν (11) τὸν δῆμον ἐνδείκνυται· διὰ τινες μέλιτται (12) καλῶς συμπλεξάμεναι δι' ὁμονοίας βότρυας, καὶ

(1) Meus & Barb. male ἐκκλησιῶν, restitui ex Mutin. ἐκκλησία.

(2) Obscurum in hoc loco Philonis sensum sic suo more παραφράζων Salutatus illustrat: *Quique (summus artifex) vel in ventre Matris formam veri hominis, quem semel assumsit, & numquam est exuturus, sua ipsius bonitate sapientiaque formavit, ob idque ejus operi universam cælestis sapientiæ virtutem, & castitatis integritatem comparat.*

(3) Sic Alex. Vaticana ed. habet κρᾶμα.

(4) Πρέπειν abest a Mutinen.

(5) Edit. Vat. ἐν κρίνοις. Hic quoque omittit illa sacri textus,

modulo) *castitatis assimilatur operi artificis, qui fabricatus est cælum & terram, & in utero matris formam hominis. Huic operi ipsius assimilat venerandam castitatis virtutem.*

CXCVI. UMBILICUS TUUS CRATER TORNATILIS, NON DEFICIENS MIXTO.

UMBILICO, *ut arbitror, sacrarium ipsius* [Sponsæ] *purissimum & omnis peccati expers assimilat. Cum enim dicit*, NON DEFICIENS MIXTO, *intelligit non deficiens Christi sanguine. Bene autem illum* (umbilicum) *tornatilem vocat, quod erasos Sacerdotes esse oportet & ab omni peccato purgatos.*

CXCVII. VENTER TUUS ACERVUS FRUMENTI SEPTUS LILIIS.

VENTREM *ipsius intelligit populi multitudinem; apte enim multitudinem frumento assimilat; propterea quod etiam Dominus dixerit de ejus fructu*, nisi granum fru- *Joann. XII. 24.*
menti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, majorem fructum affert. ACERVUS *igitur* FRUMENTI *dicitur Sancta Ecclesia, quando turba incondite coacta, singuli singulis coacervati per bonam concordiam ordinatum & veluti turrim populum firmum exhibent, quemadmodum apes quæ bene sese*

X 2 in-

Δύο μαστοί σου, ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος, quæ ibidem omisit Vetus Interpres.

(6) Mutavi κατ in καὶ.

(7) Sacer textus habet πολύ.

(8) Restitui ἅγια ex C. Mutin.

(9) oo Codd. habent ὀχληδὼν.

(10) Forte δέχεται.

(11) Lege πυργηδὸν. Vox Homerica, quam Scholiastes ad Iliad. M. v. 43. exponit πύργου δίκην, ἐν τάξει. Et O. v. 618. πυργηδὸν, πυκνῶς, ἀσφαλῶς, ἐν τάξει, δίκην πύργου.

(12) Sic emendandus Codicum error μελίττα καλὸν.

καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἁγία ἐκκλησία καθάπερ δεάματα (1) τοῦ λαοῦ ῥοίζουσα τὰ σώματα θημωνία σίτου ἀπεικάζεται. ΠΕΦΡΑΓΜΕΝΗ ἐν ΚΡΙΝΟΙΣ, ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς εὐώδεσι τοῦ Θεοῦ λόγοις.

Κεφ. ζ'. δ'. ρμη'. ΤΡΑΧΗΛΟΣ (2) ΣΟΥ ΩΣ ΠΥΡΓΟΣ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΣ.

ΤΡΑΧΗΛΟΣ αὐτῆς, οἶμαι, λέγει τὸ καθαρώτατον τῶν διακόνων τάγμα· ἐπειδήπερ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας ὁ Χριστός. οὗτοι δὲ βαστάζουσι (3) τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἷμα, τὴν κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας. ὥσπερ οὖν ὁ τράχηλος αὐτῆς εἰσὶν ἐλεφάντινος, μάλιστα ὁπότ' ἐν καθαρῷ τῷ συνειδότι ἀρύτως (4) τὸ μυστήριον ἔχουσιν, ὡς καὶ ἅγιος εἶπεν ἀπόστολος· διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, ἔχοντας τὸ μυστήριον πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. (α'. Τιμοθ. γ'. η'. θ'.) ἐλεφάντινος γὰρ οὗτοι τράχηλος λέγονται. καθάπερ τὸ πυξίον ἐλεφάντινον ῥύπον μὴ παραδεχόμενον (5), ἀλλὰ καθαρότητι βίου καὶ τρόπου (6) τοῖς ἁγίοις διακονοῦντες μυστηρίοις.

Κεφ. ζ'. δ'. ρμθ'. ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΛΙΜΝΑΙ ΕΝ ΕΣΕΒΩΝ, ΕΝ ΠΥΛΑΙΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΠΟΛΛΩΝ.

Ὅπου γὰρ συνειδήσεως καθαρότης, ἐκεῖ καὶ λογισμῶν εὐθύτης. ΕΣΕΒΩΝ (7) ἑρμηνεύεται καθαρότης λογισμῶν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς καρδίας τὸ ὁρατικὸν οἱ ἔνδον τῆς ψυχῆς εἰσὶν ὀφθαλμοὶ οἱ κατοπτεύοντες οὐ μόνον τὰ ὁρώμενα δι' ὀφθαλμῶν,

ἀλλὰ

(1) Locus in oo. Codd. corruptus, qui habent δράματα τοῦ λαοῦ ῥοίζουσα τὰ σώματα θημ. Legendum καθάπερ δέσματα τοῦ λαοῦ ἀθροίζουσα τὰ σώματα θημωνίᾳ σίτου ἀπεικάζεται. Salutatus Codicem & ipse habuit mendosum, qui legit δράματα: vertit enim, *ita unum drama populi, vel chorus ex multis variisque personis constituitur*: nec reddit illa, θημωνία σίτου ἀπεικάζεται, quæ cum ejus interpretatione cohærere non poterant.

(2) Sic etiam Cod. Alex. sine articulo. Vatic. edit. τράχηλος.

invicem complexæ exhibent botros. At ipsa Sancta Ecclesia tanquam manipulis adunatis populi corporibus acervo tritici assimilatur. SEPTA LILIIS, *hoc est suaveolentibus Dei eloquiis.*

CXCVIII. COLLUM TUUM UT TURRIS EBURNEA.

COLLUM *ejus arbitror dicere mundissimum Diaconorum ordinem; quandoquidem Ecclesiæ caput Christus: hi vero gestant corpus Christi & sanguinem, id est caput Ecclesiæ. Sunt igitur velut ejus collum elephantinum, præsertim quando in pura conscientia mysterium habent, ut ait Sanctus Apostolus:* Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino servientes, habentes mysterium fidei in pura conscientia. *Hi enim elephantinum collum appellantur, veluti pyxis elephantina sordes non recipiendo, sed vitæ morumque puritate sanctis mysteriis ministrando.* *1. Timoth. III. 8. 9.*

CXCIX. OCULI TUI UT STAGNA IN ESEBON, IN PORTIS FILIÆ MULTORUM.

Ubi enim conscientiæ puritas, ibi cogitationum rectitudo. ESEBON *interpretatur puritas cogitationum. Quod enim in corde videndi vim habet, id sunt interiores animæ oculi, qui non solum contemplantur, quæ cernuntur oculis,*

(3) Absurde Vetus Interpr. vertit, *ipsi vero & corpus & sanguinem baptizant*, legit βαπτίζουσι. Proclive illi erat mendum e suo Codice tolere, & ponere βαστάζουσι.

(4) Lege ἀῤῥύπως.

(5) Lege παραδεχόμενοι.

(6) Sic Mut. Alii CC. τέρπου.

(7) Sic Cod. Alex. sine articulo. Vaticana edit. οἱ ὀφθ. & ἐσεβων.

(8) Mutinen. ἐσεβὼν γὰρ ἑρμηνεύεται λογισμοὶ οἱ καθαρεύοντες· οὐ μόνον τὰ ὁρώμενα δι' ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ κ. τ. λ.

ἀλλὰ καὶ τὰ νοούμενα πόῤῥωθεν. οὗτοι λιμνηδὸν πληθυνόονται οἱ λογισμοί, ἀναβρυόμενοι ἐκ τῆς τῶν ἁγίων γραφῶν ἐννοίας. ΩΣ ΛΙΜΝΑΙ λελεγμέναι διὰ τὸ πληθύνεσθαι καὶ πλατύνεσθαι ἐν τοῖς τῶν ἁγίων γραφῶν νοήμασι. γνῶσις γὰρ σοφοῦ (1), φησιν, ὡς κατακλυσμὸς πληθυνθήσεται. ΕΝ ΠΥΛΑΙΣ δὲ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΠΟΛΛΩΝ εἴρηται, ἐπειδήπερ θυγάτηρ πολλῶν ἡ ἐκκλησία ἐθνῶν ἐκ πολλῶν συνηγμένη λαῶν, οὐ μόνον ἐκ τῶν τῆς περιτομῆς δώδεκα φυλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ παντὸς ἔθνους συνηγμένη, ὡς καὶ Ἡσαΐας λέγει· ἥξουσιν ἀλλογενεῖς ποιμαίνοντες τὰ πρόβατά σου, καὶ ἀλλόφυλοι ἀροτῆρες καὶ ἀμπελουργοί.

Σοφ. σειρ. κά. ιγ'.

Ἡσαΐ. ξα'. έ.

Κεφ. ζ'. δ'.

σ'. ΜΥΚΤΗΡ ΣΟΥ ΩΣ ΠΥΡΓΟΣ ΛΙΒΑΝΟΥ ΣΚΟΠΕΥΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΔΑΜΑΣΚΟΥ.

ΜΥΚΤΗΡΑ αὐτῆς (2) τροπικῶς, οἶμαι, λελέχθαι τὸν ἅγιον Παῦλον· ἐπειδήπερ τῶν δύο διαθηκῶν τὰς ἀναπνοὰς αὐτὸς παρέδωκε τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ. μυκτὴρ δυσὶν ἀναπνοαῖς τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ζωὴν ὀχετεύει· ὡς καὶ αἱ δύο διαθῆκαι ταύτῃ διὰ τοῦ ἑνὸς θείου πνεύματος τὴν αἰώνιον προεξένησαν ζωήν. σαφῶς δὲ εἶπεν ὅτι ΣΚΟΠΕΥΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΔΑΜΑΣΚΟΥ· καὶ γὰρ ἐν Δαμασκῷ κέκληται ὁ θειό-
Πραξ. θ'. β'. γ'. τατος ἀπόστολος, ὁπηνίκα ἐπορεύετο ἐπιστολὰς λαμβάνων τοῦ διώκειν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μαθητάς, ὁπηνίκα ἡ οὐράνιος αὐ-
Πραξ. θ'. δ'. τὸν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκάλει φωνὴ λέγουσα· Σαοὺλ Σαοὺλ τί με διώκεις; εἰς Δαμασκὸν γὰρ εἰσελθὼν τὸ βέβαιον ἐκαρπώσατο τῆς
Πραξ. θ'. ιη'. πίστεως, ὅτε τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἀπέπεσον ὡσεὶ λεπίδες. καὶ γὰρ τοῦ αἰωνίου φωτισμοῦ ἔτυχεν.

σα'. ΚΕ-

(1) Manifestum ex verbo φησὶν Philonem ut Librum Canonicum habuisse Sapientiam Siracidis, sive Ecclesiasticum: eodemque modo eumdem librum citat per verbum φησὶ infra ad vers. ccxxxvi. Est autem subintelligenda vox γραφή. Eam vero habeo diserte expressam infra ad vers. ccxxx. ubi afferens locum ex Siracide ait: ὡς ἡ

is, sed quæ a longe intelliguntur. Hæ cogitationes in modum stagni implentur, scaturientes ex Sanctarum Scripturarum meditatione TANQUAM STAGNA *electa, propterea quod implentur, & dilatantur Sacrarum Scripturarum intelligentiis.* Scientia enim, *ait Scriptura,* tamquam inundatio abundabit. IN PORTIS *dicit* FILIÆ MULTORUM; *quoniam filia multarum nationum Ecclesia ex multis gentibus collecta, non modo ex duodecim Tribubus Circumcisionis, sed ex omni gente coacta, ut ait Isaias:* Venient alienigenæ pascentes oves suas, & aliarum gentium aratores & vinitores.

Eccli. xxi. 16.

Isai. lxi. 5.

CC. NASUS TUUS SICUT TURRIS LIBANI, PROSPICIENS FACIEM DAMASCI.

NASUM *ejus arbitror figurate appellare Sanctum Paulum: ipse enim dedit Ecclesiæ duorum Testamentorum spiramenta. Nasus binis spiramentis tanquam rivulis vitam homini derivat; sic duo Testamenta per unum divinum Spiritum æternam illi vitam parant. Manifeste igitur dicit:* RESPICIENS FACIEM DAMASCI. *Etenim Damascum vocatus est divinus Apostolus, quando acceptis literis, ut persequeretur Christi discipulos, illuc proficiscebatur, cum cælestis in itinere vox illum vocavit dicens:* Saule Saule quid me persequeris? *Cum enim Damascum esset ingressus, firmitatem fidei adeptus est, quando* ab ejus oculis deciderunt tanquam squamæ: *etenim æternam lucem consequutus est.*

Act. ix. 2. 3.

Ibid. v. 4.

Act. ix. 18.

CCI. CA-

γραφὴ λέγει. Et ad vers. CCXLIX. utitur eadem plane formula κατὰ τὸ γεγραμμένον, quam D. Paulus citans locum ex Psalm. adhibet II. Cor IV. 13. κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐπίστευσα κ. τ. λ.

(2) Mutinen. deest.

Κεφ. ζ'. ε'. σα'. ΚΕΦΑΛΗ ΣΟΥ ΕΠΙ ΣΕ ΩΣ ΚΑΡΜΗΛΟΣ.

ΚΑΡΜΗΛΟΣ ἑρμηνεύεται ἐπίγνωσις περιτομῆς. ἀπὸ γὰρ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, τουτέστιν ἀπὸ Χριστοῦ· κεφαλὴ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὁ Χριστός. ἐκ τότε ἡ ἐπίγνωσις γεγένηται τῆς πνευματικῆς περιτομῆς. περὶ ἧς ὁ ἅγιος ἀπόστολος εἴρηκε· καὶ
Ῥωμ. β'. κθ'. περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμμασιν, οὗ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ.

Κεφ. ζ'. ε'. σβ'. ΠΛΟΚΙΟΝ (1) ΚΕΦΑΛΗΣ ΣΟΥ ΩΣ ΠΟΡΦΥΡΑ.

ΠΛΟΚΙΟΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΗΣ τὸν πολυάνθρωπον τοῦ λαοῦ λέγειν οἶμαι δῆμον. καθάπερ γὰρ αἱ τρίχες ἐν ἀναριθμήτῳ πλήθει πεπηγμέναι τυγχάνουσιν, οὕτως καὶ τὰ τῶν λαῶν πλήθη τριχῶν δίκην ἀναρίθμητα τυγχάνει. πλέκεται δὲ ταῦτα εἰς κόσμον τῆς ἐκκλησίας, ὥς φησιν ὁ ἅγιος ἀπό-
α'. Κορ. ια'. ιε'. στολος· γυνὴ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν· ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. Καὶ γὰρ κόμης δίκην τὰ πλήθη τῶν
Ἠσαΐ. μθ'. ιη'. λαῶν περιβάλλεται κατὰ τὸ λέγοντα· πάντας αὐτοὺς ἐνδύσῃ (2), καὶ περιθήσει αὐτοῦ ὡς κόσμον νύμφης. τοῦτο δέ τὸ, ΠΛΟΚΙΟΝ ΩΣ ΠΟΡΦΥΡΑ θεοειδῶς εἴρηται προφητικῶς τε καὶ προγνωστικῶς. καθάπερ γὰρ ἡ πορφύρα ἐν αἵματι βάπτεται, οὕτως καὶ τῶν πιστῶν ἡ πληθὺς, ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ βεβαμμένη, βασιλικὴ γέγονεν αὐτῷ ἐσθής, περὶ ἧς Ἰακὼβ τῷ
Γενέσ. μθ'. ια'. Ἰούδᾳ, ἐξ οὗ ἀνέτειλεν ὁ Χριστὸς, τοιάδε (3)· πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ· στολὴ γὰρ καὶ περιβολὴ τοῦ Χριστοῦ ἡ ἁγία σαφῶς ἐκκλησία δείκνυται.

σγ'. ΒΑ-

(1) Editio Vat. καὶ πλόκιον.

(2) Vatic. editio habet πάντας αὐτοὺς ὡς κόσμον ἐνδύσῃ, καὶ περιθήσεις αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφη.

CCI. CAPUT TUUM IN TE SICUT CARMELUS.

CARMELUS *interpretatur agnitio circumcisionis. Nam ab ipso capite idest Christo* (Caput enim Ecclesiæ est Christus) *ex tunc agnitio profecta est spiritualis circumcisionis, de quo S. Paulus dicit*: Et circumcisio cordis in spiritu non littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo. *Rom. II. 29.*

CCII. PLEXUS CAPITIS TUI UT PURPURA.

PLEXUM CAPITIS TUI *arbitror dicere frequentissimam populi multitudinem. Quemadmodum enim capilli in multitudine innumera sunt ordinati, sic populorum est multitudo velut capilli sine numero. Plicantur vero illi ad ornatum Ecclesiæ, ut ait D. Paulus*: Mulier si comam nutriat, gloria est illi: *quoniam coma pro velamine data est ei. Etenim instar comæ, populorum multitudine Ecclesia induitur juxta eum, qui dicit*: Omnibus iis indueris, & circumdabis tibi eos ut ornatum sponsæ. *Illud vero*, PLEXUS UT PURPURA, *prophetice, & præsensione quadam divina dictum est. Quemadmodum enim purpura sanguine tingitur, sic etiam fidelium multitudo, sanguine Christi tincta, regia fuit illi vestis, de qua Jacob Judæ, ex quo ortus est Christus, haec dixit*: Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ amictum suum. *Stolam enim & amictum Christi esse sanctam Ecclesiam manifeste ostenditur.*

1. Cor. XI. 15. — *Isai. XLIX. 18.* — *Genes. XLIX. 11.*

At Alexandr. Codex habet πάντας αὐτοὺς ἐνδύσῃ καὶ περιθήσῃ αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφης, quam lectionem sequitur Vet. Interpres.

(3) Restituenda post τάδε vox λέγει ex Cod. Auximano.

Κεφ. ζ'. ε'. σγ'. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ (1) ΕΝ ΠΑΡΑΔΡΟΜΑΙΣ.

Οὗτος γὰρ ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς, περὶ οὗ καὶ Δαβὶδ
Ψαλ. ϟζ'. α'. λέγει· ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. οὕτως ΔΕΔΕΤΑΙ ΕΝ ΠΑΡΑΔΡΟΜΑΙΣ. παρατρέχων γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς, καὶ ἕως εἰς τὰ τοῦ ᾅδου κατελθὼν, ἵνα ἐκεῖθεν ἀνασπάσῃ τὸν πεπτωκότα, αὐτὸς ΔΕΔΕΤΑΙ ΕΝ ΠΑΡΑΔΡΟΜΑΙΣ, οὐκ ἀνάγκης δεσμοῖς, ἀλλ' ἑκουσίῳ φιλανθρω-
Ματθ. κη'. κ'. πίας χρηστότητι, εἰπὼν τοῖς ἀποστόλοις· καὶ ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Κεφ. ζ'. ς'. σδ'. ΤΙ ΩΡΑΙΩΘΗΣ, ΚΑΙ ΤΙ ΗΔΥΝΘΗΣ (2).

ΩΡΑΙΩΘΗ γὰρ ὄντως, ΚΑΙ ΗΔΥΝΘΗ οὐχὶ τῆς θεότητος δυνάμεις. οὔτε γὰρ προσθήκην, οὔτε μείωσιν ἐπιδέχεται, ἀλλ' ἡ σὰρξ, ἣν ἀνείληφε· καὶ ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ὃν ἐφόρεσεν, οὗτος ὡραιώθη τῇ τῆς θεότητος ὡραιότητι συμμορφωθεὶς, καὶ ἡδύνθη ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν καθισθεὶς βασιλείᾳ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός.

Κεφ. ζ'. ζ'. σε'. Η ΑΓΑΠΗ ΕΝ ΤΡΥΦΑΙΣ ΣΟΥ· ΤΟΥΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ (3) ΣΟΥ. ΩΜΟΙΩΘΗΣ ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ, ΚΑΙ ΜΑΣΤΟΙ (4) ΣΟΥ ΤΟΙΣ ΒΟΤΡΥΣΙΝ.

ΑΓΑΠΗ γὰρ ὄντως ΕΝ ΤΡΥΦΑΙΣ αὐτοῦ. ΤΡΥΦΑΙ δὲ οὐ ταύταις ταῖς τῆς σαρκὸς σπατάλαις (5), ἀλλ' ἡ (6) τῇ
Ψαλ. λζ'. δ'. τῆς ἐλπίδος πεποιθήσει, ὥς φησι καὶ Δαβίδ· κατατρύφησον

(1) Salutatus vertit *tremendus*. Erat igitur in ejus Cod. δεδιδόμενος. Totum hunc locum affert *Cosmas Indicopleustes* ex Philone lib. 10. p. 330. Tom. II. Novæ Collect. PP. Græcor. edita a Montfauconio.

(2) Salutatus videtur legisse ἡδυνήθης, qui vertit: *quam speciosus factus es & potens*. Ceterum in edit. Vaticana diversa est hujus loci interpunctio, nempe, τί ὡραιώθης, καὶ τί ἡδύνθης ἀγάπη;

(3) Sic Vaticana editio. Sed Philonem puto scripsisse τὸ δὲ μέ-

CCIII. REX VINCTUS IN TRANSCURSIBUS.

Hic enim est cælestis Rex, de quo David dicit: Dominus regnavit exultet terra. *Revera* VINCTUS *est* IN TRANSCURSIBUS: *Currens enim de Cælo in terram, & descendens usque ad Inferos, ut inde extraheret mortuum, ipse vinctus est in transcursibus non necessitatis vinculis, sed voluntariæ clementiæ benignitate, dicens Apostolis:* Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. *Psal. xcvi. 1.* *Matth. xxviii. 20.*

CCIV. QUAM SPECIOSA FACTA ES, ET SUAVIS.

SPECIOSA *enim revera* FACTA EST ET SUAVIS, *non divinitatis virtus; neque enim additionem, neque diminutionem admittit; sed caro quam assumsit: & perfectus homo, quem gestavit* (Verbum) *ille speciosus factus est, divinitatis pulchritudine configuratus, & suavis factus est, sedens in Regno Cælorum ad dexteram Patris.*

CCV. CARITAS IN DELICIIS TUIS; HÆC MAGNITUDO TUA SIMILIS FACTA EST PALMÆ: ET UBERA TUA BOTRIS.

CARITAS *enim revera* IN DELICIIS *eius*: DELICIÆ *vero non in hisce carnalibus lautitiis, sed in persuasione spei, ut ait David:* Delectare in Domino, & dabit tibi pe- *Psal. xxxvi. 4.*

γεθός σου ὡμοιώθη τῷ φοίνικι, quæ est lectio Cod. Alexandrini, & quam plerumque sequi Auctorem nostrum sæpe notavimus. Certe sic legisse videtur Vet. Interpres, qui vertit: *magnitudo tua similis est palmæ*: Et ita legendum esse, suadet ipsa hujus versiculi explanatio.

(4) Edit. Vat. *οἱ μασοί σου* cum articulo.

(5) Male oo. CC. *ἀποτεῦλαι*.

(6) Ἀλλ' ἢ. ita oo. CC. Lege ἀλλά.

σου τοῦ Κυρίου, καὶ δώσει σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου. τοῦτο τί ΜΕΓΕΘΟΣ ΩΜΟΙΩΘΗ ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ κατὰ ποικίλον τρόπον. τὸ μέγεθος τῆς ἐκκλησίας, τουτέστιν ἡ τῶν δικαίων ἄθροισις ΩΜΟΙΩΘΗ ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ κατὰ τὸ λέγοντα
Ψαλ. ϙβ΄. ιβ΄. προφήτην· δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει. φοῖνιξ δὲ λευκοτάτην κέκτηται τὴν καρδίαν, ὡς ἐπὶ ἡ τῶν δικαίων γνώμη λευκάζει, οὐ περὶ τὰ γήϊνα βοσκομένη, ἀλλὰ ἄνω περὶ τὰ ἐπουράνια ὕψει τὴν καρδίαν ἀνατεπομένην. εἰ δὲ καὶ σκόλοπας ἔχει ὁ φοῖνιξ, καὶ τούτῳ ἀπεικάζεται δίκαιος. σκόλοπές εἰσι τῷ φοίνικι,
Ἐκκλησ. ιϐ΄. ια΄. ὡς καὶ τῷ δικαίῳ οἱ πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἔλεγχοι. λόγοι γὰρ σοφῶν ὡς τὰ βούκεντρα. καὶ ὡς ἧλοι πεπυρωμένοι (1), οἳ παρὰ τῶν συνθεμάτων ἐδόθησαν ἐκ ποιμένος ἑνός (2). ἀπὸ συνθεμάτων γὰρ τῶν δύο διαθηκῶν ἐκ ποιμένος ἑνὸς τοῦ Χριστοῦ, οὗτοι οἱ τῶν δικαίων ἔλεγχοι δίδονται, ἵνα πᾶς τις κεντούμενος κατανύττεται τὴν καρδίαν, καὶ ἀπέχοιτο πάσης ἁμαρτίας.

Κεφ. ζ΄. ζ΄. σϛ΄. ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΤΟΙΣ ΒΟΤΡΥΣΙΝ.

Καθάπερ οἱ τῶν φοινίκων ΒΟΤΡΥΕΣ πληθύνουσι τῷ καρπῷ καὶ τῇ γλυκύτητι, οὕτως ταύτης οἱ δύο ΜΑΣΤΟΙ, τουτέστιν αἱ δύο διαθῆκαι, τὰς γλυκείας κομῶσιν ἀρετὰς τοῖς ἐν αὐταῖς γλυκαίνεσθαι (3) βουλομένοις.

Κεφ. ζ΄. η΄. σζ΄. ΕΙΠΑ, ΑΝΑΒΗΣΟΜΑΙ ΕΝ (4) ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ, ΚΡΑΤΗΣΩ ΤΩΝ ΥΨΕΩΝ ΑΥΤΟΥ.

Τέρπεται ὁ ἐπουράνιος λόγος τῇ τοιαύτῃ τῶν δικαίων
Κολασ. β΄. ιε΄. καθαρότητι τῆς ψυχῆς· καὶ ἀπεκδυσάμενος τὰς (5) ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας· καὶ μορφὴν δούλου λαβών, ΑΝΑΒΗΣΟΜΑΙ, λέγων, ΕΝ ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ, ΚΑΙ ΚΡΑΤΗΣΩ ΤΩΝ ΥΨΕ-

(1) Vat. πεφυτευμένοι. C. Alex. πεπυρωμένοι παρὰ τῶν συνθεμάτων. Vetus Interp. *de notis unius pastoris*.

(2) Addidi ἑνὸς, quod habent sacrorum librorum exemplaria omnia Mss. & impressa. Eam vo-

petitiones cordis tui. *Hæc* MAGNITUDO SIMILIS FACTA EST PALMÆ *juxta varium modum. Magnitudo Ecclesiæ, hoc est justorum congregatio, similis facta est palmæ juxta Prophetam dicentem:* Justus ut palma florebit. *Pal-* *Psal. xci. 10.*
ma enim candidissimum cor habet, quemadmodum etiam justorum animus candidus est, qui non pascitur ex terrestribus, sed supra ad cælestes altitudines cor intendit. Si vero aculeos habet palma; etiam in hac re justus illi assimilatur. Sui sunt palmæ aculei, quemadmodum etiam justo suæ sunt increpationes in peccatores. Sermones enim sapien- *Eccli. xii. 11.*
tum ut stimuli boum, & tanquam clavi igniti, qui per signa dati sunt ab uno pastore. *Per signa enim, nimirum per duo Testamenta, ab uno Pastore Christo dantur hæ increpationes; ut omnis, qui ab iis stimulatur, corde compungatur, & a peccatis abstineat.*

CCVI. ET UBERA TUA BOTRIS.

Quemadmodum palmarum BOTRI *implentur fructu & dulcedine, sic duo hujus* UBERA, *hoc est, duo Testamenta dulces efferunt virtutes iis, qui eorum dulcedine frui velint.*

CCVII. DIXI: ASCENDAM IN PALMAM, ET TENEBO ALTITUDINES IPSIUS.

Delectatur cæleste Verbum tali justorum puritate animi. Et expolians principatus & Potestates, & formam *Coloss. ii. 15.*
servi accipiens, ASCENDAM, *inquit*, IN PALMAM, ET TE-

cem legit etiam Vet. Interpr. & habet Codex Mutinen.

(3) Cod. Mutin. γλύκεως. Legerem lubens γλυκασμίως.

(4) Ἐν τῷ. ita Cod. Alex. At Vat. edit. ἐπὶ τῷ.

(5) Pessime Vetus Interpres *& exuens se principiis, & potestatibus.*

ΥΨΕΩΝ ΑΥΤΟΥ. ἐὰν γὰρ κρατήσῃ τὰ τῶν δικαίων ὕψη, ἀπάλωτοι μένουσιν, ἀνέμων ἔμβολοι(1) φέροντες, τουτέστι τοὺς πειρασμούς, καὶ ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος ἄθραυστοι διαμένοντες. ὅθεν καὶ σαφῶς ἐπάγει·

Κεφ. ζ΄. η΄.

ση΄. ΚΑΙ ΕΣΟΝΤΑΙ (2) ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΩΣ ΒΟΤΡΥΕΣ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥ.

Καθάπερ γὰρ οἱ ΒΟΤΡΥΕΣ τῶν ἀμπέλων ἀποπιεζόμενοι, καὶ ἐκθλιβόμενοι τὸ εὐφραντήριον ἐκβλυστάνουσι τοῦ οἴνου νᾶμα· οὕτω καὶ οἱ δίκαιοι ἐν ταῖς τῶν πειρασμῶν συνοχαῖς τε καὶ θλιμμοῖς, βοτρύων δίκην ἐκπιεζόμενοι, δι' αὐτῆς αὐτῶν νίκης τὴν εὐφροσύνην τῇ ἐκκλησίᾳ ποιοῦντες εὐωχεῖ (3).

Κεφ. ζ΄. η΄.

σθ΄. ΑΛΛΑ (4) ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΡΙΝΩΝ ΣΟΥ ΩΣ ΜΗΛΑ.

Ὀσμὴν τῆς πίστεως οἶμαι λέγειν κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ (5) θανάτου εἰς θάνατον· οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ (6) ζωῆς εἰς ζωήν. διὰ τοῦτο καὶ ΟΣΜΗ ΡΙΝΩΝ ΣΟΥ ΩΣ ΜΗΛΑ. ἐάν τε γὰρ μυκτῆρα τὸν ἀπόστολον λέγει, ἐάν τε ῥῖνα τῆς ἐκκλησίας· ὅμως ἑκάτερα ἐν δυσὶ προσηγορίαις, τὸ ἕν ἐστιν εἶδος διὰ τῶν δύο ὀπῶν τὴν ζωοδοτῆρα (7) τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ εἰσπέμπων ζωήν. ΩΣ ΜΗΛΑ δὲ αὐτὴ λέλεκται. τὰ γὰρ μῆλα ἐν ἑαυτοῖς δύο κέκτηνται· βρῶσιν καὶ πόσιν· ὡς καὶ ἡ τῆς πίστεως εὐωδία τὴν μυστικὴν βρῶσιν τε καὶ πόσιν κέκτηται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

β΄. Κορ. β΄. ιε΄.

σι΄. ΚΑΙ

(1) Emendandum ex Mut.Cod. ἐμβολήν.

(2) Vat.ed. ἔσονται δὴ μαστοί σου.

(3) Sic habet uterque Codex, Barberinus, & Mutinensis, tum etiam meus. Locus est corruptus. Salutatus, & Vet. Interp. videtur legisse ποιοῦνται τὴν εὐκαταπηλήν.

TENEBO ALTITUDINES EJUS. *Nam cum tenuerit justorum altitudines, ab omni casu securi manent, sustinentes ventorum impetus, hoc est tentationes, & ab illo, qui eos tenet, invulnerati servantur. Unde clare subdit;*

CCVIII. ET ERUNT UBERA TUA UT BOTRI VINEÆ.

Quemadmodum enim BOTRI *vinearum pressi, & calcati lætificantem vini laticem effundunt; sic justi in tentationum angustiis & afflictionibus instar botrorum pressi, per ipsam sui victoriam Ecclesiæ spiritualem pariunt lætitiam.*

CCIX. ODOR NARIUM TUARUM SICUT MALA.

Odorem fidei puto dicere, juxta Apostolum, qui dicit: Christi bonus odor sumus in iis, qui salvi fiunt, & in iis, qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. *Propterea &* ODOR NARIUM TUARUM SICUT MALA: *interdum enim Apostolum nasum appellat, aliquando narem Ecclesiæ: tamen in duplici appellatione utrumque forma est una, per duo foramina vivificantem Sancti Spiritus vitam immittens. Ait vero:* SICUT MALA. *Mala enim in se ipsis duo habent; cibum & potum; ita bonus fidei odor mysticum habet cibum & potum Corporis & Sanguinis Christi.* II. Cor. II. 16.

CCX. ET

(4) Vat. edit. non habet ἀλλὰ, neque exhibent alii sive Mss. sive impressi; nec eam vocem agnoscit Vetus Interpres.

(5) ἐκ abest ab impressis.

(6) ἐκ itidem non apparet in impressis.

(7) Lego ζωοδότειραν τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰσπέμπον ζωήν.

Κεφ. ζ'. θ'. σι'. ΚΑΙ Ο ΛΑΡΥΓΞ ΣΟΥ ΩΣ ΟΙΝΟΣ ΑΓΑΘΟΣ (1) ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΣ ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ ΕΙΣ ΕΥΘΥΤΗΤΑ, ΙΚΑΝΟΥΜΕΝΟΣ ΧΕΙΛΕΣΙ ΜΟΥ ΚΑΙ ΟΔΟΥΣΙΝ.

Οὕτως ὁ λάρυγξ τοῦ κυρίου ὡς οἶνος ἀγαθός. ὁ γὰρ τοῦ
Ἰωβ. ιβ'. ια'. κυρίου λάρυγξ τῆς ἐκκλησίας ἐστί. νοῦς (2) μὲν γάρ φησι, ῥήματα διακρίνει. λάρυγξ δὲ σῖτα γεύεται. τούτων οὖν τῶν πνευματικῶν σιτίων τοῦτε σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ γευσαμένη ἡ ἐκκλησία τὸν ΛΑΡΥΓΓΑ ἔχει ΩΣ ΟΙΝΟΝ ΑΓΑΘΟΝ. οἶνος γὰρ πινόμενος παύει λύπας, καὶ μεταβάλλει τὴν καρδίαν εἰς χαράν. ὡς καὶ τὸ πανσίλυπον τοῦτο τῆς ζωῆς ὄνομα (3) εἰς ἄφεσιν διδόμενον ἁμαρτημάτων. παύει ἡμῶν τὴν περὶ τούτων ἀχθηδόνα, Χριστοῦ λέγοντος· λάβετε, πίετε· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. θαυμασίως δὲ λέγει, ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΣ ΕΝ ΕΥΘΥΤΗΤΙ ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ. εὐθέσι γὰρ
α'. Κορ. ια'. κη'. τοῦτο δίδοται τὸ πόμα κατὰ τὸν λέγοντα Ἀπόστολον· δοκιμαζέτω δὲ αὐτὸν ἄνθρωπος, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πιέτω· δηλαδὴ συμφέρουσαν (4) τοῖς μυστηρίοις εὐθύτητα κεκτημένος. σαφὲς δὲ καὶ τὸ ΙΚΑΝΟΥΜΕΝΟΝ ΧΕΙΛΕΣΙ ΚΑΙ ΟΔΟΥΣΙΝ, ἵνα τὸ βραχὺ δείξῃ, καὶ τὸ μόνον τὰ χείλη βάψαι αὐτῷ καὶ τοὺς ὀδόντας ὅτι ἐν βραχεῖ ἱκανὸν πρὸς τὴν ἐντελῆ σωτηρίαν τὸ διδόμενον.

Κεφ. ζ'. ι'. σια'. ΕΓΩ ΕΝ (5) ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΠ ΕΜΕ Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤΟΥ.

Ψαλ. ογ'. κη'. Ἐμοί φησι τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστι· τίθε-

σθαι

(1) Οἶνος ἀγαθὸς sic Cod. Alex. Sed Vatic. οἶνος ὁ ἀγαθός.

(2) Sic Cod. Alexandrinus, cujus lectionem sæpius sequitur Philo, ut alibi observavimus. Biblia typis edita habet ὡς. Et D. Chrysostomus, ut observat L. Bos in sua edit. τῶν ο', ait: τινὰ τῶν

CCX. ET FAUCES TUÆ UT BONUM VINUM VADENS FRATRUELI MEO IN DIRECTIONEM, SUFFICIENS LABIIS MEIS ET DENTIBUS.

Revera fauces Domini sunt ut bonum vinum. Fauces enim Domini fauces sunt Ecclesiæ, Mens enim, *ait Scriptura*, verba discernit; *fauces autem cibos gustant*. *Job. XII. 11.* *Hos igitur spirituales cibos Corporis & Sanguinis Christi degustans Ecclesia*, FAUCES *habet*. UT BONUM VINUM. *Nam vinum cum bibitur, dolores sedat, & cor in lætitiam vertit; ita hoc vitæ poculum, datum in remissionem peccatorum, nostrum ex iis dolorem sedat, dicente Christo: Accipite, bibite: hic est Sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Mirabiliter vero dicit*: VADENS IN DIRECTIONE FRATRUELI MEO. *Rectis enim potus hic datur juxta Apostolum, qui ait*: Probet *1. Cor. XI. 28.* autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; *is nimirum qui præditus est rectitudine, quæ in sacris mysteriis convenit. Manifestum est etiam quod ait*: SUFFICIENS LABIIS ET DENTIBUS; *ut breviter ostendat, vel tantummodo ex eo labia tinxisse ac dentes, illico quod datur satis esse ad perfectam salutem*.

CCXI. EGO FRATRUELI MEO, ET IN ME CONVERSIO EJUS.

Mihi, *ait Scriptura*, adhærere Deo bonum est, *Psal. LXXII. 28.*

Z po-

ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ ὡς, νοῦς ἔχουσι. Locum D. Chrysostomi non indicat Bos. Invenias in Catena PP. Græcorum in Job edita a Patricio Junio Londini 1637. p. 152.

(3) Lege πόμα.

(4) Sic oo. CC. Lege συμπρέπουσαν.

(5) ἐν abest ab omnibus SS. Bibliorum editionibus & Mss. Abest etiam a Cod. Mutin.

Ψαλ. ξγ'. η'. θαι ἐν τῷ κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου, καὶ πάλιν· ἐκολλήθη (1) ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου· ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου· ΕΓΩ ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΠ ΕΜΕ Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ (2) ΑΥΤΟΥ. ὅπερ ἐστίν· ἐγὼ λατρεύσω νῦν τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἡ ἐπιστροφὴ αὐτοῦ· τουτέστιν ἐν τῇ δευτέρᾳ πάλιν παρουσίᾳ, ὅταν ἐπιστρέφῃ ἐπ' ἐμέ, ἐλεύσεται συνάγων με ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς γῆς διὰ τῶν τοῦ φωτὸς ἀγγέλων.

Κεφ. ζ'. ια'. σιβ'. ΕΛΘΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ, ΕΞΕΛΘΩΜΕΝ ΕΙΣ ΑΓΡΟΝ, ΑΥΛΙΣΘΩΜΕΝ ΕΝ ΚΩΜΑΙΣ, ΟΡΘΡΙΣΩΜΕΝ ΕΙΣ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ (3).

Συγκαλεῖται ἡ νύμφη τὸν νυμφίον ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη, ἵνα σὺν αὐτῷ ΕΞΕΛΘΗ ΕΙΣ ΑΓΡΟΝ, τουτέστιν εἰς τὸν κό-
Ματθ. ιγ'. λη'. σμον ὥς φησιν ὁ κύριος· ὁ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος· καὶ ΑΥΛΙΣΘΩΜΕΝ ΕΝ ΚΩΜΑΙΣ· καὶ πανταχοῦ παροικίαι (4) γεγένηνται τῆς ἁγίας ἐκκλησίας πλατυνομένης ἀεὶ κατὰ τὸν λέ-
Ἠσαΐ. νδ'. β'. γοντα αὐτῇ προφήτην· πλάτυνον (5) τὰ σχοινίσματά σου, καὶ τῶν αὐλαιῶν σου πῆξον· μὴ φοβοῦ· καὶ τοὺς πασσάλους σου κατίσχυσον· ἔτι εἰς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ ἐκπέτασον. ὡς ταῦτα λέγεται τῇ ἐκκλησίᾳ δῆλον. διὸ λέγει· ΑΥΛΙΣΘΩΜΕΝ ΕΝ ΚΩΜΑΙΣ, ΟΡΘΡΙΣΩΜΕΝ ΕΙΣ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ· ὅπερ ἐστὶν εἰς τὰς κατὰ τόπον ἐκκλησίας. τότε γὰρ ΟΡΘΡΙΣΩΜΕΝ, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· ἀπὸ τοῦ νυκτέρου σκότους τῆς ἀγνωσίας εἰς τὸ φῶς τῆς πίστεώς με προάγαγε.

σιγ'. ΙΔΩ

(1) Abest a meo Cod. & Barb. hic e Psalmo locus, quem cum exhibeat & Vet. Interpres, & habeat Codex Mutin. revocavi.

(2) Restitui ex Mutinensi ἐπιστροφή. Meus & Barb. ἀποστροφή.

(3) Restitui ἀμπελῶνας ut Vatic. & libri omnes. Hanc lectionem agnoscit Vetus Interpres, & ipsa explanatio postulat, ubi dicit ὅπερ ἐστὶν εἰς τὰς κατὰ τόπον ἐκκλησίας.

ponere in Domino spem meam. *Et rursus*: adhæsit anima nostra post te; me suscepit dextera tua. EGO FRATRUELI MEO, ET IN ME CONVERSIO EJUS; *idest, ego serviam nunc Filio Dei, & ad me conversio ejus; hoc est in secundo iterum adventu cum sese converterit ad me, veniet colligens me ex quatuor angulis terræ per Angelos lucis.* *Psal. LXII. 9.*

CCXII. VENI FRATRUELIS MEUS, EGREDIAMUR IN AGRUM, MANEAMUS IN VICIS, DE LUCE VIGILEMUS AD VINEAS.

Sponsa jam inde vocat Sponsum, ut cum ipso EGREDIATUR IN AGRUM, *hoc est, in mundum, quemadmodum ait Dominus*: Ager est mundus: *&* MANEAMUS IN VICIS. *Matth. XIII. 38.* *Etenim ubique facta sunt habitationes Sanctæ Ecclesiæ, quæ semper dilatatur, juxta Prophetam, qui illi ait*: Dilata funiculos tuos, & mansionum tuarum: fige: noli timere: & palos tuos conforta: adhuc ad dexteram, & ad sinistram extende: *Isai. LIV. 2.* *Isthæc dici Ecclesiæ manifestum est: Idcirco ait*: MANEAMUS IN VICIS: VIGILEMUS DILUCULO AD VINEAS: *idest ad Ecclesias, quæ per loca sunt: illa enim vox* VIGILABIMUS, *hunc tropologicum sensum habet; nimirum, producito me a nocturnis ignorantiæ tenebris ad lucem fidei.*

(4) Sic legendum oo. Cod. habent παρέρμην.

(5) Locus Isaiæ in Sacris Bibliis est: πλάτυνον τὸν τόπον τῆς σκηνῆς σου, καὶ τῶν αὐλαιῶν σου, πῆξον, μὴ φείσῃ, μάκρυνον τὰ σχοινίσματά σου, καὶ τοὺς πασσάλους σου κατίσχυσον· ἔτι κ. τ. λ. *Dilata locum tabernaculi tui, & aulæorum tuorum: fige: ne parcas: protende funiculos tuos: & palos tuos conforta, &c.*

Κεφ. ζ'. ιβ'. σιγ'. ΙΔΩΜΕΝ ΕΙ ΗΝΘΗΣΕΝ Η ΑΜΠΕΛΟΣ.

Ὅπερ ἐστὶ, εἰ τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως τὴν εὐωδίαν ἐν τοῖς πιστευσάντων διέδωκεν.

Κεφ. ζ'. ιβ'. σιδ'. ΗΝΘΗΣΕΝ Ο ΚΥΠΡΙΣΜΟΣ.

Τοὺς νεοφωτίστους οἶμαι λέγειν τοὺς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας λελευκανθισμένους.

Κεφ. ζ'. ιβ'. σιε'. ΗΝΘΗΣΑΝ ΑΙ ΡΟΑΙ.

Αἱ τούτων ψυχαὶ, αἵτινες ῥοῶν δίκην τὸ ἐρυθρὸν αἷμα ἐχρίσθησαν τοῦ Χριστοῦ. καθάπερ γὰρ ἡ ῥοὰ πολυκοκκός ἐστι, καὶ πολυθάλαμος, ἔξωθεν δὲ τὸ φλοιὸν ἐρυθροειδῆ κέκτηται· οὕτως ἡ ἐκκλησία τὸν πολυάνθρωπον δῆμον ἔχουσα ἐντὸς, καὶ τοῖς ἱματίοις τῶν ἐντολῶν περιεσφιγμένη, τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ φυλάττεται. διὸ καὶ ἐπάγει·

Κεφ. ζ'. ιβ'. σις'. ΕΚΕΙ ΔΩΣΩ ΤΟΥΣ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΟΥ ΣΟΙ.

Τοῖς γὰρ τοιούτοις καὶ τὰ βάθη τῶν μυστηρίων ἐκ τῶν πνευματικῶν μαστῶν, τουτέστιν ἐκ τῶν δύο διαθηκῶν ἀποκαλύπτεται.

Κεφ. ζ'. ιγ'. σιζ'. ΑΙ ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΙ (1) ΕΔΩΚΑΝ ΟΣΜΗΝ.

Γεν. λ'. ιη'. Γεν. μθ'. ιδ'. Μανδραγορῶν μισθὸς γεγένηται (2) ὁ Ἰσάχαρ. Ἰσάχαρ δὲ, φησὶν, τὸ καλὸν ἐπιθύμησιν ἐν (3) ταῖς εὐλογίαις Ἰακὼβ γέγραπται. οἱ γοῦν τὸ καλὸν ἐπιθυμήσαντες τῆς ἐκκλησίας υἱοὶ, οὗτοι ἐπιδώκασιν ὀσμὴν, ὅπερ ἐστὶ τὴν τῆς πίστεως εὐωδίαν. καὶ καθ' ἕτερον τρόπον· ΑΙ ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΙ ΕΔΩΚΑΝ ΟΣΜΗΝ. μανδραγορῶν γὰρ αἱ ῥίζαι ὑπὸ τὴν γῆν αν-

(1) Ed. Vat. οἱ μανδραγόραι. (2) Vetus Interpres feminam.

CCXIII. VIDEAMUS, DUM FLORUIT VINEA.

Ideſt, num prædicatio fidei ſuavem ab iis, qui crediderunt, emiſit odorem.

CCXIV. FLORUIT PROPAGO.

Recens illuſtratos dicere arbitror, qui per lavacrum regenerationis facti ſunt candidi,

CCXV. FLORUERUN MALA PUNICA.

Eorum animæ, quæ malorum inſtar punicorum rubro Chriſti Sanguine illitæ ſunt. Ut enim malum punicum multis eſt præditum granis, & loculamentis; extrinſecus autem corticem rubrum habet; ita Eccleſia; quæ populoſiſſimam hominum multitudinem intra ſe continet, & veſtibus præceptorum circumtecta; ſe tuetur Sanguine Chriſti. Propterea ſubdit:

CCXVI. IBI DABO UBERA MEA TIBI.

Talibus enim (ideſt, nuper baptizatis) *myſteriorum profunditas ex ſpiritualibus uberibus, ideſt, ex duobus teſtamentis revelatur.*

CCXVII. MANDAGORÆ DEDERUNT ODOREM.

Mandragorarum merces factus eſt Iſſachar. Iſſachar vero, *ait Scriptura*, bonum concupivit, *ut ſcriptum eſt in benedictionibus Jacob. Qui igitur bonum deſiderant Eccleſiæ filii, hi dederunt odorem, hoc eſt, ſuavem fidei odorem. Et alio modo:* MANDRAGORÆ DEDERUNT ODOREM. *Mandragorarum enim radices*

Geneſ. xxx. 18.
Ibid. xlix. 14.

facit Iſſachar, cum vertit, *facta eſt*. (3) Lego ὡς ἐν.

ἀνθρωπόμορφον ἔχουσι (1) χαρακτῆρα, τὴν τῶν νεκρῶν εἰκόνα ἐφ' ἑαυτῶν ἔχονται· οἱ γὰρ νεκροὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας εἰς τὸν ᾅδην αἰσθόμενοι τὴν τῆς ἀναστάσεως δεδώκασιν (2) ὀσμήν:

Κεφ. ζ'. ιγ'. σιη'. ΚΑΙ (3) ΕΠΙ ΘΥΡΑΙΣ ΗΜΩΝ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΚΡΟΔΡΥΑ.

ΘΥΡΑΙΣ (4) οἶμαι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἀνθρωπείου (5) σκήνους τὰ ὦτα καὶ τὰ στόματα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶναι· δι' ὧν θυρῶν τά τε τῆς ζωῆς εἰσίεσαν, καὶ τὰ τοῦ θανάτου ἕκαστα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δεξαμένου (6). ΕΠΙ ΔΕ ΘΥΡΑΙΣ ΗΜΩΝ ΠΑΝΤΑ ΑΚΡΟΔΡΥΑ. ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αἱ τοῦ σεμνοτάτου ἐντολαί· ἐπὶ τὰ ὦτα αἱ τῶν θεϊκῶν προσταγμάτων διαταγαί (7). ἐπὶ τὸ στόμα αἱ ὑμνῳδίαι καὶ αἱ ψαλμῳδίαι καὶ τῆς καινῆς διαθήκης, καὶ παλαιᾶς ἡ μελέτη. θύρας δὲ τὰ προειρημένα εὐλόγως ἡ ἁγία γραφὴ κέκληκε· τὰ δὲ ἕκαστα ἡμῶν, θυρῶν δίκην, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποκλείεσθαι ὀφείλειν (8) τὰ μέλη. ὀφθαλμὸς μὲν τοῖς βλεφάροις ἀποστρεφόμενος ἀπὸ ἐπιθυμίας, καὶ τὸ στόμα κατὰ τὸ μὴ φθέγγεσθαι τί ἄτοπον κατὰ τὸν λέγοντα
Ἐφεσ. δ'. κθ'. ἀπόστολον· πᾶς λόγος σαπρὸς μὴ ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. διὸ καὶ αὐτικῶς (9) φιερόμενος ὁ μακάριος Δαβὶδ
Ψαλ. ρμα'. γ'. λέγει· θοῦ κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου.

Κεφ. ζ'. ιγ'. σιθ'. ΝΕΑ ΠΡΟΣ ΠΑΛΑΙΑ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ ΕΤΗΡΗΣΑ ΣΟΙ.

Τὴν νέαν οἶμαι λέγειν διαθήκην (10) καὶ τὴν παλαιάν; ἐξ ἧς (11) τὰ δικαιώματα, καὶ προστάγματα ἡ ἐκκλησία λαβοῦσα

τῷ

(1) Lege ἔχουσαι.

(2) Mutin. [illegible].

(3) Vet. Interpr. vertit: *Januas nostras omnia poma*; cui versioni nullam, quæ respondeat, invenio variantem lectionem.

(4) Lege θύρας.

(5) Mutin. ἀνθρωπίνου σκεύους καὶ τὰ ὦτα.

(6) Mutin. δεχομένου.

(7) Vet. Interpr. vertit *divino-*

dices sub terrâ humana forma prædita, mortuorum figuram in se habent. Mortui enim sentientes Christi adventum ad Inferos, resurrectionis odorem dederunt.

CCXVIII. ET IN OSTIIS NOSTRIS OMNIA POMA.

Ostia animæ & humani tabernaculi esse arbitror aures, & ora, & oculos; per quæ ostia & quæ sunt vitæ, & quæ mortis ingrediuntur, ut cujusque est animus, qui ea excipit. In ostiis nostris omnia poma: *in oculis nostris præcepta de pudore: in auribus divinorum mandatorum præceptiones: in ore hymnorum, psalmorumque cantus, & novi veterisque Testamenti meditatio. Ea vero, quæ diximus, jure ostia sacra Scriptura appellat. Omnia autem membra veluti ostia nostra claudi oportet peccato: oculus qui palpebris a concupiscentia se avertat: os ne quid loquatur absurdum, juxta Apostolum:* Omnis sermo impurus ne procedat ex ore vestro: *propterea precantis in modum Beatus David se se gerens ait:* Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ circa labia mea. *Ephes. IV. 29.* *Psal. CXL. 3.*

CCXIX. NOVA ET VETERA FRATRUELIS MEUS SERVAVI TIBI.

Novum puto dicere Testamentum & Vetus, ex quibus Ecclesia accepit justificationes & præcepta, eaque Sponso

rum præceptorum ordines. θεϊκῶν ωρος. διαταγαὶ reddi debuerat, *divinorum mandatorum præceptiones*, ἀχλικῶς.

(8) Lege ὀφείλει.

(9) Sic omnes Codices, Lege

(10) Διαθήκην restitui ex Cod. Mutin.

(11) Lego ἐξ ὧν.

τῷ ἰδίῳ αὐτὰ τηρεῖν (1) νυμφίῳ· ἀπὸ μὲν τοῦ νόμου ἀκούουσα·
Εξοδ. κ'. ιγ'. τὸ οὐ μοιχεύσεις. καὶ ἀπὸ τῆς νέας ἐκ τῆς τῶν εὐαγγελίων
διαθήκης ἀκούουσα, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκκόπτειν (2), καὶ ταῦτα
ποιουμένη ἀπὸ τοῦ νόμου ἀκούουσα τὸ οὐκ ἐπιορκήσεις. καὶ ἀπὸ
Ματθ. ε'. λδ'. τῶν εὐαγγελίων ἀκούουσα τὸ, μὴ ὀμόσαι ὅλως· καὶ ταῦτα πεφυ-
λαγμένη τῷ ἀδελφιδῷ αὐτῆς, ταῦτα τηρεῖ, ὅπερ ἐστὶ τῷ ἰδίῳ
νυμφίῳ, ἵνα διὰ τῆς ποιήσεως τῶν ἐντολῶν (3) τὸ ἔλαιον ἐν
Ματθ. κε'. τοῖς ἰδίοις ἀγγείοις ἐν τῷδε ἀγοράζουσα τῷ βίῳ, τὴν λαμ-
πάδα ἁψαμένη τὴν τῆς πίστεως, τῷ νυμφίῳ παραφαίνει. διὰ
τοῦτο καὶ ὁ κύριος περὶ τῶν τὰ νομικὰ καὶ εὐαγγελικὰ προστάγ-
ματα τοῦ κυρίου, τήν τε παλαιὰν καὶ τὴν νέαν διαθήκην μελε-
Ματθ. ιγ'. νβ'. τόντων καὶ διηγουμένων ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τάδε λέγει· διὰ τοῦ-
το πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ προφέροντι ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ και-
νὰ καὶ παλαιά· ΚΑΙΝΑ μὲν τὰ ἐν εὐαγγελίῳ προστάγματα·
ΠΑΛΑΙΑ δὲ τὰ ἐν νόμῳ διατάγματα.

Κεφ. η'. α'. σκ'. ΤΙΣ ΔΩΗ, ΣΕ ΑΔΕΑΦΙΔΕ ΜΟΥ ΘΗΛΑ-
ΖΟΝΤΑ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ;

Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ μυστήρια, τὰ ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ ἀποκείμενα γραφῇ. οὐ γὰρ εἶπε θηλάζοντα (4) μαστοὺς μου, ἀλλὰ μητρός μου. πῶς γὰρ οἷόν τ' ἐστὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς ἀνδρωθέντα (5) λοιπὸν καὶ τελειωθέντα θηλάζειν πάλιν μαστοὺς μητρός; τὸ γὰρ θηλάζειν (6) οὐ τῶν τελείων, ἀλλὰ τῶν βρεφῶν. λέγει οὖν ἡ νύμφη πρὸς τὸν νυμφίον· ΤΙΣ ΔΩΗ, ΣΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ ΘΗΛΑΖΟΝΤΑ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ. μήτηρ τῆς νύμφης ἡ σοφία, ἀδελφιδὸς δὲ ταύτης ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐν ᾧ ἐφόρεσεν ἄνθρωπον (7), ὃν

(1) Legendum τηρεῖν.
(2) Alludit ad locum Matth. v. 30.
(3) Sic Mutinensis: at meus & Barber. τῆς ἐντολῆς.
(4) Barber. θηλάζων. Mutin. θηλάζοντα.
(5) Ἀνδρωθέντα. Ita Mutin. ἀνδρειωθέντα Barberin. & meus;

so suo servat; & a Lege quidem audit: non mœchaberis: *a novo Evangeliorum Testamento audit rescindendam esse concupiscentiam; & hæc faciens audit a Lege*: non pejerabis; *& ab Evangeliis*: non jurare omnino; *& hæc custodiens fratrueli suo eadem servat, idest, suo Sponso, ut per exequutionem mandatorum oleam vasis suis emens in hac vita, lampade fidei accensa Sponso in conspectum venit. Propterea Dominus de iis, qui legalia, & Evangelica præcepta Domini, & Vetus Novumque Testamentum meditantur, & enarrant, dicit in Evangelio*: Ideo omnis Scriba doctus in regno cælorum similis est homini, qui profert de thesauro suo nova & vetera. NOVA *quidem, quæ sunt præcepta in Evangelio*; VETERA, *quæ sunt mandata in Lege*.

Exod. xx. 13.
Matth. v. 34.
Matth. xxv.
Matth. xiii. 52.

CCXX. QUIS DABIT TE FRATRUELIS MEUS SUGENTEM UBERA MATRIS MEÆ?

Magna & mirabilia mysteria, quæ reposita sunt in hac sancta Scriptura: non enim dicit sugentem ubera mea, sed matris meæ. Quomodo vero fieri potest, ut fratruelis ejus, qui jam in virum tandem adoleverit, & ad perfectam venerit ætatem, rursus sugat ubera matris? Sugere enim non est adultorum, sed infantium: ait igitur Sponsa ad Sponsum: QUIS DET TE FRATRUELIS MEUS SUGENTEM UBERA MATRIS MEÆ? *Mater est Sapientia, fratruelis vero ejus Dominus noster Jesus Christus, in quo*

 gesta-

male uterque. Recta lectio est ἀνδρειωθέντα, & melior fortasse ἀνδρωθέντα.

(6) Mutin. θηλάζειν. πάλιν ἐν τῷ τιλ.

(7) Lege ἄνθρωπον.

ὃν ἐπὶ παροῦσα ἡ σοφία, τουτέστιν ὁ πρὸ αἰώνων λόγος ἐν αὐτῷ συνεκεράσατο (1). ὅταν οὖν εἰς τοὺς νεοφωτίστους μορφωθεὶς (2) ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς τὰ ἀρτιγενῆ βρέφη τῆς ἐκκλησίας, δι᾽ ἐκείνων αὐτὸς ὁ Χριστὸς θηλάζει τοὺς μαστοὺς, τουτέστι τὰς δύο διαθήκας, ἀφ᾽ ὧν τὸ μέλι ἐπὶ τὸ γάλα ῥεῖ τοῖς ἀρτιγεννήτοις παιδίοις τοῖς δι᾽ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννωμένοις, ἐπὶ τὴν ἀκακίαν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς, καὶ ἀπὸ τῆς καινῆς θηλάζουσι·
Ζαχ. η΄. ιζ΄. Ζαχαρίου μὲν λέγοντος· ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον (3)
μὴ λογιζέσθω (4) ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. καὶ πάλιν Ἠσαΐου
Ἠσαΐ. ξϛ΄. ε΄. βοῶντος· εἴπατε (5) τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· ἀδελφοὶ ἡμῶν· καὶ
τοῖς βδελυσσομένοις. καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν εὐαγγελίων θηλάζουσιν
ἀπὸ τοῦ μαστοῦ τῆς καινῆς διαθήκης ἐκεῖνο τὸ τῆς ἀκακίας ῥῆ-
Λουκ. ϛ΄. κζ΄. μα· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
ὑμᾶς. καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν καταδιωκόντων ὑμᾶς. ἀπὸ δὲ Παύ-
Ῥωμ. ιβ΄. ιζ΄. λου τοῦ ἀποστόλου τὸ λεγόμενον· μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀπο-
διδόντες, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθόν.

Κεφ. η΄. α΄.

σκα΄. ΕΥΡΟΥΣΑ ΣΕ ΕΞΩ ΦΙΛΗΣΩ ΣΕ, ΚΑΙ ΓΕ ΟΥΚ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙ ΜΕ (6).

Ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐσταύρωσαν τὸν Χριστὸν· διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐφίλησεν αὐτὸν ἡ ἐκκλησία, ὑπὲρ αὐτῆς βλέπουσα αὐτὸν τῷ σταυρῷ ἀπολλύμενον (7), ἵνα ἐκείνη τῆς ἁμαρτίας ἀφυλαθῇ (8). ΕΥΡΟΥΣΑ ΣΕ ΕΞΩ ΦΙΛΗΣΩ ΣΕ. ΚΑΙ-
Κολασ. β΄. ιε΄. ΓΕ ΟΥΚ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙ ΜΕ. εὑροῦσα γὰρ αὐτὸν
ἔξω τῶν οὐρανῶν, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος· ἀπεκδῦσα (9) μὲν
Κολοσ. β΄. ζ΄. τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ μορφὴν δούλου λαβόντα διαῤῥή-
του

(1) Ita Mutinen. Meus & Barb. συνεκέρατο.

(2) Lege μορφωθῇ. Paulina phrasis, ut alibi supra observavimus.

(3) Vat. πλησίον αὐτοῦ.

(4) Vatican. λογίζεσθε: & sic legendum. Vetus Interpres legit λογιζέσθω *reputet*; sed vertit ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, *in cordibus suis*.

(5) Perturbate affertur hic Isa-

gestavit hominem, quem Sapientia ad nos delapsa, hoc est Verbum, quod est ante secula, cum se ipso commiscuit. Cum igitur Christus in recens illuminatis formatus sit, & in nuper natis infantibus Ecclesiæ; per illos ipse Christus sugit ubera, hoc est duo Testamenta, ex quibus mel & lac fluunt ipsis nuper genitis filiis, qui per aquam & Spiritum regenerati sunt, & innocentiam e Veteri & Novo Testamento sugunt; Zacharia dicente: unusquisque malitiam proximi non cogitet in cordibus vestris. *Et rursus clamante Isaia*: Dicite, Fratres nostri, iis, qui oderunt vos, & abominantur. *Et rursus ex Evangelio sugunt ab ubere Novi Testamenti illud innocentiæ verbum*: Diligite inimicos vestros, benefacire iis, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos; *ex Divo Paulo dictum illud*: Nulli malum pro malo reddentes, sed semper bonum.

Zach. VIII. 17.
Isai. LXVI. 5.
Luc. VI. 27.
Rom. XII. 17.

CCXXI. INVENIENS TE FORIS OSCULABOR TE, ET QUIDEM NON DESPICIENT ME.

Extra Hierusalem crucifixerunt Christum: per Crucem osculata est eum Ecclesia, videns ipsum pro se clavis Cruci affixum, ut illa a peccato refigeretur. INVENIENS TE FORIS OSCULABOR TE; ET QUIDEM NON DESPICIENT ME. *Inveniens enim illum extra cælos, ut dixit Apostolus*, expoliantem principatus & potestates; *quique* formam servi accepit, *per inenarrabile suum osculum oscu-*

Coloss. II. 15.
Philipp. II. 7.

iæ locus, sic legendus, εἴπατε ἀδελφοὶ ἡμῶν, τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ βδελυσσομένοις.

(6) Sic Cod. etiam Alex. Editio Vat. habet μοι.

(7) Ex Cod Mutin. περσπλολόμενος, eruitur vera lectio περσπλώμενον.

(8) Sic emendavi. Cod. Barb. & Mutin. habent ἀφιλωθῇ.

(9) Lege ἀπεκδυσάμενον. Uterque Codex. Barber. & Mut. tum etiam meus habent ἀπεκδυσαμένῳ.

τοι (1) αὐτοῦ φίλημα ἐφίλησεν αὐτὸν ἡ ἐκκλησία οὐ φιλήματι σαρκικῷ· ἄπαγε τὸ τοιοῦτο νοεῖν· ἀλλὰ φιλήματι πνευματικῷ, καταλείψασα τὰ γήϊνα φρονήματα, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος φιλίᾳ αὐτῷ συγκρινομένη. τὸ δὲ· ΚΑΙΓΕ ΟΥΚ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙ ΜΕ, τῆς πνευματικῆς φιλίας τὸ ἀκατάγνωστον λέγει μυστήριον. οἱ γὰρ κατ' ὄρεξιν σαρκικῆς ἐπιθυμίας κακοήθως (2) φιλοῦντος ὑπὸ ἁγίων ἐξουδενοῦνται. αὕτη δὲ τὸν ἑαυτῆς οὐ σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς φιλοῦσα νυμφίον οὐ μόνον οὐκ ἐξουδενεῖται, ἀλλά γε καὶ εὖ μάλα ἐπαινεῖται· ἀκολούθως δὲ τῷ τοῦ σταυροῦ μυστηρίῳ τάδε λέγει.

Κεφ. η'. β'. σκβ'. ΠΑΡΑΛΗΨΟΜΑΙ ΣΕ· ΚΑΙ (3) ΕΙΣΑΞΩ ΣΕ ΕΙΣ ΟΙΚΟΝ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ΜΕ ΔΙΔΑΞΕΙΣ (4).

ΜΗΤΗΡ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δῆλον ὡς ἡ γῆ. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ταύ-
Γενέσ. γ'. ιθ'. της (5) αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, τουτέστι τῆς γῆς διὰ τὸ εἰρημένον· γῆ
Ῥωμ. ε'. ιδ'. εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. Ταύτης ταμεῖον ὁ θάνατος· ἐπειδὴ καθάπερ ἐν ταμείῳ θησαυροί, οὕτως ἐν τῷ θανάτῳ πάντων τῶν δικαίων κατείχοντο αἱ ψυχαί. ἐβασίλευσε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας. παραλαβοῦσα οὖν αὐτὸν (6) ἡ σάρξ, ἣν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἐφόρεσεν, εἰσήγα-

(1) Barb. meus & Mut. habent δι' ἄρρητον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν. Scribe δι' ἄρρητον.

(2) Scribe κακοήθως φιλοῦντες.

(3) Καὶ nec in Vatic. edit. nec usquam alibi occurrit: eam tamen agnoscit Vet. Interpres.

(4) Hanc vocem διδάξεις habet Barber. & meus, quam tamen nec agnoscit Vat. edit., nec Cod. Mutinen. nec Vet. Interpres. Est autem initium versus sequentis juxta Aldinam editionem.

(5) ταύτης habet & meus Cod. & Barber. Eam non agnoscit Cod. Mutinensis, & delendam censeo.

(6) Αὐτὸν. Hanc vocem, quæ abest a meo Codice, & Barber. revocavi ex Mutinensi. Sed αὐτὸν quo referas? Facile tamen est intelligere, quo ea vox referenda sit, si Paulinum locum afferas

lata est illum Ecclesia non carnali osculo (absit ut id cogitemus) sed osculo spirituali, relictis terrestribus cogitationibus, & per spiritualem amicitiam cum ipso coagmentata. *Illud vero*, NON DESPICIENT ME, *spiritualis amicitiæ irreprehensibile dicit mysterium. Qui enim per carnalem cupiditatem malitiose osculantur, a Sanctis contemnuntur. Illa vero suum sponsum non carnaliter, sed spiritualiter osculans, non modo non contemnitur, sed maxime laudatur : consequenter vero huic Crucis mysterio hæc dicit :*

CCXXII. ASSUMAM TE; ET INTRODUCAM TE IN DOMUM MATRIS MEÆ, ET IN EJUS CUBICULUM QUÆ ME CONCEPIT.

MATREM *hominis & carnis ipsius* (hominis) *manifestum est esse terram.* ET IN EJUS CUBICULUM QUÆ CONCEPIT *ipsum hominem, hoc est terræ, juxta illud quod dictum est :* Terra es, & in terram redibis. *Hujus inquam cubiculum est mors. Quoniam veluti in cubiculo thesauri, ita in morte, omnium justorum animæ detinentur.* Regnavit enim mors ab Adam usque ad Moysem & in eos, qui non peccaverunt. *Cum autem caro ipsum excepisset, quam pro*

Genes. III. 19.
Rom. V. 14.

integrum. Igitur post ἁμαρτήσαντας sequitur ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι, τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος, *qui est typus futuri*, scilicet Christi & rerum ab eo gerendarum. Igitur vox αὐτὸν ad Christum est referenda. Salutatus fortasse existimans minus proprie dictum, *Caro assumsit Verbum*, non quidem verba, sed sententiam reddens vertit : *Idem Jesus humana carne, eaque mortali vestitus .... quam semel assumsit &c.* Vetus Interpres, qui vertit : *Ergo facta Caro Verbum*, habuit fortasse in suo Cod. ἡ σὰρξ λόγος ἐγένετο. Sed sive eam lectionem habuerit, sive hanc, quam exhibent Græci Codices, quos vidi; certe oritur ex hoc loco haud contemnenda ratio existimandi, Commentarium hunc in Canticum Canticorum non esse S. Epiphanii, qui Hæresi LXXVII. num. XXIX. ejusmodi loquutiones diserte his verbis im-

εἰσήγαγεν αὐτὸν καθάπερ εἰς οἶκον, εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον, ἔνθα καὶ τὸ ταμεῖον ἦν τῆς συλλαβούσης ἡμᾶς γῆς, ἔνθα, καθὼς προείρηται, καθάπερ ἐν θησαυρῷ, πάντων τῶν ἁγίων συγκλείονται αἱ ψυχαί.

Κεφ. η'. β'.

σκγ'. ΠΟΤΙΩ (1) ΣΕ ΑΠΟ ΟΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΥΡΕΨΙΚΟΥ.

Δι' αὐτὴν γὰρ καὶ ἀπὸ οἴνου ἔπιεν· καὶ ταῦτα διὰ τῶν ἀποστόλων προέπιεν τοῦ μυρεψικοῦ· ὅπερ ἐστὶ τοῦ συγκεκραμένου τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὅνπερ καὶ προέπιεν ταῦτα λέγων· λάβετε, πίετε· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. πῶς οὖν αὐτὴν πιοῦσα διὰ τῶν ἀποστόλων, πάλιν αὐτὸν ἐπαγγέλλεται ποτίζειν, εἰ μή, καθὼς προείρηται, ὁπόταν μορφωθῇ εἰς τοὺς νεοφωτίστους ὁ Χριστός, δι' αὐτῶν τῶν ἀναγεννωμένων ποτίζεται ἀπὸ τοῦ μυστηριώδους νάματος· ποτίζεται ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΥΡΕΨΙΚΟΥ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ μυστηριώδους, οὗ εἴληφεν παρ' αὐτοῦ ἡ ἐκκλησία.

Κεφ. η'. ε'.

σκδ'. ΑΠΟ ΝΑΜΑΤΟΣ ΡΟΩΝ ΜΟΥ.

Ἵνα εἴπῃ ἀπὸ νάματος τοῦ λαοῦ, ὃς λαὸς πολυάνθρωπός ἐστι καθὼς καὶ πολύκοκκος ἡ ῥοά.

Κεφ. η'. γ'.

σκε'. ΕΥΩΝΥΜΟΣ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗΝ ΜΟΥ, ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΛΗΨΕΤΑΙ ΜΕ.

Εὐώνυμον τοῦ νυμφίου οἶμαι εἶναι τὸν παρόντα αἰῶνα, δεξιὰν

probat: Τὸ γὰρ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα μή τινες νομίσωσιν, ὅτι πρῶτος ἄνθρωπος ὤν, καὶ ἦλθε Χριστὸς εἰς ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο λόγον πρῶτον ἔταξε τὸ θεῖον εὐαγγέλιον. εἶτα τὴν σάρκα ὡμολόγησεν, ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. οὐ γὰρ εἶπεν ἡ σὰρξ λόγος ἐγένετο, ἵνα δείξῃ πρῶτον λόγον ἀπ' οὐρανῶν ἐλθόντα, εἰς ἑαυτὸν ὑποστήσαντα τὴν σάρκα ἀπὸ τῆς μήτρας τῆς ἁγίας παρθένου. Illa vero, Verbum car-

pro Ecclesia gestavit, introduxit eum, velut in domum, in mortem pro nobis, ubi erat cubiculum terræ, quæ nos concepit, ubi, ut supra dictum est, tanquam in thesauro omnium Sanctorum animæ concludebantur.

CCXXIII. POTUM DABO TIBI E VINO UNGUENTARIO.

Per ipsam enim bibit de vino; præsertim per Apostolos præbibit ex unguentario; idest mixto cum S. Spiritu, quod & præbibit, dicens: Accipite, bibite hic est Sanguis meus, qui pro vobis effundetur. *Quomodo igitur illa, cum per Apostolos biberit, rursus promittit illud dare in potum? nisi, ut dictum est, cum formatus sit in nuper illuminatis Christus, per ipsos regeneratos ex mystico latice potat.* E VINO UNGUENTATO *potat, idest e mystico latice, quem ab ipsa accepit Ecclesia.*

CCXXIV. DE LATICE PUNICORUM MALORUM.

Quasi dicat DE LATICE, *idest, de populo, qui populus e multis hominibus constat, ut e multis granis malum punicum.*

CCXXV. LÆVA EJUS SUB CAPITE MEO, ET DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME.

Lævam Sponsi puto esse præsens seculum, dexteram vero

ro

ro factum est, *ideo ita concepta sunt, ne quis existimaret primum extitisse hominem, & Christum in hominem venisse. Propterea Sanctum Evangelium primo loco posuit Verbum. Deinde de carne profitetur dicens:* Verbum caro factum est. *Non enim dixit:* Caro Verbum facta est, *ut ostenderet primum descendisse Verbum de Cælis, & ipsum sibi carnem formasse e Sanctæ Virginis utero.* Cæterum eam loquutionem, *Caro facta Verbum*, Catholicæ fidei non repugnare, immo cum ipsa convenire, eamque Patres adhibuisse docet Petavius de Incarnat. Lib. IV. cap. IX. num. 4. & 5.

(1) Aldina editio habet διδάξει με, ποτιῶ σε.

δεξιὰν δὲ αὐτοῦ τὸν μέλλοντα, κατὰ τὴν λέγουσαν γραφήν· μῆ-
Παροιμ. γ'. ιϛ' κος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς. ἐν δὲ τῇ ἀρι-
στερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα· ἵνα εἴπῃ, ὅτι καὶ ἐνθάδε
καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀνυστέρητα τὰ παρ' αὐτοῦ. ΥΠΟ ΤΗΝ
ΚΕΦΑΛΗΝ ΜΟΥ· ἐπειδὴ κεφαλὴ αὐτῆς ὁ Χριστός. πάντα δὲ
ὅσα λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς ἐλεημοσύνας καταχρηματίζουσα,
δῆλον ὅτι τῷ Χριστῷ προσφέρει, καὶ οὕτως εὐώνυμος αὐτοῦ
γίνεται ὑπὸ τὴν αὐτῆς κεφαλήν· ὅπερ ἐστὶν, καὶ τὰ ἐνθάδε αὐ-
τῆς χρήματα ὑπὸ τὴν Χριστοῦ ἐξουσίαν. τὸ δὲ καὶ ἡ δεξιὰ
αὐτοῦ περιλήψεταί με τὸν μέλλοντα λέγει αἰῶνα, ἐν ᾧ κικλή-
σκει (1) ὁ καλὸς ποιμὴν καθάπερ ἐπιλαμβανόμενος αὐτῶν
Ματθ. κε'. λδ'. λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου· κληρονομήσατε
τὴν ἡτοιμασμένην βασιλείαν ἀπὸ κ. τ. λ.

Κεφ. η'. δ'. σκϛ'. ΩΡΚΙΣΑ ΥΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑ-
ΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ (2) ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ
ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΑΓΡΟΥ· ΤΙ ΕΓΕΙΡΗΤΕ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΙ-
ΡΗΤΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΕΩΣ ΟΥ ΘΕΛΗΣΗι.

Ἐνδιαθέτως (?) ἔγκειται ἀξιοῦσα (3), καὶ μεθ' ὅρκου τὰς ψυ-
χὰς τῶν ἁγίων πρεσβεύουσα ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν· ἵνα
τὴν ἀγάπην κυρώσῃ εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, ἕως ἂν ἡμᾶς παρα-
Ψαλ. νζ'. α'. λάβῃ, ὡς Δαβὶδ λέγει· καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων σου
ἐλπιῶ ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία. Τότε γὰρ ἡμᾶς παρέρχεται
ἡ ἀνομία, ὅταν κληθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ καταξιωθῶμεν, καθὼς
Ῥωμ. ϛ'. ζ'. καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος εἴρηκεν· ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίω-
ται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

Κεφ. η'. ε'. σκζ'. ΤΙΣ ΑΥΤΗ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΛΕΛΕΥΚΑΝ-
ΘΙΣΜΕΝΗ, ΕΠΙΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΟΝ Α-
ΔΕΛΦΙΔΟΝ ΑΥΤΗΣ;

Βλέπουσιν αὐτὴν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ πάντες δίκαιοι
ἀνα-

(1) Sic oo. CC. Legendum puto κικλήσκει.

(2) Ἐν ταῖς δυνάμεσι καὶ. Has voces habet Cod Alexandr., quas

ro ipsius futurum juxta Scripturam, quæ dicit: Longitudo enim ætatis & anni vitæ in dextera ipsius; in sinistra vero ipsius divitiæ & gloria; *quasi dicat & hic & in futuro seculo inamissibilia, quæ ab illo proficiscuntur.* Sub capite meo; *quandoquidem caput ipsius est Christus. Omnia vero quæ a Deo accipit, in eleemosynas dispertiens manifestum quod ea offert Christo, atque ita læva ejus est sub capite suo; idest, quas in hoc seculo divitias habet, sunt sub potestate Christi. Illud vero &* dextera illius amplexabitur me, *intelligendum de futuro seculo, in quo vocat justos bonus Pastor velut oves, & ad dexteram constituit; & veluti eos arripiens ait*: Venite benedicti Patris mei, accipite regnum paratum, &c.

Prov. III. 16. *Matth. XXV. 34.*

CCXXVI. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS, ET IN VIRIBUS AGRI.

Incessanter instat rogans, etiam cum adjuratione, animas Sanctorum, ut pro nobis peccatoribus intercedant, ut dilectionem erga nos Christus confirmet, donec nos accipiat, ut ait David: Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. *Tunc enim nos pertransit iniquitas, cum digni fuerimus facti, qui ab eo vocemur; quemadmodum dixit Beatus Apostolus*: Qui mortuus est, justificatus est a peccato.

Psal. LVI. 2. *Rom. VI. 7.*

CCXXVII. QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT DEALBATA, INNIXA SUPER FRATRUELEM SUUM.

Vident eam SS. Apostoli, & omnes justi ascenden- *tem*

non reperias in Vatic. edit.

(3) Sic emendavi errorem Codicum, qui habent ὀξεῖαν.

ἀναβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, λελευκανθισμένην τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος εὐωδίᾳ· οἱ ἐκπληττόμενοι τὸ κάλλος αὐτῆς λέγουσι· ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΛΕΛΕΥΚΑΝΘΙΣΜΕΝΗ (1), ΕΠΙΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΙΔΟΝ ΑΥΤΗΣ· ὅπερ ἐστὶ τὸ στήριγμα ἐπ' αὐτὸν ἔχουσα τὸν Χριστὸν τὸν νυμφίον· διὸ λέγει αὐτῇ ὁ νυμφίος·

Κεφ. η'. ε'.

σκη'. ΥΠΟ ΜΗΛΟΝ ΕΞΗΓΕΙΡΑ ΣΕ.

Τὸ μῆλον ἐν ἑαυτῷ τὰ δύο ὁμοῦ ἔχει, βρῶμα καὶ πόμα. ὑπὸ τὸν μυστικὸν ἄρτον καὶ πόμα ἐξηγέρθη αὐτῷ (2). ἡρμοσμένος γὰρ αὐτὴν λελευκανθισμένην ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἀκολούθως (3) ἔδει ὑποσημαινθῆναι, καὶ τὴν μυστηριώδην (4) τροφήν τε καὶ πόσιν δι' ἑνὸς εἴδους τοῦ μήλου.

Κεφ. η'. ε'.

σκθ'. ΕΚΕΙ ΩΔΙΝΗΣΕ ΣΕ Η ΜΗΤΗΡ ΣΟΥ· ΕΚΕΙ ΩΔΙΝΗΣΕ Η ΣΕ ΤΕΚΟΥΣΑ ΣΕ.

Περὶ τοῦ πάσχειν γὰρ τοῦ σταυροῦ λέγων, καὶ τὰς ὠδῖνας ὑπογράφει τοῦ σταυροῦ. ΕΚΕΙ ΩΔΙΝΗΣΕ ΣΕ Η ΤΕΚΟΥΣΑ ΣΕ. ἡ γὰρ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ ὠδίνησεν ἐν ταῖς ὠδῖσι τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐξεγέννησε τὴν ἐκκλησίαν ὕδατι μὲν τῷ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ἀναγεννωμένην· πνεύματι δὲ τῷ ἀπὸ θεότητος αὐτοῦ συγκρινομένην αὐτῷ καὶ πλειουμένην. διὸ σαφῶς ἐπιλέγει·

Κεφ. η'. ς'.

σλ'. ΘΕΣ ΜΕ ΩΣ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΕΠΙ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝ ΣΟΥ, ΩΣ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΕΠΙ ΤΟΝ ΒΡΑΧΙΟΝΑ ΣΟΥ.

Τὴν σφραγίδα καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς πρῶτον λέγει· ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὸν βραχίονα· ἵνα οἱ φα-

(1) In Codicibus Barberino & Mutinensi post λελευκανθισμένη sequuntur hæc τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος εὐωδίᾳ· καὶ ἐκπληττόμενοι τὸ κάλλος αὐτῆς λέγουσι· τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα λελευκανθισμένη ἐπιστήρ: quæ per librarii indigentiam frustra iterata censui opor-

tem e baptismate, Sancti Spiritus odore dealbatam; & stupore perculsi ex ejus pulcbritudine dicunt: QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT DEALBATA INNIXA SUPER FRATRUELEM SUUM; *idest, habens firmamentum super ipsum Christum sponsum. Propterea dicit ei Sponsus:*

CCXXVIII. SUB MALO EXCITAVI TE.

Pomum in se ipso duo simul habet, cibum & potum. Sub mystico pane & potu excitata ab eo est. Cum enim eam per baptismum dealbatam connubio sibi conjunxisset, consequenter oportebat etiam mysticum cibum & potum per unicam pomi speciem significari.

CCXXIX. IBI PEPERIT TE MATER TUA: IBI PEPERIT TE, QUÆ GENUIT TE.

Loquens enim de passione Crucis, dolores Crucis describit. IBI PEPERIT TE, QUÆ GENUIT TE. *Caro enim Jesu parturiit in doloribus Crucis & progenuit Ecclesiam; aquâ quidem, quæ ejus latere manavit, regeneratam, & cum eo commistam & perfectam per Spiritum, qui est e divinitate.*

CCXXX. PONE ME UT SIGNACULUM SUPER COR TUUM, UT SIGNACULUM SUPER BRACHIUM TUUM.

Signaculum & signum Crucis primum dicit super cor ipsius: deinde super brachium; ut illuminati a Christo,

tere induci. Hinc conjicere licet horum Codicum alterutrum ex altero, aut utrumque ex uno eodemque Codice fuisse exscriptos.

(2) Sic meus Codex, & Barb. sed Mutin. αὐτῇ.

(3) Ἀκολούθως ἴδει ὑποσημανθῆναι, hæc verba non sunt in Cod. Mutinensi.

(4) Ita meus & Barber. & Mutin. Lege tamen μυστηειώδη.

φωτισθέντες ἐν Χριστῷ συνεσταυρωμένοι πάντα ὅσα διὰ βραχίονα ἐπιτελοῦσιν, ἀναμαρτήτοις πράξεσι ταῦτα τελοῦσιν, ὡς ὑπὸ τοῦ εἴδους τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ βραχίονος αὐτῶν κρατουμένου.

Κεφ. η΄. ϛ΄.

σλα΄. ΟΤΙ ΚΡΑΤΑΙΑ ΩΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΓΑΠΗ.

Σοφ. σειρ. δ΄. κη΄.

Τοιαύτην γὰρ περιτρέπει τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπην, δι᾽ ἧς φανοῦσα, ὡς ἡ γραφὴ λέγει· ἕως θανάτου ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Τοῦτο πεπεισμένοι οἱ μάρτυρες, θανάτου καὶ ἐκχύσεως αἵματος, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ δόντα (1) ὑπὲρ ἡμῶν, ἐτίμησαν.

Κεφ. η΄. ϛ΄.

σλβ΄ ΣΚΛΗΡΟΣ ΩΣ ΑΙΔΗΣ ΖΗΛΟΣ.

Ματθ. κη΄. ιγ΄.
Δευτερ. λβ΄. κα΄.
Τιτ. γ΄. γ΄.

Τοσοῦτον γὰρ ἐσκληρώθη (2) ἡ καρδία Ἰουδαίων, ἐν τῇ γῇ (3) ὄντος τοῦ κυρίου μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτόν, ἀπεσκληρημμένην (4) ἔχοντες τὴν καρδίαν τῇ ἀπιστείᾳ, ψεύσασθαι παραπείθουσι τοὺς στρατιώτας λέγοντες· εἴπατε ἡμῶν κοιμωμένων, νυκτὸς ἦλθον (5) οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἔκλεψαν αὐτόν. ἐπειδὴ τοίνυν σκληρῷ ζήλῳ, ἕως τοσοῦτον ἐσκληρύνθησαν τῷ ψεύδει, ὥστε καὶ τὴν ἀνάστασιν Χριστοῦ πωλῆσαι, τῇ σηπεδόνι (6) τοῦ ζήλου κατατηκόμενοι· διὰ τοῦτο ταῦτα προεπιστάμενος ἔλεγεν διὰ Μωϋσέως· ἀνθ᾽ ὧν κακῶς ἐζήλωσαν, κἀγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ᾽ οὐκ ἔθνει, ἐπ᾽ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτούς. ἦμεν δὲ ἀσύνετοι, ὡς καὶ ἀπόστολος εἴρηκε, δουλεύοντες ἡδοναῖς ποικίλαις· ἀλλὰ νῦν χάριτι Θεοῦ κληθέντων ἡμῶν εἰς ἁγιασμόν, παραζηλοῦσιν ἐκεῖνοι βλέποντες ἑαυτοὺς ἀπερριμμένους, ἡμῶν δὲ ἐν Χριστῷ σωζομένων.

σλγ΄. ΠΕ-

(1) Sic emendavi ex Mut. Cod cum meus & Barberin. habeat δόντες.

(2) Scribe ἐσκληρύνθη.

(3) Γῆ necessariam vocem, quæ abest a meo & Barber., revocavi ex Mutin.

(4) Ita oo. Cod. Scribe ἀπεσκλη-

sto, una cum eo crucifixi, quæ per brachium efficiunt, ea omnia innocentibus actionibus perficiant, tanquam sub forma Crucis, tenente ejus brachium Christo.

CCXXXI. QUIA FORTIS UT MORS DILECTIO.

Talem enim suadet erga Christum dilectionem, propter quam moriens, ut ait Scriptura: usque ad mortem decerta pro veritate. *Id sibi Martyres cum persuasissent, illum, qui pro nobis mortem suumque Sanguinem dedit, morte & Sanguinis effusione honorarunt.* Eccli. IV. 33.

CCXXXII. DURA SICUT INFERNUS ÆMULATIO.

Ita enim induratum est cor Judæorum, dum Dominus esset in terra post resurrectionem suam, ut induratum infidelitate gerentes cor, suaderent militibus ut mentirentur, dicentes: dicite nobis dormientibus, noctu venerunt discipuli ejus, & furati sunt eum. *Quoniam igitur dura æmulatione usque adeo indurati sunt mendacio, ut etiam Christi resurrectionem vendere voluerint, æmulationis tabe labefacti, propterea hæc cum præscisset, dixit per Moysem:* Pro eo quod male æmulaverunt; & ego provocabo eos ad zelum in non gente; in gente stulta irritabo. Eramus vero insipientes, *ut ait Apostolus,* servientes voluptatibus variis. *At nunc vocati cum simus gratia Dei in sanctificationem, illi æmulantur, se ipsos videntes abjectos, dum nos interea salvi sumus in Christo:*

Matth XXVIII. 13.

Deut. XXXII. 21.

Tit. III. 3.

CCXXXIII. ALÆ

ῥυμμάτων, & ante hanc vocem videtur deesse aliquid. Legendum arbitror ὥστε ἀποσκληρυμμ. ἔχοντες τ. καρδ. τῇ ἀπισ. ἀνδ᾽ ὅσα δὴ παραπίθειν.

(5) Sic restitui hunc locum ex Mutin. Meus & Barb. non habent ἦλθεν, nec καὶ ante ἔκλεψαν.

(6) Mutinensis habet τῇ τηκεδόνῃ, ubi legendum τηκεδόνι.

Κεφ. η'. ς'.

σλγ'. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΑΥΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΠΥΡΟΣ, ΦΛΟΓΕΣ ΑΝΘΡΑΚΕΣ ΠΥΡΟΣ ΑΥΤΗΣ.

Τὰ περίπτερα τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν ἐκ πολλῶν παραγενόμενον φυλῶν τε καὶ ἐπαρχῶν (2) καθάπερ πτεροῖς ἱπτάμενον. ἱπτάμενα γὰρ τὰ πλήθη τότε ἦσαν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅτε τὸ ἅγιον πνεῦμα ὤφθη αὐτοῖς διαμεριζόμενον
Πραξ. β'. γ'. καθάπερ γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός. φλόγες οὖν καὶ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ τότε ὀφθὲν (3) τοῖς ἁγίοις πῦρ. Καὶ περιεφύτευσαν,
Πραξ. β'. δ'. καὶ ἐλάλουν ἑτέραις γλώσσαις. καὶ πάλιν ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ, ὁπηνίκα ἐν πυρὶ φλογὸς ὤφθη ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ. Τὰ
Ἐξοδ. γ'. β'. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ οὖν αὐτῆς ἡ νέα καὶ παλαιὰ διαθήκη. ΠΥΡΟΣ ΦΛΟΓΕΣ ἐν αὐταῖς ταῖς τῆς πίστεως ἀρχαῖς ἡ τοῦ Μωϋσέως ὀπτασία ἐν πυρὶ τοῦ βάτου, καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων τοῦ ἁγίου πνεύματος πυρὶ προεμφερεῖς λογισμοῖς (4).

Κεφ. η'. ζ'.

σλδ'. ΥΔΩΡ ΠΟΛΥ ΟΥ ΔΥΝΗΣΕΤΑΙ ΣΒΕΣΑΙ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ, ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΟΙ ΟΥ ΣΥΓΚΛΥΣΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΝ.

Οἱ τὴν κατὰ Θεὸν κεκτημένοι ἀγάπην, κἂν καταβιῶσιν (5) ἐπ' αὐτοὺς οἱ πειρασμοὶ ὥσπερ βροχαὶ καὶ ποταμοὶ· ἀλλ' οὐ σβέννυται αὐτῶν ἡ ἀγάπη. εἰπὼν γὰρ ΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΑΥΤΗΣ ΠΥΡΟΣ ΦΛΟΓΕΣ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἔδειξεν ὅτι τοῦτο τὸ πῦρ ὕδατι οὐ σβέννυται· ὅπερ ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη
Ματθ. ζ'. κδ'. πειρασμοῖς οὐ λύεται. πᾶς γὰρ ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, φησὶ, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βροχὴ,

(1) Absunt a Cod. Mutin. ἄνθρακες πυρὸς αὐτῆς. Vatic. editio habet φλόγες αὐτῆς, sine ἄνθρακες πυρός. Quid habuerit in suo Cod. Vetus Interpres, nescio, qui vertit: *circumspecta ejus circumspecta ignis flammæ ejus*. Nullam inter variantes ejusmodi lectionem reperi.

(2) Legendum ἐπαρχιῶν.

CCXXXIII. ALÆ EJUS ALÆ IGNIS, FLAMMÆ CARBONES IGNIS EJUS.

ALÆ *Ecclesiæ sunt multitudo fidelium, qui venerunt ex multis tribubus & provinciis; quæ multitudo tanquam alis volat. Volabant enim turbæ tum temporis in Hierusalem, cum Spiritus Sanctus apparuit illis dispertitus veluti linguæ tanquam ignis. Flammæ igitur etiam in novo Testamento tum Sanctis apparuerunt. Et prophetaverunt, & loquebantur aliis linguis. Et rursus in veteri Testamento, cum in igne flammæ apparuit Deus Moysi.* ALÆ *igitur ipsius sunt Novum, & Vetus Testamentum.* FLAMMÆ IGNIS *in ipsius Fidei primordiis, visio Moysis in igne rubi, & super Apostolos Sancti Spiritus particulæ igni similes.*

Act. II. 3. *Act. II. 4.* *Exod. III. 2.*

CCXXXIV. AQUA MULTA NON POTERIT EXTINGUERE CARITATEM, NEC FLUMINA INUNDABUNT EAM.

Qui Dei dilectionem habent, etiamsi in eos violenter irruant tentationes, tanquam imbres & flumina, tamen eorum caritas non extinguitur. Cum enim dixerit, ALÆ EJUS FLAMMÆ IGNIS, *de Sancto Spiritu; ostendit hunc ignem aqua non extingui: idest, dilectio erga Christum tentationibus non dissolvitur*: quicumque enim audit verba mea hæc, & ea facit, assimilabitur Viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram, & descendit

Matth. VII. 24. 25.

(3) Sic oo. Codd. Sed scribendum ὀφθὲν.

(4) Ita meus & Barber. At Mutinensis habet πρὸς ἐμφερεῖς μερισμοῦ: prava utraque lectio: Lege προσεμφερεῖς μερισμοί.

(5) Ita mendose oo. Codd. Scribe καταβιάσωσιν.

χὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκρουσαν (1) τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.

Κεφ. η'. ζ'.

σλε'. ΕΑΝ ΔΩΣΕΙ (2) ΑΝΗΡ ΠΑΝΤΑ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΤΗι ΑΓΑΠΗι, ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΕΙ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙΝ ΑΥΤΟΝ.

Αὕτη ἡ προφητεία περὶ τῶν ἀποταττομένων τῷ κόσμῳ, καὶ πάντα τὸν βίον αὐτῶν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀγάπῃ καταναλισκόντων (3), ἢ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐξουδενουμένων, ὥς
α'.Κορ.δ'.ιγ'. φησιν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος· ὥσπερ (4) εἰ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, καὶ οὐ μόνον περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴρηται, ὃς πάντα τὸν βίον αὐτοῦ
Κολοσ.β'.ιε'. ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρ-
β'.Κορ.η'.θ'. χὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας, καὶ μορφὴν
Φιλιπ.β'.ζ'. δούλου λαβὼν, καὶ ἐξουδενωμένος ἀπὸ ἀρχιερέων καὶ γραμμα-
Λουκ.κγ'.ια'. τέων τοῦ λαοῦ. καὶ ὑπὸ Ἡρώδου ἐξουδενωμένος· ἐξουδενήσας γὰρ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης ἀπέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Πιλᾶτον.

Κεφ. η'. η'.

σλϛ'. ΑΔΕΛΦΗ ΗΜΩΝ ΜΙΚΡΑ, ΚΑΙ ΜΑΣΤΟΥΣ ΟΥΚ ΕΧΕΙ.

Ὁπόταν ἡ ψυχὴ εἰς Χριστὸν πιστεύσει, τῶν δὲ θείων ἐντολῶν τὴν ἀκριβῆ σύνεσιν μὴ καταλαμβάνει, καὶ τῶν δύο διαθηκῶν τὴν γνῶσιν μὴ ἔχει, περὶ ταύτης δύναται λέγεσθαι· ΑΔΕΛΦΗ ΗΜΩΝ ΜΙΚΡΑ· τουτέστι, μήπω αὐξηθεῖσα τῇ πίστει, ὅπερ ἐστὶ τῶν δύο διαθηκῶν τὴν γνῶσιν οὐκ εἴληφεν· ὅμως (5) παρὰ τοῦτο ἀποβάλλεται· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ (6) ὁμοιω-

(1) Barber. προσέκρουσι. Meus προέκρουσι. Emendaveram προσέκρουσαν.. Mutin. habet προσέκρουσαν. Sacer textus habet προσέπεσον.

(2) Vatic. edit. ἐὰν δῷ.

(3) Vocem hanc in Barber. deletam restitui ex Mutin. Codice. In meo relictum est spatium, ea voce implendum.

dit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & excuſſerunt eam, & non cecidit, fundata enim erat ſupra petram.

CCXXXV. SI DEDERIT HOMO OMNEM VICTUM SUUM IN DILECTIONE, CONTEMTU CONTEMNET EAM.

Hæc prophetia eſt de iis, qui renunciaverunt mundo, & omnem ſubſtantiam ſuam in Chriſti dilectionem inſumſerunt, & pro ejus nomine contemti ſunt, ut ait Apoſtolus: tanquam purgamenta mundi facti ſumus; *nec* *I. Cor. IV. 13.*
ſolum de ipſis, ſed etiam de Domino noſtro Jeſu Chriſto,
qui vitam ſuam omnem dedit pro caritate erga nos, ex- *Coloſſ. II. 15.*
polians principatus, & poteſtates, *&* propter nos ege- *II. Cor. VIII. 9.*
nus factus, *&* formam ſervi accipiens, *& deſpectus a* *Philipp. II. 7.*
Pontificibus & Scribis populi, & ab Herode contemtus:
Herodes enim illum contemſit, & ad Pilatum remiſit. *Luc. XXIII. 11.*

CCXXXVI. SOROR NOSTRA PARVA ET UBERA NON HABET.

Quando anima in Chriſtum crediderit, & divinorum mandatorum accuratam non perceperit ſcientiam, & duorum Teſtamentorum cognitionem non habeat, de hac dici poteſt SOROR NOSTRA PARVA: *hoc eſt, nondum crevit fide; ideſt duorum Teſtamentorum notitiam non accepit: tamen non propterea repudiatur, ſed ſe perfici obſecrat.*

Cc *Si*

(4) In impreſſis N. T. legitur ὡς περικαθάρματα.

(5) Ὅμως οὐ περὶ habet Mutin. Reſtituenda omnino eſt particula negativa οὐ ſic poſtulante ſententia.

(6) Mutin. habet ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὁμοιωθῆναι. Τελειωθῆναι cenſeo legi oportere, ſi credendum Veteri Interpreti, qui vertit: *ſed etiam ipſam proficere deprecatur, ut poſſit eſſe perfecta*. Salutatus etiam tale quiddam in ſuo Codice videtur habuiſſe.

ὁμοιωθῆναι εὔχεται· μόνον γὰρ φόβον Θεοῦ καὶ πίστιν ἐὰν ἔχῃ ψυχὴ, γνώσει δὲ ἐλαττῶται, οὐ παρὰ τοῦτο ἀποδοκιμάζεται· κρείττων (1) δὲ, φησιν, ἐλαττούμενος συνέσει ἔμφοβος, ἢ περισσεύων πανουργίᾳ καὶ παραβαίνων νόμιμον. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται. ἀγάπην ἐχέτω ψυχὴ, καὶ ἀδελφὴ καλεῖται τοῦ μονογενοῦς, κἂν (2) μὴ γνῶσιν πολύπειρον ἔχει· ἡ γὰρ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.

Σοφ. σειρ. ιθ'. κδ'. Ῥωμ. β'. ιγ'. α'. Κορ. η'. α'.

Κεφ. η'. η'.

σλζ'. ΤΙ ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ Τῌ ΑΔΕΛΦῌ ΗΜΩΝ, ΕΝ ΗΜΕΡΑ, ῌ ΕΑΝ ΛΑΛΗΘῌ ΕΝ ΑΥΤῌ (3);

Αὗται οἶμαι ἁγίων διδασκάλων εἰσὶν αἱ (4) φωναὶ προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων πρὸς τοὺς μὴ τὸ κήρυγμα δεχομένους, ὥς φησιν Ἡσαΐας· κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; ὁμοίως καὶ Ἱερεμίας· πρὸς τίνα λαλήσω καὶ μαρτύρωμαι (5); ἰδοὺ ἀπερίτμητα τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ οὐ δυνήσονται ἀκούειν. διὰ τοῦτο ΤΙ ΠΩΙΗΣΩΜΕΝ Σῌ ΑΔΕΛΦῌ; ἀδελφοὶ γὰρ οἱ ἄπιστοι κατὰ (6) τὴν τῆς σαρκὸς συγγένειαν εἰσίν.

Ησαΐ. νγ'. α'. Ἱερεμ. ς'. ι'.

Κεφ. η'. θ'.

σλη'. ΕΙ ΤΕΙΧΟΣ ΕΣΤΙΝ, ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΩΜΕΝ ΕΠ ΑΥΤΗΝ ΕΠΑΛΞΕΙΣ ΑΡΓΥΡΑΣ.

Τοῦτον οἶμαι τὸν τρόπον λέγει· εἰ πιστή ἐστι, φησὶ, καὶ μὴ ἄπιστος· μὴ σκληρὰ εἰ τῷ τραχήλῳ, μὴ ἀνήκοος τῇ τῶν ἁγίων ἀγωγῇ· ἀλλ' ἡ πιστεύσασα ἡμῖν, καὶ σωθεῖσα (7)· καθάπερ εἰς τεῖχος ἐποικοδομοῦμεν (8) ἐπ' αὐτὴν ἐπάλξεις ἀργυρᾶς· ὅπερ ἐστὶν, οἶμαι, τοὺς ἐλέγχους τοὺς διορθωτικοὺς τοὺς χρυ-

(1) In edit. Vat. hic locus sic legitur: κρείττων ἡττώμενος ἐν συνέσει ἔμφοβος, ἢ περισσεύων ἐν φρονήσει καὶ παραβαίνων νόμον.

(2) Lego κἂν.

(3) Barber., meus, & Mutin. ἐν αὐτῷ. Sed Vatic. & libri omnes habent ἐν αὐτῇ, quam lectionem

Si enim solummodo timorem Dei & fidem habeat anima, cognitione tamen sit inferior, non propterea reprobatur. Melior enim est (*ait Scriptura*) qui minuitur scientia cum timore, quam qui abundat astutia, & legem transgreditur: non enim auditores legis justi apud Deum, sed factores legis justificabuntur. *Dilectionem habeat anima, & soror vocatur Unigeniti, licet scientiæ non admodum sit perita.* Scientia enim inflat, caritas vero ædificat. *Eccli. xix. 21.* *Rom. ii. 13.* *1. Cor. viii. 1.*

CCXXXVII. QUID FACIEMUS SORORI NOSTRÆ IN DIE, QUA SERMO FIET IN EA.

Hæ sunt, opinor, Sanctorum Magistrorum voces, & Prophetarum, & Apostolorum ad eos, qui prædicationem non acceperunt, ut ait Isaias: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini, cui revelatum est? *Similiter & Hieremias:* Ad quem loquar, & contestabor, & exaudiet? Ecce incircumcisæ aures eorum, & non poterunt audire. *Propterea* QUID FACIEMUS SORORI? *Fratres enim sunt infideles secundum carnis cognationem.* *Isai. liii. 1.* *Jerem. vi. 10.*

CCXXXVIII. SI MURUS EST, ÆDIFICEMUS SUPER EAM LAMINAS ARGENTEAS.

Ad hunc modum, ut arbitror: si credit, & non est infidelis, non dura collo, non contumax ad audiendam Sanctorum disciplinam, sed credens, & illuminata sit; tanquam super murum ædificabimus super eam propugnacula argentea; idest, ut arbitror, reprehensiones, quæ corri-

 gendi

agnoscit etiam Vet. Interpres.

(4) Εἰσὶν καὶ. Duas voculas restitui ex Mutinen.

(5) In Bibliis impressis sacer textus ἐ διαμαρτύρομαι καὶ εἰσακούσεται; ἰδοὺ ἀπερίτμ.

(6) Κατὰ τὴν τῆς σαρκ. συγγέν. εἰσὶν, hæc ex Mutinensi, quibus implevi lacunam mei Codicis, & Barber.

(7) Lego φωτισθεῖσα.

(8) Lego ἐποικοδομήσωμεν.

Ψαλ. ιβ'. ς'. χρυσοῦ δίκην πυρῶμένους· τὰ λόγια γὰρ κυρίου, λόγια ἁγνὰ· ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ, καὶ καθαρισμένον ἑπταπλασίως.

Κεφ. η'. θ'. σλθ'. ΕΙ (1) ΘΥΡΑ ΕΣΤΙ ΔΙΑΓΡΑΨΩΜΕΝ ΕΠ ΑΥΤΗΝ ΣΑΝΙΔΑ ΚΕΔΡΙΝΗΝ.

Ἐπειδὴ γὰρ ὥσπερ ἡ θύρα στρέφεται ἐπὶ τοῦ στρόφιγγος, οὕτως ὁ ὀκνηρὸς ἐπὶ τὴν κλίνην. διὰ τοῦτό φησιν, οἶμαι, εἰ ὀκνηρίαν πρὸς τὴν πίστιν τὰ ταύτης κατορθώματα ἔχουσι, διαγράψωμεν ἐπ' αὐτὴν, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὴν τοιαύτην τῶν βραδυτέρων σανίδα κέδρινα, ἵνα εἴπῃ τὴν τῶν πάλαι δικαίων καὶ πατριαρχῶν ἄσπιλον καὶ ἡδρασμένην γνῶσιν, καὶ τὴν ἐκείνων ἐπὶ ταύτην ἐπιβάλωμεν εὐχὴν, ἵνα τῇ ἐκείνων πρεσβείᾳ τὸ ἐλλεῖπον αὐτοῦ (2) ὑστέρημα ἀναπληρωθείη τῆς πί-

Ψαλ. ϥβ'. ιβ'. στεως. Ὅτι δὲ κέδρῳ οἱ δίκαιοι ἀπεικάζονται· φησί, δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει ὡς ἡ κέδρος ἡ ἐν τῷ λιβάνῳ πληθυνθήσεται. Σανὶς δὲ ἀπὸ κέδρου τοῦ παντός ἐστι μέρος, ὥσπερ καὶ ἡ τῶν δικαίων πρεσβεία μέρος ἐστὶ τῆς δικαιοσύνης. εἶτα ἀκούσασα ἡ καλὴ καὶ εὔπιστος αὕτη νύμφη τὴν περὶ τύπων διαβολὴν ἀναφωνεῖ ἐγκαλουμένη τῷ ἑαυτῆς νυμφίῳ καὶ λέγει·

Κεφ. η'. ι'. σμ'. ΕΓΩ ΤΕΙΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΜΟΥ ΩΣ ΠΥΡΓΟΙ.

ΕΓΩ φησιν ἑδραίωμα τῆς πίστεως, ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΠΥΡΓΟΙ, ὅπερ ἐστὶν αἱ δύο διαθῆκαι ταῖς τῆς δικαιοσύνης πράξεσιν εἰς ὕψος πεπυργωμέναι.

Κεφ. η'. ι'. σμα'. ΕΓΩ ΗΜΗΝ ΕΝ ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ ΑΥΤΟΥ (3) ΩΣ ΕΥΡΙΣΚΟΥΣΑ ΕΙΡΗΝΗΝ.

Καὶ γὰρ εὗρεν εἰρήνην, τὸ χάρισμα παρ' αὐτοῦ λαβοῦσα τοῦ

(1) Vatic. edit. καὶ εἰ, quam lectionem habuit Vet. Interpres.

(2) Lego καὶ ὑστέρημα.

gendi vim habeant, & veluti aurum igne sint examinata: Eloquia *enim* Domini eloquia casta: argentum igne examinatum in terra, & purgatum septuplum. Psal. xi. 7.

CCXXXIX. SI JANUA EST, SCULPAMUS SUPER EAM TABULAM CEDRINAM.

Quoniam enim sicut porta super cardinem volvitur, sic piger super lectum. Propterea, opinor, dicit, si pigritiam ad fidem habeant ejus opera, sculpemus super eam, idest, super ejusmodi pigritiam *eorum, qui tardæ sunt fidei, tabellas cedrinas, hoc est, veterum Justorum & Patriarcharum incorruptam & stabilem scientiam, & eorum orationem super eam imponemus, ut illorum intercessione, quod ei deest, & defectus fidei impleatur. Quod vero Justi cedro assimilentur; ait Scriptura:* Justus ut palma florebit; Psal. xci. 13. sicut cedrus, quæ in Libano est, multiplicabitur. *Tabula vero ex cedro est pars totius, quemadmodum Justorum intercessio pars est justitiæ, deinde ipsa sponsa pulcra & fidelis hanc in his rebus calumniam audiens exclamat, cum tali apud suum sponsum criminatione urgeatur, & ait:*

CCXL. EGO MURUS, ET UBERA MEA UT TURRES.

Ego, *inquit, stabilitas fidei,* ET UBERA TURRES, *idest, duo Testamenta ad opera justitiæ in altitudinem ædificata quasi turres.*

CCXLI. EGO ERAM IN OCULIS EJUS, QUASI INVENIENS PACEM.

Etenim invenit pacem, cum acceperit gratiam ab eo

(3) Sic C. Alex. Vaticana edit. αὐτῶν.

Ἰωάν. ιδ'. κζ'. τοῦ εἰπόντος· εἰρήνην τὴν (1) ἐμὴν δίδωμι, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, ὡς καὶ σοφία λέγει περὶ τοῦ πνεύματος· ἐγὼ
Παροιμ. η'. λ'. γὰρ (2) ἤμην ᾗ προσέχαιρε· καθ' ἡμέραν εὐφραινόμην δὲ ἐν προσώπῳ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, ὅτε ἐποίει τὸν κόσμον, ἤμην παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα.

Κεφ. η'. ια'.

σμβ'. ΑΜΠΕΛΩΝ ΕΓΕΝΗΘΗ ΤΩι ΣΑΛΩΜΩΝ ΕΝ ΒΕΕΛΑΑΜΩΝ (3).

ΑΜΠΕΛΩΝΑ γεγενῆσθαι λέγει τὴν ἐκκλησίαν τῷ Χριστῷ τῷ πνεύματι (4) κυρίῳ σαλωμῶν, τῷ εἰρηνεύσαντι τά τε ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς.

Κεφ. η'. ια'.

σμγ'. ΕΔΩΚΕ ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΑΥΤΟΥ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙΝ.

Τοῖς ΤΗΡΟΥΣΙ λέγει τὰς αὐτοῦ ἐντολάς, ὡς καὶ ἐν
Ματθ. κα'. μγ'. τῷ εὐαγγελίῳ ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· ὅπερ ἐστὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις, δηλαδὴ τοῖς τηροῦσι καὶ φυλάττουσι τὰ τῶν ἐντολῶν προστάγματα, περὶ ὧν εἴρηται· ΕΔΩΚΕ ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙΝ.

Κεφ. η'. ια'.

σμδ'. ΑΝΗΡ ΟΙΣΕΙ ΕΝ ΚΑΡΠΩι ΑΥΤΟΥ ΧΙΛΙΟΥΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥΣ (5).

Πᾶς γάρ τις σοφὸς διδάσκαλος, καὶ συνετὸς ἀκροατὴς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἴσει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίους, ὅπερ ἐστὶν ἡ διὰ τῆς χιλιάδος πλήρωσις πάντων τῶν ἐντολῶν κυρίου καὶ

τῶν

(1) Sacer textus habet εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

(2) Sacer textus habet καὶ ὡς ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ἤμην παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα. ἐγὼ ἤμην, ᾗ προσέχαιρεν. καθ' ἡμέραν δὲ εὐφραινόμην ἐν προσώπῳ

eo qui dixit: pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: *quemadmodum Sapientia dicit de Spiritu*: Ego enim eram, cui adgaudebat: quotidie autem jucundabar in facie ejus in omni tempore, quando faciebat mundum, eram apud eum disponens. *Isai. XIV. 17.* *Prov. VIII. 30.*

CCXLII. VINEA FACTA EST SALOMONI IN BEELLAMON.

VINEAM *factam esse ait Ecclesiam spirituali Salomoni, qui pacificavit, quæ sunt in cælo & in terra*:

CCXLIII. DEDIT VINEAM SUAM CUSTODIENTIBUS.

CUSTODIENTIBUS *scilicet mandata ejus, ut etiam in Evangelio dixit Judæis*: auferetur a vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus ejus, *idest, vineam locabit aliis, iis videlicet, qui servant, & custodiunt mandatorum præcepta, de quibus dictum est*: DEDIT VINEAM CUSTODIENTIBUS. *Matth. XXI. 43.*

CCXLIV. VIR AUFERET IN FRUCTU EJUS MILLE ARGENTEOS.

Omnis enim magister sapiens, & auditor intelligens in Ecclesia feret in fructu ejus mille argenteos: idest, implementum per millenarium numerum est omnium mandatorum

αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ.

(3) Vatic. edit. βεελαμών.

(4) Lego τοῦ πνευματικοῦ Σαλωμών.

(5) Sic Compl. Editio Vaticana habet ἀργυρεῖς, quam lectionem habuit etiam Vet. Interpres.

Ψαλ. ιβ'. ϛ'. τῆς λογίων αὐτοῦ ποίησις. τὰ λόγια γὰρ κυρίου ἁγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον ἐν τῇ γῇ, ὡς προείρηται.

Κεφ. η'. ιβ'. σμε'. ΑΜΠΕΛΩΝ ΜΟΥ ΕΜΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΜΟΥ, ΟΙ ΧΙΛΙΟΙ ΣΑΛΩΜΩΝ, ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙ ΤΟΝ ΚΑΡΠΟΝ ΑΥΤΟΥ.

Κυριακὴν οἶμαι τὴν φωνὴν εἶναι· ΑΜΠΕΛΩΝ ΕΜΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΕΜΟΥ τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ (1).
Ψαλ. λγ'. ιϛ'. ὀφθαλμοὶ γὰρ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. Τὸ δὲ, ΟΙ ΧΙΛΙΟΙ τοῦ ΣΑΛΩΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙΝ οἶμαι τὴν κρίσιν πᾶσαν λέγειν, καὶ τὴν τῶν ποιημάτων πλείωσιν τῷ μονογενεῖ δεδόσθαι κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν
Ἰωάν. ε'. κβ'. κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ (2)· ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙ ΤΟΝ ΚΑΡΠΟΝ ΑΥΤΟΥ, τουτέστι, τῶν δύο διαθηκῶν. δύο γὰρ ἑκατοντάδες αἱ δύο διαθῆκαι· αἱ δὲ δύο ἑκατοντάδες εἰσὶ διακόσιοι, ἤγουν τῶν δύο διαθηκῶν τῆς ἑκατονταχοῦ (3) ἐκβλαστήσαντες καρπὸν, οὗτοι καὶ ἄλλους κρίνουσι κατὰ τὸν ἀπόστολον· εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος;
α'. Κορ. ϛ'. γ'. οὐκ οἴδατε ὅτι καὶ ἀγγέλους κρινοῦμεν μήτιγε βιωτικά;

Κεφ. η'. ιγ'. σμϛ'. Ο ΚΑΘΗΜΕΝΟΣ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ.

ΚΑΘΗΜΕΝΟΝ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ οἶμαι λέγει τὴν ἐπισκόπου καθέδραν εἰληφότα· καὶ πολλοὺς κήπους, τουτέστι τὰς ἐκκλησίας πεπιστευμένον.

σμζ'. ΕΤΑΙ.

(1) Inter ἐμοῦ & ὀφθαλμοὶ lacuna interjacet in meo Cod. & Barber. Cod. Mutin. habet ἐνώπιον ἐμοῦ τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ φιλμνίᾳ, Suspicor legendum φιλανθρωπίᾳ.

(2) τῷ υἱῷ. Sic emendavi ex C. Mutinen. Male meus & Barber. τῷ Σαλωμῶν.

torum Domini, & eloquiorum ejus effectio. Eloquia *enim* Domini casta, argentum igne examinatum, probatum terræ; *ut supra dictum est.* Psal. XI. 7.

CCXLV. VINEA MEA MIHI IN CONSPECTU MEO MILLE SALOMON ET DUCENTI CUSTODIENTIBUS FRUCTUM EJUS.

Dominicam arbitror vocem esse: VINEA MEA IN CONSPECTU MEO, *propter ejus dilectionem & amorem erga homines*: oculi *enim* Domini super timentes eum, & aures ejus ad precem eorum. Psal. XXXII. 18. *Illud vero*: MILLE SALOMONIS ET DUCENTI CUSTODIENTIBUS *arbitror dicere judicium omne, & rerum omnium perficiendarum potestatem datam esse Unigenito juxta id quod scriptum est*: Pater neminem judicat, sed judicium omne dedit Filio: Joann. V. 22. ET DUCENTI CUSTODIENTIBUS FRUCTUM EJUS, *hoc est, duorum Testamentorum: duo enim centenarii sunt duo Testamenta: duo autem centenarii sunt ducenti, qui scilicet ex duobus Testamentis centies auctum fructum progerminantes, ita demum alios judicant juxta Apostolum*: Si in vobis judicabitur mundus, nescitis quod & Angelos judicabimus, nedum secularia? I. Cor. VI. 2. 3

CCXLVI. SEDENS IN HORTIS.

SEDENTEM IN HORTIS *puto dicere eum, qui Episcopalem Cathedram obtinuit, & multos hortos, idest, Ecclesias ei concreditas.*

(3) Ita Mutin. Lege τὸ ἑκατονταχοῦν. In Barber. articulus vetustate deletus est: in meo, qui videtur exscriptus ex Barber. librarius reliquit exiguum spatium. In utroque ἑκατονταχοῦ.

Κεφ. η'. ιγ'. σμζ'. ΕΤΑΙΡΟΙ ΠΡΟΣΕΧΟΝΤΕΣ.

Οἱ τούτου συνεργοὶ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ τῆς λειτουργίας συναντιλαμβανόμενοι διάκονοι ἐν καθαρᾷ συνειδήσει τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ φυλάττοντες· διὰ γὰρ πάντων τούτων ἡ διδασκαλία τῇ ἐκκλησίᾳ παραδιδομένη, καθάπερ κῆπος ἀρδεύεται σωτηρίοις διδάγμασι· διὸ καὶ λέγει·

Κεφ. η'. ιγ'. σμη'. ΤΗΝ ΦΩΝΗΝ (1) ΣΟΥ ΑΚΟΥΤΙΣΟΝ ΜΟΥ.

Διὰ γὰρ τούτων ἀκουτίζει τὴν φωνὴν αὐτοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ Χριστός.

Κεφ. η'. ιδ'. σμθ'. ΦΥΓΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΟΜΟΙΩΘΗΤΙ ΤΗ ΔΟΡΚΑΔΙ, Η ΤΩ ΝΕΒΡΩ ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΟΡΗ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ (2).

Τοῦτον (3) τὸν τελευταῖον λόγον οἶμαι πρὸς πάντας πιστοὺς ὑπὸ τοῦ κυρίου λελέχθαι καὶ ὑπὸ ταύτης ἁγίας ἐκκλησίας. Τὸ γοῦν ΦΥΓΕ ΑΔΕΛΦΙΔΔΕ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΟΜΟΙΩΘΗΤΙ ΤΗ ΔΟΡΚΑΔΙ Η ΤΩ ΝΕΒΡΩ ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΟΡΕΙ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ· τοῦτο οἶμαι λέγειν, ἵνα πᾶς τις ἀκούων φεύγει μὲν τὴν ἁμαρτίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον· (Σοφ. σειρ. κα'. β'.) ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως φεῦγε ἁμαρτίαν. Ὁμοιωθῆναι δὲ κελεύει τῇ δορκάδι, ἵνα ὀξυδερκὲς τὸ τοῦ νοὸς ὄμμα κεκτημένος πρὸς τὸ μὴ ὑπὸ τῶν θηρευόντων παγιδευθῆναι δυνάσθαι. δορκὰς γὰρ ὀξυδερκὲς καὶ ὀξεῖ τῷ δρόμῳ τὸ ζῶον ἐστίν.

(1) Edit. Vatic. τῇ φωνῇ, in qua editione versus hic & superior sic interpungitur ἑταῖροι προσέχοντες τῇ φωνῇ σου, ἀκούτισόν με.

(2) Sic Cod. Alexandr. Verum Philo in explanatione hujus versiculi recognoscit etiam lectionem ἀρωμάτων, quam habet Vaticana editio.

(3) Explanatio hujus postremi

CCXLVII. SODALES ATTENDENTES.

Hujus cooperatores Presbyteri, & qui simul ministerium aceperunt Diaconi, in conscientia pura mysterium Christi custodientes. Nam disciplina per hos omnes Ecclesiæ tradita, quemadmodum hortus, irrigatur salutaribus præceptis. Propterea etiam dicit:

CCXLVIII. VOCEM TUAM AUDITAM FAC MIHI.

Per hos enim Christus audire facit Ecclesiæ vocem suam.

CCXLIX. FUGE PATRUELIS MEUS, ET ASSIMILARE CAPREÆ AUT HINNULO CERVORUM AD MONTES VALLIUM.

Postremo hæc verba arbitror a Christo dicta esse ad omnes Fideles, & ab hac Sancta Ecclesia. Illud igitur, FUGE FRATRUELIS MEUS, ET ASSIMILARE CAPREÆ AUT HINNULO CERVORUM AD MONTES VALLIUM, *ob eam rationem puto dicere, ut qui audit, fugiat peccatum juxta quod scriptum est:* tanquam a facie colubri fuge peccatum. *Eccli. XXI. 2.* *Assimilari autem jubet capreæ, ut acutum mentis oculum habeat, ne possit in plures casses Venatorum incidere. Caprea enim acutum cernit, & celerrimum animal est. Ut igitur velocissimo cursu a peccato aufugiat, as-*

vers. desideratur in meo Codice, & deest Barberino, cujus ultimum folium communi innumeris Codicibus infortunio intercidit. Eam e Ms. Cod. Mutinensi exscribi curavit, & ad me misit pro sua humanitate Vir egregie doctus Franciscus Antonius Zaccharia S. J.

ἐστίν. ἵνα οὖν τῷ ὀξυτάτῳ δρόμῳ τῆς ἁμαρτίας ἐκφυγῇ (1), ὅταν σωτηρίων διδαγμάτων ἀκροατὴς, καὶ ὀξυδερκεῖ τῷ νῷ τὰς τοῦ θηρεύοντος παγίδας βλέποι, καὶ ὑπερακοντίζοι τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν ἀρωμάτων, ἢ τῶν κοιλωμάτων· ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὰ ὑψιπετῆ τῶν δικαίων μεγέθη. ἵνα εἰ μὲν παγίδα περιτίθησιν διὰ γυναικὸς σαρκικῆς ἐπιθυμίας ὁ πονηρὸς (2), ἐπὶ τὰ ὕψη τις ἀνατείνῃ τὸν νοῦν τῆς σωφροσύνης τοῦ Ἰωσήφ. εἰ δὲ κακίας ἐπεγείρῃ θυμὸν, ἐπὶ τὸ ὑψιπετὲς τῆς ἀκακίας ἀποβλέψοι τῆς τοῦ Δαβὶδ, ὃς τὸν κτεῖναι θέλοντα οὐκ ἠμύνατο Σαοὺλ. ΟΡΗ γὰρ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ κέκληνται οἱ ἅγιοι, ἵνα καὶ τὸ ὕψος τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν διὰ τῶν κοιλωμάτων κηρυχθῇ. τὸ γὰρ κοίλωμα ταπεινόν· τὸ δὲ ὄρος ὑψηλόν. τοῦτο γὰρ τοῖς δικαίοις πρόσεστιν· ἐν ὕψει δικαιοσύνης κεκτῆσθαι (3) καὶ τὸ κοίλωμα τῆς ταπεινοφροσύνης. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

(1) Totum hunc locum ita legendum arbitror ἵνα οὖν τῷ ὀξυτάτῳ δρόμῳ τῆς ἁμαρτίας ἐκφυγῇ, ὁμοιοῦται καλλονῇ τῇ δορκάδι, ὅταν κ. τ. λ. quæ postrema verba, ex superioribus hic iteranda, librarius fortasse per oscitantiam omisit.

ΤΕΛΟΣ.

assimilari jubet capreæ, cum salutarium præceptorum auditor, & acuto mentis visu venatoris cernit plagas, & velut jaculum sursum attollit animum ad montes aromatum, vel vallium, idest, ad excelsas justorum altitudines: ita ut si diabolus per carnalem fœminæ concupiscentiam laqueos illi proponat, ad altitudinem castitatis Josephi, mentem intendat: si vero ultionis iram excitet, ad celsitudinem innocentiæ Davidis respiciat, qui Saulem interficere eum cupientem non ultus est. MONTES *enim* VALLIUM *vocantur Sancti, ut altitudo justitiæ per montes non sileatur, & eorum humilitas per valles prædicetur. Id enim inest justis; in altitudine justitiæ vallem humilitatis habere. Deo autem nostro gloria in secula seculorum. Amen.*

(2) Ὁ πονηρός. *Diabolus*. In hoc sensu adhibetur in N. Test. apud Matth. V. 37. XIII. 19. 38. Ephes. VI. 16. II. Thess. III. 3. I Joan. II. 13. 14. III. 12. V. 18.

(3) Male omnes CC, *κάκπωθι*.

FINIS.

Mendæ

Mendæ, quarum plerasque invenias in accentibus, & spiritibus vocum Græcarum, & in distinctionibus hic illic male positis, vel etiam omissis, quædam etiam paucula addenda.

Pag. 3. l. 12. *Videbam*. p. 5. not. 7. ἔχοντας. n. 9. ἀπομυηθεὶς. p. 8. l. 17. εἶα. νυμφίε. l. 18. νύμφην. l. 21. ὑιοῖς. l. 25. εἰς σε. l. 26. κάλλιε σε. p. 10. l. 6. ὅτι. l. 10. ἢ ἴσα. l. 20. ὁ δὲ. l. 28. γνῶθι. l. 29. σῶζον. p. 13. not. col. 2. *locum habes sane luc.* p. 14. l. 7. γάρ φησι. l. 9. γραφῶν. p. 16. l. 6. κἀκεῖνο. l. 19. πάντα. p. 18. n. 1. χεῖσαι. p. 19. n. 7. ἓν. p. 20. l. 6. ἡ σάρξ. l. 7. ὅτι. l. 11. ἰχύϊ. l. 17. οἱ. l. ult. dele virgulam post αὕτη. p. 22. l. 4. ἰχυρὰν. l. 13. ἦσαν. n. 3. ὡς. p. 24. l. 1. πλῆθος. l. 12. βασιλεία. p. 30. l. 13. τῆς δικαιοσ. l. 21. ἀναπτύσσουσιν. p. 36. l. 3. & 4. οἷα. p. 38. n. 4. ποτὲ. l. 6. ὡμοίωσά σε. p. 40. l. 18. ἀλλὰ. l. 19. ὀδυμαθέντες. p. 43. totam dele notam quintam; nam εὐθὺς etiam adhibetur adverbialiter. p. 54. n. 1. Potius emendandum δι' ἐς, ut habet C. meus, & Barber. p. 57. l. ult. post ὑπερβάλλω pone (6). p. 59. l. 17. XLVI. p. 66. l. 7. post δὲ dele virgulam. p. 68. l. pen. pone virgulam post γαρ: & in margine adscribe *Malach. III.* 12. p. 69. l. 18. *illum*. p. 72. l. 13. σοῦ τοῦ νόμου. p. 74. l. 12. ὑμᾶς, & l. 27. οἱ. p. 78. l. 4. τὴν. l. 18. ἢ. l. 19. οἰκουμένης. p. 92. l. 9. δύνοται. p. 86. l. 18. πλέχω. l. 25. ΣΑΛΩΜΩΝ, & sic l. 19. p. 87. l. 10. MYRRHAM, & sic l. 12. p. 88. l. 24. κατὰ τὸ λέγοντα. p. 96. l. 11. πλῆθος, & in not. 1. scribe, *melius* αὐτῇ. p. 100. l. 15. post αὐτῇ pone (8). p. 105. ad l. 2. appone in marg. *Josue II.* 18., & ad l. 4. *Luc. XIX.* 9. p. 106. l. 1. ἀφελὲς, & l. 4. ἐπέκεινα. p. 108. l. 23. ἐγείρει. p. 109. l. 13. MYRRHÆ. p. 107. l. 9. CYPRI. p. 120. l. 2. ΚΗΠΟΝ, & in marg. Κεφ. δ'. p. 133. l. 4. VULNERATA. p. 138. l. 3 ῥῆμα. p. 140. l. 23. θείων. p. 142. l. 19. pone hanc notam ζητήσατε: *male omn. Codd.* ζητήσεται. p. 143. l. 18. *facite*. p. 148. l. 7. σκοπός σε. p. 149. l. 11. *assimilabatur*. p. 150. ad l. 6. appone in marg. Ἰησ. Ναυῆ β'. ιη'. p. 151. l. 7. *Rabab*. p. 156. l. 16. (5), & l. 19. (6). p. 164. l. 9. ἢ, & l. 17. post ΟΦΘΑΛΜΟΙ pone (7), & l. 20. (8). p. 165. l. 3. *suaveolentibus*, & in not. col. 1. *tollere*. p. 166. in not. *babes*. p. 167. l. 8. *Circumcisionis*. p. 168. not. 2. ἐκδύση. p. 172. l. 10. ἁμαρτωλὸς. p. 173. in marg. pro *Eccli.* pone *Eccle.* p. 174. not. 3. scribe, πνευματικὴν, *quem sequor*. l. 19. ῥῆμα. p. 176. l. 9. ἡ ἐκκλησ. p. 178. l. 23. νυκτερῦ. p. 81. l. 7. FLORUERUNT. p. 188. not. 2. χαμαὶ ἕδρας. p. 191. l. 13. UNGUENTARIO. p. 194. l. 14. ΩΔΙΝΗΣΕ ΣΕ Η ΤΕΚΟΥΣΑ ΣΕ. p. 194. not. 1. *indiligentiam*. p. 196 l. 20. πορφυροῦ. p. 197. not. 4. lin. penult. ἀναφερομένοις διασπασθῆναι. p. 198. l. 2. post ΦΛΟΓΕΣ pone (1). l. 12. Μωϋσέως. l. 18. κατὰ. p. 207. l. 8. *Ecclesiam Christo*, *spirituali Salom.*

